

המחיר 7 ש"ח
ניתן לשלם במזרים כיום וקודמות

הוצאה לאור
צוף

נתן פלדמן

גליון 270 | פרשת מטות-מסעי תשפ"ג

אוסף

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

כל כלי יוצר עליך לא יצלה

פרשת הויכוח הגדול בברצלונה
בו עמד רבינו הרמב"ן זצלה"ה בעוז ובגאון
מול ראשי הכמורה והשיב לטענות הבליהם
להחיות רוח ישראל הדבקים באמונת אומן
ולחשוף תרמית דת השקר

**החטא ועונשו
באותיות א-ב**
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצוק"ל

סוף-זמן...
מחשבות טובות

**אבלות הזוהר
במשנת רבינו מרן רה"י זצוק"ל**
ממגד גרש ירחים

**מרהיב נכון שלא לאכול
עוגה חלבית עם הקפה?**
ועוד מדורים מרתקים – נהורא דשמעתא

- הפנייה המינימלית**
לקראת שנת מלכתא "צויה" הם צלמ'ה
- בנתיבות הענייה**
שערי חיים על שיה חיים נחלה אליהו מענה יחזקאל
- לדעת**
תוספת שבת טעמיה דשמעתא
- עשרת המעשים**
נידונים מעשיים בחלוקת פוריות סתים עומק הפשט פניני הלכה
- חכה לו כי בא יום**
סייערה בינה
- חננו לנער**
מחשבות טובות { או נדברו }
- ממגד גרש ירחים**
חשבותי דרבי ועד ליל שבת עינינו גל

תזכין עניינים

אוסף הפרשה

- 67** שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
- 69** נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
- 72** אמונה בין בתרי הפרשה
תובנותיו של
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א
- 73** מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א
- 77** בנתיבות הפרשה
הגאון רבי נחום קסטנר שליט"א
- 79** יעלת חן
הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א
- 81** אבני חן
ביאורים והערות בפרשת השבוע
- 83** הפרשה המחכימה
לקחים מעשיים ואקטואליים
מפרשת השבוע
- 85** דבריהם הם זכרונם
שפתי ישנים
- 87** לקדאת שבת
לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשו"
- 94** כל כלי יוצר עליך לא יצלה
פרשת הויכוח הגדול בברצלונה
בקץ ה' אלפים כ"ג
כשעמד רבינו הרמב"ן זצלה"ה
עוז ובגאון מול זאבי
ערב ראשי הכמורה והשיב
טענות הבליהם להחיות רוח
ישראל הדבקים באמונת אומן
ולחשוף תרמית דת השקר

אוסף ההלכה

- 29** שיעורי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
על ספר המצוות
- 31** עטרת השבת
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי מלאכות שבת
- 33** הלכות טהרת כהנים
הגאון רבי ישראל כהן שליט"א
- 35** עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
- 43** פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
- 52** מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד
- 55** מחשבה קנדה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי
- 59** תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
- 61** נהודא דשמעתתא
גליון אקטואלי מרתק מבית
היוצר של "אש התורה"
- 65** בנתיבות העיון
פנינים מתורת רבינו

אוסף הדעת

- 5** מומגד גרש ידחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל
- 7** חשבתי דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
- 9** ועד ליל שבת
מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 11** עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה
- 15** חנוך לנער
הרה"ג חנוך דרורי שליט"א
- 17** הדרכות והנהגות
שקבלו כמה מתלמידי
מרן ראש הישיבה זצוק"ל
- 18** מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
- 19** אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות
- 25** חכה לו
הצפייה לגאולה במשנתו של הח"ח
- 27** מי באר
התחזקות באמונה ובעבודת ד'

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות
"בעמדות נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות

"וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר
בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778
ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גיליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

'פיקודי ה' ימים משמחי לב'
אימתי הן ימים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן זצוק"ל ע"פ חז"ל בילקוט
תהלים)

פרשת מטות- מסעי שנת תשפ"ג לפ"ק (שנה ד') * גליון 147 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

יכל אשה יודעת איש כו' הרוגו'

גדר הריגת המדיינים והריגת בנות מדין

סנהדרין עגא, וכי עונשין מן הדין. ובספר חמרא וחיי הביא המגיה מס' פרשת דרכים די"ל שבבני נח עונשין מן הדין, וכ"כ בתוס' הרא"ש שם נחא, הביאו בחמרא וחיי שם, והק' ע"ז מהא דשנינו בספרי פ' מטות - הרוגו למה נאמר שראוי לביעל אמר להרוג בעולה על אחת כמה וכמה, אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר הרוגו ללמדך שאין עונשים מן הדין, ע"כ. ותיירך דדוקא דיני בני נח עונשין מן הדין אבל לא דיני ישראל ע"ש.

ולכאורה הדבר פשוט, דהנה הא דאין עונשין מן הדין לא הוי מסברא, אלא מקרא ד'אחותו' ילפינן לה כמפ' במכות ה,ב ולכן י"ל דדוקא בישראל הוא דנאמר דין זה ולא לב"נ, שהרי כל התורה כולה לישראל נאמרה ולא לב"נ, ובב"נ נשאר הדין כהסברא הפשוטה שעונשין מן הדין.

ולפ"ז א"ש הא דבבנות מדין אין עונשין מן הדין, דאע"ג דבנות נח הן מ"מ דין הריגתן לישראל נאמר ולא לב"נ, ומש"ה בחיוב זה אין עונשין מן הדין, ומש"כ בגוונא דאיירי התוס' הרא"ש הנז' לענין עריות שנצטוו בני נח, דבזה שפיר עונשין מן הדין.

והנה דברי הפרשת דרכים אמורים (דרך דוד דרוש י') בהא דאמרינן בב"ק לח,א - אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה, וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צרור את המדיינים והכיתם אותם, מואבים עצמן לא כל שכן, אמר לו הקב"ה לא כשעלתה

על דעתך עלתה על דעתי וכו'. והקשה בפרשת דרכים הא אין עונשין מן הדין ותיירך די"ל שבבני נח עונשין מן הדין, והק' ע"ז בהגה' חמרא וחיי מהספרי וכנ"ל. והנה לדברינו אכתי קשה מ"ש מדיינים מבנות מדין דאין עונשין מן הדין, וכמשנ"ת דהא חיובם נמסר לישראל ושפיר י"ל בהו דינא דאין עונשין מן הדין.

ואולי י"ל דכיון דכתיב 'צרור את המדיינים כי צוררים הם לכם', ממילא כל צוררים בכלל, וכיון שמואבים צוררים הם יותר מהמדיינים ממילא הוו בכלל צורר את המדיינים, והוי האי ק"ו בגדר גילוי מילתא בעלמא.

אך לכאורה י"ל עוד, דהנה הריגת המדיינים לא באה כלל בגדר עונש אלא בתורת הצלה לישראל, כדמפורש בקרא 'כי צוררים הם לכם וגו', ומש"ה לא שייך בזה אין עונשין מן הדין, אבל הריגת בנות מדין על שהשכילו לבני ישראל בדבר פעור, כמפורש בקרא, הרי זה בגדר עונש, והכי מתבאר גם בדברי הרמב"ם (פי"ב מאיסו"ב ה"י) שהביא מקור לדין הריגה על תקלה מקרא דידן, ז"ל: אבל ישראל הבא על הכותית כו' כיון שבא על הכותית בזדון ה"ז נהרגת מפני שבא לישראל תקלה על ידיה כבהמה, ודבר זה מפורש בתורה שנאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו, עכ"ל. הרי שחיוב זה היה בגדר עונש וכהריגת בהמה שעמדה לתקלה, ובזה שפיר נאמר בספרי דאין עונשין מן הדין.

(הערות וביאורים ע"ס הרמב"ם)

דבריהם הם זכרונם תיקון המידות

אם נרצה להתבונן ולהעמיק ביקרת מידותיו של רבינו זצ"ל, נראה לכאורה כי אין הדבר בר השגתנו, כי לפי הנראה לעינינו היתה הנהגת רבינו כמלאך ה', ואין ביכולת בן אנוש להשיג את גודל שליטתו על גרשותיו, וכבר הזכרנו את דברי החזו"א אודותיו כי הינו 'בעל מוס' בגאווה... והרי הגאווה היא החמורה שבמידות הרעות, וכנגדה הענוה במידות הטובות. והרי זו מידת ההשתוות בהתגלמותה.

ואמנם עובדות נוראות מתהלכות בין התלמידים אודות הבלגתו של רבינו כנגד הראויים לקפידה וכעס, ואשר היה רגיל על לשונו בזה מדברי החזו"א שאמר פעם "איך וייתן ניט וואס איז דאס פאר איבול", כלומר - איני יודע מה היא תרעומת... ומעין זה נשמע מפי רבינו כאשר אי מי גילה בפניו את חששו על איזה מציק ומטריד שהחציף פנים כנגד רבינו, שמא יענש בחומרה עבור כך, והגיב על כך רבינו כי בטוח הוא שלא ייענש... וכשהבחין בתמיהת השואל, הגיב 'הרי מעולם לא הקפדתי על מאן דהו'...

[אגב, ידוע כי בעת אשר נתגברו ההצקות והיו כמה חציפי אשר הגדילו לעשות כנגד רבינו, נתבטא מרן הגרמ"י ליפקוביץ' זצ"ל בחריפות רבה, היאך אינם חוששים מעונש חמור על מעשיהם, גם הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שלח לרבינו שימחל למציקים, 'כי קפידתו עושה רושם...', (וכאשר בקשו מרבינו

לפרסם מכתב זה, הסכים לאחר השמטת שורה זו), אך רבינו לא חש כלל על כבודו, ומעולם לא הקפיד על אלו... ורבים עד לאין מספר המעשים המעיעדים על הנהגה נוראה זו].

כך גם כאשר היה צורך להעיר על דבר מה שנעשה שלא כהוגן, או כנגד דעת רבינו, מעולם לא בא לכלל כעס ולא הגביה קולו בגערה, כפי שהועד בזאת באשכבתיה דרבי בפני כל עדת ישראל, מפי נשיא ישיבת פוניבז' הגר"א כהנמן שליט"א, וכפי שדובר בזה רבות.

אפשר להאריך בזה רבות, אך רצוננו לחתור אל שורש הדברים, ונראה את הדרכים המובילים לכך, כפי שביאר רבינו עצמו בהקבלה בין מדותיו של משה רבינו למדותיו של קין, וכדלהלן: "ויחור לקין מאד" היינו כעס, "ויפלו פניו" היינו בושה, כמו שמתרגם אונקלוס "זאתכבישו אפווה", והיינו שהתבייש ממה שהקב"ה מכבד את הבל יותר ממנו. ושני הדברים האלו, הכעס וגם הבושה, שניהם היו מחמת מידת הגאווה, כי מי שאינו בעל גאווה לא שייך אצלו כעס, מפני שהכעס נובע ממה שאדם מחשיב את עצמו, ומתרגז על מה שלא מכבדים אותו כראוי, אבל מי שאינו מחשיב את עצמו, אינו כועס אם לא מכבדים אותו, כי הוא סבור שלא מגיע לו כבוד, ומדוע שיכבדו אותו.

ומטעם זה משה רבינו שהיה העניו מכל האדם מעולם לא כעס על מה שפגעו בו, וכל הפעמים שמוזכר בתורה "ויקצוף משה" זהו בנוגע לכבוד שמים, ומצינו כן בשלושה מקומות: בפרשת בשלח (שמות טז, כ) שהיו אנשים שהותירו מן המן, ובפרשת שמיני (ויקרא טז, כ) כששרפו את שעיר החטאת, ובפרשת מטות (במדבר לא, יד) שהחיו את הנקבות במלחמת מדין, ובכל המקומות האלו היה הכעס מפני כבוד שמים, ונתקצף על מה שעשו שלא כפי ההלכה, אבל במה שנוגע לכבוד עצמו מעולם לא כעס, וגם כשאמר "עוד מעט וסקלונג" לא מוזכר שום כעס, כי הכעס נובע ממידת הגאווה, והוא היה העניו מכל האדם.

וכן גם הבושה נובעת מחמת גאווה, ומצינו אצל משה רבינו בשעיר החטאת, שאהרן אחיו העמידו על טעותו, ומיד כתוב (ויקרא יב, י) "וישמע משה וייתב בעיניו", ואמרו חז"ל (זבחים קא, א) הודה ולא בוש משה לומר לא שמעתי אלא אמר שמעתי ושכחתי, והיינו שלא התבייש להודות ששכח את ההלכה, מפני שהיה העניו מכל האדם, ולא החשיב את עצמו לכלום, והרגיש שכוח הזיכרון אינו שלו, אלא ניתן לו בכל רגע בחסדי שמים, וממילא לא שייך להתבייש במה ששכח, כי גם מה שהוא זוכר אין זה מכוחו אלא בחסדי שמים.

אבל מי שהוא בעל גאווה ואינו עניו, ממילא הוא מתרגז וכועס על מי שפגע בו, ומתבייש אם הוא שוכח או אם עשו דבר שאינו לפי כבודו. וכך גם קין היה נגוע במידת הגאווה, שאם היה עניו לא שייך לכעוס וגם אין מקום להתבייש, מפני שהיה מבין שלא מגיע לו לזכות לנס כזה, ורק מפני שהתגאה והחשיב את עצמו, התבייש במה שלא זכה לכך.

ועל זה אמר הקב"ה לקין "למה חרה לך ולמה נפלו פניך", והיינו שעיקר הטענה הייתה על מידותיו הרעות, שמחמתם בא לידי כעס ובושה, והתיקון לזה הוא 'נע ונד תהיה בארץ', היינו ייסורים של גלות שממרקים, כי על ידי הייסורים אדם מרגיש שאין לו שום כוחות ואין לו שום חשיבות, והוא זקוק לחסדי שמים בכל רגע, וממילא האמונה מתחזקת, ועל ידי זה מגיע להבנה שהעולם הזה הוא כלום, והעולם הבא הוא העיקר, וממילא זוכים גם לתיקון המידות.

אבלות החורבן

צער החורבן הראוי לירא שמים

בשולחן ערוך או"ח (סימן א') כתב: "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש", מי שהוא ירא שמים צריך בכל יום להרגיש צער על החורבן. ונתבונן על מה הצער, ומה חסר לנו בלי בית המקדש, ומדוע זה שייך למי שהוא "ירא שמים".

הנה בחורבן בית המקדש חסרנו הרבה, כי בית המקדש היה משפיע קדושה על כל עם ישראל, כמו שמובא בגמרא (מנחות פ"ב) שהיו בו "חלוני שקופים אטומים", היינו שבדרך העולם עושים חלון צר מבחוץ ורחב מבפנים כדי שיכנס האור לבית פנימה, ואילו בבית המקדש היה להיפך, חלונות צרים מבפנים ורחבים מבחוץ, כדי להשפיע קדושה לעולם. ומה היא הקדושה? - אמונה. בית המקדש היה משפיע על כל אחד ואחד להיות בעל אמונה.

בלי אמונה חסר בשלמות כל המעשים, ומעשים בלי אמונה הם מעשים של יצר הרע ואינם מהיצר הטוב, ובית המקדש היה משפיע שלמות האמונה. זוהי הקדושה שבית המקדש השפיע על כל אחד ואחד מישראל.

וידוע שמקום קדוש משפיע קדושה, כמו שמצינו בגמרא (נדרים כ"ב, א) שמי שנמצא בארץ ישראל, גם בזמן הזה, מקבל מידות יותר טובות, כי קדושת הארץ משפיעה על המידות, ומבואר שם שאפילו אם רק נכנס לארץ ישראל, ברגע שנכנס מיד הוא מושפע מקדושת הארץ על מידות טובות - שמידותיו משתפרות.

ומידות טובות הם היסוד לכל התורה והמצוות, כמ"ש רבי חיים ויטאל בשערי קדושה (ח"א ש"ב) בטעם שלא נתפרשו בתורה ענייני המידות, כי בלי מידות טובות האדם אינו אדם כלל, ומי שחסר בשלמות המידות - כל מצוה שהוא עושה יש בה פגם ואינה בשלמות, כי המצוה מלווה בחשבונות ונגיעות של מידות רעות, וחסר בשלמות הכוונה לשם שמים. ולפיכך לא נתפרשו המידות בתורה, כי הם ההקדמה והיסוד לכל התורה. ומקום קדוש משפיע מידות טובות, ומשפיע אמונה ויראת שמים.

לכן מי שהוא 'ירא שמים' מיצר ודואג על החורבן, מפני שאכפת לו על מדרגתו באמונה וביראת שמים, ועל מדרגתו במידות טובות, שהוא מרגיש איזה חיסרון בשלמות מידותיו, שאינו בעל מידות טובות כל כך כמו אחרים, והוא רואה שיש אחרים בעלי מידות טובות יותר ממנו, אם כן שייך לקבל דרגה יותר במידות טובות, ואם היה בית המקדש קיים היה משפיע עליו להיות במדרגה גבוהה יותר, ועל זה הוא מיצר ודואג, שחסרה לו השלמות, מחמת חורבן בית המקדש.

הלכות ומנהגי האבלות

לכן יש מנהגי אבלות, וגם הלכות, וזכר לחורבן, וכגון "משנכנס אב ממעטין בשמחה", זוהי הלכה המפורשת במשנה (תענית כ"ב). ובגמרא שם (ל"ב) למדו את חיוב האבלות מפסוקים מדברי קבלה, שהנביאים כבר אמרו שיש חיוב להתאבל על ירושלים.

והנה ההלכות המפורשות במשנה הם רק מ"ח אב ואילך, שממעטין בשמחה, ואחר כך בשבוע שחל בו ט' באב עוד יותר. אבל בדורות מאוחרים הוסיפו מנהגי אבלות גם בבין המצרים, שלא מסתפרים ולא עושים שמחת נישואין כבר מ"ז בתמוז, שאז הובקעה העיר והתחיל החורבן, וכל ההלכות והמנהגים האלו הם כדי לחזק את ההרגשה והידיעה מה שחסר לנו בית המקדש.

וגם כל השנה יש מנהגים, כגון מה שמובא במשנ"ב (ס' א' סק"א) בשם השל"ה "שבכל סעודה יאמר על נהרות בבל, ובשבת וכן בימים שאין אומרים בהם תחנון יאמר שיר המעלות בשב"ה וגו', והעיקר שידע מה קאמר, ואחר כונת הלב הן הדברים". והיינו משום שבשעת הסעודה אדם מרגיש טוב והאוכל משמח אותו, צריך באותו הזמן להזכיר לעצמו את החורבן, שלא יסיח דעת מזה, וכמו שכתב השולחן ערוך להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש.

ובמשנ"ב (ס' תקנ"א סק"ג) הביא בשם האר"י שבימי בין המצרים יש לבכות בכל יום כחצי שעה על חורבן ביהמ"ק, אמנם אם לא כואב לא בוכים, ואפשר רק לעשות הצגה כעין בכייה, אבל לא זו המצוה, אלא

צריכים להרגיש את הכאב, להתבונן ולשים על לב, עד שממילא באים לידי בכייה, וכך היו ההרגשים בדורות הקודמים, אבל במשך הזמן היתה ירידת הדורות, ירידה בהרגשים.

ורואים את הירידה גם בהלכות האבלות, שכמשנ"ת, מעיקר הדין האבלות היא רק בט' באב, וכן משנכנס אב ממעטין בשמחה, ובשבוע שחל בו ט' באב אסורים לספר ולכבס, וזהו כל האבלות מדינא דגמרא, אבל אחר כך הוסיפו עוד מנהגים, מ"ז בתמוז, ובזמן הגמרא והגאונים לא היה צורך במנהגים נוספים אלו, כי גם בלי זה היו זוכרים ומרגישים את החורבן, רק מאוחר יותר נחלשו ההרגשים, והוצרכו להוסיף מנהגים.

והכרתי יהודים מהדור הקודם, שבבין המצרים כשהיו מגיעים בתפילה למילה "ירושלים" היו אומרים בקול בוכים, כי זכרון החורבן היה מעורר אותם לבכייה, וידוע גם עובדות מגדולי עולם, המהר"ל דיסקין היה גר בירושלים סמוך לכותל המערבי, ואף על פי כן לא הלך לכותל, מפני שחשש שלא יחזיק מעמד כשיגיע לשם, וכן ידוע שהחזון איש היה פעם בכותל, ואחר כך במשך שבועיים היה חולה עד שחזר לכוחותיו. עד כדי כך היה רושם הכאב והצער שזה עורר לו!

אלו היו ההרגשים של אנשים גדולים, שידעו מה זה קדושה, ומה זה בית המקדש, ואנו לדאבוננו רחוקים מזה, לכן אנו צריכים לעשות כל מיני מנהגים של אבלות שיוזכרו לנו את החורבן.

אבלות - הרגשת החסרון

והנה אמרו חז"ל (תענית ל"ב) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ומתאבל' היינו להרגיש את החיסרון במה שאין לנו בית המקדש, אמנם בימינו אנו כל כך רחוקים ומי מרגיש שחסר לו ביהמ"ק, הן ישנים טוב בלילה גם בלי בית המקדש, ומי שיש לו כסף והוא עשיר - אם אין לו שום בעיות אחרות הרי הוא שמח בחלקו, ואמנם באמת העשירים אינם שמחים, כי מי שיש לו מנה רוצה מאתיים (קהלת רבה א, יג), אבל הסיבה שאינם שמחים היא לא מחמת שחסר להם בית המקדש, אלא חסר להם עוד מנה ועוד מאתיים... ומי מרגיש שחסר לו בית המקדש.

וא"כיש להבין מה היא האבלות על ירושלים, וכי הענין הוא רק סתם כלפי חוץ לעשות צורה של אבלות, וכי זה נקרא 'מתאבל', והאם על זה 'זוכה ורואה בשמחתה', על מעשים חיצוניים גרידא?

בודאי שלא כך, אלא האבלות היא בלב, להרגיש את החיסרון, שחסר שאין בית המקדש, ובמה מורגש החיסרון? בחסרון הקדושה! שמרגישים שחסר קדושה! כי כשבית המקדש היה קיים אין לנו מושג איזה קדושה היה ואיזה תורה היה, איזה שמחת התורה ושמחת הקדושה, והוא למעלה מהשגתנו איך שהיתה אז ההרגשה, הרגשה נעימה כל כך.

ומצינו בגמ' קצת תיאור והמחשה לזה, שאמרו (ברכות ג"א) על כלל ישראל לאחר החורבן "אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם", והיינו שבזמן שבית המקדש היה קיים, הרגישו כמו בנינים היושבים יחד עם האב באותו השולחן, על שולחן אביהם, והאב נותן להם בעין יפה את כל מה שצריכים, כזו הרגשה הרגישו! שיש אב ואנחנו בנינים ויש לנו מי שדואג לנו, ולא חסר לנו כלום, ואנו מאושרים. כך היתה ההרגשה מחמת הבית המקדש, ועתה זה חסר.

ומי שיש לו אב, שהוא אוהב את האב מאד, והוא רחוק מן האב, שהאב נתרחק ממנו וכבר אינו יכול לראותו, אזי יש געגועים. כשמכירים יש געגועים! אך דא עקא שאנחנו לא מכירים, וזהו חיסרון באמונה, שאין לנו ההכרה הזו ולא מרגישים שחסר, לא מרגישים שיש אב ולא מרגישים שחסר, ולכן להתאבל כראוי על ירושלים זוהי דרגה גבוהה מאד שאנו רחוקים מאד ממנה.

ואמנם היו בעלי מדרגה כאלה בדורות שלפנינו, ומסתמא גם כיום יש כאלה, והרי המשנ"ב בשם האר"י שבכל יום מימי בין המצרים צריך לבכות כמו חצי שעה על החורבן, והאיך אפשר לבכות, הרי מי שלא כואב לו אינו יכול לבכות, אבל יש כאלה שאכן כואב להם, ומסתמא גם בימינו יש בעלי הרגשים כאלה שיכולים לבכות על החורבן. והעיקר הוא שיהא חיזוק למעשה, להתעורר ולחזור בתשובה.

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת מטות מסעי - ימי בין המצרים - תשפ"ג

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

לקו בא' בא' כי חטאו בא' ב' - יצירת סדר מעוות בבריאה

יש עונש מיוחד בכך שהמלקות הן בא' ב'

איתא בסנהדרין בפרק חלק (ק"ד ע"א) "אמר ר' יוחנן מפני מה לקו בא' ב'", וברש"י שם "לקו בא' ב' שכל מגילת איכה סדורה כאלפא ביתא", היינו שבמגילת איכה, מגילת קינות, שבה אנו מקוננים על החורבן, כל הפרקים מסודרים לפי סדר הא' ב', והדבר נקרא לקו בא' ב' אחר ששם נמצאת המכה והחורבן, מתרצת הגמרא "מפני שעברו על התורה שנתנה בא' ב'".
למדנו שיש עונש מיוחד משום שעברו על התורה שנתנה בא' ב', היינו שמלבד עצם העבירה יש כאן תוספת במה שעברו על התורה שנתנה בא' ב', ועל זה יש תוספת בעונש בזה שהוא ניתן בא' ב', הדברים נראים תמוהים כי התורה הרי חייבת להינתן במילים, והמילים הם צירופי אותיות ובהכרח הם מורכבות מא' ב', ומה נתייחד בזה לומר שעברו על התורה שנתנה בא' ב', ומשמע שיש כאן משהו מיוחד בעבירה מלבד מה שמונח בעצם העבירה על דברי תורה, ולכן יש גם תוספת בעונש שהמלקות שקיבלנו מסודרות בא' ב', וצריך לבאר עניין זה.

סדר הא' ב' הוא הגילוי הראשון בבריאה

שינוי באבות (פ"ה מ"א) "בעשרה מאמרות נברא העולם", זוהי צורת הבריאה, והנה, המאמרות מורכבות ממילים, והמילים מורכבות מאותיות, נמצא כי ההתגלות הראשונה שבה התגלה בורא העולם עוד קודם למאמרות, הייתה בגילוי של סדר אותיות הא' ב' אשר גילויים מאפשר את המאמרות.
סדר זה של אותיות הא' ב' אינו מקרי, אלא יש בו מהלך מסודר שא' קודמת לב' וכן הלאה, כך הוא הסדר והדברים מחויבים שיהיו כך, כל אות אומרת משהו ויש לה משמעות מיוחדת שהביטוי שלה נמצא באות הזאת, זאת תורה עמוקה ונפלאה מאוד שאיננו יודעים בה דבר וחצי דבר, אכן ישנם מספר רמזים בדברי חז"ל על משמעויות מסוימות באותיות, אך בכל אותה תורה שלימה, לדעת מדוע ניתנו דווקא בסדר הזה, ולשם מה אות מסוימת ניתנה קודם לאות שאחריה ואחר האות שלפניה, אין לנו שום נגיעה.
באותם אותיות הא' ב' ניתנה התורה, גם במשמעות האותיות, וגם בערך המספרי שלהם. ואף בזה מתחייב סדר האותיות, כי הערך המספרי ודאי מחייב סדר שבו אחד קודם לשנים, וכך הדבר מחוייב אף בסדר האותיות, נמצא שסדר האותיות מתחייב גם מצד העניין העמוק המונח במשמעות האותיות, וגם מצד הערך המספרי, וכפי שסדר המספרים הוא סדר ברור, כך מתחייב שסדר הא' ב' אף הוא יהיה בדוקא בסדר כזה, א' לפני ב', וב' לפני ג' וכו'.

ידוע מאמר חז"ל המובא במדרש אותיות דרבי עקיבא, והמהר"ל מעתיקו מספר פעמים בספריו, שבורא העולם התבונן בכל אותיות הא' ב' לראות איזוהי האות המתאימה שבה תהיה הפתיחה לכל המהלך של הבריאה, פירוש הדבר שהבורא התבונן איזוהי האות המבטאת את היסוד הדק, הראשון, שהוא העיקר המכוון של כל הבריאה כולה, אשר בה יפתח סדר הבריאה וסדר המאמרות, ושם כתוב, שבורא העולם החל לבדוק את כל האותיות מת' ומטה, ולא נחה דעתו עד שהגיע לאות ב' ובה הוא בחר, ונתבאר שם בדברי חז"ל כי האות ב' היא אות של ברכה, שהיא המכוון של הבריאה, כי הבריאה נבראה כדי להתברך, 'לא תוהו בראה', אלא 'פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה', הברכה היא תוספת ריבוי, תוספת בכמות, באיכות, ובכל המובנים, והבריאה נבראה כדי שאנחנו ניצור ממנה נצח נצחים וממנה נוציא את העולם הבא שזאת הברכה האמתית, זהו עניינה של האות ב', כפי שמבאר המהר"ל, בה נמצאת תחילת הברכה שעניינה הוא תוספת ריבוי, ומיעוט רבים שנים. וסימנך, אומר המהר"ל כי המילה "ברך"

מורכבת מב' ר' כ' שהם שנים ביחידות, שנים בעשרות, ושנים במאות. כי בשנים נמצאת הברכה, כשהדבר מכפיל את עצמו, וכן הלאה, זו תחילת תהליך של ריבוי, כל זה גנוז באות ב', ולכן בורא העולם התחיל את הבריאה ב'בראשית', באות ב'.

עבירה בא' ב' עוקרת את עצם סדר הבריאה

למדנו, כי הא' ב' הוא הסדר שעל פיו נברא העולם, זאת התכנית הראשונה של כל המציאות כולה, הסדר הראשון שהיה בהתגלות של הבריאה, עתה נבין כי כשהגמרא מקשה מפני מה לקו בא' ב' ומתרצת מפני שעברו על התורה שנתנה בא' ב', הכוונה היא שיש כאן תוספת בעבירה ובעונש, כי יש אופן שבו עוברים על הציווי שכתוב בתורה, אולם יש אפשרות שלא רק שעוברים על הציווי אלא שעוקרים את עצם הסדר, יש עבירות מיוחדות שהם מציעות סדר חילופי, עוקרות את כל הסדר שיש בדברי תורה ומחליפות אותו בסדר אחר, כאן יש תוספת של עומק מיוחד בעבירה, זאת לא עבירה על מצוה בלבד, אלא זו עבירה שעוקרת ומשנה את כל הסדר.

דוגמא לדבר מצינו אצל ירבעם בן נבט, אשר חטא והחטיא את ישראל, והוא אב לכל חוטא ומחטיא את הרבים, ירבעם בן נבט עשה חג הסוכות בחודש השמיני "בחודש אשר ברא מלכו" (מלכים א' י"ב ל"ג), הוא התכוון לקיים את המצוה, אבל עשה זאת בחודש חשוון, והנה, העובדה שהוא לא עשה את חג הסוכות כדן, היא עבירה, אבל העובדה שהוא עקר את חג הסוכות ויצר לעצמו סדר ומהלך אחר אשר ברא מלכו, זה דבר בפני עצמו, החטא הכבד שלו לא היה בזה שלא קיים את מה שכתוב בתורה, אלא בכך שהוא יצר לעצמו א' ב' אחר, כי כאשר ירבעם שם את שמונה במקום שבע, את החודש השמיני במקום החודש השביעי, זה נקרא שהוא יצר סדר אחר בעולם, מערכת אחרת בעולם.

וכך הם הדברים אף במגילת קינות, מגילת החורבן של בית ראשון, כי אחר שחטאו ועברו על התורה, ולא זו בלבד שעברו על התורה, אלא עברו על התורה שניתנה בא' ב' וקובעת סדר מסוים, שכך צריכה הבריאה להיראות, וכאשר מציעים סדר אחר, הרי שיש כאן עומק מיוחד של עבירה אשר פוגעת לא רק במילים הכתובות בתורה אלא בעצם הא' ב', בסדר שהתורה קבעה בבריאה, המצות כתובות במילים, הסדר כתוב בא' ב', ועל כך מגיע העונש אף הוא בא' ב'.

מפני מה לקו בא' ב', מפני שעברו על התורה שנתנה בא' ב', העומק המיוחד במכה שקבלנו מתבטא בעובדה שמגילת קינות מסודרת בסדר של א' ב', וכי לא די בעצם התוכן של הדברים הנוראים הכתובים במגילת קינות אשר קרו בחורבן, והלוואי ולא נזדקק לקראם בשנה זו, איזו תוספת יש בכך שהדבר מסודר בא' ב', מהי המשמעות בזה שבנוסף לדברים הנוראים שאנו אומרים "ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו" הרי שגם הי' נכתבה בדווקא אחרי הט', ולקו בא' ב', והדבר צריך ביאור.

מציאות של גלות מתנגדת לעצם טבעם של כלל ישראל

הנה, כברית בין הבתרים, אמר בורא העולם לאברהם אבינו "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה", כך נאמרה גזירת הגלות הראשונה, גלות מצרים, "ידע תדע", שתי ידיעות נאמרו כאן, ואיתא במדרש רבה (לך לך פרשה מ"ד) "ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, ידוע שאני מפורזן, תדע שאני מכנסן, ידוע שאני ממשכנן, תדע שאני פורקן, ידוע שאני משעבדן תדע שאני גואלן", המהר"ל בתחילת ספר "נצח ישראל" מבאר את דברי חז"ל, כי ה"ידוע" מכוון כנגד הבשורה המרה של הגלות, אבל ה"תדע" הוא הידיעה הנובעת מתוך הידיעה הזאת, ה"ידוע"

את הידיעה הראשונה שבורא העולם מודיע לאברהם אבינו, אבל מתוך זה הוא אומר לו "תדע", יש כאן עוד ידיעה שנובעת מזה.

ביאור העניין, כי הגלות היא דבר המתנגד לעיקר הטבע של כלל ישראל, והיא כוללת שלשה דברים שהם כל עניין הגלות, בראש ובראשונה יש בה את עקירת המקום, וזה פירוש עצם המילה גלות, אובדן המקום, העניין הרע השני שיש בגלות הוא, להיכנס תחת רשות אחרת, היינו להיות משועבדים, באופן שאיננו יכולים להוציא לפועל את מה שברצוננו לעשות, אנו כפופים ומשועבדים לאחרים, והדבר השלישי זה הפיזור, כאשר לוקחים אותנו למקום שהם רוצים ואנו לא הולכים מרצוננו, הרי שעצם היציאה זאת לא הליכה שלנו אלא לקיחה של אחרים, וכתוצאה מכך איננו הולכים למקום אחד ואנו מפוזרים ולא נמצאים יחד, ואין לנו מציאות של ציבור.

את כל שלשת המשמעויות האלו של הגלות, אובדן מקום, שיעבוד, ופיזור, גילה בורא העולם לאברהם אבינו, שהם טמונים בגזירת הגלות, ואלו הם דברי המדרש, אכן, "ידוע" שאני גורם להם את כל הדברים של הגלות, ידוע שאני מפזרן, ידוע שאני ממשכנן, היינו מעבירים לרשות אחרת כמשכון שנותנים לרשות המלווה, ידוע שאני משעבדן, אבל מתוך הידוע הזה מגיע "תדע", כי אחר שלשת הדברים האלה הם נגד הטבע, הרי שזה נקרא לעקור את הדבר ממצאותו האמיתית, ואחר שאי אפשר לשנות את עצם מציאותו של דבר ממילא הדבר הזה לא יכול להתמיד ולהמשיך לעולם ולהיות דבר קבוע, לכן כל גלות מחייבת גאולה, ה"ידוע" של הגלות מחייב את ה"תדע" של החזרה.

ידוע שאני מפזרן, הפיזור אינו דבר טבעי כי הוא בעצם נוגד את המציאות של ציבור, של כלל, של אומה, ואחר שהפיזור הוא כנגד עצם מציאותנו, ממילא מוכח מעצם ה"ידוע" ש"תדע", שהדבר הזה לא יאריך ימים והוא לא יישאר לעולם, המציאות חייבת לחזור אל עצמה, הדבר חייב להיות הוא עצמו כמו שמתחייב מעצם מציאותו אחר שלכך הוא נברא, כדי להוציא את עצמו לפועל, כך גם נברא הדבר להיות במקומו כי "אין לך דבר שאין לו מקום", חז"ל מגלים לנו בקוצר לשונם כי "ידוע תדע" כולל את שלשת חלקי הגלות, "ידוע שאני מפזרן, תדע שאני מקבצם. ידוע שאני ממשכנן, תדע שאני פורקם. ידוע שאני משעבדם, תדע שאני גואלם", את זה אמר בורא העולם לאברהם אבינו, ידוע את כל הצרות, ומתוך זה תלמד ותדע שדבר זה הוא רק לזמן, ואינו יכול להיות קבוע, כל מציאות קיימת, חייבת לחזור להיות מה שהיא בעצם.

אם אנו מבינים זאת היטב, פירוש הדבר שבאמירת הגזירה עצמה, גילה בורא העולם לאברהם אבינו, שמתוך עצם גזירת הגלות הוא חייב לעמוד וללמוד על הגאולה המובטחת, הגאולה המוכרחת שודאי תבוא.

הדבר פשוט, שזאת עצם חובתנו הבסיסית, וכאן נמצאת עיקר עבודתנו בגלות. אנו צריכים לתפוס ולהבין, ולחיות את העובדה, שהגלות סותרת את עצם המציאות, זהו מצב לא טבעי ולא נכון, הסותר את עצם מציאותינו. וממילא אם המצב סותר את עצם מציאותינו הרי שמכאן, מתוך ההרגשה הזו, יוצאת הציפייה לישועה, אבל אם חלילה אנו רואים את עצמנו חיים בתוך המצב הזה והוא נתפס אצלנו באופן שכעת זהו מצב טבעי, עלינו לזכור ולרדת כי בלי ציפייה לישועה, חלילה, היא לא תגיע.

הזכות לישועה תלויה במידת הציפייה אליה

והכי איתא במסכת שבת (ל"א ע"א) כי כשמביאים אדם לדין, בין יתר השאלות שואלים אותו "צפית לישועה", עניין שאלה זו מתבאר מתוך דברי המהר"ל, אדם לא יכול לקבל יותר ממה שהוא מצפה, כשאדם מצפה למשהו, אז יש לו כלים לקלוט את אותו דבר שהוא מצפה לו, הכלים שלו פתוחים לקלוט את אותו עניין ואותה המעלה שהוא מצפה לה, אולם כשהוא לא מצפה לישועה, אין לו כלים לקבל את זה, כך אנו אומרים בתפילה "יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך", לא יתכן יותר מזה. אנחנו לא יכולים לקבל חסד אלא עד כמה שהכלים שלנו פתוחים לקלוט. ועל יותר מזה איננו מתפללים, "יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך".

כך מפרש אחד הראשונים את הכתוב בתהילים (ס"ג) "צמאה לך נפשי כמה לך בשורי בארץ ציה ועיף בלי מים, כן בקודש חזיתך לראות עזך וכבודך", פירוש המילה "כן", כי כפי השיעור שצמאה לך נפשי וכפי השיעור שכמה לך בשורי, כך בדיוק יתקיים "בקודש חזיתך לראות עזך וכבודך".

מלקות בא' ב' מצטרפות לסדר העולם

מעתה, כשהגמרא שואלת "מפני מה לקו בא' ב'", ביאור הדבר, שיש תוספת במכה שהדבר ניתן בסדר הא' ב', היינו שזה עצם מצבנו, הדבר חזר להיות טבעי, כך הוא סדר העולם, זאת מכה נוראה. והדבר מכפיל את המכה פי כמה וכמה, וכך היא הופכת למכה כזו, אשר צריך טרחה עצומה וקושי

נורא ואיום להיחלץ ממכה כזאת, שהפכה להיות כאילו דבר טבעי, מכה שנכנסה לתוך סדר העולם.

אף אנו חוונו תפיסה של מצב כזה, משהו נורא ואיום, כאשר לפני שבעים שנה היה דבר שיצא מכל סדר אפשרי, דבר שהוא באמת בלתי אפשרי, אבל הוא פעל בתוך מערכת מסודרת להפליא, בתוך מערכת מדויקת, בתוך מערכת של רכבות שיצאו בדיוק בזמן והגיעו בזמן, הכל היה מסודר, הדברים נכנסו לתוך סדר העולם, צורה נוראה כזאת, יש בזה משהו נורא ואיום, לקחת דבר כזה נורא, ולהכניס אותו לתוך הסדר הקבוע של העולם, בדיוקנות, אפשר לקרוא לדברים כאלה "לקו בא' ב'". יש בזה משהו מחריד ומזעזע, ובפרט שהדבר כולל בתוכו את העובדה שכל העולם כולו ידע וראה, והדברים האלה הצטרפו לסדר העולם. זה נורא ואיום, זאת דוגמא ללקו בא' ב'.

מגילת קינות, זו המגילה של הדברים הנוראים ביותר שקרו בעולם. והיא מסודרת להפליא, לפי סדר הא' ב'. יש בדבר הזה עומק של מכה. תוספת שיכולה להיות מרובה על העיקר. יש דבר נורא בעובדה שמצליחים להכניס זוועה כזאת לתוך מערכת מסודרת להפליא, זה המכוון, לפי ערכנו, בדברי הגמ', שחטאו בא' ב' ולקו בא' ב'.

הקדמת פה לעין יוצרת מציאות של שקר

ישנה נקודה נוספת בזה, שאף היא נוראה כשלעצמה, הא' ב' הזה של מגילת קינות, הוא מסודר, אבל יש בו שינוי אחד, והכי איתא בסנהדרין (ק"ד ע"ב) "אמר רבא אמר רבי יוחנן בשביל מה הקדים פ"א לעי"ן בשביל מרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם", בכל הפרקים חוץ מהפרק הראשון של מגילת קינות הפסוק המתחיל בפ' קודם לפסוק המתחיל בע', ולא כפי הסדר הקבוע, "בשביל המרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם", החורבן הגדול שאירע בתשעה באב, ביום שאנו בוכים את הבכייה לדורות, נמשך מאותה בכייה של חינום שהייתה בחטא המרגלים, אשר חזרו בתשעה באב ואמרו מה שאמרו, ואז בכו כלל ישראל בליל תשעה באב, ונגזרה בכייה לדורות, ואחר שאנו מקיימים את הבכייה במגילת קינות לכן אנו מקדימים פ' לע', מפני המרגלים שהקדימו פה לעי"ן, הם אמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם.

לכאורה צריך ביאור, כי אם הם אמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם, אז צריך היה להשמיט את העי"ן לגמרי, הם אמרו שקר ולא הייתה שם שום עין רק פה, ומדוע אנו קוראים את הע' אחרי הפ', והיה מתבקש אחרי שדילגנו על הע' וקראנו את הפ' להמשיך כפי הסדר. אולם התשובה היא כי אכן הם ראו, אבל הם ראו את מה שהם אמרו, הם הקדימו את הפ' לע', כי אחרי שהם הקדימו את הפה העי"ן שלהם כבר ראתה את מה שהפה אמר, לו היו מקדימים עין לפה, אז העי"ן היתה רואה מה שצריך לראות, והפה היה אומר מה שהעי"ן ראתה, אבל כשהם הקדימו את הפה, אז העי"ן שבאה אחר כך, ראתה את מה שהם אמרו כפה. הם לא היו שקרנים, המרגלים באו ואמרו מה שהם ראו, אבל הם לא ראו את מה שהיו צריכים לראות, מפני שהם הקדימו את הפה, כשהקדימו את הפה, אז הם כבר ראו את מה שכבר היה מסודר במחשבתם, הם ראו צורה שכבר נקבעה מקודם.

נמצא כי מגילת קינות כתובה בסדר הא' ב', אבל יש בה עיוות אחד, שהפה קודם לעי"ן, והיינו, שאיבדנו את הכח לראות את הדברים כפי שהם באמת. אנחנו חיים בתוך מערכת שבה אנו רואים את מה שהחלטנו לראות. ויש בדבר הזה, בעיוות הזה, משהו נורא ואיום.

עלינו לתפוס שמעבנו בלתי אפשרי וכך נזכה להיגאל

נתבונן במצב שבו אנו חיים, הרי באמת כבר בהתבוננות קלה, ניתן לראות שזה מצב נורא, ואכן כך הם הדברים, אולם כולנו רגועים ושקטים, וזאת היא עצם המכה. לא זו בלבד שאנחנו נמצאים בתוך סדר של א' ב' חדש, א' ב' של גלות, שאיננו רואים בו את ה"ידוע שאני משעבדם, תדע שאני גואלם", אלא שאנו חיים בתוך הא' ב' שבו הפה קודם לעי"ן. אנחנו חיים בתוך מין מצב שבו אנו כשוטים גמורים, ואיננו רואים אף דברים פשוטים שכל ילד היה צריך לראות. לא רק שאנחנו חיים בתוך א' ב' לא טבעי, אלא שגם איבדנו את הכח לראות את הדברים לאשורם, לראות את הדברים כמו שהם, בא' ב' החדש ששמו אותנו בו, שם הפה קודם לעי"ן.

זה מצבנו ובו אנו נמצאים. כעת, בימי בין המצרים, זה הזמן שבו אנו בוכים על החורבן, אולם איננו רואים את מצבנו האמיתי ואיננו יודעים לבכות, וכיצד ניחלץ ונצא מהמצב הזה אם לא נעמיד את עצמנו בכל הכח. אנו חייבים להתבונן ולראות עד כמה שהמצב הוא בלתי אפשרי, וכשנתפוס שהמצב הוא בלתי אפשרי, אז נרצה בכל לבנו לצאת ממנו. ואם זה יהיה, אז בעזרת ה' נצא במהרה בימינו.

ועד ליל שבת

דברי מזכר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

ובכלל יש לעיין על כל לשון המשנה, מדוע הלשון היא דוקא 'הולכי בית המדרש', אם כלפי ההולכים ואם כלפי שאינם הולכים, לכאורה הוה ליה למינקט לשון 'לימוד' או 'שמיעה' וכיוצא בזה, שהם המלמדים את האדם את הדרך י"לך בה. ומשמע שישנו דגש מיוחד על ענין ה'הליכה' בדוקא, ולא נתבאר לפנינו מה ענינו לכאן.

ב. לא הלכו בה:

אך הנה ידועים דברי הגמ' בנדרים (פ"א, א') "דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת (ירמי' ט', י"א), דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורת יגו' (שם י"ב), היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחילה".

ומבואר בגמ' שהיו שתי תביעות על עם ישראל בזמן חורבן הבית, תביעה אחת ש'לא שמעו בקולי' - שהיא מתפרשת כפשוטו, שלא קיימו את דיני התורה, והתביעה השניה ש'לא הלכו בה' היא תביעה אחרת, שלא בירכו בתורה תחילה. ומה החומרה הגדולה במה שלא בירכו בתורה, על זה באה לשונו הנודעת של הר"ן שם: "ומצאתי במגילת סתרים של הר"ר יונה ז"ל דקרא הכי דייק, דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ וכו', אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפרשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחלה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, והיינו לא הלכו בה - כלומר בכונתה ולשמה, אלו דברי הרב החסיד ז"ל, והם נאים ראויין למי שאמרם".

ובפירושו של רבינו יונה שהביא הר"ן מבואר ש'לא הלכו בה' הכונה 'בכונתה ולשמה', שהתורה לא היתה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה 'ולא היו עוסקים בה לשמה', אלא לומדים בלי להכיר בגודל ערך מעלת התורה. אלא שלפי זה יש להבין מדוע באמת התבטא החטא במה 'שלא בירכו בתורה תחילה', והלא אף אם אכן לא ידעו לפני מי הם עומדים לעסוק בתורה לשמה, מאי שנא מכל מצוה אחרת שעשו שבירכו עליה לפני ברכה ראשונה. וכי על מצוות שאינן חשובות כל כך כמו אחרות אין דין ברכה.

וביאר זה בחתם סופר על אתר ובבית הלוי על התורה (פרשת משפטים) ובעוד מרבתינו, שעומק חטאם היה שלא הבינו מה מטרת התורה. הם חשבו שכל התכלית בלימוד היא רק להביא לידי מעשה, שעל ידי שילמדו יידעו מה עליהם לקיים ולעשות אליבא דהלכתא. לא היתה בליבם הכרה לערך שיש בתורה מצד עצמה - שהעיסוק בה הוא רצון הקב"ה והוא הדבר הגדול מכל שמקרב את האדם אליו, מצוה מצד עצמה וקרבה מצד עצמה, מלבד המצוות שהאדם יקיים אחר כך על פי מה שילמד.

ועל פי זה מתבאר היטב מדוע לפי דעתם 'לא ברכו בתורה תחילה', שכן דבר שהוא רק הכשר מצוה לא מברכים עליו כי אם על המצוה גופה, ועד כמה שכל התורה היא רק הכשר מצוה למצוות שהאדם יקיים על פי הלימוד - יש לברך רק על המצוות שלאחריה, ולא עליה בעצמה.

על פי כל הדברים האלו מתבאר שעיקר החטא המתקרא בלשון הנביא 'לא הלכו בה' פירושו חוסר הכרה במהותה של התורה. גם אם האדם לומד ועוסק בתורה בכל כוחו, עדיין אין זה מוגדר שהוא 'הולך' בתורה, והליכה מתפרשת דוקא על 'הליכה בה' - כניסה פנימה לאותה דרך שאותה התווה נתן התורה - ללמוד לשמה, כדי להתקרב ולהתרומם כלפי מעלה, ולהיות קשור יותר למקום שאליו אמורה התורה לקשר את האדם.

וכבר ידועה בענין זה לשונו של הב"ח בהלכות ברכת התורה (או"ח סי' מ"ז): "ונראה דכונתו ית' מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה... כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו ית' שהיתה השכינה ממש בקרבם וכו', ולא הלכו בה' פירוש תחלת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה, כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה, לא הלכו בה - דהיינו לא הלכו בה לשמה, בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו ית' ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו ית' וכו', יעו"ש בכל דבריו.

"ארבע מדות בהולכי לבית המדרש; הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, עושה ואינו הולך שכר מעשה בידו, הולך ועושה חסיד, לא הולך ולא עושה רשע" (ה', י"ד).

א. ארבע מידות בהולכי בית המדרש:

המידה הראשונה מתוך מידותיהם של הולכי בית המדרש היא 'הולך ואינו עושה', שאין לו את שכר המעשה כי אם את שכר ההליכה. ועל פניו היה נראה כי הפירוש הוא כפשוטו, שמדובר באדם כזה שרק הולך לבית המדרש, לומד ושונה, אך לא מקיים למעשה את מה שלמד.

אך זה ודאי אינו, וכמו שכתב רבינו יונה ועוד מרבתינו, שמי שלא מקבל על עצמו לשמור ולעשות ולו דבר אחד מכל דברי התורה - הרי זה רשע גמור, שאין לו אפילו את שכר ההליכה. וכלשונו של רבינו יונה: "כי אף הנמנע מעשיית המצוות רשע גמור, אף שאינו עושה עבירות".

ובירושלמי בריש ברכות (פ"א ה"ב) ובמדרש בפרשת בחוקותי אמר רבי יוחנן שכל הלמד שלא על מנת לעשות נוח לו אילו נהפכה שליתו על פניו ולא יצא לעולם, ובגמ' ביבמות (ק"ט, ב') אמרינן שכל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, כיון שכל תכלית התורה היא על מנת לעשות, ומי שאינו מכוון בדעתו לעשות את מה שלמד לא נחשב לו כלל כאילו למד תורה.

אי לכך פירש רבינו יונה ש'הולך ואינו עושה' אין הכוונה למי שלא מתכוון לעשות כלל את המצוות, אלא למי "שאינו מחזר אחריהן לעשותן, וכשיבואו לידו עושה אותם על מקרה", כלומר שאינו עושה עשיה גמורה לכתחילה על הצד היותר טוב, אלא רק מקיים בדיעבד מה שהכרח בידו כדי לצאת ידי חובה. משום כך הוא אינו נקרא אדם רשע ויש לו שכר על ההליכה, אך מכל מקום כל השכר הוא רק על הלימוד ולא על השמירה.

לעומת זאת מביאה המשנה את המידה ההפוכה: "עושה ואינו הולך שכר מעשה בידו", ועל כך פירש רבינו יונה: "עושה ואינו הולך לבית המדרש לידע דקדוק המצוות ולהחמיר בהם, אבל עושה לפי ידיעתו המועטת, יש לו שכר בעשיה זו". והיינו, שמדובר על אדם שאינו יודע מה עליו לעשות, שכן אינו הולך לבית המדרש ולא למד את דיני התורה, אך מכל מקום יש בידו עשיה מועטת לפי מה שהוא כן יודע, ועל עשיה זו אין הקב"ה מקפח את שכרו ונותן לו את הראוי לו, למרות שאין לו שכר כלל על ההליכה.

בנוסף לשתי מידות אלו מביאה המשנה את המידות האחרונות: "הולך ועושה חסיד, לא הולך ולא עושה רשע", שבזה פשוט שמי שגם לומד וגם מקיים הוא האדם השלם הקרוי חסיד, ומי שלא לומד ואפילו לא מקיים את מה שיכל, זהו האדם הרשע שפורק את עול התורה מעליו.

אמנם יש להתבונן על כל דברי המשנה מתחילתן לסופן, ראשית דבר, הלא מדובר כאן על 'הולכי בית המדרש' שבתוכם מנתה המשנה את ארבעת מידותיה, ואם כן מדוע מי שאינו הולך לבית המדרש כלל כלול גם הוא בתוך ההולכים.

כמו כן יש להבין לענין העושה ואינו הולך, שאף אם מדובר באדם שאינו לומד, מכל מקום ודאי שאת 'ידיעתו המועטת' הוא שואב ממה שכן שמע או למד, ואם כן מדוע שלא יקבל שכר על לימודו המועט. ואם אכן מדובר בעם הארץ גמור, שלא קרא ולא שנה מימיו, מנין לו אותה ידיעה מועטת שנותנת לו לעשות את מה שהוא כן עושה.

ולא עוד אלא שאם נפרש כן יקשה מאי קא משמע לן מתניתין, הלא ודאי שמי שלא פסע מעודו על מפתן בית המדרש לא יקבל שכר על ההליכה, וכי איזו הליכה יש כאן שיקבל עליה שכר, ואם החידוש הוא כלפי השכר על המעשה - הרי פשוט כאמור שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ומדוע שלא יקבל שכר על העשיה.

עוד יקשה כיוצא בזה לענין המידה הקודמת של ההולך ואינו עושה, שהרי לפי מה שפירש רבינו יונה לא מדובר על אדם שלא עושה כלל, שהוא לא מקבל שכר אפילו על ההליכה, אלא על אדם שעושה על דרך האקראי וההזדמן, בלי לדקדק על הידור המצוה. ולפי זה הדבר תמוה למאד, מדוע אדם כזה מקבל שכר רק על ההליכה ולא על מעט העשיה שעושה, הרי כשם שה'עושה ואינו הולך' מקבל שכר עשיה למרות שעשייתו מועטת, כך ודאי שה'הולך ואינו עושה' ראוי לו לקבל על מה שכן עושה, אף על פי שאינו עושה את הכל לכתחילה.

אלא שעל פי זה לא נתבאר בגמ' כיצד למדים זאת מן הפסוק, שהרי לשונו של קהלת הוא רק 'שומר מצוה', והיכן נתפרש שמדובר דוקא על מי שמדקדק במצוה לעשותה כרצון מי שאמרה.

ובהכרח שאין פירוש אחר ל'שומר מצוה' מלבד מי ש'עושה מצוה כמאמרה'. שהנה כבר במקומות רבים פירש רש"י ש'שומר' פירושו מי שמצפה וממתין, וכגון מה שפירש על הפסוק 'ואביו שמר את הדבר' (בראשית ל"ז, י"א); ש"היה ממתין ומצפה מתי יבוא, וכן שומר אמונים (ישעיה כ"ו, ב') וכן לא תשמור על חטאתי (איוב י"ד, ט"ז), לא תמתין".

אם כן בהכרח 'שומר מצוה' היינו דוקא מי ש'שומר' עליה וחרד על דברה, בכל מצוה שעושה יש לו ציפיה לראות האם רצה אלוקים את מעשיו והאם בכך התקיים רצון יוצרו, וממילא דוקא על אדם כזה למדו חז"ל 'שלא יידע דבר רע' ומשמים נותנים לו שכר יתר על המידה - לא זו בלבד שלא גומלים עמו רע, אלא אף שומרים עליו שלא יתבשר בשורות רעות, שמלכתחילה לא יגיע לאוזנו שמע צרה וצוקה.

ד. האומר אין לי אלא תורה:

וכאמור, אין הבדל בדבר זה בין רב למעט, ואף אם האדם ילמד כל ימי חייו בשקידה עצומה, כל עוד שיקיים את המצוות בדרך המקרה וההזדמן שלא בצורתם המהודרת לכתחילה - יוכיח סופו על תחילתו שכל תורתו אינה אלא מהשפה ולחוץ, ויתקיים בו מה שאמרו חז"ל 'שאפילו תורה אין לו'.

כל בן תורה שיהיה יכול להחשב בן תורה דוקא אם מתקיימים בו שני הדברים, גם מעשיו וגם חכמתו, ולפעמים די בכמה מעשים שנעשים בדיעבד כדי להוות גילוי מילתא על כל החכמה, שאינה נלמדת כתורת ה', והלומד אינו מכניס את עצמו כדקא יאות בכלל עבדי ה'.

וכבר הבאנו מלפנים את מה שאמר לי מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שמעולם לא ראה גדול בתורה שאין בו יראת שמים. באותה שעה העזתי פני ושאלתי דהאיכא פלוני, והגרא"מ השיב לי דאדרבה, ממקום שבאת, משם ראה שמי שאין בו יראת שמים לא שייך שיהיה גדול בתורה...

לפעמים ניתן לראות בתוך יושבי בית המדרש כאלו שלכאורה רוממות התורה בגרונם, וכל ימיהם הם צועקים תורה ורק תורה בלי שום דבר אחר. אך פעמים שדוקא אצל לומדים כאלו כל האמירה ש'אין לי אלא תורה' באה על חשבון קיום המצוות, והכוונה שמונחת בה היא 'רק תורה' ולא אף מצוה... אם כן אין בין זה לבין פריקת עול ולא כלום, כביכול כל התורה היא רק לשם התורה ולא לשם מי שציווה עליה.

והוא הדבר שמוטל על כל אחד ואחד לשנן לעצמו, שמי שמתרפה ולו בדקדוק מסויים של מצוה מחמת שהוא עסוק בלימוד - בכך הוא מחריב בידיים את כל מה שלמד, וכל תורתו נחשבת לאבק פורח שלא נחשב למאומה. התורה אינה נחשבת לתורה והמצוות אינן נחשבות למצוות, בעבור מה הוא לומד ובשביל מי הוא מתעסק.

אם יבוא אי מי וידון האם התורה באה על חשבון המצוות או האם המצוות באות על חשבון התורה, הרי זה אדם שלא התחיל ללכת בדרך התורה, שכן כל כולה של התורה מהותה הליכה ברצון הקב"ה. ואם יהיה לשם דוגמא בן תורה שירצה להזהר מאד בכל לילותיו, לעסוק בהם בתורה ולא לאבדם בשינה, אך על ידי כך יאבד ביודעין ולו פעם אחת מצות קריאת שמע בעונתה (וכן הוא לגבי כל מצוה אחרת, ומילתא דשכיחא נקטינו) - הלא דינו כמומר לדבר אחד מן התורה שאין בו ריח של יהדות, ולא יעזרו על כך שום טצדקי שבעולם.

ואף באדם שמקיים את המצוות, יש תורה ויש תורה. יתכן אדם שאצלו התורה תהיה ככל חכמה אחרת - שמפתחת את השכל, מרחיבה את הדעת ונותנת לו עיסוק בכל שעות היממה... 'תורה' כזו אינה נחשבת לתורה, ובאמת מה ההבדל בינה לכל החכמות שבעולם. כל המושג 'תורה' נאמר דוקא על הלימוד של מצוות השי"ת, אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לעסוק בדברי תורה, "שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה... כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו יתברך".

על זה אומרים לאדם במתיבתא דרקייעא 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו', כי מה שנשאר לאדם לאחר עזיבתו את העולם הוא רק התלמוד שלמד. כל חכמה אחרת, מלאכה או מקצוע, הם דברים גשמיים שנשארים בקבר יחד עם הגוף, ומה שעולה עם האדם למעלה זו רק המציאות הרוחנית שאותה חיבר לעצמו בעודו בחייו. ממילא מי שאכן זכה שתלמודו יהיה חכמה אלוקית, הוא זוכה לאחר מכן להמשיך ולבוא לשם עם 'עצמות ורוחניות וקדושת התורה', אבל מי שלמד את התורה ככל חכמה חיצונית - לימודו נשאר למטה יחד עם גויתו ואדמתו, מבלי שינתנו לו מהלכים בין העומדים.

גם התורה וגם המצוות קשורים זה לזה בחדא מחתא, וכולם ניתנו מרועה אחד לשם מטרה אחת - לעשות את רצונו יתברך, לפיכך ה'תלמודו בידו' שמקדש את האדם ומעלה אותו למעלה הוא רק אותו תלמוד של 'הליכה' שנלמד בשלימות יחד עם העשייה, ועל ידו האדם מהלך לבית המדרש 'בה' - בתוך התורה, ללמוד אותה בכוונתה, וכך בא שכרו על ההליכה כמו על העשייה.

והיה ה'הליכה' שנאמרה בלישון חז"ל, שהאדם לא ילמד לשם חכמה גרידא ואף לא ילמד רק בשביל לידע את המעשה שיעשה, אלא 'ילך' בתוך התורה, והיינו שיכניס את עצמו לאותה דרך שהתורה מובילה בה את האדם, "שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה... כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו יתברך".

רצון התורה מהאדם אינו שיעשה מעשה קוף בעלמא וישאר על המקום שבו עמד בתחילה, אלא כל התכלית היא לקרב את האדם לבוראו, שיעשה דברים לשם פועלן ושידבר בהם לשמן, להשיג על ידי כל דיבור של תורה עוד רוממות ועוד קרבה, הכל מתוך הכרה שהוא לא עושה דבר לעצמו, כי אם עבד שעובד את אדונו ועושה את רצונו.

ג. שכר הליכה:

מעתה זו הכוונה אף בלשון המשנה, 'ארבע מדות בהולכי בית המדרש', ולא מדובר על הלומדים בלבד אלא דוקא על ה'הולכים', כמה מידות יש בכאלו שמכוונים את רצונם לרצון אביהם שבשמים, ועושים את מעשיהם בשביל אותה מטרה שבשבילה ניתנה להם התורה. ועל כך מונה המשנה ארבע דרגות שונות של 'הליכה', כל אחד לפי מדרגתו, שכולן באות למדוד עד כמה האדם הולך ללמוד על פי רצון הקב"ה.

לפי זה יתכן אדם ש'עושה ואינו הולך', שהוא אשר מתנהג כמו בזמן החורבן, שלומד ומקיים, ועל פי לימודו יודע מה עליו לעשות, אך עדיין אין על לימודו שם 'הליכה' - ללמוד בשביל ללמוד, מחמת רצון הקב"ה שחפץ בלימוד התורה. לכן אמנם יקבל שכר על מה שעשה, אבל שכר ההליכה לא תהיה בידו, הואיל וכל התורה כלפיו אינה אלא כהכשר מצוה.

ושמא אף על זה יתפרשו דבריו של רבינו יונה, שלאדם כזה יש רק ידיעה מועטת, הואיל ובאמת אינו לומד כדי להתקרב לבוראו ולדקדק במצוותיו - 'לידע דקדוק המצוות ולהחמיר בהם', כי אם לצאת ידי חובה במה שהוא מוכרח.

וכמו כן לאורך גיסא, יעויין בפירוש רבינו יונה דלעיל (ב', ה') על המשנה 'ולא עם הארץ חסיד', שיתכן אדם שיהיה צדיק, יעשה ויקיים את כל מה שנצטווה, ואפילו יידע להשמר והיה בו 'מידות חשובות', ועם כל זה יקרא 'עם הארץ', משום שכדי להשיג את 'טהרת הלב וזכות הנפש' מוכרחים להיות גדולים בתורה, שהיא מכוונת את לומדיה לדרכי חיים, להתרומם ולהיות חסידים המכוונים את עצמם לרצון בוראם לעשות גם לפני משורת הדין.

הרי לנו שאף כלפי המעשים עצמם, יש מעשים של 'הליכה' ויש מעשים גרידא, שלא נחשבים לחלק מ'הולכי בית המדרש'. יכול להיות אדם שיעשה את הכל ועדיין ייחשב לעם הארץ, משום שאין לו את אותה טהרת הלב שמעוררת אותו לכונן את מעשיו לגבוה. ומאידך כאשר האדם גודל בתורה מתוך כוונה נכונה, גדלותו נותנת לו להיות 'חסיד' שהופך כל מעשה ומעשה לעוד 'הליכה' כלפי לייא.

והם המה הדברים שמחדשת לנו המשנה בפתח דבריה, 'הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו', הואיל וסוף סוף הוא מתחיל להתהלך בתורת ה' ורגליו מוליכות אותו לבית המדרש, אולם כל עוד אינו מהדר בקיום המצוות 'לחזר אחריהן לעשותן' אלא 'כשיבואו לידו עושה אותם על מקרה', אם כן מעשיו מוכיחים מתוכם שאינם מוקדשים לשמים, ולא יתכן בהם 'שכר עשיה' בתורת מעשים של 'הולכי בית המדרש'.

והעולה על פי כל זה, שמה שאמרו בגמ' ביבמות ש'כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו', וכן מה שאמרו בירושלמי שנוח לו שלא נברא, אין זה רק מהטעם שהתורה ניתנה בכדי לעשות, אלא על פי עומק הדברים שלפנינו, שכל תכלית התורה היא בכדי לקיים את רצון הקב"ה ולהתקרב אליו, ואם כן ממילא מי שאינו מקיים את רצון הקב"ה בפועל בקיום המצוות מוכיח בשב ואל תעשה שגם הלימוד שלמד בתחילה היה מנותק מהמטרה האמיתית, ללמוד את תורת ה'.

מעתה גם מי שלא נמצא בדיוטא כזו של 'אין לי אלא תורה' אלא רק לא מהדר כל כך לקיים את מה שלמד, מוכיח כלפי כל דבר ודבר שהתורה שלמד לא היתה בכדי להתקרב יותר ולהדר יותר, ולפיכך אף מה שהוא מואיל בטובו לעשות אינו נחשב למאומה, ואין לו את שכר העשייה. הלא כל מעשיו נעשים כמי שכפאו שד, להפטר מהחוב שנגזר עליו ותו לא מידי, ועל מעשים כאלו אמר רבי יוחנן שנוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו.

ועינין בגמ' בשבת (ס"ג, א') דאמרין, "אמר רב חנינא בר אידי כל העושה מצוה כמאמרה אין מברשין אותו בשורות רעות, שנאמר (קהלת ח', ה') שומר מצוה לא ידע דבר רע".

ובביאור לשון הגמ' 'העושה מצוה כמאמרה' הכוונה היא כמו שפירש המהרש"א, שהאדם עושה את המצוה לשם מי שאמרה, ועל ידי כך המצוה נעשית בכוונתה ובדקדוקה כפי אותו רצון של נותן המצוה. על אדם כזה שמקיים את המצוה בכזו צורה, עליו נאמר השכר ש'אין מברשין אותו בשורות רעות', ומשמים מנהלים את חייו על מי מנוחות כפי רצונו.

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עומק בעולמם של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשיות
מטו"מ

ואמר לי אחד מרבני מיר שליט"א ששאל פעם את אחד מגדולי הדור זצ"ל מיה להורות לאברכים שמתיעצים עמו האם להשקיע את כספם בעסקאות, והשיב שבדרך כלל לא כדאי לאברך להשקיע, וכך הסביר: הרי גם בעסקה הכי משתלמת יש דרגת סיכון של כשלושים אחוזי הפסד, והנה אם נשאל את האברך: האם אינך חושש לצד הפסד? הרי בודאי יענה שסומך על הי"ת, וא"כ שישמוך תיכף על הי"ת.

עוד אמר לי שפעם היה עם כמה משקיעים אצל מרן הגראי"ל שרצו לארגן קניה מרוכזת בעפולה שכל אברך ישלם רק חמישים אלף דולר, ולא הסכים כי מהיכן יהיה לאברך סכום כזה, והתפלאו מאד הלא אח"כ כשיחתן יצטרך לשלם פי כמה וכמה, ובכל זאת לא הסכים שיכניסו אברך לענין זה טרם שיגיע הדבר לצורך מעשי, כי אז יש סייעתא דשמיא אחרת לגמרי. וכן סיפר לי אברך שאל את מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל האם כדאי לו לקנות דירה במשכנתא אע"פ שעדיין לא הגיעו ילדיו לפרקן, והשיב לו: "קושי חיתון הילדים זוהי גזירה, וכי למה לך להקדים את הגזירה? ופעם היה מקרה מופלג, באברך שגר בקומה רביעית באיזור בעלז (ששם עלות היחידות מרקיעה שחקים), והיו לו כמה בנות בסמינר שעדיין לא הגיעו לפירקן, וחשב שזה בחיוב ההשתדלות שלו לבנות על הגג (והיה לו שכן שהסכים לטפל ברוב ענייני הבניה), ענה לו מרן הגראי"ל כעת אתה בגן עדן יושב ולומד, האם אתה רוצה לצאת משם...? ג. וכן נכנסתי פעם אצל שר התורה זצוק"ל, בשאלה זו

ממש האם יש "חיוב" השתדלות להשקיע כסף גדול שיש לו שמונח בצד בקניית נכס וכדו', והשיב לי בדרך צחות, "חיוב...?" חיוב יש רק לשבת וללמוד!! ופעם היה אברך שהתייעץ עימו על הרחבת דירה, ואמר לו הגר"ח בתנאי שאתה לא מתעסק עם כלום אלא הכל ע"י רעייתך, ואח"כ בכנייה התפתה להתעסק בכל מיני דברים שחשב שרעייתו אינה מסוגלת, ולפתע נתקעה הבניה והתברר שהעלויות גדלו והכל נתקע, והלך שוב למרן והתוודה שעבר על דבריו והתעסק קצת והכל נתקע, אמר לו מרן תקבל על עצמך שעכשיו רק תלמד, וקיבל על עצמו. והנה תיכף למחרת התקשר חמיו והציע לו שהוא יסדר את כל ענייני הבניה.

הרי שהדרגה האמיתית של מאה אחוז אברך, הוא ללא שום התעסקות, אף לא זמנית, או מידי פעם, ואשרי הזוכה!

מאה אחוז אברך...!! (4)

א. נמשיך עתה בס"ד במאמר נוסף אודות דרגת "קבלת עול תורה" מוחלטת, ללא עשיית שום דבר מהצד. אך עתה נתמקד במה שהיה מקום לדון, מה יעשה אברך שמסובב הסיבות סיבב שיהיו לו בצד כמה עשרות אלפים פנויים, או שיש לו אפשרות להיכנס בהתחייבות חודשית למשכנתא, האם מחובת ההשתדלות שלו לרכוש איזה נכס על מנת לשמר או להגדיל את רכושו, ויש חושבים שלא מדובר ח"ו על שינוי בזהות של מאה אחוז אברך, כי סך הכל צריך קצת לברר במה מדובר, ופעם אחת לחתום חוזה ואולי עוד פעם לקחת משכנתא, ואח"כ הכסף זורם מאליו... אז למה לא??

ובכן אכתוב בזאת מה ששמעתי בסיעתא דשמיא בבית מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, כששאלתיו האם יש חיוב השתדלות להשקיע את הכסף, והשאלה נשאלה בנוסח כזה: אברך שיש לו חמישים אלף דולר בצד האם עליו להשקיעו? והשיב בנחרצות: בדרך כלל כסף ש'משקיעים" שוקע באדמה, זוהי המציאות, (חזר ע"ז פעמיים), ואמר בהלצה: פשוט "קוברים את הכסף"! והוסיף: לא זו בלבד אלא שלפעמים צריך להוציא עוד כסף בכדי שיחזירו לו את הקרן שהשקיע... ושאלתי: האם זה גם ברכישת דירות? והשיב: כן, גם דירות... (והניף ידו בביטול). אולם אח"כ הוסיף: בכ"ז רואים שאנשים קונים דירות בכל המקומות...

אח"כ שאלתי: האם מומלץ שיכניס את כספו בגמ"ח? והשיב: גמ"ח, כן, זה גם מצווה! לבסוף שאלתי: האם אפשר לקבוע ככלל שאין לאברך שום חובת השתדלות כזו? והשיב: אין בזה כללים צריך לבדוק כל מקרה לגופו... ע"כ.

ב. ובאמת מבחינת ההלכה גם מי שמונח לו כסף בצד אין לו "חובת השתדלות" להשקיעו ולהרבותו וכדו', אלא יכול בלב שקט להניחו בגמ"ח. ועיי שו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' א' אות ב') שנשאל האם מי שעושה תכנית חסכון לחתן ילדיו נקרא חסרון בבטחון, והשיב שוודאי זה חלק מההשתדלות לדאוג לבניו בעתיד, הגם שעובד ה' גמור שלא יעשה חסכון גם עושה כראוי, עכ"ד. הרי שיש דרגה ממוצעת ש'מותר' להשקיע אך אינו מחוייב בכך. (ודלא כמי שטען שאין אמצע, אלא יש השתדלות שחייב בה, ומה שאינו בכלל חיוב אסור בו).

שנאה וקנאה

כענין שאמר דוד המלך ע"ה, "גם איש שלומי אשר בטחתי בו אוכל לחמי הגדיל עלי עקב", וכאשר רצה הקב"ה לענוש את דוד בעונש קשה מאד אמר (שמואל ב יב,יא): "הנני מקים עליך רעה מביתך" לפי שאז הצרה כפולה. וזהו שאמרו אחי יוסף ליוסף "אנא שא נא פשע אחיך" הזכירו לו האחוה לומר, שאע"ג שוודאי שפשיעת האחים קשה מאד, אפ"ה תסלח לפי שהאחוה גם טעם לסליחה... וזה דומה לאדם שידו הימנית חתכה את ידו השמאלית, שפשיטא שאינו חוזר וחותר את ידו הימנית כדי לנקום ממנה וכו', עכ"ל.

כלומר מתוך גנותם של ישראל אתה מוצא את שבחם, שכל מה שיש ביניהם שנאה וקנאה רק בגלל שיש ביניהם קשר ואחוה טבעית, שלכן כל פגיעה קלה מעליבה אותם מאד, כי פגיעה בין אחים מכה וכואבת הרבה יותר מפגיעה של איש רחוק ומנוכר, וכך תקוע בנפש הישראלית אותה אחוה וקשר הדדי, שגורמת להם להפגע אחד מהשני מאד.

ג. ובי' שם עוד ענין מיוחד מצינו אצל ישראל במריבתם, דכאשר מריבים זה עם זה כל אחד מגלה מומי חברו ומומי אבותיו (ע"ג עיתונים ולוחות מודעות, או באמצעי תקשורת שונים...) מה שלא יעשו כן שום אומה בעולם, כי הם יריבו את ריבם וסוד אחר אינם מגלים, וגם בזה יש ללמוד עליהם זכות לפי שהוא סיבת קדושתם, שכל חטא ורשע הוא לשמין פסול אצלם, משא"כ בשום אומה שבעולם כל העבירות שבעולם נעשין להם כהיתר, וזהו וודאי שראוי לפרסם מעשה הרשע כדי לידע להודיע ולהוודע שמעשה הרע הוא גנאי לעושהו, גם לו, ולזרעו אחריו, ובוה יקחו מוסר ויבושו החוטאים ממעשיהם הרעים, אכן עכשיו בעוונותינו הרבים יגנו זה את זה בדרך נקמה בעלמא, ואע"ג שידע שהוא משקר בחבירו אינו מונע מלגנותו, וזה ודאי חטא גדול המעכב עקבות המשיח. עכ"ל. כלומר, שרק מגודל מעלתן של ישראל, לכן מראים כל פגם וחסרון כדי להנצל ממנו.

וזה הסבר גדול לכמה מלחמות פנימיות שפרצו בתוככי קהילות, ואנשי החוץ תמהים ורוטנים למה יש מריבות...? אמנם מי שאדיש לענייני עבודת ה', שום דבר לא מזיז לו, לא בגלל שהוא בעל מידות מופלג, אלא מפני שהוא אטום ושווה-נפש למול רצון ה'... ואי"ז נותן לגיטמציה ח"ו לשום מריבה שהיא, אך יש לדעת זאת עכ"פ כדי לדון לכף זכות. (עוד מביא פגם שלישי שמצינו דווקא בישראל, שאפי' אם יהיה החכם שלהם גדול כמושה יחלקו עליו תמיד... עי"ש.) ובימים אלו שאנו מתאבלים על החורבן, כמה יש למצוא עצות להתגבר על כל מריבה וקפידה, גם כשזה בא כאמור ממניעים חיוביים ומסיבות טהורות, ולחוס על כבוד הזולת.

א. בשבוע זה נפגש שוב לימוד הדף היומי, בלוח השנה, כאשר בו עסקו בסוגיות החורבן בפרק הניזקין בגיטין, אף שקשה לומר על ענין של אבילות, דבר בעיתו מה טוב, אבל רואים שרצון הי"ת שנתעורר בלימוד אגדות החורבן להבין הסיבות שגרמו לכך, שע"י התחזקותינו בזה נורז הגאולה.

הנה נודעו דברי הגמ' שם: "על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים..." ועלינו להבין פשר דבריהם, איך יתכן שבגלל קלקול אחד במצווה שבין אדם לחבירו שהיתה בין שני אנשים אלו, תחרב העיר ירושלים על כל בניה ואוצרותיה?

וכתוב בספר החיים לאחי המהר"ל מפראג תשובה יפה ונפלאה, שבאמת בלתי ספק שלא נחרבה אלא בשביל כל התועבות שנמצאו בה, ברם המכשלה הזאת של בר קמצא היתה להם למזכרת עון, שגרמה לכך שלא יהיה שייך לכפר על עוונם, מידה כנגד מידה, ומונה שם שלשה עניינים שהיו במעשה זה, שגרמו לכך, שכבר לא היה שייך לכפר עוונם:

א. כל חוטא נעשה שונא של הקב"ה, ובכל זאת כשהוא בא לביתו של ה', ביהמ"ק, ומבקש מה' סליחה וכפרה, מיד ה' מקבלו ואינו מביישו לומר לו מי ביקש ממך רמוס חצרי, וכך היה לו לבעל הסעודה לעשות לשונאו, וכשלא עשה כן אלא גירשו אף ה' אמר "מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי".

ב. היה לו לחוס על כבודו אחרי ששליח מטעמו הטעהו והזמינו אל ביתו כי שגיאות מי יבין, וכן כל חוטא אם נקלה ונתבייש נתכפר לו עונו כמבואר במשנה בסוף מכות (כג"א) וכאן שכבר התבייש הרבה, לא היה לו לדחותו בשתי ידיים.

ג. מצינו שבצדקה וכופר יכופר עוון, וכאן רצה לשלם לו דמי סעודתו, וכשסירב לו, גם הי"ת לא כיפר להם בצדקה.

ומסיים שם: "ולכך אין לתמוה מה שע"י עבירה קטנה כזו נחרב בית אלקיננו, כי עבירה זו היתה סיבה שהקב"ה היה נוהג עמהם ג"כ כפי מה שהיו נוהגים הם איש עם אחיו, ומיד נחתם גזר דינם, והמכשלה הגדולה הזאת נכשלו בו גם אנשי בית שני ועדיין הוא מרקד בינינו וזו היא סיבת אריכות הגלות המר הזה (יומא ט,ב)". עכ"ל. וזה כלל גדול, שכל א' כפי צורת יחסו לאחרים, קובע איך משמים יתייחסו אליו.

ב. אמנם אחר שביאר זאת, כתב הספר החיים לבאר ממה נובע הענין, מדוע באמת רגילים אנו שלא לדון לכף זכות את חברנו, ולשנוא איש את רעהו, וז"ל: "וראוי ללמד זכות על עם הקודש הזה, על המדה המגונה הזאת, לפי שכל ישראל הם אחים ורעים זה לזה, ופשיעת האחים או האוהבים יותר קשה מפשיעת האנשים הרחוקים זה לזה,

א. יש בפרשה פס' מצמרר שמחנך אותנו לאחריות שלנו למעשי זולתינו. להבין הענין נקדים שבעל ששמע שאשתו נדרה נדר, נתנה לו התורה כוח להפר או לקיים הנדר רק ביום שומעו, כלומר עליו להחליט מיד ביום השמיעה אם לאפשר לאשתו לנדור כזה נדר או להפר לה, והפס' מסיים: "ואם הפר יפר אותם אחרי שמעו ונשא את עונה ופרש"י, "אחרי שמעו אחרי ששמע וקיים, שאמר אפשי בו וחזר והפר לה אפי' בו ביום. ונשא את עונה הוא נכנס תחתיה, למדנו מכאן שהגורם תקלה לחבירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין", הרי שהתורה הטילה את מלא האחריות על הבעל שהטעה את אשתו ע"י שכביכול הפר לה בעוד שקודם לכן קיים לה.

והרמב"ן מביא את רש"י ומרחיב יותר: "ונראה שהאשה הזאת שוגגת או מוטעה, כי הכתוב מדבר בבעל ששמע ואין האשה יודעת בו... ולימדנו הכתוב שני דברים, שהבעל נושא עון כאלו הוא נדר ויחל דברו, ושהיא פטורה אין עליה מעונש השגגות כלל. אבל אם האשה יודעת שלא הפר ביום שמעו ובקיאה בדין הזה, הנה היא חייבת, וגם הבעל אינו גורם התקלה, אבל עונשו במי שיכול למחות ולא מיחה..." עכ"ל. כלומר, גודל האחריות שמוטלת כאן על הבעל שהחטיא את אשתו הוא ממש כאי' עבר על הנדר שלה בעצמו, והיא נקיה לגמרי, כי היא לא ידעה מה הדין, ואמנם אם היא יודעת את דין התורה לא יכולה לנקות את עצמה ע"י שתולה את עצמה בקולר בעלה, אלא העוון בה.

ובחזקוני פירש יותר שהטעם שנשא את עונה כיון שהיא אנוסה, שסבורה היא שיכול הוא להפר ולא היה לה ללמוד, אבל הוא היה לו ללמוד ולא למד לפיכך ישא את עונה. זאת אומרת, מדובר כאן על אשה שאינה אמורה להיות בקיאה בפרטי הדינים, ואז הסתמכותה על הבעל מוחלטת. אך א"כ יש להקשות א"כ איך הספרי למד מזה לכל גורם תקלה לחבירו שנכנס תחתיו לכל עונשין, אולי זה שייך רק באשה שאינה יודעת ללמוד ולכן היא מסתמכת על בעלה, והנה בספורנו כתב "שכן הוא משפט כל מכריח את חבירו לעבור עבירה, או מורה שקר ומתעה" עכ"ל. ומעתה זה משלים את דברי החזקוני דשייך גם בחבר כעין הסתמכות, אם מכריח את חבירו, או בהלכה מורכבת שהרב מכשילו.

ב. ויש לדון, שגם אם מעלים עין מענין של מכשול שאם היה מוחה היו דבריו מתקבלים, הקולר תלוי בו, וכמפורש בשבת נה, ב על אנשי ירושלים שנתבעו על שלא מיחו כדין, ואמנם ענין המחאה מורכב ביותר, וצריך להיות רב אומן

בשביל לדעת איך לומר, ומה לא נכון ואסור לומר, אבל ודאי שלסייע בעד חוטא ואפי' ע"י נתינת אישור וגושפנקא, הוא לתא ד"לפני עיוור" ועלול להיות הקולר תלוי בצווארו.

ולמשל בנושא של המדיה, שמאד קשה לדון בנושא זה, ויש תחושה שכאי' כבר דיברו על זה מספיק, (אכן לעת עתה הזירה מופקרת, ואין בציבור שלנו כמעט שום הסברה בנוראות הסכנה, זולת הרב אז נדברו שזועק ע"ז פעם אחרי פעם בדברים כבירים כהרגלו בקודש, ובנתיים ההסברה באה בעיקר מקנאים קיצוניים שלא שמשו גדולים, או ממשוררי רחובות, והא קגרים שקשה לקבל מהם, וממילא גם קשה לאברך סתם למחות על הדבר, כי זה תופס אותו כמושייך לקבוצה הזאת...) אמנם חס ושלום אם לא נעצור את התפשטות תופעת הסמרטפונים עלולים אנו להיתפס בעון זה, ועל הבעל "להפר" לאשתו את ה"אסרים וחרמים וקונמים" שנכלל בנשיאת סמרטפון (כפי שיבואר חרפתן במאמר הבא). וגם זו שנותר בידה מורה היתר מהקורונה, היא דומה למוזרים שנותרו עם המסיכה...

ג. ובספרי שם, סיימו חז"ל: "ונשא את עונה מגיד הכתוב שנכנס תחתיה לעון, והלא דברים ק"ו, ומה מידת פורעניות שמועטת הגורם תקלה לחבירו נכנס תחתיו, ק"ו למידת הטובה שהיא מרובה..." ע"כ. ולמדנו מחז"ל שמי שמחזק את הרבים, הרי זכותו אדירה ביותר, והוא מכרה זהב ממש.

והתחזקתי ממעשה שארע אצלנו, ביהודי נפלא שערך קידוש הודאה, לבנו בן התשע שלא חש בטוב והי' עם קצת הקאות, והתקשר לרופא שחשב שזה רק דלקת קלה וכתב לו מרשם, אך כשבא לבית מרקחת התפלא הרוקח שרשם לו הרגעה לצרבת. חזר מיד לרופא עם בנו, והחליט הרופא לבדוק את הבן, וראה שהעורף קשה באופן שאינו מצליח לכופף את הראש, שזה סימן לדלקת קרום המוח, והטיסו באמבולנס לבית החולים, ושם מצאו שיש לו חיידק טורף, וכבר הילד היה מעורפל, ואמרו לו שם שבתוך 4 שעות כבר לא היה מה לעשות... רח"ל. והודה לה' על הצלתו, אך אמר בתוך הדברים שלמד מכך, שמי שעורפו קשה שאינו יכול לכפוף ראשו, הוא סימן שיש לו דלקת חריפה ב"מוח" שגם עלולה להרוג אותו, לכן צריך לקבל מוסר ותרופות התורה.

לכן דווקא כעת בבין המצרים, שאנו עוסקים באבילות על החורבן, ואחד מהדברים שארעו שם ששתקו רבנן ולא מיחו בבר קמצא, וכן ענווננותו של רבי זכריה בן אבקולס שהחריבה בית מקדשינו, א"כ צריך להתעורר בחיזוק בדקי הבית, וכמובן שהכל צריך להעשות מתוך כבוד ובהירות ובמניעת השנאה (כמבואר במאמר הקודם), אבל ח"ו שלא נאבד את השמירה הראויה על כרם ישראל בדרך התורה.

תקופת ה"הסכלה"

א. אולי יהי נכון להגדיר את העת כתקופת ה"הסכלה"
בה הסיכלות והטיפשות מתנוססת בראש חוצות, ואף גם נחשבת למפלגה ענקית, היותר פופלארית, נבחרת העם, ועלי תופעה אחת עצובה מיני רבות נדון במאמר לפנינו.

אז בתקופת ההשכלה, תפסו בחור בכריסק עם ספרים המזוהים עם המשכילים, מרן הגר"ח הורה לסלקו תיכף ומיד מהישיבה, ניגש הבחור אל מרן הגר"ח וניסה לערער על הזריקה, תוך ניסיון לסנגר על עצמו שאף שהוא מעיין בספריהם, אין זה משפיע עליו כלל ועיקר! טען כנגדו מרן הגר"ח, אף אם נאמינך שאין זה משפיע עליך, אבל איפה החוש ריח שלך? איך אתה מסוגל לשבת על יד הספרים הללו שנודפים ריח צחנה נוראי? התפלא הבחור על איזה ריח וצחנה מדובר... ענה לו מרן הגר"ח: הנה תראה עד כמה כבר הושפעת מהספרים, שכבר אינך חש בצחנתם.

תופעה זו חזרה על עצמה כעת בתקופת ההסכלה, הנה אדם מוכן להציג את סכלותו לעין כל ולשאט באופן כה תלותי את הסמרטפון שלו, לחייך אל הפלסטיק, לצחוק בקול רם אל הפלסטיק, לבהות בפלסטיק, ולהשמיע את הגיגיו לפלסטיק... המראה שלו מן הצד רחוק מנורמלי... אלא כאמור גלה כבוד מישראל, והסכלות בראש חוצות.

אך כל עוד שהתופעה הזאת מקיפה את הציבור הירוד והרדוד, שאין לו שייכות לערכי החיים האמיתיים, ושאין לו הבנה בסיסית לשם מה ולמען מה הוא חי, אפשר עוד להבין ממה הדבר נובע, ולשער מה גרם לכך. אבל כאשר התופעה מתחילה להאחז בציבור הפנימי יותר, כאן כבר עולה התמיהה והופכת לצעקה, אהה, אוי ואבוי, "בני ציון היקרים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש..." , אוי.

"נשאי סמרטפון" שהם מבאי ובני הציבור החרדי, איך לא חשים את תחושת הלכלוך מהחיבור שלהם לעין כל, למכשיר מגונה, שכל יהודי חרדי מרגיש שאט נפש אפ"י להביט לעברו וכ"ש ליגע בו, ואם יבא איזה בעל מלאכה ויראה לו משהו נחוץ בסמרטפון, אולי יאלץ להביט בו, אבל בלב ירגיש שהוא כעת באיזור נודף סירחון מעיק. אז איך יכול להיות למען ה', בעל מראה חרדי, שישתובב בין חרדים וישב ביניהם, ובכל זאת יוציא את הסמרטפון שלו ויתחיל לדשדש בו לעין כל? אין זאת אלא שקרה לו מה שקרה לבחור הנ"ל מבריסק, שכבר נהרס לו חוש הריח!!

אכן תופעה זו היא הראיה הכי חזקה שהסמרטפון ממכר, שהרי לפני שהיה לו את המכשיר, גם הוא היה בין אילו שהיו רואים בנושאי הסמרטפון כאנשים סוג ב', א"כ מה קרה פתאום שהוא לא מתבייש להוציא זאת ברבים, אלא בהכרח שהוא כבר התמכר לזה, ואיבד את החושים.

ובאמת חז"ל כבר אמרו שמי שיש לו יצר חזק לחטא, שילבש שחורים וילך למקום שלא מכירים אותו, בכדי שלא יחלל את ה' במעשיו, וגם בענייני העולם הזה גם מי שיש לו נטיות מבישות הוא לא מראה את קלונו ברבים. לכן אין סיכוי שתפגוש ברחוב מבוגר עם אצבע בפה... או אברך עם מכנסים קצרות... וכן, גם חרדי שיש לו משיכה לחילוניות עדיין לא יעיז לענוד נזם באף, כחילוני מנוער...

עכשיו נתאר לעצמינו שאנחנו נכנסים לאוטובוס מלא ופתאום רואים על אחד המושבים ייצור משונה, שיש לו כובע חליפה וחולצה לבנה כאברך רגיל, אבל הוא לבוש במכנסיים קצרות, ועונד נזם באף, ותקוע לו אצבע בפה... אכן נהי' בהלם, איך אינו מתבייש להראות לעין כל שהוא תינוק, חסר בושה, עם נטיה לחילוניות... אבל פשוט שזה המחשבה של כל חרדי כשהוא רואה אברך עם סמרטפון פשוט הלם ותדהמה, איך אדם מוכן להכריז על עצמו לעין כל, שהוא - תינוק, חסר בושה, עם נטיה לחילוניות...

לכן באמת אי אפשר למצוא אברך שמסתובב עם כזה מכשיר, וכמעט מן הנמנע לתאר שיהיה בדורינו מצב כזה שאברך כולל יחזיק ברשותו מכשיר סמרטפון, ובטח זה בגלל התיאור על הייצור הנ"ל. אבל הצעקה היא, על מה ולמה מותר שתהיינה נשים כאלו? נשות ישראל שהיו עד כה צנועות וכשרות וכעת ישברו גדרים ומוסכמות, וכשהן עם ילדיהן ומשפחתן, ילכו עם אצבע בפה ונזם באף, או יוציאו לעין כל סמרטפון ויתבזו עימו, בלי לתפוס שכל מי שרואה אותן נד להן בראשם - הנה עוד אחת שנפלה!

ג. ונדגיש שוב, וודאי שבמציאות ימינו נזקקים למחשב (מסונן ומאושר) במגוון מסלולי העבודה שנלמדים בכל הסמינרים, אבל רבש"ע... מה הקשר בין זה לרכישת מכשיר סמרטפון או לנשיאתו ברבים, למה לא מובן גודל ה"בדיעבד" שיש בכל קשר למדייה, למה לא מובן הדבר הפשוט הזה שסמטרפון הוא הכרזה של "חיבור ושייכות לזבל" הכרזה של "מתן הכשר". מי שלא חש זאת הרי זה סתימת אף, ואיבוד חוש ריח וטעם כקורונה, וגרוע מכך.

ועל אברכים לנהל הסברה בנועם, על הענין הנורא הזה שפורץ גדר עולם, ולבל יחשוב אי מי שבשלו הוא קודח, כי החור שקדח בדופן ספינת התורה, מטביע את שוכניו, ובטח שזה בכלל "פורץ גדר ישכנו נחש", כי כל כך עמלים משפחות בני התורה לגדור עצמם מכל זוהמות המדיה.

ועל בני הנוער עינינו, לבל יאבדו את כל הגדרים, וכמה קשה בימינו, לשכנע את צעירינו לגזור על עצמם הרחקה מליאה מהמכשירים הנ"ל, מה שקשה שבעתים כאשר הם רואים בין משפחתם וסביבתם דוגמאות של חרדים שכאי' חיים עם זה, ונשארים מוגדרים כחרדים, ה' ירחם!!

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הרה"ג **חנוך דרורי** שליט"א

חנוך לנער

גליון 13 | פרשת מטות מסעי

בס"ד

האר פניך! ונושעה.

ממחבואיה בעמקי הגוף הקטן והחלש הזה. כל אשר התינוק גדל ומבריא, יותר הוא מאיר פנים לכל סביבתו ומשרה בה רוח חן ושמחת חיים. זוהי מציאות הנשמה המתגלה בזהריה הראשוניים, אשר כל מהותה - **כח אדיר של הארת פנים!**

כל בני האדם מחכים זה לזה, כל אחד רוצה שחברו יאיר לו פנים. התלמיד מצפה להארת פני רבו, אך גם הרב מצפה להארת פנים מצד תלמידו. בנים סומכים על חמלת הוריהם, אך גם ההורים רעבים ותאבים ל"הזרחת שמש" מאת בניהם. שני כוחות אלה הם היסוד לחיי החברה האנושית: האחד רעבון כל אדם להארת פני הזולת, והשני כח הנתינה של הארת פנים, השתול בלב כל בעל נשמה. {עלי שור חלק א' עמוד קצ"א}

רבי יעקב קמיניצקי זצ"ל סיפר כי בעת היותו בקלם, היה זה תפקידו להיות ה"מקבל פנים" של האורחים, כאשר כפי הנראה היה זה תפקיד מיוחד, שמחויבותו חרגה מעבר לברכת ה"שלום עליכם" הלבבית, וההתעניינות הכנה והאמיתית... על הנושא בתפקיד "מקבל הפנים" לדאוג באופן ממשי לכל דרכי האורחים ולהרגשתם הטובה. (מכתב לדורות, הרב דסלר עמ' 151)

ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל היה רגיל להזכיר את ההלכה אותה כתב ר' אליעזר אזכרי בספרו "חרדים" לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות, רך מחמאה ומתוק מדבש" **כל מי שנפגש עימו היה רואה כמה היה מאיר פנים אליו והשתדל תמיד לתת את ההרגשה הטובה ביותר.**

רבי אברהם גרודזינסקי הי"ד, כיהן כמשגיח ישיבת סלבודקה. במשך שנות הזעם הנורא לא משה צהלתו מעל פניו. העידו עליו שבמשך שנתיים שלמות עבד על סבר פנים יפות, רעייתו נפטרה בדמי ימיה, והותירה אותו עם שמונה ילדים קטנים. הישיבה שהיתה במצב כלכלי קשה לקחה על עצמה חובות. ראש הישיבה נסע לאמריקה לגייס תרומות, ואילו הוא נשאר לבד להתמודד עם בעלי החובות. כל הנושים של ישיבת סלבודקה עטו עליו. כאשר לא היה לו מה להשיב, אחד מהם אף אמר להכותו. גם כשהתקדרו

שעת בוקר באחת השכונות הוותיקות בירושלים, במעבר חציה, ניצב אדם שלקח על עצמו להעביר בחיך את ילדי ישראל האצים רצים למקום לימודם, לפתע, ניגש ילד, ובחיך ביישני ואצילי אומר: "אני גר בקצה השני של השכונה, אינני צריך לעבור פה בכלל, אני כאן כל בוקר, פשוט.. כי אתה האדם היחיד שמחייך אלי.."

"והקריתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם.." {מסעי פרק ל"ה פס' י"א} ומביא המד"ר: "משה חלק לראובן ולגד ולחצי שבט המנשה והבדיל מהם ג' ערים שנא' אז יבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש"

וכתב ר' ירוחם ממיר זצ"ל: "הזהירה התורה בהטבת הבריות, גם לרוצחים, להכין להם ערי מקלט. ואמרו במסכת מכות נ"י ע"א" אמר לו הקב"ה למשה **הזרח שמש** לרוצחים! איכא דאמרי אמר לו **הזרחת שמש** לרוצחים.. הרי שגם ברוצחים מצווה גדולה ורבה להיטיב להם.. הרי לנו גודל הענין וחיוב האדם להכניס את עצמו בהטבת זולתו.. {דעת תורה רמ"ז}

לאיכא דאמרי - משבח הקב"ה את משה רבינו שהתאמץ לקיים מצוות ערי מקלט - המצווה האחרונה בחייו. לא מצא אבי הנביאים מצווה יותר חשובה להתעסק בה סמוך למיתתו, אלא זו: **להזרח שמש לקשי יום אומללים, התחלתו "וירא בסבלותם" - וסופו "ערי מקלט" כי כל חיין הזרחת שמש כבירה לדורו ולכל הדורות.**

"זהו כל האדם, להיות "מזרח שמש" זהו היסוד לכל המצוות ולכל יחסינו בין אדם לחבירו.

תינוק פעוט מבחין כבר בין פנים זועפות ובין פנים מאירות. מסתכלים בו מתוך חיבה - הוא מפזז וצוהל נגדך. מביטים עליו בזעף - מיד הוא בוכה. **מי יודע מה מבריא ומפתח יותר את הילד: המזון המוגש לו או הארת הפנים שמראים לו! וברור וידוע הוא, כי ילד הגדל בלי כל הארת פנים, דומה בדיוק לצמח הגדל בלי שמש, שאי אפשר שיהיה בריא.** ומאידך - בתינוק פעוט כבר ניכר כח זה של הארת פנים, כשמופיע על פניו החיך הראשון - כבר הינו נעלה על כל בעלי החיים הגדולים. בחיך זה בוקעת הארת פני הנשמה

לעיתים יש לילד הכל, כך נראה, אבל אין לו כלום. יכול להיות לו תנאים פיזיים מעולים. אבל הנפש זקוקה להארה..

בהגיענו מגטו לודז' לצ'נסטוחוב - סיפר ר' גד'ל אייזנר זצ"ל נוכחנו לדעת כי אמנם מבחינת הרעב, המצב בצ'נסטוחוב יותר קל מן הגטו, אולם הייאוש ששרר שם נורא היה ואיום, כאן ראו מקרוב כיצד לוקחים אנשים אל אי שם ושוב אין רואים אותם יותר. הצרה הזאת הפילה מורך ופחד בלבבות. חבריו סיפרו שמדי יום ביקשו אנשים להתייצב בקרבתו של ר' גדל, כעין חבורה חשאית הייתה סביבו. חשו שתובטח להם תוחלת חיים ארוכה יותר, אם יאחזו בפירווי השמחה שפיזר סביבותיו ללא הרף. יחד פסעו עימו לעבר מקום העבודה, אחר המסדר האכזרי ובערב שבו בצוותא אל הצריפים - על סף אפיסת כוחות ואובדן חושים ושוב התחממו לאורו. (במחיצת ר' גד'ל עמ' צ"א)

המשנה {באבות דר' נתן כ"ד} מביאה שאהרון קרב את עם ישראל ע"י שהיה "אוהב את הבריות" הוא הראה אהבה וכבוד לכולם ובשל כך נמשכו כולם אחרי הנהגתו **כברזל** **אחר אבן השואבת**. ומבואר שם כי כל הנקרה בדרכו של אהרון **היה מאיר לו פנים לשלום**, וכששמע על אדם שאינו נוהג בדרכי הישרה חיפש אחריו לתת לו שלום ואותו יהודי כאשר היה עולה בליבו הרהור עבירה, מיד היה נזכר שהוא מ"דידיו" של הכה"ג ואיך הוא יסתכל עליו אם יעשה כך או אחרת וכך היה נמנע מעבירה. ע"י שהיה אהרון אוהב את הבריות, זכה לקרבן לתורה.

"ה' ברצונך העמדת להררי עוז הסתרת פניך הייתי נבהל" (תהילים ל"ח) כל חיינו עלי אדמות תלויים בסוד הארת פני ה' והסתר פניו.

מתפללים אנו "כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום ושלא נהיה ח"ו בבחינת "ואנוכי הסתר אסתיר פני .."

אם נאיר בעצמנו לעצמנו ולילדינו ותלמידנו נזכה גם אנו ל"יאר ד' פניו אליך"..

- הארת פנים**
- מגדלת בנים.**
- שמש מזריחה**
- בונה הצלחה.**
- נותנת חיים**
- ומשפיעה רחמים.**

השמים, בהיכנס הצורר הנאצי ימ"ש לסלבודקה, לא נראה עצב על פניו. בזמנים הכי קשים, בגטו, ברעב, באקציות ובכל שאר מיני צרות איומות, לאחר שאיבד את בניו בקובנה.. **לא משה צהלתו מעל פניו ואבלו היה חבוי בלבו.** כך החזיק עד יומו האחרון, כשהוא מהווה התגלמות לדברי בעל "חובת הלבבות": **"הפרוש צהלתו בפניו ואבלו בלבו"** {שער הפרשות פ"ד}. {הארות עמ' קנ"א}

נאמר בפסוק: **"חכלילי עינים מייך ולבן שנים מחלב"** {בראשית מ"ט י"ב} מבארת הגמרא בכתובות {ק"א ע"ב} "כי אתא רב דימא אמר: אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, רמוז בעיניך דבסיים מחמרא, ואחוי לי שיניך דבסיים מחלבא. ופירש רש"י "וטוב לי מייך כשתראני פנים צהובות ושוחקות. אחוי לי שיניך, אף זו לשון שחוק, שהשוחק שיניו נגלין. ממשיכה הגמ' ואומרת: מסייע ליה לרב יוחנן, דאמר רב יוחנן, טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב, שנאמר "ולבן שינים מחלב" אל תקרי לבן שינים אלא ליבון שינים. הרי רב יוחנן סובר, כי הדבר הכי חשוב שאדם נותן לחברו הוא, שמאיר לו פניו. דאזיל לשיטתי וסבירא ליה גם בין אדם לחבירו **דאין לנו אלא הארת פנים.** מביאה הגמ' ראייה ליסוד זה, ממה שדרש רב דימא, כי כל תפילתו של הכלל ישראל היא רק על הארת פנים מאת הבורא יתברך כי הארת פנים שבין האדם לחבירו - בבואה דבבואה היא מאותו סוד גדול של הארת פני ה', שהוא סוד כל החיים. {הרב וולבה זצ"ל קובץ "הבאר" שנת תשי"א}

"ה' אלוקים צב' השיבנו האר פניך ונושעה" - **א"ר יוחנן אנו אין לנו אלא הארת פנים בלבד, די לנו שנאמר האר פניך ונושעה!** {ילקוט שמעוני תהילים פ'}

סוד החיים והחינוך זה הארת פנים. כמה זקוקים אנו לזה ועל אחת כמה וכמה ילדינו בדורות אחרונים, כמה חיון אחד יכול לתת בשגרה טרופה וכמה קושי מצטבר, כשזה חסר..

נער באחת הישיבות הגדולות בארץ, מתמודד עם עצמו, עם דמעות בלתי פוסקות ביושבו מול הסטנדר, רוצה ללמוד, אבל מחשבותיו אל ביתו, הבית עובר טלטלה, חולי וקושי במשפחה, מביט ימינה ואין לו מכיר.. אין דורש לנפשו.. כך מרגיש. מחפש קורטוב של הארת פנים.. חיוך קל, מילה טובה, מחבר. מאחד מאנשי הצוות ולשווא.. לאט לאט, מוצא עצמו בצוק העיתים והזמנים, נשאר במיטתו בפנימיה עטוף בשמיכה ודמעות שמנסה להסתירם בכל כולו מעין רואים.. ויום אחד זה קרה, צועד הוא לכיוון חדר האוכל בישיבה, מבחין הוא באחד מאנשי הצוות ההולך למולו, מבטיהם נפגשים. אולי עכשיו.. הארה, התעניינות.. מתקרבים, ואז פונה איש הצוות לנער ואומר: לאחרונה לא רואים אותך בבית מדרש, מה יהיה עם השידוכים שלך.. ים של דמעות.. לו רק היה מאיר ומציע לו ללמוד בחברותא.. היה בונה עולמות ודורות חיים..

אוסף הדרכות והנהגות חלק ו'

דברים מכלי ראשון שנכתבו ע"י כמה מתלמידי מרן רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל

אברך אחד אשתו חלתה והיה תקופה שהיה צריך להיות איתה ולא היה להם ממה להתפרנס, וסיפר זאת לרבינו, והוא נתן לו את כמה חודשים את המשכורת שקיבל מהישיבה. כמה שנים לאחר שנתרפאה חלתה שוב, והאשה אמרה שהיא לא מסוגלת לעבור שוב טיפולים, ורבינו אמר שהיא לא צריכה והיא תהיה בריאה גם בלי זה, אך דרש מבעלה לקבל קבלה טובה על עצמו, לאחר תקופה בדקו אותה שוב וראו שהיא בריאה, והרופאים אמרו שזה מקרה נדיר שהמחלה עוברת בלי טיפולים. (מהגר"ש שטיינמן שליט"א).

היה יהודי וודד שהיה אוכל אצל רבינו בקביעות בסעודות שבת, ורבינו נתן לו תמיד הרגשה שהוא מאד רוצה שהוא יבוא לאכול אצלו, ופעם אחת לא היה מתוכנן שיבוא ורבינו יצא עם הרבנית לאכול בבית קרובי משפחה, ובדרך פגשו את אותו אחד והוא אמר שהוא בא לאכול, ורבינו ביקש ממנו שיבוא לאכול אצל אותם קרובי משפחה, אבל הוא לא רצה, אז רבינו חזר הביתה ושלה להביא את האוכל מהמקום שהיו אמורים לאכול. (הגר"י אדלשטיין שליט"א בן רבינו). עוד סיפרו (הגר"ג הוניגסברג שליט"א, אולי זה על אותו אחד) שהיה אחד שהיה מתארח בקביעות אצל רבינו בסעודות שבת, ורבינו נתן לו הרגשה שהוא עושה לו טובה שהוא בא, עד כדי שכשהזמינו אותו למקום אחר נזהר שרבינו לא יראה אותו, כי פחד שרבינו לא יוותר עליו.

דף היומי - כאשר עמדו להתחיל מסכת ב"ק בדף היומי היה זה בדיוק אחרי שסיימו ב"ק בישיבה, ורצינו קבוצה של לומדי הדף היומי בישיבה לעשות סיום כדי לפרסם את התחלת ב"ק שיצטרפו הרבה בחורים, והיו שאמרו שאין נכון לעודד בחורים ללמוד דף היומי, עלינו ושאלנו ואמר לנו שודאי שזה חשוב, ונבקש מהישיבה שיכינו לנו אוכל והוא גם ישתתף, אבל שיהיה בבית הכנסת סמוך לישיבה, וכך היה והוא השתתף וברך את כל המסיימים. במחזור האחרון רבינו התחיל בעצמו ללמוד דף היומי, ולא עמד ממש בהספק, והגיע עד אמצע סדר נשים.

סיפר יהודי שהיה לומד חברותא עם ר' שלמה הופמן שהיה בקי גדול בכוחות הנפש וכל גדולי ישראל שמכו את ידיהם עליו, וידוע שמרן הגר"מ שך היה שולח לו כל שבוע צרור מכתבים שהוא כתב שיעבור עליהם לראות אם הוא ענה נכון, ואותו יהודי אמר שהוא שלח לו שלמה כל מיני הדרכות של ר' גרשון בדרכי החינוך וכדומה, ור' שלמה יצא מהכלים ואמר: הוא קולע אל השערה ולא יחטיא, הוא לא למד פסיכולגיה והוא בקי בכל הנבכים שלה לפרטי פרטים. (הגר"א דיסקין שליט"א)

בשנת תשנ"ז ביקשו ממנו גדולי ישראל להתחיל לומר שיעורים כלליים בישיבה (הוא היה בן 74! אחרי 50 שנה שמסר שיעורים בפנינו), ואמרו שיהיה בדבר תועלת גדולה לכל המצב בישיבה, אולם רבינו סירב באומרו שרבו מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל מוסר שיעורים, ולא שייך שהתלמיד יגיד שיעורים כלליים יחד עם הרב. ובאמת רק לאחר פטירת מרן הגר"ד החל באמירת השיעורים כלליים.

בכנס היסוד של ישיבת "נחלת בנימין" שהיה בביתו השתתף מרן הגרמ"ל לפקוביץ זצוק"ל ודיבר, אח"כ ביקשו ממנו לדבר וסרב לדבר בפני הגרמ"ל, ואחרי שלחצו הסכים לסכם את מה שאמר הגרמ"ל, אחרי שהגרמ"ל יצא ביקשו שידבר ואז דיבר באריכות את דבריו.

מאוד הקפיד על כבודם של כל רבני הישיבה ופעם בעת סיום מסכת הפריעו לשיחה של אחד מרבני הישיבה תוך זלזול בכבודו אז הוא קם והלך לביתו והסיום נגדע באיבו (אפי' את האוכל שהכינו לסיום שמרו לארוחת צהריים של למחרת). בהזדמנות אחרת שלא היה שקט בזמן הדרשה של אחד הרבנים אז לאחר שסיים אמר מרן זצוק"ל שיתחיל מהתחלה וכך כיבדו וגם חיינו את הבחורים.

התפרסם בישיבה אחרי שבפעם הראשונה קופת העיר פרסמו תמונתו בפורים, שקרא לגבאי קופת העיר וביקש להימנע מכך, ואמר שזה גורם לו להיות חולה, והפסיקו לתקופה. (אח"כ אולי קיבלו את אישורו).

לפרטים ולשליחת חומר 052-7692282

דרכי החינוך - אמר שהחינוך ליראה אצל הבנים והתלמידים הוא בצורה שיראו שיש למחנך פחד מעבירה, כגון מביטול תורה לשון הרע וכו', אך אין להפחיד את התלמיד יותר מדי. עוד אמר "לא הקפדן מלמד" השלטת משמעת ביד קשה אף אם גורמת שיפחדו להפריע אינה מחדירה אהבת תורה, והילד אינו מבין למה מקפידים עליו ואינו מרוכז בלימודו. ובענין רמת השיעור אמר שצריך שהשיעור יתאים לכל הרמות, והיינו ברמה שהמצויינים יבינו בקלות ויוכלו להמשיך את הבנת הדברים מעצמם, והבינוניים יוכלו להבין את כל השיעור ע"י מאמץ, והחלשים ג"כ יוכלו להבין חלק מועט מהדברים לכל הפחות בחזרת השיעור, (ויש לעודדם שגם זה מספיק בשבילם), אבל אם השיעור הוא ברמה גבוהה מזו שהמצוייני צריך להתאמץ והבינוני לא מבין הכל גם ע"י מאמץ והחלש לא מבין כלום התוצאות לא טובות.

רשימת מקצת דקדוקי הלכה והנהגה של רבינו זצוק"ל - (חלק מהדברים הוזכרו כבר, ונשנו כאן כדי לתת תמונה רחבה יותר, וגם כאן א"א להאריך מידי, אך כל המתבונן יכל לראות איך היה מקיים בדקדוק כל סעיף בשו"ע וכל הנהגה מספרי המוסר. עוד ראוי לציין שהרבה דקדוקי ההלכה לא היה ידועים גם לבני משפחתו). שו"ע סימן א': היה מתגבר כארי לקום מיד עם צלצול השעון המעורר, ופעם אחת לא התעורר מהשעון ואמר להחליף שעון. היה קם שעה לפני התפילה. היה ניכר בכל הליכותיו שמקיים שיויתי ד' לנגדי תמיד. היה לומד מוסר בכל יום. עוד דקדוקי הלכה: היה מעשר כל דבר עד יומו האחרון ועד בכלל. היה נזהר שלא יעבירו או יניחו ספרים על השלחן שאוכלים כפי ששמע מהחזו"א. היה סוגר את הסיידור כשהיה הולך למקום אחר (אפילו כשהיה עולה לתורה או כשמסתובב לומר בואי בשלום). בנפילת אפים בשחרית היה מכסה את כל הפנים עם טלית, ובמנחה היה מניח את הראש ע"ג הסטנד כדי שיהיה מכוסה. היה נזהר מאד שרצועות התפילין לא יגעו ברצפה. בענין לימוד זכות היה מדקדק לדון לכף זכות כל אדם אפילו בדברים שצד החובה חזק הרבה יותר מצד הזכות. לא דיבר גנות על שום יהודי בעולם. היה עומד בקריאת התורה גם בזקנות מופלגת. היה נזהר בתכלית הזהירות לא לגרום הרגשה רעה לשום אדם, גם כשזה היה צד רחוק מאד. נזהר לא לקבל מתנות. קיבל שבת מוקדם לפני זמן הדלקת נרות. הדליק נרות בכל חדר בבית למרות שהיה בבית תאורה מהגנרטור, וכשראה שבחדר מסוים הולכים לישון מאוחר יותר הוסיף שמן לנו כדי שידלק עד שילכו לישון. נטל מים אחרונים מכלי מרביעית. לא ביקש עזרה מאנשים אפילו בדברים קלים ופשוטים. הקפיד ביותר על מידת האמת, ולא היה שייך אצלו גוזמאות. נזהר ביותר משיחת חולין, ומיעט מאד גם בשיחת חולין של תלמידי חכמים. נזהר מאד מאכילת תענוג. כשהיה ר"מ היה מתפלל תקופה ארוכה שחרית עם הנץ החמה. היה שומע מגילה גם בט"ו.

תפילה - היה מזכיר את דברי השולחן ערוך (הלכות תפילה צ"ח א') "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כוח השכלי עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה", וביאר דהיינו שבשעת התפילה לא הרגישו בכלל שיש להם גוף, כי המחשבה היתה תפוסה בתפילה, והרגישו את האמונה שמדברים עם הקב"ה, עד כדי כך שלא מרגישים מה שנעשה איתם. ואחד מתלמידיו שעקב וראה שלא היה מדבר על דברים שלא שייך בהם חיפש שעת כושר לבדוק את הענין. פעם אחת במעריב של ר"ח שבט שכחו לדפוק לפני שמונה עשרה להזכיר לומר יעלה ויבוא, והוא נעמד ליד רבינו לראות כיצד יפול דבר, כשסיים רבינו רצה האצבע עברה לותחזינה עיניו, אז הוא אמר בקול יעלה ויבוא, ורבינו לא שמע כלום, וחזר ואמר יותר בקול וגם זה לא עזר, וכשראה שרבינו הולך להתחיל את ברכת המחזיר שכינתו לציין הכניס את אצבעו לסיידור של רבינו והצביע על יעלה ויבוא, ורבינו נרתע בבהלה...

בימי חול המועד אברך נכנס עם בנו לרבינו, והילד הפיל כלי קריסטל והכלי נשבר, האברך נבוך, ורבינו אמר לו שזה בסדר כי הכלי עמד לשבירה, עד כדי שהיה נשמע מדבריו שהוא חיכה שזה כבר ישר, כשיצא האברך רבינו ליהוה אותו לחדר מדרגות ואחז בכפתור החשמל עד שראה שהם ירדו את כל המדרגות. (הגר"ג הוניגסברג שליט"א).

מה שבוהט טובה

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 13

סוף-זמן

שאלה

אני לומד בשיעור א' בישיבה גדולה ובסיעתא דשמיא באופן כללי אני די מצליח בדרכי. הנושא שרציתי לברר וללבן הוא התופעה של 'סוף זמן' בישיבה. קשה לי להגדיר במדויק את מה שקורה בימים אלו, אבל אני מרגיש כאילו נגמרה לי הבטריה, הריכוז בלימוד ובתפילות חלש, הראש נמצא בדברים אחרים, ואין תחושת סיפוק. במיוחד מפליא אותי הניגוד בין הזכרונות של ימי סוף הזמן בישיבה הקטנה בהם היו חזרות על כל מה שלמדו במשך הזמן, והיתה חיות באויר ותחושה של הספק ועשייה, לעומת הימים העייפים של סוף הזמן בישיבה הגדולה, וה'חשמל' הזה מאד חסר לי. אני תוהה רבות מה הגורמים לתופעה זו, ואם בכלל ניתן לשנות את המציאות. מה דעתכם בעניין?

כפי שרמזת, זאת תופעה הפוקדת בחורים רבים וטובים, ונגסה לעמוד על שורשה.

כאשר כלל ישראל נסעו מהר סיני נאמר בפסוק "ויסעו מהר ד", ודרשו חז"ל "כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלושת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני" (הובא בתוס' שבת קטז.). הרי שאפילו לכלל ישראל מקבלי התורה שנקראו 'דור דעה', היתה הרגשה כלשהי של רצון לשחרור מסוים כשנסעו מהר סיני. דברי חז"ל מקרבים אלינו וממחישים את התחושה שמרגישים אחרי תקופת זמן של לימוד מאומץ, ומתוך עמידה ביעדים. הנטייה הטבעית של כל אדם היא לעמוד ברשות עצמו ולא להיות נתון תחת שום עול שהוא. ומבחינה מסוימת נטיה זאת היא נטיה מאד בריאה שהקב"ה טבע באדם שעל ידה הוא בעל בחירה, ויכול להחליט על דרכו בכל מצב. האדם המעולה הוא האדם הבוחר שמרצונו למד, הבין, רצה ובחר בדרך השם (ז"ל הסבא מקלם "כאשר נתבונן נמצא כי רום מעלת האדם היא מעלת הבחירה ולא דבר אחר. כי מה בצע להכלי המפואר שהאומן פאר אותו, הרי התפארת להאומן ולא להכלי. ורק הדבר שהוא עושה בבחירתו הזכה הוא לו לת' פארת"). אלא שפעמים רבות האדם טועה בזיהוי של החירות אליה הוא נכסף, העצמאות האמיתית הכוללת את כל כחות הנפש והגוף גם יחד היא החירות הנפשית ורוחנית. אדם שאינו כבול ליצרים ולנטייות, אלא מנהל ומנווט את כוחות נפשו לפי רצונו הוא בן חורין אמיתי, שנותן מקום לכל רצונותיו לפי הגבולות התורניים אותם הוא לומד ומיישם. (הרב הוטנר הביא בפחד יצחק משפט שנמצא כתוב בפנקס יומנו של אחד מחכמי העבודה "לא טעם טעם 'נפש', מי שלא ניסה למשול בתאותו").

לעומת זאת מי שלא טעם את הטעם המשכר של חירות נפשית, בטוח שהמסגרות המחייבות אותו ללכת בדרך הישרה, מגבילות את כוח החירות והעצמאות שלו. בנקודה זו עומד האדם בתוקף הניסיון בין קבלת העול הראוי והמתאים לגופו ומוביל אותו להצלחה כוללת, לבין הרצון לפריקת העול ולהניח לחייו להתנהל על מסלולם הטבעי.

אם ננסה לאמוד את יכולותיו של בחור בישיבה, נראה שישנה אפשרות טכנית להמשיך את קצב החיים של אמצע הזמן גם כעת לאחר כמעט שלושה חדשים מתחילת הזמן. אין הבדל ממשי בין כ"ה תמוז לבין כ"ה בטבת (א"כ ימי החנוכה נחשבים ל'בין הזמנים'...) ואין שום סיבה אמיתית לרפיון ולחולשה ב'סוף זמן'. אלא שהאדם בטבעו מעונין לעשות

את מה שהוא רוצה ולא את מה שהוא צריך, והתחושה הטבעית של הרצון לפרוק עול פועמת מתחת לפני השטח, וככל שימי בין הזמנים המסמלים את ימי השחרור מהעול, נראים באופק, הקושי לשמור על הקצב והרמה הקבועים מכביד יותר ויותר. לכן, ראשית יש להתבונן ולהסכים עם ההנחה הראשונית שמסגרת הישיבה לא נועדה לכבול אותך, אלא היא נוצרה ונבנתה בהתאמה ברורה לאופן עלייתו של בן תורה. הישיבה וסדריה נותנים כלים ואפשרויות ומסייעים לבחור לגדל את עצמו ולהוציא את כוחותיו אל הפועל לא רק בדברים שהוא צריך לעשות, אלא גם ובעיקר את מה שהוא רוצה לעשות. ימי בין הזמנים נועדו לשחרר את הלחץ והמתח המתלולים אל החתירה להישגים ולהצלחה, ולעשות בהם את אותם דברים - רק בנחת וברוגע בניכוי תחושת ההכרח והלחץ. לכן הרגשת השחרור בבין הזמנים, היא טבעית ונורמלית, אבל אם בכל ימי הזמן אתה מתחכך עם המסגרת ומרגיש שהיא כובלת אותך, אות הוא שאינך מרגיש שייכות וחיבור למה שאתה עושה בישיבה שעה שעה. שים לב לנקודה זו כי יתכן שבה נעוץ שורש הבעיה.

ולעצם הקושי, נכון לראות את ימי סוף הזמן במבט אחר. רגילים לחשוב שהתקופה שבה בעיקר קונים מעלות רוחניות כמו התמדה ושקיעות בלימוד וכו' היא בתחילת הזמן, האוירה חזקה ויש התחדשות כמו שמוכר לכולם. ואין ספק שזמן של התחדשות בהחלט סוחף וגורם להפעיל את כל המנועים להתקדם ולהצליח. אולם כדאי לדעת שבימי סוף הזמן אפשר להתקדם לא פחות ומבחינה מסוימת אפילו יותר, ולקנות מעלות רבות. בימים שאין אוירה סביבתית חזקה כמו בתחילת הזמן, אתה לומד מתוך הדרגה והחיבור האמיתיים שלך ללימוד, אתה מנהל את היום שלך לפי הרצונות הפנימיים שלך ולפי מה שקבעת, ופחות בגלל האוירה החברתית.

מלבד זאת באפשרותך ליצור התחדשות גם בסוף הזמן. כתבת שבישיבה קטנה היתה מסגרת של חזרות שהכניסה מרץ וחיות ואוירה טובה בסוף הזמן, אין סיבה שאת מה שעזרו לך לעשות בישיבה קטנה, לא תוכל לייצר לעצמך לבד בישיבה גדולה. כמו"כ תוכל למצוא לך התחדשות מסוימת באופן הלימוד, גם אם השיעורים ממשיכים כרגיל וצריך ללמוד את מה שלומדים בישיבה, אפשר ללמוד בצורה קצת אחרת. ישנם דרכים רבות, יש שמתמקד יותר בפשט ויש יותר בדקדוק כל מילה וכו', ותנסה ללמוד לפי נטיית ליבך (ואולי תגלה צורת לימוד חדשה שיותר מתאימה לך). כמו"כ אתה יכול לנסות לתפוס קשר עם הר"מ שלך שמסתמא פנוי יותר בזמנים אלו, וכן ליצור קשר עם אותם בחורים שממשיכים ללמוד ברצינות גם בימים אלו (אל תהיה בטוח שלהם זה קל, גם עליך אם תלמד טוב יחשבו שזה קל לך...). אפשר לקבוע לכתוב סיכומים או חבורות בסוגיא או בנושאים שונים, ולנצל זמנים פנויים לך, כמו בזמנים שהחברותא מאחר וכיו"ב. יתכן מאד שלא יהיה לך קל להתאמץ כשהסביבה משדרת את ההיפך... אבל אם תשקיע בעצמך, יזכרו לך ימים אלו כחוויה עמוקה ומשמעותית עוד יותר מהזכרונות מהישיבה הקטנה, כי הפעם עשית את זה בעצמך! כשתצא מתוך עשיה כזאת לימי בין הזמנים, הימים הללו יקבלו צורה אחרת, של המשך אחיד של יישום התכניות שלך ובלי להתנתק מהאוירה הלימודית, וגם לזמן אלול תגיע עם נקודת פתיחה טובה הרבה יותר, ותמיד תצליח את דרכיך. בהצלחה רבה.

{ אז נדברו }

פרשת מטות מסעי תשפ"ג | לסדר: "זכרתי לך חסד נעורייך.." | גליון מספר: 611

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

הודעה: כמידי שנה ניתן לקנות את החוברת 'אלה מסעי' הממוקדת לבחורי שיעור ג' בישיבה קטנה העוסקים בימים אלו בבחינות והיערכות לקראת ישיבה גדולה.

ניתן להשיג (לעת עתה רק) בב"ב

רחוב קיבוץ גלויות 9

רחוב חזו"א 34 פינת דסלר (הרייפוס)

ניתן לקבל גם במייל.

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (ס' 46)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

איך כל נדרי' פוגש אותנו בעיצומם של ימי יולי אוגוסט הסהרורים...

פרשת מטות פותחת בענייני נדרים... אם שמת לב יש שם הרבה פסוקים שנראים כאילו חוזרים על עצמם שוב ושוב... אם אתה בעל קורא אתה בטח מבין מצוין על מה אני מדבר...

(איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסור... ואשה כי תדור נדר ואסרה איסור... ושמע אביה את נדה ואסרה... וקמו כל נדריה וכל איסור... כל נדריה ואסריה... בקיצור: לא אלאה אותך.) בקיצור: אם תשים לב... כמעט בכל פסוק מוזכר שוב המילים נדר... שבועה... איסור...

וכמובן!!! שמקובלנו שבתורה הקדושה אין מילה אחת מיותרת!!! וחז"ל דורשים על כל יתור שבתורה תילי תילים של הלכות... ואילו כאן?? בפרשת מטות... הפסוקים חוזרים על עצמם שוב ושוב שבועה... ונדר... ואיסור... ולא ידוע לנו מה הדרשות שנלמדות מכל היתורי לשון האלו... (כלומר: על כל פסוק בפ"ע יש את הילפותא שלו... ללמד על נעה המאוסה שאביה ובעלה מפירים נדריה וכו' וכו'... אבל ביתורי הלשון לא ידוע לנו דרשות) מה פשר הפסוקים שחוזרים כ"כ על עצמם??

ושמעתי בזה הסבר מבהיל... שאנחנו פוגשים אותו מידי שנה ב"כל נדרי":

אם תספור את הפסוקים שחוזרים על עצמם בפרשת נדרים... אתה תגיע למספר 13!!! אתה מוזמן לבדוק בעצמך... 13 פסוקים בזה אחר זה שבכל פסוק מוזכר "נדר" "שבועה" "איסור" ... ובכן: מה הקשר בין המספר שלוש עשרה ל-- נדרים ושבועות???

אז אני אגלה לך סוד: בליל ברית מילה יש תיקון שנקרא ברית יצחק... שלומדים תורה בליל הברית... אחד הלימודים שמוזכרים שם בתיקון של ליל הברית זה פרק ג' במסכת נדרים!!!

מה יש בפרק הזה?? מה הוא קשור לליל הברית?? העניין הוא כך:

יש שם משנה שעוסקת במי שהדיך את עצמו מערלי ישראל וכו' ואגב האיזכור הזה... המשנה נכנסת לסוגיה של ברית מילה... והמשנה שם מביאה כמה וכמה תנאים שמפליגים בגדולת ומעלת המילה... ורבי ישמעאל אומר: גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות (אגב: במשנה הרבה פעמים זה נראה שהדברים מוגשים בדרך אקראית... ולמעשה זה מחושבן לפרטי פרטים!!! ואחת הדוגמאות הבולטות זה אגדות החורבן ששתולים באמצע פרק הניזקין במסכת גיטין... שעל פניו זה באמת נראה שזה 'נכנס' שם ממש ב'אקראי'... אבל מי שידוע אין סתם אקראית... גם בנדרים... העיתוי של ברית מילה לנדרים הוא מחושבן) עכ"פ על ברית מילה נכרתו י"ג בריתות... מה זה הי"ג בריתות האלו??

אז ככה: אם תפתח את פרשת מילה ב-לך לך... גם שם אתה תפגוש את אותו סגנון פסוקים כמו במטות... גם שם יש י"ג פסוקים שנראים כאילו חוזרים על עצמם... ואתנה בריתי... אני הנה בריתי איתך... והקימותי את בריתי... לברית עולם... ואתה את בריתי תשמור... זאת בריתי וכו' וכו'... עד כאן ברור?? ומעתה: הסיפור הוא ככה!!! כל ילד יהודי במעמד הברית מילה... הקב"ה חותם איתו חוזה!! חוזה שותפות שיש עליו שלוש עשרה חתימות!!

למי שידוע מה זה חוזה שותפות... זה אומר שמרגע שנהיינו שותפים בעסק... המשמעות היא ששנינו מאושרי חתימה... ושנינו מתחייבים אחד לשני שאין לאחד רשות לחתום ולשחרר ולהוציא מזמנכם בלי הסכמה ותיאום עם השני. כלומר: כל שימוש בחשבון המשותף צריך להיעשות בהסכמת שני הצדדים. שמה זה אומר? שמצד אחד הקב"ה מסר לאברהם אבינו את החתימה האישית שלו שכל הצ'קים והשיבירים ומערכת ההשפעה של בני חיי ומזוני בעולם עוברים דרך אברהם לטוב ולמוטב... המשמעות היא שאם נניח הקב"ה רוצה להפוך את סדום... אז הוא לא עושה את זה בלי לעדכן את השותף אברהם... כי... "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה..." מה פירוש?? הוא שותף שלי!!! הוא החבר קבינט שלי... (במקביל הקב"ה נתן לאברהם פנקס צ'קים פתוח - והיה ברכה... הברכות מסורות לך לברך את מי שאתה רוצה... אתה מאושר חתימה על כל הטיב של העולם)... עד כאן ההתחייבות מצידו של השותף הראשון - הקב"ה! ומאידך אברהם אבינו מתחייב במקביל!!! שגם הוא מוסר לקב"ה את החותמת האישית שלו... וגם הוא לא משחרר את הדחפים הייצריים שלו בלי תיאום מלא עם רצונו יתברך...

ומאז ועד היום כל ילד יהודי ביום השמיני ללידתו כורת את הברית הזו עם ה'...

ה' מוסר לו את החותמת שלו... מעכשיו אני מוסר לך את החותמת האישית שלי ואתה זוכה להיות מאושר חתימה יחד איתי על כל הברכות והשפע של העולם... יש לך מילה ועמדת השפעה ב"ג מידות של רחמים של השפע של העולם... ובאותו מעמד התינוק גם הוא מתחייב לאבא שבשמים שגם אני הקטן... מוסר לך את החותמת האישית שלי שבה ניתנה לי אפשרות לפרוק את היצרים שלי... אבל אני מוסר לך את זה ואני מתחייב שלא אשתמש בחותם הזה לשום ריגוש שפל ובהמי אלא רק בתיאום מלא עם רצונו יתברך...

זה החוזה שנחתם בברית מילה... וה' כורת על זה י"ג בריתות... (כמו שכססוגרים חוזה חותמים מלא מלא חתימות אצל העורך דין... אז ככה זה גם כאן... זה... זה רציני... זה חוזה שותפות לגמרי לגמרי...)

והנה!!! יום אחד ויגדלו הנערים... וזה הקטן באמת גדול יהיה... יום אחד מוטי שלנו גדל... ואז לאט לאט התחילו להגיע כל מיני פיתויים וניסיונות... הוא קיבל עיניים גדולות... יש לו פרפרים בראש... פתאום בא לו... מתחשק לו... יש לו דחפים... אבל אי אפשר!! אל תשאל... אני תקוע עם החוזה המגביל הזה... אין לי רשות!!! כל דחף יצרי שלי אני חייב להיות מתואם עם השותף שלי... כל פעם שהיצר הרע שלי נכנס לטראנס... אבל לא!! כל פעם המצפון מעיק עלי... הההלו... למי החותמת?? שכחת שאתה לא יכול לעשות מה שאתה רוצה עם החותמת... כל סיפוק יצרים חייב להיות מתואם עם השותף... עם המאושר חתימה השני...

ההמשך בעמוד 6 בגיליון זה...

את ארץ ישראל אפשר לאהוב!!! אם רק תבין שצריך...

אנחנו נמצאים בפרשת מסעי שעוסקת בגבולות ארץ ישראל... פעם כתבתי כאן מאמר על ארץ ישראל ותיארת בהתרגשות איך שאני מסתובב בארץ ישראל... שליבי יממה להלך בהרי ישראל... תיארת את ההתרגשות בלראות את הכרמים בהרי שומרון... נטעו נוטעים וחללו... ואז מישו העיר לי... ההלו... משהו קרה לך... אני קצת... קצת פחות חרדי... התיאורים המרגשים האלו מהשומרון... זה נשמע קצת שייך למגזר הדתי לאומי... אמרתי לו: אתה צודק... התבלבלתי... פזלתי מידי ימינה... אני מיד חוזר לעצמי... אני מיד מחליף דיסק... קדימה... החלפתי דיסק... התחלתי בתיאור אחר לגמרי: ובכן, נסענו בחרדת קודש לשדה תעופה... כולנו מלאים רגשות קודש... הנה אנחנו זוכים לעלות בכבש המטוס... לקראת מסע הקודש... לפראג... וילנא... פרשבוגר... אה... אשרי עין ראתה כל אלה... איזה זכות לנסוע... אה... מה אתה אומר?? **בנו... זה נשמע קצת יותר חרדי?? זה מצלצל אפילו צדיקי יותר??** אז זהו ש... ש... שלא!!! מותר לנו להודות עם די על הלב שבנקודה הזו אנחנו פחות חרדים!!! החוסר שייכות שלנו לארץ ישראל... ומאידך החיבור והחיבה שאנחנו רוחשים לארץ העמים... בנקודה הזו אנחנו מדשדשים מאחור ואנחנו לא מתואמים עם תורתנו הקדושה... אני בחרתי משום מה לא להתרגש מיציאה מארץ ישראל... אני בחרתי להתרגש יותר מהשומרון... ממקום שנגלו שם אלוקים לחווייך וצירייך... ואם בפרט הזה הציבור הד"ל יותר מחובר לארץ ישראל אז בפרט הזה הם יותר חרדים מאיתנו!!!

את ארץ ישראל אפשר לאהוב!!!! אם רק נרצה!! בארץ ישראל יש יופי!!! אבל זה יופי עמוק!!! זה יופי שמגיע ממקום של חיבור... מקשר פנימי... מנכונות והשקעה... **מה הכוונה???** הנכונות היא שזו הארץ שה' רוצה שאני אוהב אותה!! ה' רוצה שאני אתחבר לארץ הזאת... שאני אשתקע בה... ושאיני לא כל הזמן אחפש את הטיסה הקרובה שתוציא אותי ממנה... מה נעשה שמשום מה... לא ברור מי עומד מאחורי החובה הקדושה הזו להחזיר אותנו כל פעם מחדש לאירופה... ועוד לעשות מזה מסע קודש... מילא אתה גר באמריקה בגלל שנולדת שם... מילא אם קבלת השקפה נגד המדינה... מילא בא לך להנות ממלונות ונופים של חו"ל... אבל לנסוע למסע הקודש לאירופה?? **מי המציא את הקשקוש הזה??**

צר לי מאוד... אני בעלבת... ואני למדתי לאחרונה דף היומי מסכת גיטין, ושם למדנו לא מכבר שמי שמוכר עבדו לחו"ל, העבד יצא לחירות... למה? כי הוא מפקיע את עבדו ממצוות התלויות בארץ... שמעת?? אדם צריך להתחשב **בעבד כנעני** שלו!! שלא יפסיד ח"ו מצוות התלויות בארץ... ואתה?? איפה אתה פה בסיפור...

יש הבדל אחד 'קטן' בין שוויץ לבין ארץ ישראל... בשוויץ יש אויר טוב!! אבל בארץ ישראל **צריך** שיהיה אויר טוב!! בשוויץ יש משהו נעים... ואילו בארץ ישראל **צריך** שיהיה נעים... הבנת?? שוויץ זה בית מלון... לבית מלון באתי כ"י... כי נעים שם... אבל בבית שלי **צריך** שיהיה נעים!!! זה תלוי בי... אני **צריך לדאוג** שיהיה נעים... שיהיה בטעם... שיהיה נחמד... יש יהודים שמגיעים לארץ ישראל... מתרווחים רגל על רגל... אמרו להם שארץ ישראל זבת חלב ודבש ונעים בה... ואז הם שואלים למה לא נעים פה?? הרבה יותר נעים לנו בחו"ל... אדוני היקר... פה אתה בבית!!! בבית שלנו עם ה'!! אתה פה הגברת... קדימה... תפשיל שרוולים... אם אתה רוצה שיהיה פה נעים תדאג לזה... **זה תלוי בך... תעבוד על זה**... פה זה לא מלון... פה לא יושבים רגל על רגל ומחכים שיהיה נעים... פה דואגים לזה!! אל תשכח שכמה שהמלון נחמד ונעים... אבל עדיין!! כולם בסוף אוהבים יותר את הבית... ולמה?? כי זה הבית שלי!!! למלון הלכתי כ"י... כי נעים שם!! אבל בסוף חזרתי הבייתה... ובבית שלי אני אדאג שיהיה נעים... אני אדאג שיהיה דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם... וזה היופי והנעים של ארץ ישראל!! זה נעים שלי... זה נעים מסוג של עקרת בית של ה' שהפשילה שרוולים ודאגה שיהיה פה נעים... היה איכפת לה מזה... נעים ממקום של חיבור... לא נעים ויפה של מלון מתכתי... נעים ויפה של הבית שלנו עם ה'...

ובפרט הזה יש לנו הרבה מה להתחזק... כי לאהוב את ארץ ישראל זה משהו שלא מגיע מעצמו... זה משהו שתלוי בנו!!! ה' רוצה אותנו כאן... מכאן ואילך זה תלוי בנו... אנחנו אלה שנחליט עד כמה אנחנו משקיעים ודואגים להנעים לעצמנו את השהות כאן... יש כאלו שנאלצים להתגורר ביחידות דיור פצפופניות שראות כמו מחנה פליטים... אז מילא אם היית גר בחו"ל... נכון... יהודי שגר בחו"ל הוא באמת נמצא שם על תקן של מחנה פליטים... אבל אתה גר בארץ ישראל... פה צריך שיהיה לך אילוץ גמור!!! שמעת?? אילוץ גמור!! למה לחיות בארץ ישראל בצורה שכזו... אבל אם אין לך סיבה מוצדקת... אתה מחויב לעשות הכל כדי להנעים את ישיבת ארץ ישראל!! אגב: אתה מבין לבד שאם הייתי גביר שמתגורר בדירת יוקרה באחוזה שנלך לא הייתי מעיז להיות 'לועג לרש' ולסנוט באלו שגרים ביחידות דיור טחובות... אז זהו!! שאני מעיז לדבר **רק בגלל** שהשכירות שהם משלמים על ה-40 מ"ר שלהם היא פי שלוש מהמשכנתא שאני משלם על הבית הנורמלי שלי... ואני לא מגזים!!! ומהמקום הזה אני מרשה לעצמי לומר: שמי שאין לו **אילוץ גמור** לגור בצורה שכזו... אז אדוני... אנחנו בארץ ישראל... פה זה לא המקום לחיות כמו מחנה פליטים!!! תן כבוד לישוב ארץ ישראל... יש הקפדה בחז"ל להנעים את ישוב ארץ ישראל ולייקר אותה... (אגב: מישוהו טען לי שיש לו ראייה שאפשר לגור ביחידת דיור בירושלים... שהרי "לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים..." אמרתי לו: ההיפך הגמור!! זה בדיוק מה שכתוב... "שאלין בירושלים!!! לינה זה היה לילה אחד... כל יהודי שהקריב קרבן היה לו דין של לינה לילה אחד ופנית בבוקר והלכת לאוהלך... לילה אחד ללון ביחידת דיור בירושלים זה בסדר... לא אמר אדם צר לי המקום... אבל לחיות שם?? לא!!! ופנית בבוקר והלכת לאוהלך... חפש לעצמך דירה גדולה זולה ונורמלית בפריפריה...)

צריך לדעת שנושא המגורים בארץ ישראל זה עבודת ה'... זה שטייגן!! ולאהוב את ארץ ישראל זה משהו שאנחנו צריכים לייצר אותנו... זה לא מגיע לבד... אוהו... בטח שלא מגיע לבד... תראה עד כמה אנחנו לא מחוברים לזה... תראה איך כל איזה מסע "קודש" מבריא אותנו מארץ הקודש... אז הנה!!! זו נקודה למחשבה בפרשת השבוע שלנו. הפרשה שמתחמת את גבולות ארץ ישראל שבגמי בגיטין יש סוגיה שלמה פסוק שלם על שביל בארץ ישראל... כל שביל בארץ ישראל שווה פסוק!!

חסידיים... איפה אתם... איפה הרגשי קודש שלכם... אנחנו צריכים את ההתלהבות שלכם פה... אתם חסריים... אל תברחו לחו"ל... זה לא יעזור לאף אחד!!! ארץ ישראל לא שייכת לאף מגזר... היא שייכת לכל יהודי ששואב את היהדות שלו מהספר תורה היהודי...

ניתן לרכוש את החוברת החדשה

'עיני עיני חלק ב'

חוברת זו כבר יצאה לפני כמה שנים, ובה מקבץ מאמרים בנושא שמירת העיניים לקראת בין הזמנים, ובעקבות הביקוש הרב, יצאה חוברת נוספת עם מקבץ נוסף של מאמרים בעניין זה... ניתן אי"ה להשיג ברוב המוקדים המפורטים להלן. לפרטים נוספים ניתן לחת':

0527683095 0548446691

כמו כן: נותרה כמות מצומצמת של החוברת הישנה 'עיני עיני ח"א', ניתן להשיג גם אותו במוקדים הנ"ל.

כמ"כ ניתן לקנות את הספר "וימאן!"

הנכתב היישר מתוך חזית הקרב, והעוסק בעוצמות השליטה והחוסן הנדרשים ל'בן ישיבה' בדורנו הרדוד והנסחף,

ב' 15 נח בלבד (כריכה רכה)

מוקדי המכירה ברחבי הארץ:

ירושלים: רח' נהמיה 10 קומה ג'

גבעת שאול, רח' בן עזיאל - 054-8491554

בית וגן - מושפחת נוישטטר רח' הרב פראנק 29

רוממה - המ"ג 29 - 052-7682281

רמות ד' - רובין 47 - 054-8419684

אופקים - מושפחת שפירא: 053-4112035

אחיסמך - שרגל 052-7171721 שבט אשר 9

שלב ב': 0534162979

אלעד - 03-9073067

אשדוד - הרב צור - 050-4120311

באר שבע - מושפחת חיון 0533162445

ביתר עילית - אזור רמי לוי - 054-8450998

בית שמש - נהר הירדן 9 ר"ב - 058-3294147

בני ברק - קיבוץ גלילות 9 - 055-6728458

חזו"א 34 - 052-7117271

אזור רח' הרב קוק - 0527603814

חיפה: פולק, גאולה 15, 052-7683095

טבריה - 054-8441354

מודיעין עילית: קצות החושן 14, 052-7174781

חפץ חיים 14 - מושפחת דרבקין - 089742750

גרין פארק - 0527644795

נתיבות - הר' גרשונוביץ 42 - 089934274

עפולה - 052-7686876

פתח תקוה - (מרכז העיר) 0504124235

צפת - 052-7181828

רהובות - 0533185792

רכסים - 054-8415410

תל ציון - 052-7150166

תפרח - לימן - 055-6705003

כמו כן: לשואלים:

יצא לאור בס"ד מהדורה נוספת של

הספר 'אהבתי'

ניתן לקנות במוקדים הנ"ל.

(נ.ב. התכנים נשארו כמות שהם ללא שינוי)

מה פשר ההתרגשות שלנו

ב'כל נדרי...??'

(ההמשך מעמוד 1) ומה אני אגיד לך... הסיפור הזה לא מתאים למוטי... החוזה הזה מעיק עלינו... מגביל אותנו... הוא בכלל לא בקטע... אל תשכח שאף אחד לא שאל אותי... כשהייתי תינוק בן שמונה ימים פתאום החליטו בשבילי... עשו חוזה שותפות ביני לבין ה'... ומאז אני תקוע עם זה... יאלה... עזוב... תן לי לחיות... לא מתאים לי החוזה הזה... ואז מוטי הצעיר והפיזי מתחיל לנתק ולפרום את הברית...

יש לציין שהוא צעיר מידי... הוא לא מתחיל לקלוט איזה עיסקת חיים הוא מאבד עכשיו כמו ידינו... ותכל'ס במהירות הבזק הוא פורם את ה"ג בריתות אחד אחרי השני... די... עזוב... שחרר... לא רוצה... לא בקטע... מוטי דוהר לתוהו... והנה הוא כעת בדרך לפרום את הברית האחרונה... ועוד רגע זה כבר מאוחר... עוד רגע הוא מנתק ומנטרל את עצמו לגמרי מהברית... הוא מפסיק להיות יהודי... גוזר את הנימה האחרונה שמקשרת אותו עם המעגל הסגור של יעקב חבל נחלתו...

יש כעת מתח עצום בשמים!!! אתה יודע מה זה כלה של ה' שבמו ידיה מפרקת את הזכות הגדולה ביותר להיות רעיה ושותפה של ה'???

ועל זה!!! בדיוק על זה!!! כבר לפני עשרים שנה... ברגעים המרטיטים את החתימת חוזה... כבר אז!!! עמד הסבא המכובד בברכות והתחנן: אשר על כן בשכר זאת קל חי חלקנו צורנו, **צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר חתם בברשתנו!!!** אנה ה'... בעוד עשרים שנה... כשהשמנדריק הזה יגדל ויתחיל להשתולל... ולנסות לפרק את השותפות... אנה... תציל את מוטי שלנו... תציל אותו ברגע האחרון שלא יתבטל החוזה... כי סו"ס עדיין... גם כשהוא יהיה בגיל עשרים... עדיין מדובר פה בצעיר פזיז ש... שזה הקטן עוד גדול יהיה... וכמו שעכשיו הוא פספוס ויש לו עדיין מה לגדול... הרי גם בגיל 18 יהיו הרבה דברים שהוא עדיין לא מבין... וכשהוא יגדל ויבין מה זה לזכות להיות שותף של ה'... אז אנה ה'... תציל אותו מביטול חוזה... רגע לפני שיהיה מאוחר...

וה' אכן שמע את התפילה הנרגשת כבר אז בשעת חתימת החוזה!!! וה' באמת מציל את ידידות שארנו משחת למען בריתו...

השאלה היא: איך בדיוק ה' מציל אותנו?? והעניין הוא כך:

בדיוק בשביל זה!!! בשביל זה יש לנו פרשת נדרים ששם הקב"ה ברא מנגנון אבטחה יחודי!!! שנערה בבית אביה או אשה בבית בעלה... מצד אחד היא **תחת רשות אביה** או בעלה... ומצד שני: יש לה גם את המרחב הפרטי שלה ששם היא יכולה לפעול באופן עצמאי... היא יכולה ביום בהיר

לקום ולנדור נדר ו... ועקרונות הנדר קייים!!! כי היא כבר נערה ויש לה את מרחב האישי שלה... אבל!!! במקביל!! ברגע שבעלה או אביה שומע שהיא נדרה... **יש לו זכות ווטו** להפך את נדרה ביום שמעו!!! כלומר: נכון שאת מצידיך יכולה לנדור... אבל באותה מידה יש לי זכות ווטו להפך!!! (ואם הניא אביה אותה ביום שמעו כל נדרה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה... הכל מופר לה... הכל שרויים לך... מחולים לך...)

והכח הזה שיש לבעל להפך את נדרי אשתו... הוא כח כ"כ חזק!!! **עד כדי כך חזק!!!** שבשנה האחרונה למדנו במסכת נדרים להלכה... שאישה שנדרה ובעלה יכל להפך לה ומשום מה הוא החליט להתעלם ולא להפך לה... בעלה לא יכול אח"כ לבא אליה בטענות למה נדרת?? (הוא לא יכול לגרש אותה בלא כתובה בטענה ש"יש עליה נדרים") ולמה?? כי סליחה... אתה היית יכול להפך לה!!! אה... לא הפרת?? אז זו בעיה שלך!!! זה כבר נדר שלך! לא שלה!!! וכאן!!! בפרשת נדרים זהו אבא שבשמים ברא

13 מערכות אבטחת חוזה!!! כנגד 13 בריתות חוזה!!!

מגיע יהודי שבור ורוצץ... כן... אמנם הקב"ה כרת איתי ברית... התחייבתי לו שאני אשמור על קדושה... ותכל'ס... הפרתי חוזה... פגמתי... פרמתי את החוזה במו ידי... זהו... אין לי סיכוי... השחתתי במו ידי את הטבעת הנישואין שקישרה ביני לבין ה'... זהו... אין לי תקנה... בכל הספרים הק' כתוב שאין לזה תיקון... זהו... את בריתי הפר- והאבדתי...

אבל לא!!! יהודי יקר... אל תבהל... יש תקווה... מה?? מה כבר יכול להיות?? פשוט מאוד: **תשמיע!!!** תשמיע לאבא שבשמים... תבא ותתוודה לפניו... תגיד לו שכך וכך עשית ופעלת על דעת עצמך... ואז!!! ברגע שאבא שבשמים שומע... כעת יש לו זכות ווטו **להפך ביום שמעו!!!** הוא יכול להניא אותך ולהפך ולומר... מופר לך... לא הועלת כלום... והוה!! זה מנגנון האבטחה העצום והנפלא שהקב"ה חקק בתורתו... של י"ג הפרות וקיומים שיש בפרשת נדרים!! מקביל ל"ג בריתות של מילה...

עכשיו... כעת תבין מה פשר הרטט וההתרגשות הבלתי נשלטת שיש לנו במעמד **הכל נדרי** ביום כיפור... מה זה ה-כל נדרי המסתורי הזה??

מה הסוד הצבאי של כל נדרי שמצליח להחסיר פעימה בלב של כל יהודי? אז כמובן... אני מכיר הרבה אנשים (חלק מהם היה אני) שנוהגים לייבש את העסק... וכשכולם מגיעים לבית הכנסת ומתחילים לבכות בדמעות שליש בכל נדרי... אז הם עוצרים אותם... רגע רגע... מה אתה בוכה... מה אתה מתרגש... זה בסה"כ התרת נדרים... מה... גם בהתרת נדרים בער"ה... גם בכית?? יש פה בסה"כ מעמד הלכתי של שלפני יו"כ מתירים את כל הנדרים בעשרה... אבל לא!!! אחרי כל היבוש הזה... עדיין!!! עדיין אם שמת לב... במחזור של יו"כ... יש שם גם קטע זוהר... שאנחנו לא מבינים מה כתוב שם... אבל דבר אחד כולם יודעים... שהקטע זוהר הזה מתחיל במילים **בכה רבי שמעון ואמר...** זאת אומרת: גם ר' שמעון

בוכה בכל נדרי... אז כנראה שיש... יש שם מה לבכות... יש בכל נדרי משהו מאוד מרגש ומרטיט... שזה מעבר להלכות התרת נדרים גרידא...

אז מה... מה זה?? מה זה ה'כל נדרי' המרטיט והמצמרר הזה??

העניין הוא שהמעמד של כל נדרי!!! זה מנגנון האבטחה שאחרי ברית מילה!!! ברגעים המרטיטים האלו... הרעיה או הבת של ה' נכנסת לבית הכנסת ומתוודה!!! היהודי מגיע ומספר לה' חטאתי... וכעת... כעת ברגעים אלו של גילוי לב... כעת יש בחינה של "ואם **ביום שמעו** אישה..." כעת אבא או הבעל שבשמים **שמעו!!!** שמע שהבן שלו במשך השנה ניסה להפך חוזה... רצה לקחת את החוק לידיים ולפעול באופן עצמאי בחותמת בלי תיאום מלא עם השותף השני- בורא עולם...

אבא שבשמים מהר עומד ומפר!!! שביקין!!! שביתיין!!! בטלן ומבטלן, לא שרירין ולא קיימין!!! שום דבר לא עשית... אני פה המאושר חתימה שיש לי את הפריבילגיה להטיל ווטו על כל חתימה שנעשתה בלי תיאום איתי... רשב"י שומע את כל נדרי ופורץ בבכיה!!! ה'כל נדרי' הזה הוא המערכת אבטחה הכי קריטית לשריין את הצעיר בדור 2023 שהניסיונות יהיו קשים להחריד... ויופעל לחץ אטומי מכל הכיוונים לבטל חוזה... ומי ערב לנו שיענקי שלנו יחזיק מעמד ולא יפר חוזה??

כאן מגיע אבא שבשמים עם כרית אויר של 'כל נדרי'!!!

יענקי שלי... אם ח"ו קרתה מעידה ועשית שימוש עצמאי בחותמת בניגוד לרצוני... זה עדיין לא אבוד... תשמיע!!! תשמיע בפני את הנדר והאיסר... ואני מפר!!! אני מנטרל! יש לי זכות ווטו של י"ג סמכויות כנגד י"ג כריתות ברית בלך לך... מה הפלא שרק האיזכור של צמד המילים "כל נדרי" מחסיר פעימה בלב היהודי... ה'כל נדרי' הזה משאיר את המילה האחרונה בידיים של ה'... ואם בלך לך היה לנו ברית מילה... **אבל אז עדיין לא המילה האחרונה!!!** כי ה"מילה" האחרונה באמת היא הזכות ווטו שיש לאבא להפך...

עד כאן גיחה קצרה בשמי האויר הצח והמרומם של ימי התשובה... כמובן בהקשר לפרשת השבוע... פרשת הנדרים...

תכל'ס: מה זה כעת נוגע לעניינינו... בימים אלו... ימי יולי אוגוסט???

צריך לזכור דבר אחד: אתה בן של ה'... ואבא שבשמים לא הולך לוותר עליך!!! כי הוא אבא!!! ואבא זה אחד שלא מוותר!! הוא ילך איתך עד הסוף... אתה בסוף תהיה בחיקו... או בטוב או לא בטוב...

מה אני מתכוין?? פעם לפני בין הזמנים כתבתי בסגנון חריף... יהודי יקר: אסור לעשות עבירות... ונו נו נו... ה' מעניש... וזה לא צחוק ילדים... מי שחושב שהוא יעשה מה שהוא רוצה ביולי אוגוסט... שידע לו

חילוני שההורים שלו יודעים את הסכנות שיש באינטרנט והם לא מנסים לחסום אותו לפחות באופן חלקי (כי הם מיואשים מראש) ילד כזה גדל עם חרדות!!! כי הוא מרגיש שאין לו גב... אין פה מישהו שעוצר אותו... שמתחם אותו... הוא מרגיש במטווח של שטח אש בלי הגנה... (בחור יקר: הסיכוי שלך להבין את העומק של המשפטים האלו הוא קלוש ביותר!! אבל אם אתה נן מבין... תדע לך שאתה למדן בקנה מידה... ואם אמרו לך שאתה למדן... ובכל זאת אתה לא מבין מה כתבתי כאן... אז תדע לך שאתה לא כזה למדן כמו שאתה חש מעצמך... אמנם לא נורא... אבל יש לך עדיין מה להתקדם...)

בחור יקר: אני רוצה להגיד לך משפט קצת מזעזע...

חכה חכה... עוד מעט מגיע בין הזמנים... ההורים שלך שוב יתחילו לעצבן אותך... כשתרצה לנסוע לנחל הדרג'ה... הם יעשו לך פרצופים ולא ירשו לך וכן ירשו לך... ואמא שלך תפחד שיקרה לך משהו וזה יעצבן אותך... ואוף... ההורים האלו לא מבינים... אין לי כח אליהם...

אז זהו!!! ש... ש... שאני לא מאחל לך!! אבל תדע לך שיש לצערנו הרבה יתומים בגיל שלך!!! ופעם היה צריך לרחם על יתומים כי הנעליים שלהם היו קרועות ולא היה להם מה לאכול... אבל היתומים של היום יש להם 'ערבים' וקופת העיר דואגת להם... ובכל זאת!!! בכל זאת גם בדור יש מה לרחם על יתומים... **מה?? מה יש לרחם על אחי היתום??**

שכשאמא שלי הייתה בחיי חיותה! ואני רציתי לצאת לטיול מסוכן... היא לא הסכימה... הפריעה... והתעצנתי... אוף... ההורים האלו...

וכשהיא נפטרה ואח שלי רצה לצאת... כבר לא היה לו אמא שמפחדת... היא לא הפריעה לו... וזה פתאום היה חסר לו!!!! (היה לו ב"ה אבא שיבדחט"א... אבל אמא כבר לא הייתה...) היה חסר לו את הקונטרה הזו... שיש מישהו שכ"כ איכפת לו ממני... עד כדי שהוא גם מוכן להתכתש איתי... פתאום הוא מצא את עצמו יתום מפחדת... רגע... מה קרה? ממה אני מפחדת?? למה עד היום לא פחדתי? התשובה היא: עד היום אמא פחדה עלי!! האיכפתיות שלה העניקה לי יציבות!! אני כבר לא צריך לפחד... כי יש מי שכבר מפחד עלי... ואם היא בכל זאת בסוף אישרה לי כנראה שזה בסוף כן 'עבר בחוק...', אבל כשאין את הקונטרה הזו... כשהכל מותר... זה מה שחסר ליתום בן דורנו... את הקונטרה הזו שאתה כ"כ שונא... את ה"לא ירפך" הזה שאתה כ"כ מנסה להתנער ממנו... אני לא רוצה להתעלל בך רגשית אבל תעריך שיש לך הורים שדואגים לך... ואם אתה יתום... תשמח שיש לך אבא שבשמים שמפחד עליך... ולא מרשה. ולא ירפך... כי היתומים האמיתיים זה אחינו התועים שאין להם שום גב... שום קונטרה... הם לא מודעים לעובדה שיש אבא בשמים שמפחד עליהם... שלא מרשה להם... הם מקנאים בך שיש לך אבא חזק שבשמים! נחבק את החוזק הזה!! נאמץ אותו ונשמור על הרוחניות שלנו...

חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלך עליכם!!" זה יקרה בכל מצב... **הבנת מה אמרתי??**

כשרואים אבא שמגיע לקראת הילד שלו... מנסה מפה... מנסה משם... מי שעומד מהצד זה נראה לו סוג של התקפלות... הנה... הוא נכנע לילד שלו... **אבל לא!!! זה לא נכון!!! זה בדיוק הפוך!!** היות ואבא נחוש בכל מחיר לעשות מהילד שלו בן אדם... לכן דווקא אצלו כל האופציות פתוחות... זה שכל האופציות פתוחות זה לא בגלל שהעסק פה קליל ופתוח... לא!!! אדרבה... דווקא בגלל שהעסק פה נחוש בכל מחיר... דווקא לכן חייבים להיות ערוכים לכל האופציות... כי זה חייב לקרות... זו הסיבה שאם תשים לב בנבואות שירמיהו מתנבא לעם ישראל... יש כל הזמן סתירות מיניה וביה... רגע אחד ה' מוכיח... מעניש... נשבע ה' בימינו שהולך להיות פה חורבן נוראי... ורגע אח"כ פתאום מגיע נבואה של נחמה ורחמים... רגע אחד הנביא אומר שזהו... נחתם הדין... אין תקווה... ומיד אח"כ הנביא פתאום מציע להם עיסקת טיעון... תשמרו שבת... תשחררו את העבדים... תזהרו בדיני ממונות וה' ימחל לכם... **אין מסבירים את הסתירות האלו מיניה וביה?? התשובה היא:** ברגע שיש פה מערכת של אבא ובן... אז כל העסקות טיעון מונחות על השלחן... ולכל הכיוונים... כי הרי בסופו של דבר אתה תמיד תשאר הבן שלי!! אני אף פעם לא הולך לסיים איתך... אני אף פעם לא אקרא לך לפגישת שימוע... טרום מכתב פיטורין... אם זה היה ככה... הדברים היו מאוד ברורים... הייתי מציב לפניך תנאים ברורים... אחד שתיים שלוש... **אז זהו שהיות זה לא ככה.** היות ובכל מחיר אתה תמשיך להיות הבן שלי... וממילא אין הצעה שנדחית על הסף... הגזר והמקל והמקל והגזר... ולמה?? כי משהו פה חייב לקרות!! בטוב או ברע... בהסכמה או לא בהסכמה... באהבה או ביראה... בקנה נועם או בקנה חובלים...

זה בסדר בחור יקר... תהיה רגוע... יש לך אבא חזק מאוד בשמים... שהוא תמיד איתך!! אתה יכול להיות רגוע... אתה אף פעם לא אבוד בעולם... כי יש לך תמיד **גב!!** יש לך אבא חזק שבשמים שתמיד יתן לך גב... אבל אתה יודע מה זה גב?? גב זה גם **גבולות!!!**

יש לך אבא חזק בשמים שהוא לא הולך לוותר עליך!!! ואם תעשה שטויות הוא יתפוס אותך חזק... תשמח... תהיה מאושר מזה... כיף לנו שיש לנו אבא חזק... ילד מרגיש בטוח עם אבא חזק!!!

החילוני הוא אומלל... היות והוא לא מודע לכן שיש לו אבא שבשמים... הוא חושב שהכל הפקרות... אז אולי לך במבט שטחי... זה אולי נראה לך כיף... איזה כיף לו... הכל מותר לו... אבל כשתגדל... כשתהיה קצת יותר מבוגר... כשתתחיל להבין במהלכים העדינים של שדה החינוך... אז אתה תגלה להפתעתך שילד משווע לגבולות... **כי גבולות זה גב!!!** גבולות נותנות לכן אדם תחושת יציבות... תחושת עוגן... תחושת חוזק שהעסק בשליטה!!! מישהו פה נותן לי קונטרה!! אני חשוב לו... בן אדם שאין לו גבולות זה אומר שאין לו גב... הוא מרגיש אבוד בעולם...

בן אדם שמותר לו הכל... המשמעות היא שהוא לא מעניין את אף אחד... ילד שלא קשור בעגלה זה אומר שלא איכפת לנו שהוא יפול מהעגלה... ילד שההורים שלו נותנים לו להסתובב על גבלי מעקה... זה אומר שלא איכפת להורים שלו שהוא יפול משם... ילד

שהוא משחק באש וכו'... אחרי שכתבתי את זה... מישהו התקשר וצעק עלי... איך אתה מדבר ככה על אבא שבשמים?? אתה עושה מבורא עולם קשוח כאילו מדובר פה באיזה מורה למתמטיקה שמעניש... כאילו מדובר פה בשוטר תנועה... הקב"ה הוא הרי אבא טוב שבשמים... הוא מרחם עלינו... חומל עלינו... הוא לא כזה קשוח כמו שאתה מתאר אותו...

אמרתי לך: יש לך טעות חמורה!!! מנסיון אישי אני יכול להגיד לך:

דווקא אבא-- זה האיש הכי קשוח ועקשן בעולם!!!

אני בתור ילד... הצלחתי להתגבר ולנצח את כל המלמדים הכי קשוחים בחידר... היו רבעס מאוד מפחידים שכל הילדים רעדו מהם... כולם ידעו שעם הרבה הזה מסוכן להתחיל... זה רבה שלא מעגל פינות... הוא ילך איתך עד הסוף... אל תתחיל איתו... אבל אני הוכחתי שאפשר לכופף ולנצח את כולם... גם הרבה הכי קשוח בחידר... שכל היום 'חפר' לי... שיגע אותי... שיעורי בית... תגיע בזמן... סדר וניקיון... יום אחד גם הוא נכנע... יום אחד נמאס לכל הצוות ממני והם כנראה קיבלו הוראה מגבוה... די... תעזבו אותו... אני זוכר שבאזור כיתה ז' בערך... קבלתי אשראי חופשי... תעשה מה שבא לך... תגיע מתי שבא לך... תצא מתי שבא לך... די... כל הצוות של החידר יצאו ל'פנסיה מוקדמת' בהקשר אלי... כי דחילאק... כמה אפשר לריב איתו... לך תדבר לקיר...

אבל היחיד!!! היחיד שאף פעם לא יותר לי!! והיחיד שגם אחרי שכולם ויתרו לי... והמשיך לחפור לי... היחיד שהמשיך לעמוד לי על הראש... תנחש מי זה היה? **אבא שלי!!!** ותן ניחוש למה?? כי הוא אבא שלי!!! ואבא לא הולך לוותר על הילד שלו... גם כשכולם ויתרו עליך... היחיד שלא יותר זה אבא!! לא ירפך ולא ישחיתך... מה זה 'לא ירפך'?? **לא יתן לך ריפיון!!!** הוא לא הולך לוותר עליך... תשכח מזה... ממילא ידידי היקר... אתה טוען לי שהקב"ה לא כזה קשוח... ולמה?? כי הוא אבא?? **יש לך טעות חמורה!! דווקא אבא זה הדבר הכי קשוח בעולם!!!**

מה פירוש קשוח... לא קשוח ממקום של ניכור והתעלמות ואכזריות... חלילה!! קשוח ממקום של אכפתיות ועקשנות... הוא לא הולך לוותר עליך... אבא שבשמים כרת איתך ברית... והוא לא יתן לך להפר את הברית הזו... צווה להציל ידידות שארנו משחת למען ברית אשר שם בבשרנו!! גם אם תנסה להפר ברית ולהתנתק ממנו בכח... תסמוך עליו... הוא כבר יבא מנגנון מיוחד שהוא יפר לך ביום שמעו... הוא יסלח לך בכח!!! הוא יפגן אותך בכח... ויכריח אותך להיות טוב כי הוא נחוש בטובתך... הוא יפתח לך דף חדש ויתן לך את מלא הצ'אנס... על ימין ועל שמאל... לא רק ממקום של יאלה... בא נפתח דף חדש... לא!! זה מגיע ממקום של עקשנות!! בני היקר... אתה תהיה בן אדם... לא יעזור לך כלום... אנחנו נגיע להסכמים או בטוב או לא בטוב... כמו שכתוב: "חי אני נאום ה' אם לא ביד

משפחת סנאה כורתי העצים... בדרך ללשכת דיר העצים...

קוראים לי עזריה ואני מצאצאי סנאה בן בנימין... סבא שלי לפני 350 שנה היה מהראשונים שעלו עם עזרא מהגולה... והוא מסר את נפשו לגייס תרומת עצים למזבח והפך את העולם בשביל שלא יהיה חסר עצים למערכה... ועזרא הסופר ראה מאוד בעין יפה את המאמצים של אלטער זיידע שלי... כי תבין: עצים למערכה זה במילים אחרות התחזוקה השוטפת... ואת זה כידוע הנדיבים פחות אוהבים לצאת... תמיד יותר נחמד לתרום מבנה קיים... או איזה פרוכת נצחית... בפרט אם יש שם איזה איזכור... אבל למסן את השוטף?? זה... זה נעלם... בפרט עצים ש... שהם עולים באש... מי מדבר על אש המערכה שהיא אוכלת מה... אתה הופך את העולם... גורר עצים ומשנע אותם עם מזחלות ואחרי שבוע זה נגמר...

ובכל זאת!!! סבא שלי היה אחד מהשרידים אשר ה' קורא... שהסכים למסור נפש דווקא על השוטף... ולכן נביאים שבאותו דור תקנו!!!! שכל מי שהתנדב עצים באותו דור עניי שהיה אז כ"כ חסר עצים... הוא זה שיזכה לדורי דורות לו ולזרעו אחריו... שגם בעוד שמונים ומאה ומאתיים שנה שהציבור יגדל ויתרחב וירושלים תתמלא צאן אדם ואז כבר לא יהיה חסר עצים... אדרבה... כבר יהיו מריבות ומאבקים ותחרויות מי יזכה לתת את העצים למערכה... אבל לא!!! "אפילו לשכה מלאה עצים... יהיו אלו מתנדבים משלהם... אדוני... יש פה חזקות!! מי שהשקיע במניה בזמן שהיא הייתה בשפל של כל הזמנים שאף אחד לא ידע להעריך אותה... הוא זה שיזכה לבניו עד סוף כל הדורות... (כן... ככה זה גם ב"ח צעיר שמהלך ביצידי הדרכים וקעת אף אחד לא מסתכל לכיוונו... החכם שישקיע במניה הזו בזמן שאף אחד לא מסתכל עליו... הוא זה שיזכה להמשיך להרוות גרונו של ת"ח גם כשפקיע שמיה... גם כשכבר כולם יבינו שאכילתו קרבה ושתייתו נכסחים...) ואכן היום הבלעדי של סבא שלי סנאה בן בנימין... היה לא פחות ולא יותר ' באב!!!! ומאז לדורות... זה היום שלנו... זה החג שלנו...

וכבר עכשיו... חודש ימים לפני כן... המשפחה שלנו מסיימת את זמן קיץ חודש לפני הזמן... כדי לצאת לחטוב עצים בקדושה ובטהרה... האמת היא שהציאה מבית המדרש מלווה ברגשות מעורבים!! מצד אחד יש לנו את הזכות להתנדב קרבן עצים... זו זכות שאנשים חולמים עליה... יש מיליארדים שמוכנים לשלם כל הון שבעולם כדי שירשו להם להתנדב עצים... אבל לא!!

בבית המקדש כסף לא מדבר לאף אחד... כי לא חסר כסף... (יש פה נקודה שצריך להבין אותה: בית המקדש זה לא כמו מוסדות שאתה אף פעם לא גומר להרחיב לשפך... כי תמיד יש את הגידול הטבעי ויש את הצורך להוסיף בהתאם וכו'... בית המקדש זה שטח ומבנה קבוע שהכל מכתב מיד ה' עלי השכל זה לא משתנה!! גם המזבח לא מתרחב בהתאם למנדטים... וגם לא מוסיפים קרבנות תמידים ומוסיפים בהתאם למספרי האלקטורים בפולמוט... אין כזה דבר... הכל קבוע... ממילא בבית המקדש ישנה תופעה מאוד יחודית: שגם בראשית הדרך כשכלל ישראל מונה כמה עשרות אלפים בודדים וחסרי כל... וגם מאתיים שנה לאחר מ"כ שכבר מדובר בעשרות מיליונים... הרי גובה ההוצאות ממשיות להיות אותם הוצאות למרות שההכנסות הכפילו את עצמם פי אלפי אלפים... ממילא שום מיליארד הוא לא פונקציה ולא יכול לשמור בחוטים במקדש... כי אין צורך בכסף שלו יותר מכל מופלא סמוך לאיש שהקדיש את הכיפה החדשה שלו... הבנת?? נחזור לענייננו--)) אז יש לנו זכות גדולה ונוראה שאנחנו המשפחה שעלה בגורלנו לחטוב עצים ולהיערך לקראת ימינו הגדול- עשירי באב...

מצד שני!!! מה שנכון נכון... ס"ט טוב לי תורת פיך מפלי זהב וכסף... עדיין עסק התורה יותר חשוב מכל העצים שאנחנו חוטבים... כך שעדיין החברותא שלי שנשאר בבית המדרש והוא לא זכה להיות במשפחה המיוחסת שלו... תכלס... בשורה תחתונה הוא כעת מיוחס יותר ממני... ס"ט הוא כעת עוסק בתורה שיקרה היא מפנינים- יותר מכה"ג שנכנס לפני ולפנים... ואילו אני... עם כל הכבוד לי... חוטב עצים למערכה...

ולכן הרגשות מעורבות!!! מצד אחד יש לנו כזו זכות... כולם מקנאים בנו... יש המון המון אנשים שמתלויים ומצטרפים אלינו ומנסים איכשהו להיטפל למעשה מצווה שלנו... כשאני חוטב את העצים יש לי כמה וכמה יחידים זרים ממשפחות אחרות שהפעילו קשרים... והתחננו וביקשו ונתנו להם רשות להיכנס למתחם של כריתת העצים... והם עומדים לידי ומבקשים במה הם יכולים להשתתף... להביא לך את המסור... רוצה לשתות מיים? במה אני יכול להיות שותף במשהו בכריתת העצים... ותכלס... באותה שעה שאני עומד פה בשיא החשיבות והזכות... הרי החברותא שלי יושב כעת בקרן זוית ועוסק בתורה ונמצא במדרגה הרבה יותר גבוהה ממני... אז מה?? אז אולי נותר על זה?? אולי ניתן את הזכות הזו לכל אחד אחר שיקפוץ עלך זה כמוצא שלל רב... ואני אלך לי ללמוד... ? ? ? ? ? לא!! אסור!! אסור לנו להוריד בערך הזה... אנחנו צריכים לשתף פעולה עם היוקרה הזו של קרבן העצים... להכיר בזכות הזו ולא להתעלם ממנה... ובכל זאת!!! בכל זאת תמיד לזכור שעדיין התורה טובה סחרה מכל סחורה!!! (תבין: אם נוריד את הערך של קרבן עצים... אין נדע להעריך את התורה?? אדרבה... שהערך של קרבן עצים ישאר בעוצמתו... ומעליו יתנשא כבוד התורה... זה לא חכמה להנמיך ולזלזל בכל דבר שהתורה חשובה יותר ממנו... אדרבה... התורה מתכבדת בכל דבר חשוב ומרומם שהיא חשובה יותר ממנו... המסור תלמיד חכם מתכבד בה שהתורה גדולה הוא האדם הכי מכובד בעולם ובכל זאת מסוּז תלמיד חכם קודם לכה"ג עם הארץ)

עכ"פ יצאנו לאזור לבנון... אי שם רחוק בהרי נפתלי וזבולון... שם נמצאים הארזים המשובחים ביותר... גם עצי תאנה חשוב לנו לכרות בשביל המערכה שניה של קטורת... ואז בסיום הכריתה אנחנו משנעים את העצים לירדן... ואנחנו מתחילים להשיט אותם ברפסודות בנהר עד שמגיעים למפגש של הירדן עם ים המלח... ומשם לירושלים הדרך קצרה... (אגב: בדרך ברכנו ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה... כי שם הם המקום שבו יהושע הנמיך את הירדן מצד אחד... ושאר המים המשיכו במרוצתם עד ים המלח) הגענו לים המלח... ובדיוק פגשנו את אחד מהמזבירים שקידם את פנינו לשלום... כן... אותו גזבר בדיוק הגיע עם כל מיני מעות חטאת שמתו בעליה וכו'... מעות שאסורים בהנאה וצורת האיבוד שלהם זה "ילכו לים המלח..." (כמו שיש חטאות שדינם למות... ככה יש מעות שדינם לאיבוד...) בדרך לירושלים עם הציוד הכבד... עברנו באזור יריחו וראינו שם יהודים שמתחילים ללקט את ביכורי התמרים... בטח... פה זה עיר התמרים!! כן... עד עשירי באב אנחנו כבר נפגוש אותם מעלים את הביכורים לירושלים... כמובן שימים אלו זה בעיקר ביכורי ענבים... גם את מביאי ביכורי יין פגשנו בדרך... צעדנו בדרך העולה לירושלים ושפתותנו מרחשות את הנבואה של זכריה על האזור הזה... כן... המקום הצחיח והמדברי הזה... לעתיד לבא יצאו מים חיים מבית ה' חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון... (דהיינו הנחל יצא מצד אחד לכיוון הים התיכון שמערב, וחצי ממנו לכיוון מזרח דהיינו ים המלח והאלהא... כן... נא להזדרז להצטלם בכל האזורים המדבריים והצחיחים שבאזור מדבר יהודה... כי לעתיד לבא המקום יחזור להיות כולה משקה... "ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים...")

הגענו לירושלים עם כל המטען חורג... קבלנו אותנו בכבוד גדול... והלכנו בחרדת קודש והכנסנו את העצים למקום בלשכת דיר העצים... מי האמין... עד לפני כמה שנים לשכת דיר העצים הייתה הלשכה הכי מסכנה... מי האמין שבבום אחד פתאום התגלה ששם שוכן ומוצפן ארון ברית ה'... מי האמין שאחד מ"ג השתחוואות שבמקדש זה מול לשכת דיר העצים... מי חלם שדיר העצים הזה הוא אחד מהמקומות הקדושים ביותר... אז כן... גם הסטנדר והגם' המיוחסים שמחכים לי בשניה שאני מסיים לכתוב עצים... גם הם מחכים שם בצד ואף אחד לא בהול לאייש אותם... מי מאמין שכשיפקחו לנו העיניים ננוכח שאין לנו שיעור אלא התורה הזאת... זבח ומנחה לא חפצת אזניים כרית לי... אז אמרתי הנה באתי... תורתך בתוך מעי...

מהי התנאי להיכנס לנעליים של

השני?

בפרשת השבוע אנחנו קוראים על ראובן וגד וחצי שבט המנשה שהלכו להתגורר בעבר הירדן... כאן חשוב לציין: שיש הבדל בין שבט ראובן וגד! לבין חצי שבט המנשה...

ההבדל הוא שבשבת ראובן וגד בחרו לגור בעבר הירדן משיקולים שלהם... לא משנה כעת מה השיקולים... (האם בגלל המקנה רב או בגלל ששם חלקת מחוקק ספון או כדי להיות בספר ולהיות העורף ששומר על ישראל...) אבל חצי שבט המנשה... הם לא קשורים לסיפור הזה!!! חצי שבט המנשה שבאו לגור בעבר הירדן זה כבר ממקום של שליחות... אחריו!!! שבשבת ראובן וגד הלכו להתגורר בעבר הירדן... כעת מי ירומם אותם... מי יקח פיקוד על ענייני היידישקייט... מי יהיו השופטים והשוטרים?? מילא בארץ ישראל יש לנו יהודה מחוקק... אבל מי יהיה השבט והמחוקק בעבר הירדן?? כאן הגיעו חצי שבט המנשה והתנדבו להצטרף לשבט גד וראובן כמו שכתוב בשירת דבורה "מני מכיר ירדו מחוקקים..." לבי לחוקקי ישראל... המתנדבים בעם...

אלא!!! שמתעוררת כאן שאלה מאוד מעניינת:

אם פעם ראית את המפה של חלוקת הארץ... זה יוצא מאוד מוזר... כי... כי בשורה התחתונה חצי שבט המנשה שעבר לגור בעבר הירדן הם התגוררו אי שם בגולן ובבשן, ואילו שבט ראובן וגד ממוקמים בדרום במרחק עצום מהם... ולמרבה האבסורד, דווקא חצי שבט מנשה שנשאר בארץ ישראל... דווקא קרוב לראובן קרוב גיאוגרפית הרבה יותר מהחצי השני שעבר לעבר הירדן... הבנת את השאלה?? חצי שבט המנשה שהתנדב ללכת בגלות יחד עם ראובן וגד... תכלס... במיקום הגיאוגרפי הוא רק התרחק מהם יותר... אם ככה... מה הועילו חצי שבט המנשה שהם עברו לעבר הירדן... הרי כל המטרה הייתה ללכת עם ראובן וגד... ותכלס רק התרחקתם מהם יותר??

וכנראה העניין הוא כך:

אותו חצי שבט המנשה שהסכים ללכת יחד עם שבט ראובן וגד לעבר הירדן... זה לא כ"כ עניין של **קרבה פיזית!!!** זה לא שראובן וגד טסו לחו"ל... ולכן חצי שבט המנשה קנו כרטיס גם לטוס איתם באותו מטוס... **לא... זה לא עניין של קרבה פיזית!**

יש פה משהו הרבה יותר עמוק!

ברגע שבשבת ראובן וגד שהם נאלצים להתגורר במקום שהוא דרגה אחת פחות מארץ ישראל... אדם שנאלץ לגור בכזה מקום!! זה משפיע על צורת ההתנהלות שלו... על קבלת ההחלטות שלו... זה בן אדם מסוג שונה... ואת האדם הזה צריך להבין... צריך להתנהל איתו לפי רוחו... וממילא כמה שנתגורר בקירבה פיזית אליהם... זה לא יעזור!! כל זמן שאנחנו ממוקמים **בתוך** ארץ ישראל והם **בחוץ**... אנחנו לא נצליח לגמרי לרדת לנעליים שלהם... כי ס"ט הנעליים שלהם דורכות על אדמה אחרת... וככה אנחנו לא יכולים לשפוט אותם... אין לנו ערוץ לגמרי ישיר איתם... ולכן חצי שבט המנשה עוברים להתגורר בעבר הירדן... לא בשביל קירבה פיזית לראובן וגד אלא בשביל שהנעליים שלהם ידרכו על אותה אדמה שהנעליים של ראובן וגד דרכים...

רק ככה אפשר להיכנס לנעליים שלהם!!!

ללמדך: אם אתה מחפש רב שיבין אותך... אמנם לכתחילה מומלץ לחפש רב שנמצא קרוב אלינו בקרבה פיזית... אבל יש עוד פרט בקרבה של הרב... שזה הרבה יותר קריטי מזה... **שהנעליים שלו ידרכו על אותה אדמה שהנעליים שלך דורכות!!** שהוא לא יהיה גבוה מידי בשבילך... שיהיה לו קשר עין עם החוויות והמושגים שעוברים עליך... שאם אתה בעבר הירדן... אז שהוא גם יהיה שם... באותו ראש... ודו"ק.

יוצאים לנופש... לשוט... שטו העם... לנשום אויר...

מישהו עורר אותי לשאלה מעניינת: עם ישראל במדבר, כל בוקר היו יוצאים ללקוט את המן... **אז ככה:** הצדיקים... המן היה יורד להם ממש בפתח האוהל... ואילו הבינוניים - יצאו ולקטו... המן היה יורד להם בפנינת הרחוב... ואילו הרשעים... שטו ולקטו... הם היו צריכים לצאת מחוץ למחנה כדי ללקט... **אני לא מבין:** איך כל אחד היה יודע איפה המן שלו בדיוק נמצא? לדוגמה אני... השכן שלי צדיק!!! הדלת שלו ממש צמודה לדלת שלי... (אמנם אין פתחו מכון כנגדי אבל צמוד... כמין גאם) והנה הבוקר יצאתי מפתח ביתי ואני רואה מנת מן מונחת בין הדלת שלי לשלו... נו... מאיפה הוא יודע שזה שלו ולא שלי... ומאיפה אני יודע שזה לא שלי אלא שלו? (מישהו שמכיר אותי טען לי שהשאלה לא מתחילה... כי הצדיקים קמים מוקדם בבוקר... ממילא עד שאני הבינוני סו"ס התעוררתי בבוקר... הצדיק כבר גמר לאכול והספיק לבקר ברה"מ) נו... אז עם הצדיקים עוד איכשהו אפשר לתרץ שזה ירד צמוד לדלת באופן שלא היה 'ספק קרוב לו ספק קרוב לה'... אבל מה תגיד על הבינוניים שהמן מחכה להם בסוף השדרה... ואילו לרשעים המן מחכה בקצה העיר... איך? איך בדיוק הבינוני והרשע ידעו כל אחד איפה שלו? כשהבינוני מגיע לקחת מן בקצה של הרחוב... (ליד הקרטונים של משנת יוסף) רגע... מי אמר... אולי אתה רשע... והמן שלך מחכה לך בכניסה של העיר...? אותו דבר הרשע... שהוא כעת בדרך ליציאה מהעיר... מאיפה הוא ידע שהמן שבפנינת הרחוב לא שייך אליו?

בקיצור: **איך כל אחד ידע איפה המן שלו נמצא??**

והתשובה היא די מפתיעה: ברגע הראשון זה ישמע לך מזרז...

לכל אחד היה את המן האישי שלו!!! ש ח י י א ליו!!!

ואני הבינוני יצאתי מהבית וראיתי מן בפתח הבית... אבל הוא לא חיך לי... לא... "לא בא לי עליו..." אני דלגתי עליו לא בגלל שאני יודע שאני בינוני... אבל בגלל שהוא לא מחייך לי... ואז כשהגעתי לפינת הרחוב... אוהו... הנה... פה המן שלי... הנה המן שמחייך אלי!!
ואותו סיפור עם הרשע... הרשע הגיע לפינת הרחוב יחד איתו... ואף שוטר לא הזהיר אותו שהוא לא יקח... אבל הוא פשוט הסתכל על המן... ו... וזה לא היה נראה לו... הוא לא התחבר למן הזה... לא היה בא לו עליו... ואז הוא המשיך והמשיך ורק בקצה של מחנה ישראל... אוהו... הנה... זה המן העסיסי שלי... אותו אני רוצה... זה מחייך אלי...

הוורט הזה ברגע ראשון נשמע מופשט... מגוחך... אבל אני אסביר אותו:

מילא בימינו... כל בוקר אדם **יוצא!!!** יוצא לעבודתו... ברגע שתורח השמש... הרי יצא אדם לפועלו ולעבודתו עדי ערב... אבל!!! בדור המדבר אל תשכח שלא היה לאן לצאת... אין לך שום סיבה מספקת לצאת... אין צורך לצאת לעבודה... ואם ככה אז תשאר פה!! תהיה כל הזמן פה!! כי לאן... לאן אתה בדיוק רוצה ללכת... בקיצור: ריתוק במקום!!!
אבל!!! פעמיים ביום היה 'אישור' יציאה... מה יש?

ו י צ א העם ולקטו!!! כן... אותו **יצא** אדם לפעלו" שיש כיום... אלא שכיום אדם יוצא לעבודה מצאת החמה עד צאת הנשמה... אז הרי בדור המדבר אמנם גם!!! גם היה ציווי של **"צא** אדם לפעלו" אבל זה היה יציאה הכי מובטחת... מדובר בגיחה מאוד קצרה!!! בסה"כ "צאו העם לקטו" את עשירי הארץ ומיד... מיד ויחזור לתלמודו...

ואכן באמת מידי בוקר... נפתחו ה'שערים'... וקדימה... יש שבביל מה לצאת!!! לצאת ללקט מן...

וכאן מתחילים ההבדלים התהומיים:

הצדיק יצא ללקט... הסתכל על השמים היפים ועל האנשים החייכנים... ומיד בפתח האוהל הוא מצא מן... אוהו... איזה יופי... הנה... הגיע אלי המן עד הבית... הוא מיד ליקט וחדר הבית... ויחזור לתלמודו...

אבל הבינוני?? גם אני יצאתי... ומיד בכניסה לבית אני ראיתי מן... ויכולתי ללקט... אבל ההלו... תשחרר... תן... תן לי קצת לנשום... רק השנייה יצאתי החוצה... ואתה כבר רוצה שאני לחזור?? תן לי לעשות איזה הליכת בוקר... תן לי לראות את העולם היפה... לפגוש אנשים... אז נכון... אם אני רוצה... יש לי מן בכניסה לבית... אבל תורה... אני מוותר באדיבות... אני מעדיף ללקוט את המן קצת יותר מרחוק... להרויח על הדרך איזה טיול נחמד... **אתה יודע מה זה מזכיר לי??** פעם גוללתי בפני אשתי על התלאות שיש לי בכלל להכין קפה... לפעמים יש חלב ולפעמים לא... והסוכר לפעמים מעורב מין בשאינו מינו וכו' וכו'... אשתי החליטה להפתיע אותי... היא הכינה לי קפה בטרמוס... זהו!!! מהיום יש לך קפה מוכן צמוד לגמך... אתה רק רוצה לשתות... אתה לא צריך לקום... יש לך פה טרמוס... באתו יום חזרתי הבייתה מהכולל ואמרתי לאשתי תודה רבה על הטרמוס... אבל... להבא? להבא אני מוותר... פעם הבאה אל תכניני לי טרמוס... למה?? אה... לא משנה למה... התחמקתי...

נו... בינוני למה?? לך תסביר... ש... שלמדתי עכשיו שעתיים!! ואני צריך טיפ טיפה לנשום אויר... אז לצאת סתם בלי קשר זה לא לעניין... אז שבביל זה יש ב"ה 'שעת חלון' שנקראת קפה... זה אמצעי ספונטני לצאת החוצה לכמה שניות לנשום אויר... (יש כאלו שמתייחסים לפינת קפה כביטול תורה וזה לא נכון... זה אמצעי הפוגה עם שעון חול בדמות כוס שלאט לאט מתרוקנת ומזכירה לנו לחזור לתלמודו... אגב: בחור יקר: נכון שכששמו את המכונת פחיות ליד הישיבה... לא שמחת... למה?? כי אתה כבר לא יכול להגיד שהלכת למכולת... שישאר בינוני...)

על אותו משקל: הצדיקים, האשה שלהם מביאה להם את הטרמוס צמוד לגמ' והם מודים על כך... המן הזה שיורד להם צמוד לגמ' דווקא מחייך אליהם... משרת את האינטרס שלהם... לא להפסיד שניה אחת מיוזרת... (ובאמת יש לי ימים כאלו שאני שקוע מאוד מאוד בלימוד ומצוי... הייתי שמח שכל העניינים יסתדרו כמו מן בפתח הדלת כדי שלא אצטרך להתבטל מתורה) אבל לא תמיד אני עד כדי כך צדיק... ואני חושב שכמעט אף אחד מאיתנו לא בנוי להיות תמיד כזה... בדרך כלל אני מהבינוניים... (אגב: בינוני זה מלשון ממוג... לא מזוג על 16... ולא על 26... רק מה? על 22... לא קפה רוחח ולא אייס קפה אלא משהו כזה באמצע... לא בטלן, אבל גם לא אחד שלא ספיק פומיה מגיאס) וגם כשה' שם לי את המן לגמרי לגמרי בפתח הבית... לא תמיד זה מחייך אלי... לפעמים אני רוצה קצת לנשום... רוצה להתבטא... לערבו... רוצה להיות בעניינים... רוצה ללקוט את המן טיפ טיפה יותר רחוק מהבית... ומותר! זה בסדר! זה בינוני... (אגב: זו אולי הזדמנות להאיר בהזדויות לאותה אשת אברך צדקנית שכ"כ רוצה לסקל ולסלק ממנו כל מפריע... ולנטרל אותו מכל דבר... לפעמים זה עלול לשרר לחץ! זה כמו לדחוף מן בכח בפתח האוהל... זה עלול לשרר שאני מצפה מן ל-100% שקיעות בתורה שאף אחד מאיתנו לא שם... ולא צריך להיות שם...)

אלא שאזנו!!! העסק עלול אט אט לצאת מכלל שליטה... שהרי אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך... ולאט לאט העסק מתחיל להיות מסותף... והיציאה מתחילה להתרחק יותר ויותר... ואז מיודעינו פתאום מוצא את עצמו מפליג אי שם מחוץ למחנה ישראל... ולפעמים גם מחוץ

לחסימה לצרכי מן ופדנסה... כמובן שזה עד דרך הדרש... אבל יתכן שיבא מי שיבא ויגיד שזה אפילו יותר מדרש...

ואתה יודע איפה הכי רואים את זה בצורה מוחשית??

בבילי אוגוסט!!!! בחופש הגדול כולנו צריכים **לצאת!!!** לצאת ולנשום אויר... הצדיק יוצא לפתח האוהל... הוא נוסע לשמורת טבע נחמדה בארץ ישראל... מטייל בנופים המדהימים של ארצנו הקדושה... ושם הוא מוצא את המן של ההרפיה והנופש... מדהים לראות משפחות שמחליפות אוירה... מחליפים דירות... הירושלמי עם הצפוני, והצפוני עם הדרומי... לראות אותם הולכים ברחוב ומרשים לעצמם לאכול בחד פעמי ולקנות פיצה וזה ממלא אותם!!! אבל יש את האלו... ש-ד... להחליף אוירה בתוך ארץ הקודש זה... זה כבר לא זה... הוא כבר לא יכול לצאת לפתח האוהל וללקוט את המן... הוא צריך לצאת טיפה יותר רחוק... וכאן אתה מוזמן לקרא את הפרסומות בעיתון על השלושה ימים בקפריסין, ובבולגריה, וברומניה... ויש לך את האלו שגם זה לא מספיק להם... הם צריכים להגיע לתיאלנד... למזרח הרחוק... למה??

כי... כי כל אחד יוצא!!! יוצא ללקט מן! לכל אחד המן יורד במקום אחר... יש משפחה שמספיק להם להחליף דירה או לנסוע לפארק נחמד וזהו... המן של הקייט והמילק שייק יורד להם בפתח האוהל... אבל יש כאלו שבשביל לקבל את אותו מן... את אותו שחרור והרפיה שאנחנו קבלנו בפארק ירכאו... הרי הם צריכים לנסוע עד תיאלנד שבביל זה!!

והתורה מדגישה שהתוצאה בסוף היא אותה תוצאה!!!

בסוף כולם חזרו עם אותו עשירית האיפה מן של נופש והרפיה הבייתה אגב: מצאתי באור החיים הק' שהוא אומר את זה בפרושו: ש-וישב ישראל בטישים... מה זה טישים? זה שטיש זה מלשון שט ומטייל... כמו שכתוב שטו העם ולקטו!! כלומר: כתוב כאן שאותם יהודים משבט דן שהענן היה פולט אותם... מה פירוש שהענן היה פולט אותם?? זה אנשים שבסה"כ רצו לנשום... לנשום אויר... רצו לראות אופק... ועמוד הענן פשוט הפריע להם... זה שידר להם גטו... מחנק... מה זה הענן הזה שעוטף אותנו מכל הכיוונים?? תן לנשום... תן לראות אופק... נוף פנורמי... נס שיש לי לפחות הזדמנות יומיומית ללכת ללקט מן מחוץ למחנה... זה הרגעים היפים שלי ביום שאני יכול קצת לטייל... לשוט... שטו העם ולקטו... **אתה קולט??** הרשע היה מבסוט שהמן מחכה לו מחוץ למחנה... הוא מצידו ראה בזה שהקב"ה מפנק אותו עם דרכון וכרטיס טיסה מחוץ למחנה... **ואילו הצדיק ראה את זה בעין אחרת לגמרי...** מסכן... בן אדם חסר עושר ועומק פנימי... שבשביל לטייל הוא צריך כ"כ להרחיק נדוד... שבביל להגיע לאותה תוצאה - לאותה עשירית האיפה מן... לאותו ישוב הדעת שאני מקבל אותו בפתח האוהל... כן... המשפחה האברכית שיצאה לטיול בבוקר וחזרה בערב... והזוג שיצא לשבועיים בבודפשט... שניהם חזרו עם אותו דבר!!! שניהם חזרו עם אותו מן!! ועם אותה כמות של עשירית האיפה ד"מייבאת דעתה"... רק זה היה צריך להביא את ההרפיה ממרחק. וזה קיבל את אותה הרפיה גם על פתח ביתו...

אתה יודע איפה ממש פגשתי את זה במוחשיות? בקורונה!!! שכינדור: יש איפה כבדים שלא יכולים לזוז מהבית... ויש ציפורי דרור שלא יכולים להישאר בבית... ואני שייך לסוג הציפורי דרור שחייב לצאת... חייב לנשום... כן... אני מהבינוניים שכשצריך מן... אני מעדיף להיות זה שיוצא... מפטפט... פוגש אנשים... מתקן את העולם... והנה הגיע הקורונה והציפור דרור פתאום נכנסה לריתוק!!! ופחדתי שיקרה לי משהו... כי... כי מה יהיה איתי... אני חחחחייב לצאת... אבל אסור לצאת... לא הייתה לי ברירה... הייתי מוכרח להתמלאות מעצמי... הרגשתי את הצורך לצאת... ובמקום לצאת ולפרוק את זה מבחון... הייתי מוכרח איכשהו למלאות אותו מבפנים... ותתפלל לשמוע שזה קרה!! בסוף התברר שלא היה לי משעמם בכלל... הייתי מוכרח לשהות בתוך עצמי... ואז גיליתי רבדים וקולות פנימיים בעצמי... התחלתי לערוך היכרות עם השבעים כוחות נפש שלי... נהיה לי די מרתק עם העולם הפנימי שלי... ומצאתי את עצמי ממלא את צורך היציאה שלי גם מהמן שמחכה לי בפתח הבית... בקיצור: כולנו צריכים לצאת!!! ולפי עומק העושר הפנימי שלנו... כך המן והסיפוק הזה קרוב יותר... נגיש וממלא יותר...

באמרו המוסגר... כאן חשוב להוסיף ולהדגיש... שעד כה דיברנו מהזווית של הנופש והבילוי... (שמי שכל הזמן מבלה ומטייל ומרגיש שזה לא מספק אותו... אז... אז שיהשב מסלול מחדש... אבל!) יש כאלו שהדחף שלהם לצאת מביא אותם לזיכוי הרבים ולהרבות כבוד שמים...

כאן ההסתכלות היא אחרת לגמרי!

מי שיש לו דחף בלתי נדלה לצאת ולזכות את הרבים... וכמה שהוא יושב ולומד ומתמלא בפנים לא נחה דעתו עליו עד שהוא יוצא ומוציא החוצה... כאן אדרבה... הדחף הזה הוא הוכחה לשליחות בעבודת ה'!!!

לדוגמה: יש שכר חמור גרם רובין בין המשפטיים... יש שכר הוא מרביץ תורה... אף פעם הוא לא נמצא במקום אחד... הוא כל הזמן נע ונד מעיר לעיר להרביץ תורה... איך תדע האם אתה יששכר או לוי??

אם יש לך נטיה בעסק התורה **לצאת!!!** לפרוץ!!! להשפיע!!! וכל זמן שאתה לא יוצא ומקריץ החוצה אתה מרגיש כמו ארי בסוגר... וכשאתה כן יוצא להרביץ תורה ולרומם קרנה של תורה... רק אז אתה מרגיש שהגעת אל המנוחה ואל הנחלה...?? הנה לך יששכר!! כנראה שהשליחות שלך זה להיות יששכר... כלומר: לא תמיד הדחף לצאת הוא חולשה... לפעמים הדחף בלצאת הוא הוכחה לסוג של שליחות!!!

הכל תלוי מה עושים עם הדחף הזה... מי שיש לו דחף לצאת ו... ולבלות... נמליץ לו בחום שינסה להתמלאות מבפנים... אבל מי שיש לו דחף לצאת ולזכות את הרבים... כאן זה לא נכון לדאג לתכונה... זה לא נכון לקבוע אותו בכח... אדרבה... זו השליחות שלך... (אגב: זה לא סתירה שהנופש לואי של חוסר מילוי לא מלגלת על יששכר... זה שהוא כל הזמן יוצא ויוצא... זה גורם לו לחיות במידוך ופחות לפגוש את עצמו... אבל שבביל זה הוא חמור!! חמור עובדה... וגם הוא צריך למצא את שעות ההטענה כדי להתמלאות גם מבפנים... וכבר הארכתי בזה פעם...)

חכה לו כי בא יבא

(חבקוק ב)

בס"ד
גליון ו'

מטו"מ תשפ"ג
מוצאי שביעית

הגיגים מרבתינו שליט"א וזעוק"ל לעורר את הלב והמעשים להתכונן לגאולה
עפ"י משנתו של הח"ח זעוק"ל שהאריך רבות בנושא הציפייה לגאולה

לישועתך קוינו כל היום

"אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר",
ביאר החפץ חיים זצוק"ל, כי כמה שנחכה
ונצפה למשיח, כך נזכה שיקדים את ביאתו
ולא יאחר.

נאה דורש ונאה מקיים היה החפץ חיים.
העיד תלמידו הגרש"ד ואלקין זצ"ל, שכאשר
הח"ח היה מתעורר משנתו, היה שואל: מה
נשמע בעולם, המשיח כבר הגיע?

תלמידיו סיפרו, כי ראו אותו מספר פעמים
בימות החול, לובש את הקפוטה של שבת, כדי
להיות מוכן ומזומן לקבלת פני משיח. לא
בכדי אמר בנו רבי אריה לייב זצ"ל, כי על
ציפייתו של אביו למשיח הילכו בפולין אגדות
רבות, אך כולם לא ביטאו את גודל ציפייתו
האמיתית לביאת המשיח.

גם על הגאון מוילנא היה מספר בנו של
הח"ח בשם אביו, שכאשר היה שומע רעש
מחוץ לביתו, היה מיד שואל, האם כבר הגיע
המשיח? כמו כן לאחי הגר"א היו מלבושים
מיוחדים אותם הכין כדי להתעטף בהם כאשר
יבוא המשיח.

גם בדורנו עדים אנו לתופעה זו שגדולים
וטובים שופכים דמעות כמים, אם באמירת
תיקון חצות או סתם כך בבין המצרים ותשעה
באב, ואם באמירת סדר העבודה ביוה"כ ועוד.
נקווה שבזכות ההתעוררות העצומה
לציפייה לגאולה, ולהרבות בהכנה לגאולה,
נתבשר בקרוב בביאת משיח צדקנו ובנין
ביהמ"ק ובהתגלות כבוד שמים בכל העולם!

דרשו ד' ועוזו - עוזך בשבי

ידוע מה שאמרו חז"ל: ציון היא דורש אין
לה, מכלל דבעי דרישה, והיינו שהגאולה אינה
באה אלא על ידי דרישה.

ורגיל אני לפרש, דרשו ה' ועוזו בקשו פניו
תמיד, דעוזו קאי על השכינה והמקדש, כפי
שאנו אומרים: עד מתי עוזך בשבי ותפארתך
ביד צר. והכוונה היא שעלינו לדרוש את עוזו
ותפארתו ולבקש את פניו, שנזכה לקיים עליה
לרגלים ולמועדים שאז יראה ויראה פני ה'.

ובוודאי שעל ידי הלימוד והמחשת תורת
הקרבת והעבודה, אנו מקיימים את הדרישה
לציון וירושלים.

מכתב הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א

ישנן דרגות רבות בציפייה לגאולה. יש המצפה אליה מתוך תקווה
לתוספת מעלות ודרגות ברוחניות, אך כעת אינו מרגיש שחסר לו משהו
קריטי.

אבל ישנה דרגה גבוהה יותר, שהציפייה והתשוקה לגאולה היא כמו
חולה אנוש השוכב על ערש דוי שהזמין את הרופא לביתו, וכל רגע
הוא ממתין ומצפה מתי כבר יבוא הרופא ויגאל אותי מהחולי
ומהמוות הקרב ובא.

מי שמתכונן מעט במצב של עם ישראל, שירדנו עשרת מונים אהורנית
מעת שהיינו סמוכים על שולחנו של מקום, אינו מצפה לגאולה רק בשביל
תוספת המעלות שהיו לנו בזמן ביהמ"ק. הוא מצפה ומייחל למשיח מתוך
הרגשה שכבר אי אפשר לסבול את החילול השם העצום שיש בעולם,
ומתוך הכרה שלא יתכן להמשיך להיות כאשר השכינה מצטערת כל כך.

מי שמוצפה בצורה כזו, ומרגיש שהחיים בלי בית המקדש, בלי קרבת
אלקים מוחשית, הם לא חיים, ודאי יתעורר לעשות מעשים לגאול את
השכינה מהגלות. ולכל הפחות יקדיש מזמנו להעתיר ולהתחנן שהגאולה
תגיע כמה שיותר מהר.

בימים אלו המיועדים לאבילות נפיל כולנו תפילה ותחנונים, ונזעק אל
הקב"ה בפרקי תהלים ובתפילות מקרב הלב שיושיענו מהגלות המרה,
וכך נזכה במהרה לגאולה השלימה למען שמו יתברך.

לקבלת עשרות אפשרויות נוספות כיצד לקרב את הגאולה על ידי
מעשים נוספים, במשנתם של רבותינו ומרן החפץ חיים זיע"א, חייג
כעת לקו 'ההכנה לגאולה' שמספרו 03-5081813

המשימה: לא לעכב את הגאולה רגע אחד

מרן החפץ חיים זיע"א

(מכתב לרבי חיים זוננפלד זצוק"ל)

הנה אם המלך היה מודיע לאיזו עיר גדולה שאפשר שיסע דרך
אותה העיר, הלא בודאי היו הכל זריזים בכל הרחובות לכבד
האבנים מהר ולייפותם בכל היכולת.

וכן בענינינו אם היה הקיווי באמת בליבו שיבא מהרה משיח
צדקינו, בודאי היה כל אחד מחזר ללמוד סדר קדשים בכל כחו, לא
מיבעי הכהנים, אלא אף תלמידי חכמים ישראלים, כי הכהנים הרבה
מהם הדיוטים, ולמי יבואו הכהנים לשאול איך להתנהג אם לא
לתלמידי חכמים שיוורו להם את כל סדר העבודה והלכותיה. ואם
גם התלמידי חכמים לא ידעו, א"כ פקע עבודה מבית אלקינו כמה
חדשים, כי לא ביום אחד ולא בשבוע אחד ידעו הלכות עבודה.

ובגמ' חששו מאוד לזה שבבוא הזמן לא יצטרכו לעכב זמן מה,
עיינ בסנהדרין (צ"ח) לענין משיח שראהו רבי יהושע בן לוי שהיה
מתיר ואוסר כל מכה בפני עצמה ולא הכל ביחד, והטעם פן יאמר
לו הקב"ה שילך לגאול בניו ולא יצטרך לעכב.

ועתה נוכל ללמוד בק"ו, אם רגע אחד אינו כדאי לעכב לכלל
ישראל, מה נאמר כשיבוא משיח צדקינו ויאמר לנו בשם ד' להקריב

קרבת הקבועים בשם כל ישראל וקרבת האמורים בספר יחזקאל, ואנחנו נהיה מוכרחין להמתין עכ"פ איזה חדשים עד שנהיה בקיאתן בהלכותיהן אף מעט.

והכא בענייננו לידע הלכות עבודה, הלא לא ליום אחד הוא ולא ליומיים, וא"כ בודאי יש חיוב על כל פנים על הכהנים לעסוק בדיני עבודה לידע הלכותיה שיהא מזומן לעבודה כשיצטרך, וכן שארי תלמידי חכמים שבישראל ג"כ צריכין ללמוד וללמד כדי לדעת להורות.

זוכר את הכהנים בעבודתם והלויים בדוכנם

הגאון רבי עקיבא ממיץ זצ"ל

(מעין גנים' בהקדמה לסדר קדשים)

ולדעתי מה שנאמר בשו"ע אורח חיים שאמירת פרשת הקרבנות נחשב כהקרבה, היינו לאותם שאינם יודעים ללמוד ולהבין, אבל למי שנתן לו הקב"ה לב ללמוד, מצוה ללמוד סדר קדשים, **כדי שאם יזכה ידע הדינים של כל קרבן וקרבן, כאשר אנו מחכים בכל יום על ביאת משיחנו ובנין בית המקדש.**

והלומד סדר קדשים ומייגע עצמו ללמוד בעיון היטב לא כמי שמתפלל, אזי ניכר היטב שכוונתו הוא לשמה, שהרי בודאי לומד להקים שכינתא מעפרא ולהוציאנו מגלות המר, שזהו לשמה האמיתי כמו שמוזכר כמה פעמים בספר ראשית חכמה, **כי מאחר שעוסק תמיד בסדר קדשים, זוכר מאשר היותנו בכבוד בזמן שבית המקדש קיים, כהנים עוסקים בעבודתן ולויים בדוכנן, וכעת בעוותינו הרבים חסרנו מכל טוב.**

לצפות שהמשיח יבוא עכשיו!

מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

(כנס בביהכנ"ס חניכי הישיבות רוממה)

הגמרא בשבת אומרת שלאחר פטירתו של אדם שואלים אותו 'ציפית לישועה'. מה זה ציפית לישועה. יתכן שאדם 'מקווה' שתבוא הגאולה, אבל 'לצפות' לגאולה זו דרגה אחרת לגמרי. ויש הבדל גדול ביניהם.

אדם שמקווה למשיח, מאמין שהוא באמת יבוא, אבל יתכן שאינו מצפה דווקא שיבוא עכשיו. **אבל מי שמצפה למשיח ומחכה שהוא יבוא עכשיו, הוא כבר מתכוונן לביאתו בלימוד דיני הקרבנות וסדר קדשים, וכמובן שהוא חוזר בתשובה, כדי להיות מוכן ועומד לביאתו.**

מה עשה הגאון רבי מנדל זאקס

בכפר?

"כשעסק החפץ חיים בחיבור ספרו ליקוטי הלכות על מסכת בכורות, ביקש מחתנו הגרמ"מ, לעסוק עימו בהלכות מומי בהמות ולחבר בזה חיבור הלכה למעשה, **לפי שראה דבר זה כחובה בעקבתא דמשיחא לידע ההלכות למעשה בבירור.**

וכל כך היה חשוב בעיניו דבר זה, עד שצוה לו ליסע לכפר דוגאלישוק (כפר הולדתו של הג"ר יצחק דוב קופלמן זצ"ל) הסמוך לראדין להתבונן בבהמות דקות, כמו שמצינו בגמ' (סנהדרין ה:): שרב גדלתי אצל רועה בהמה "ח חדשים לידע איזה מום קבוע ואיזה עובר. ואף שרועי בקר הם פסולים לעדות דסתמן רשעים, מ"מ גדל ביניהם לדעת את דיני המומים.

ואכן הגרמ"מ חיבר קונטרס ארוך על הלכות מומין, אך מאיזה סיבות לא נדפס, ונשאר בראדין ואבד.

כתבי רבי מענדיל זאקס (עמ' רנג ורכג)

ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון

בימים עברו היו מרגישים היטב את צער החורבן בלבבות. וידוע שהרבה צדיקים לא רצו לשבת על כסא שלם כל זמן שאין כסא של מעלה שלם, שדיו לעבד להיות כרבו. וכך אומרים על מרן החפץ חיים זכרוננו לברכה שהקפיד לא לישב על כסא שלם מטעם זה.

ובעוונותינו כי רבו נתבטל כהיום המנהג הקדוש שהיה נהוג מקדמת דנא בתלמודי תורה בירושלים, שבימי בין המצרים היו המלמדים יושבים לארץ בחצות היום עם התינוקות של בית רבן ואומרים בבכיה גדולה תיקון חצות, ללמדם ולהשריש בלבבם הטהור אבילות החורבן מהו, ועד כמה כל איש מישראל שייך בצער זה, ונתקיים בהם חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה.

הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א טיב הנחמה (עמ' כד ומא)

קו 'ההכנה לגאולה' - עשרות אפשרויות כיצד לקרב את הגאולה: 03-5081813

רשימת השלוחות בקו 'ההכנה לגאולה':

- שלוחה 3: 'לשמור' - אפשרויות שונות להתחזק בתפילות ביחיד ובציבור, לקירוב הגאולה וגילוי כבוד מלכות שמים.
- שלוחה 4: 'לעשות' - אפשרויות רבות כיצד להפיץ את הציפייה לגאולה, ואת לימוד דיני הקרבנות בעם ישראל.
- שלוחה 5: 'ולקיים' - דרכים שונות לקיים ולתמוך בלומדי התורה המצפים לגאולה, ומשקיעים את זמנם כדי שיעם ישראל יהיה מוכן לגאולה ולבנין בית המקדש.

- שלוחה 1: 'ללמוד' - אפשרויות רבות של לימודים בענייני הקודש והמקדש, המסוגלים ביותר להחיש את בנין בית המקדש.
- שלוחה 2: 'ללמד' - אפשרויות ללומדי קדשים המעוניינים להפיץ את ידיעת הלכות הקודש והמקדש, ולהרבות בעם ישראל את ההכנה הגדולה לגאולה.

כשם שבמלאכת המשכן כל מי שנשאו ליבו, הקב"ה עזר לו להוציא מחשבתו לפועל לצורך המשכן, כך בכל הפעולות השייכות לעניני הקודש, כל מי שישכים בדעתו לפועל, יקבל כוחות מיוחדים לעשות מה שביקש למען כבוד שמיים! (עפי"י תורת הבית לחיה פ"ז בחערה) לקבלת הגליון בדוא"ל: tt035081813@gmail.com • ניתן לקבל חוברת הסברה בנושא קירוב הגאולה ע"י מעשים בדוא"ל ה"ל.

גליון קל"ה

פרשת מטות מסעי

תשפ"ג

"בין המצרים" - עונת ה'געגועים' לאבינו שבשמים...

עקב ריבוי הגברים שהיו שם, ובשבת הבאה התארח לא פחות ולא יותר שוב אצל האברך הליקוודי... ושוב... שיחת טלפון בעשר בבוקר שעון ארה"ב (שש בערב בארה"ק) לאחר שכל הילדים ובני הבית נפרדו ממנו שוב ב"גוט שאבעס" מלא בגעגועים, והוא יודע שלפניו עוד חודש בארץ הנכר, ושוב נכנסת השבת בארץ ישראל, והוא כמה שעות ממתין לשבת, אפילו לא יכול להתקשר אליהם, ושוב מנגינות בעל החסד, ושוב הגעגועים עולים, והפעם עינו צדה תמונה חדשה של ארי בן השיש עם ספר "המלמד" חבוק בזרועותיו, ושוב הוא פורץ בכבי בלתי נשלט של געגועים עמוקים לילדיו ולמשפחתו...

הפעם לא יכל המארח להתאפק, וכשהלכו לבית הכנסת בליל שבת שאל אותו לפרש הבכי החודר על עצמו שוב ושוב בכניסת שבת.

הראש כולל הרגיש כבר חבר של המארח, ושיתף אותו בכל הרגשות ובכל הגעגועים שיש לו למשפחתו...

האברך האמריקאי לא הצליח לרדת לעומק העניין "וואט אר יו דואינג???" שאל אותו בפליאה, "הרי אתה רק מקשה על עצמך, תגנון את האלבום עמוק עמוק, ותמתין בסבלנות עד שתגיע לארץ..."

מורי ורבותי, יש הרבה סוגים של עבודות בשנה, בסוכות יש את עבודת השמחה, להגביר את השמחה בעבודת השם, בפסח יש את האמונה, בפורים הדר קבלה בשמחה, בשבועות את העול תורה, וכו' וכו'...

נאלץ לשהות בחו"ל הרבה זמן, ואפעס, זה לא היה מסוג האנשים שזה היה ההשתדלות שלהם לשלום בית וחינוך הילדים, וביתר ביאור, דלא כהואו שר"ר [- שלוחא דרבנן, 'משולח', אוסף סף] שהיה בחו"ל כל השנה חוץ משבוע אחד שבא לחנוכה לביתו, ושאלו אותו מה אתה עושה עם עניין השלום בית, אז הוא ענה ששבוע אחד הם מצליחים להסתדר... וכן על זה הדרך בחינוך הילדים...

ממש לא, הראש כולל הנ"ל היה אבא נפלא ובעל מושלם, אבל עול המוסדות הכריח אותו לשהות הרבה מחוץ לבית...

ומפעם לפעם, כשהוא היה מתאכסן אצל יהודים יקרים בשבתות, וכשהוא שומע את צלילי השירים של שבת המלכה נכנסים, והוא יודע שהוא במרחק של עשר שעות טיסה מביתו ואשתו וילדיו האהובים והמתוקים, והם בכלל כבר באמצע שנת ליל שבת (מפאת הפרש השעות) והוא רק מדליק נרות ומקבל שבת, הוא לא יכל להתאפק, והסתגר בחדרו, שולף מהתיק האישי אלבום קטן של משפחתו האהובה, של הילדים המתוקים מחייכים אליו, של מוישי שרק עכשיו עשו לו חלאקה והוא פספס את זה, ואהובי הקטנה בת השנה וחצי עם שתי קוקיות עומדת ומחזיקה בשתי ידיים את מוטות הלול, ועוד תמונה של האמא עם כל הגדולים, והראש כולל לא מחזיק מעמד ופורץ בכבי של געגועים...

לרוע מזלו הכרית היתה רחוקה ממנו, ככה שקול בכיו נשמע בכל רחבי הבית, ואמנם הבעל הבית האמריקאי בוגר ליקווד היה עם מספיק טאקט ולא שאל אותו כלום, אבל הוא בהחלט שמר את הדבר... לאחר שבוע, שידידיו הנ"ל נאלץ להישאר באותה השכונה

גם השבוע זכינו למאמר "בין המצרים", מאת הרה"ג ר' יחיאל אלכסנדר שליט"א: יישר כח לו, על מסירת הדברים בעין יפה. שוב הגיעו הימים האלו, ולא נעים לומר אבל אחת מהמחשבות שעוברות לחלק מאתנו, ובפרט לאשכנזים שבנו, היא מתי ר"ח אב יוצא.

והיינו מתי המקלחת האחרונה שאפשר לעשות, ומתי אפשר אחרי תשעה באב.

העקצוצים נגב כבר מתחילים, והיום של הכנת החולצות מהדהד לנו בראש, והאם נסמוך על המקילים והאם שוב נסתפק בדריכה על החולצות או שאכן נכין אותם כראוי.

בעבר כתבנו (עי' אליבא דאמת, ח"א) מאמר שעצם ההתעסקות עם הכנת החולצות ובירור האם צריך ללבוש את הגרביים היא פספוס של עיקר הימים, אבל מה אפשר למעשה לעשות ולשנות את התפיסה.

שאלה יותר מלחיצה, איך אפשר לאהוב את הימים האלו?

לאהוב? תשמע, הגזמת לגמרי!!! הרי הדבר היחיד שעוזר לי לשרוד את התקופה זה המחשבה על הנופש שמתחיל (למרהב האייחיה) מיד אחרי תשעה באב, אולי את זה אני אוהב, אבל את הימים האלו? מה יש לאהוב בהם?

בפרט שהרי נפסק להלכה שאין שמחים בהם כלל, אז מה יש לאהוב?

אוקיי, לא אמרתי לא לקוות למשיח חס וחלילה, והלואי שבאמת האבלות של הימים האלו יחלוף מן העולם, אבל מה העבוייה שלנו בימים אלו, חוץ מקיום ההלכות כמובן שזה לפני ואחרי הכל, כי מי שהולך עם 'עניינים' ומזניח את ההלכה הכתובה בשו"ע הרי זה... השם ירחם עליו, אבל לאחר שנקיים בעז"ה את כל דקדוקי ההלכה עד היכן שידינו משגת ובדרגתנו, היאך אפשר שהשנה ימים אלו יהיו יותר מרוממים מאשר החלפת הרינגטון מ'נפשי... נפשי...' " לצליל יבש, ומגניזת המכונת תספורת והדיסק אונקי עמוס השירים לכמה שבועות, וכן מקניה בהולה של עשרות ק"ג של גבינה ודגים בשלל סוגים, ועוד הכנת הבגדים הנ"ל, תוך כדי תכנון החופש הגדול היכן נחליף ידירתינו השנה...

אז אשתף אתכם ברעיון ששמעתי, אולי בס"ד זה יעזור לנו להתרומם טפח מעל גבי הקרקע.

היה ראש כולל חשוב שכדי להחזיק את ה"מוייסדע"ס" שלו

הרהורי עבירה

בפרשה שלנו רואים את חומרת העניין של 'הרהורי עבירה'. "וּנְקַרְב אֶת קַרְבָּן ה' אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי זָהָב אֲצֵעָדָה וְצִמְדֵי טַבַּעַת עֵגֶל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי ה'." (לא, ו.)

וכך אומרת הגמ' (שבט ד, טו). "ויקצף משה על פקודי החיל, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובה: אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקלכם הראשון? אמרו לו: לא נפקד ממנו איש. אמר להן: אם כן, כפרה למה? - אמרו לו: אם מידי עבירה יצאנו - מידי הרהור לא יצאנו. מיד - ונקרב את קרבן ה'." (כדאי מאד לעיין בספרינו "מה למעשה" [ח"א] פרשת מטות, שהארכנו בעניין).

רבינו ה'קהלות יעקב' כותב במכתב (קריינא דאיגרתא ח"א מכתב י"א). לאדם שסבל רבות מיצרא דעבירה: אל תאמר הן אני מטומטם והתורה לא תדבק בגוף מגושם כמוני, חלילה וחלילה לומר כן, כל מלה, כל סברא של התורה הוא קודש קדשים, הוא דעת ורצון השם יתברך, וכשהוא נחקק במוח האדם, מתקדש האדם בקדושת התורה לאין שיעור, גופו וראשו נעשה כקדושת ספר תורה, וקדושת התורה תצילך סוף סוף מעבירה ומהרהורי עבירה בעזרת השם יתברך.

גם במה שצוה על להבא אין ביד אדם צעיר (היינו בלתי נשוי) יתברך שיצילהו מהחטא ברוב רחמינו, ותפלה להשם יתברך שיצילהו מהחטא ברוב רחמינו, ותפלה מועלת הרבה כשהוא בלב שלם, אך אל תקוה שביום יומים תנצל מחטא המושרש, אבל בהמשך הזמן אם רק תתמיד בלימוד תורה בעיון כפי יכלתך ובדיבור חבר טוב בלא ביטול זמן לבטלה, הנה במשך הזמן תראה איך משתכר יצרך הולך ודועך ומעזרת השם יתברך תצליח הן בתורה הן בשמירת התורה.

ד"ר אמות של הלכה הרב דוד מטיאס

דואר: do548432274@gmail.com

שמיעת שירים לילדים קטנים בימי בין המצרים

עיין שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד ס' כ"א) אחר שהארץ בדבר האיסור של שמיעת שירים בימי בין המצרים כתב וז"ל: ויש להחמיר גם לקטנים שהגיעו לחינוך מאחר שאבלות דרבים הוא עכ"ל. ומבואר מדברי האגרות משה שאיסור שמיעת שירים בימי בין המצרים נוהג גם בקטנים, ואע"ג דקיימא לן ביו"ד סי' שצ"ו ס"ג וסי' שפ"ד ס"ה דאין אבלות לקטן, כבר כתב המגן אברהם בסי' תקנ"א ס"ק ל"ח דבאבלות דרבים מחמירין טפי עיי"ש.

מיהו משמע מדברי האגרות משה דדוקא בקטנים שהגיעו לגיל חינוך יש להחמיר, אבל בקטנים שלא הגיעו עדיין לגיל חינוך יש להקל להשמיע להם שירים בימי בין המצרים, וכעין זה ראיתי מובא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהורה שמותר להשמיע שירים לקטן שלא הגיע לגיל חינוך אם יש צורך בכך (אשרי האישי, בין המצרים), וכן כתב הגר"א נבנצל שליט"א שיש להתיר לשמוע מוזיקה לקטנים שלא הגיעו לגיל חינוך (ירושלים במועדיה הלכות בין המצרים עמ' קצ"ב) עיי"ש.

אמנם עיין חוט שני (שבת ח"ב עמ' שכ"ה) שכתב "אסור לשיר שירים בין המצרים אף בגני ילדים וכו' עכ"ד, משמע דסבירא ליה להגרונ"ק דיש להחמיר בשמיעת שירים גם לקטנים שלא הגיעו עדיין לגיל חינוך [ועיין קונטרס קיצור הלכות מצוות בין המצרים עמ' ט"ז שכתב ששמע מהגר"נ קרליץ זצ"ל דאין כוונתו להחמיר אלא בשמיעת מוזיקה קצבית וכיוצא בנשמעת לצורך שמחה, ואילו מוזיקה שבאה להנעמת האווירה של משחקיהם וכדו' כמוזיקת רקע הרי זה מותר עיי"ש].

ודיסקים של ילדים שיש בהם סיפורים [כגון סיפורי צדיקים וכדו'] והסיפורים מלווים במנגינת רקע, נראה דיש להקל לשומעים בימי בין המצרים אפילו לילדים שהגיעו לגיל חינוך, מאחר והעיקר בהם הוא הסיפור והתזמורת נטפל לו, וכן ראיתי שכתב בקובץ הלכות (פ"ט עמ' ק"ב בהערה) בשם הגר"ש קמניצקי שליט"א, וכן ראיתי שכתב הגר"א נבנצל שליט"א (אליבא דהלכתא צ"ע עמ' ט"ו).

בימים אלו יש עבודה של כיסופין להקב"ה, אנחנו מתגעגעים, אנחנו רחוקים ממנו, ואנחנו אומרים לו את זה...

כל אחד מאתנו יכול ברגע אחד לראות כמה החורבן משיפע עלינו ישירות, לא מבעיני כל הטרדות העצומות של ענייני הגשם שאי אפשר לזלזל בהם, כמה זמן ביום הולך לנו על "סידורים" ועל כל מיני טרדות מטרדות שונות, שגוזלות לנו את הכוחות המעטות שיש לנו, וכל המוחין נעלם כלא היה... כל הקשיים של חינוך הילדים, של פרנסה, ועוד ועוד, כול כולו מקורו מחורבן הבית, מריחוק מהקב"ה, ועל דא אפשר להיות במצב של קא בכינא מספיק בשביל כ"א יום ויותר, רק לחשוב

כמה צער יש ליהודים ברחבי העולם (והי רצון שיסתרד במהרה אצל כולם) והכל הכל מחסרון בית המקדש.

אלב גם אחרי זה, גם ביום הכי טוב שלנו, יום שכל הילדים הלכו ללימודים בקולות, ושנת הלילה היתה איכותית ביותר, ואין מיחושים בלבטן ולא ביראש, אין מינוס בבגן, אין חובות להחזיר (לכל הפחות היום...) החברותא (האהובה) נמצאת, קמנו למניין המוקדם, התפללנו בכוונה, אכלנו ארוחה משביעה, הכל לפי הספר, ואנחנו יושבים מול הגמרא...

גם כאן, כמה אנחנו רחוקים, כמה הלימוד רפוי, אנחנו לא יודעים כלום, שוכחים את הכל, לא מבינים, הכל ערפל, והן

אמת שיש מצבים של הנאה בלימוד, אבל עדיין, כמה חושך יש? הרי רב הנסתר על הגללה... ואם יש ספק בדבר כל אחד מומן ללכת לפתוח שו"ת מלפני לא יותר ממאה שנה, לקרוא שאלה מזדמנות, ואז לשאל את עצמו אם הוא יודע באיזה מסכת יש את הנידון הזה, אם לא באיזה סדר...

הרי התפילות זה הזמן הכי יפה שיש בחיים, הזדמנות לדבר עם הבורא, עם האבא הכי טוב ומתוק שיש, ואין אנחנו מרגישים? כל אחד יענה בעצמו על זה...

זה החושך של החורבן, אנחנו רחוקים מאבא, ואנחנו מצהירים, אנחנו מתגעגעים!!!

שמעתי שאחד מצדיקי הדור לאחר שהתפלל שמו"ע כמה שעות (!!!) כשסיים אמר באנחה "איך שייך להפסיק להתפלל..."

גם אני רוצה את ההרגשה הזאת, אני גם רוצה להתרפק על אבא בתפילה, ומיד כשמסתיימת תפילת ערבית אני רוצה להיות במצב שאני כבר סופר את הדקות עד לזמן של שחרית...

אני לא רוצה, ולכל הפחות רוצה שלא לרצות להיות במצב האפולפי והחשוך שיש אנחת רווחה בסוף התפילה, זה חושך הגלות וזה הריחוק מריבוננו של עולם.

בימים אלו יש את הבמה לביטוי של הגעגועים והכיסופים לרבוש"ע, וזה על ידי התבוננות כמה אנחנו רחוקים ממנו, וזה לא בנימה של אשמה אישית, אלא שזה התוצאה של החורבן, כשאין בית המקדש ככה זה נראה...

הגאון מוילנא אומר שהלימוד תורה שאחרי חורבן הבית זה כמו רקב עצמות יחסית ללימוד תורה האמיתי.

אנחנו לא רוצים ספקות, לא רוצים ריחוק, רוצים קירבה, רוצים קשר אמיתי עם אבא שלנו.

וכן, אנחנו לא רוצים לגנוז את האלבום, אנחנו חיים, אנחנו לא משלימים, אנחנו פורצים בבכי, די אבא, קרבנו אליך, השיבנו ה' אליך ונשובה, וזה הביטוי העמוק של סוף מגילת איכה, געגועים, קשר, קירבה.

אם נזכה להרגיש את התחושות האלו, אפילו לפעמים, מיד פעם באיזה "ולירושלים עירך" לעצור ולהתבונן, כל אחד לפי דמיונו ותחושתו, יתכן שקיימנו את עבודת הימים הנעלים האלו.

ידוע שפעם התחושות היו חזקות הרבה יותר, ולא היה צורך להרבות בחומרות ודינים, אבל הלב נהפך לאבן לא רק בדורנו, אלא הוא מתקשה כל דור שעובר, ולכן הוסיפו החכמים שבכל דור עוד ועוד סינים וחומרות על הדינים הראשונים, כדי שלא נשכח לגמרי את כל הכיסופין לבית המקדש, לקשר על הקב"ה.

ועיין בהקדמת הגר"י טשזנר שליט"א בספרו "שערי נחמה" שמביא רעיון נפלא שכל המתאבל על ירושלים וכו' שזה סימן שאנחנו חיים, כי הרי ירושלים חיה, שאל"כ היתה משתכחת מן הלב, ולא מאי, אין אנו מרגישים, זה בגלל שאצלינו חסר חיות!!! וכשאנחנו מתאבלים, היינו מרגישים געגוע, זה מראה שאנחנו חיים, ודלא כההוא שממית את תחושותינו וגונז את האלבום, אדרבא, הוא לא רוצה לשכוח לרגע את המשפחה, וזה נתן לו את הכוח להמשיך.

יתן הקב"ה וימים אלו ייפכו לישון ולשמחה, ואכן נזכה והקשר עם הבורא לא יהיה בגדר געגוע אלא לקשר אמיתי וחי, ונזכה לעשות לו נחת רוח בכל פעולה ופעולה.

זהירות ממחלוקת בערב שבת - השטן פותח את המשרד הראשי

היה מעורר מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל: ערב שבת הוא זמן שעלול להביא לידי מריבה [נכמובא בחיד"א מורה אצבע סי' ק"מ] הגמ' מביאה בגיטין (בב). הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן, דכל בי שמישי (של ערב שבת) הוו קא מינצו בהדי הדדי, איקלע רבי מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמישי עד דעבד להו שלמא, שמעיה דקאמר ווי דאפקיה רבי מאיר לההוא גברא מבייתיה. ערב שבת זה זמן מסוגל לריב עד כדי כך שרבי מאיר כבר היה צריך לטפל בזה. והטעם שהשטן בא דוקא אז [לפי פשוטו, כי יש גם טעמים בנסתר ראה חיד"א ועוד] בגלל שהזמן דוחק כי כדי שהכל יהיה מאורגן בזמן ובני אדם לחוצים במיוחד, וכדי שזה לא יקרה יש לסיים את ההכנות לשבת כשעה לפני השבת, קודם כדי יש לסלק את כל מה שיכול לגרום למריבה, שזה היפך משבת שלום.

בשיחה נוספת שמסר מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל עורך: הנה דבר שחז"ל מפליגים כ"כ בגדלות של יום השבת עד שאמרו השומר שבת נותנים לו נחלה בלי מצרים וכן אמרו "אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים" רואים האיך שזה כ"כ דבר גדול, ולהיפך מי שלא שומר שבת זה חמור מאד אין דבר שחייבין על זה סקילה חוץ מע"ז ושבת, נמצא שזה מהדברים הכי חמורים. דרך בני אדם דוקא בע"ש כשבאים הרגעים האחרונים שפתאום חסר דבר וצריך לעשות דבר נוסף ולפעמים מתוך זה יכול לבוא ח"ו שיכנס לשבת אפי' אחרי השקיעה. ולכן צריך לעשות חיזוקים בזה, והעצה לכך אם היו עושים גדר עד כמה שאפשר שחצי שעה לפני השקיעה לא יעשו דברים שאסור לעשותם בשבת, רק אם יקרה מקרה מיוחד שצריך לעשות משהו. אבל להשתדל לכה"פ חצי שעה לפרוש כבר מדברים האסורים, ובפרט צריך חיזוק שלא ליסע ברכב, כמו שיש אנשים שיוצאים ממש ברגעים אחרונים וח"ו באים לידי חילול שבת, ולכן לכה"פ חצי שעה לפני השקיעה להימנע ממלאכה.

בביאור הגמ' הנ"ל ב'גיטין' קשה - למה רבו כל פעם דוקא בער"ש? ועוד שאל הבן היודיע מה התכוון השטן באומר לשון זה: "וי דאפקיה ר"מ"? וביאר הבן היודיע וז"ל: נ"ל בס"ד הא דאמר וי, מפני דידוע שהשבת נקרא "לב", וכמו שהלב עומד באמצע הגוף, כן השבת עומד באמצע בין ימי דה"ו, ובין ימי אב"ג, ומחלק חיות ומזון לכל הימים של חול, כמו שהלב מחלק מזון וחיות לכל האיברים, והנה אדם המקדש את השבת ונוהר בכבודו, הוא לו בתואר לב ומקבל ממנו שפע וחיות כמו הלב, אבל לאדם המחללו וכן לקליפה ולכוחות החיצונים נהפך מספר "לב" למספר ב' פעמים "וי" (שניהם 32), שיהיה להם וי לעילא ווי לתתא, (אוי להם בעוה"ז ואוי להם בעוה"ב) כדברי האר"ז עה"פ מחלליה מות יומת שהוא כפול לעילא ולתתא, ולכן דרשו בוזהר הפסוק (במשל"י כב) "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה" על השבת, ולכן השטן שהיה עושה מספר לב' למספר ב' פעמים "וי", שהוא וי לעילא וי לתתא, ובא ר"מ והחזיר את מספר "לב" למקומו, ובטלו וי מאלו, ונמצא דאפק את מספר וי מביתיה דההוא גברא, ושב וי לטרא אחרא, עכ"ל.

ולשאלה, למה דוקא בערב שבת היו באים לידי מריבה.

ביאר הגרא"ל ב'עין אליהו', משום שכל עיקר ההשפעה של ימי החול זה מהשבת, ולכן אם הוא משמר שבת כהלכתה, השבת משיפע לטובה למשך כל ימי השבוע, ומובא בוזהר, שמי שכוונתו בשבת עובר על 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם', ולכן היצר רוצה שבערב שבת יהא כעס זה על זה, כדי שמתוך כך יכנסו גם לשבת בכעס, וכך ישפיע לרעה למשך כל ימי השבוע.

וב'כור זזהב' ביאר שהמחלוקת היתה לשם שמים, כפי שמצינו בעצרת שאמרו שצריך להיות או כולו לכם, או כולו לה', ובוזה נחלקו כל ערב שבת, האם החיוב להגות כל השבת בתורה, או להתענג בלבד, עד שבא רבי מאיר ולימדם שמוזה ומוזה אל תנח ידיך, וחלקהו חציו לה' וחציו לכם, והנהיגם כך שלשה ערבי שבתות, עד שנעשה להם חזקה ובטלה המחלוקת.

ועוד ביאר מרן הגאון רבינו חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר לג, ל"ב) עפ"י דברי חז"ל (ירושלמי פאה פ"א א): דורו של דוד כולו צדיקים היו, אלא ע"י שהיה בהן בעלי לשון הרע, היו יוצאים למלחמה ונופלים, אבל דורו של אחאב היו עובדי עבודה זרה, וע"י שלא היה לשון הרע ביניהם היו יוצאים למלחמה ונוצחים, וע"ז דרשו "חבור (אם בני" מחבורים ומאוחדים ביניהם) עצבים (אפי' הם עובדי עצבים וע"ז) - הנח לו". וביאור הדבר הוא, כמו שאנו רעובים בעובדא זו בסוגיין, שאיפה שיש מחלוקת שם הוא משכנע של השטן, ולכן ח"ו נופלין במלחמה, ואיפה שיש שלום שם אין לשטן דריסת רגל, וממילא יוצאין למלחמה ומנצחים.

ומבאר עוד מה שהשטן הי' מגרה בהן מדון דוקא בע"ש בין השמשות, כי יום השבת הוא "יום מנוחה וקדושה", שמטבע היום להשרות שלום ושלווה והשקט. ובוזהר הק' מפרש הפסוק "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" דקאי על אש המחלוקת. ולזה אוזר השטן עוז בכל ערב שבת דייקא לפלג דיעות ולהרבות רעב ומתח שלא ינוחו ביום השבת.

וכן כתב רבינו חיים פלאגי זצוק"ל בספרו 'כף החיים' (כו לה): כתב החיד"א בער"ש בהעלות המנחה הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לרעהו ובין המשרתים, והרבה טורח הסט"א לחרחר ריב, והאיש הירא יכופ את יצרו ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה אדרבא יבקש שלום עכ"ד, והטעם כי המזיקין נבראו בער"ש בין השמשות, וממשיך הגר"ח אונכוי עבדו מוסיף על דבריו, דאני הגבר ראתה עיני דבכל בית שהיתה מחלוקת בער"ש לעת ערב או בליל שבת, בדוק ומנוסה כי רעה נגד פניהם ולא יצאו נקיים באותו שבוע באיזה מקרה רע, דוק ותשכח. עוד כתב ב'כף החיים' (שם) ופעם אחת בשנת תקע"ה בליל שבת שמעתי שהיה השכן מתקוטט עם אשתו אחר הקידוש על דבר מאכל ותיכף קמתי מעל שלחני והלכתי וישבתי על שלחני וכשראו אותי נבהלו נחפזו ועשו שלום ביניהם ובכל פעם שהיה אותו שכן רואה אותי היה מחזיק לי טובה ואומר לי אותו הלילה היה לי לאות ולזכרון שלא התקוטטתי עוד קטטה עם אשתי, אף שעברו ימים ושנים וזה כתבתי בספרי כדי ד'ממני יראו וכן יעשו" כל אחד עם שכנו הקרוב אליו והרויח היוצא לנו דאם הוא משים שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו לא יתכן שהוא יעשה קטטה ומחלוקת וירבו שלום בעולם עכת"ד הקדושים זיע"א ובן ז"ך שנה היה הגר"ח פלאגי זצ"ל בזמן עובדא זו.

לעשרי נבלי לנכנס
התחזקות בעבודת הלב - יו תפילה

בתפילה אחת מונעים את הגלות!!!

ימים אלו של "בין המצרים", וכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו - כאילו נחרב בימיו, יש להרבות בתפילות ותחנונים לביאת משיח ובניין בית המקדש. ואל יאמר האדם, מי אני ומה יועיל תפילה שלי? נוראות מצינו בדברי המדרש (ילקוט"ש תהלים, רמז שכו) בשעה שנפרדו בני" מירמיהו הנביא על נהרות בבל (ו"ל המדרש) "נטלו הגלויות את עיניהם וראו את ירמיה שפירש מהם געו כלם בכביה וצווחו רבינו ירמיה הרי אתה מניחם, ובכו כמו שנאמר (תהלים קלו א) 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו', ענה ירמיה ואמר להם מעיד אני עלי שמים וארץ שאם כבייתם כביה אחת עד שהייתם בציון לא גליתם, עכ"ל.

הרי לך כוחה של תפילה, שבכביה אחת שהיו בוכים תחילה היו מונעים מעצמם ומכל הדורות את כל הגלות כולה. (באר הפרשה).

עלון השבוע: לא נתרים. מצווה רבה והכרת הטוב להשתתף בהוצאות!!! חלק נתרים לע"ז: משה בן נתנם תורת. וזוגתו רחל צינת בת נוחב תורת.	חבורת "מעין עולם הכא" [ג' דפים כמסכת שבת] קלד - קלו	ניתן להרשם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com ככל ענייני העלון ניתן לפנות ל- 0548496676	דרוש תרומה להדפסת העלון ניתן לתרום ב'נדרים פלוס בקופת 'עלי באר' הנצחה שבועית - 180 ש"ח דור רכסים ו-100 ש"ח אוסף גליונות

מצוה רח

לצדק מאזנים עם המשקלות

שנאמר מאזני צדק אבני צדק וכו'

מצות עשה ולא לצדק מידות ומשקלות

אפילו בפחות משוה פרוטה ועובר משעת עשיית המשקלות

נאמר בפרשת קדושים "מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם" (ויקרא יט לו). נצטוינו בזה לתקן את המידות והמשקלות בין מידות לח ובין מידות היבש שיהיו מדויקות בתכלית, ונאמר גם לאו "לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמשורה" (שם לה) - שלא להחזיק בביתינו מידות ומשקלות חסרים.

החובה לדייק את המשקלות היא בדקדוק רב, ובחינוך (מצוה רנח) כתב דאע"פ שנתנה התורה שיעור בכל גזילות של שוה פרוטה, הקפידה התורה במידות בכל שהוא, ואם המשקלות פגומות אף במידה פחותה שהיא שוה פחות משוה פרוטה מבטל את העשה ועובר בלאו.

המנחת חינוך הביא את הגמ' (ב"מ סא:): שהקשתה למאי איצטריך לאו ד'לא תעשו עול במשפט' לאסור לשנות מידת המשקלות, תיפוק ליה מצד האיסור להונות ולגזול את חבריו. ותרצה הגמ' דאיצטריך קרא לאשמועינן דעובר על הלאו משעת עשיית המשקלות הפגומים אף קודם ששקל בהם. והקשה המנחת חינוך דאם עובר באיסור גם כאשר הפגם פחות משוה פרוטה, אין מקום לקושית הגמ', דשני איסורים הם, דעל לא תגזול עובר בשוה פרוטה, ועל מצות מידות ומשקלות עובר בפחות משוה פרוטה.

ויש ליישב דהא בהא תליא, דהמקור לשיעור דנקט החינוך לעבור על האיסור בפחות משו"פ, הוא מדברי הגמ' דעובר על האיסור משעת עשייה. ובלא"ה הו"א דהשיעור ככל מצוות גזילה ואונאה, ואינו עובר עד שישנה משקלותיו שיעור שוה פרוטה.

השוקל שלא נדין הוא כגנב אבל אינו משלם כפל

והנה, הא דאי' בגמ' דעובר משעת עשייה מיירי רק לענין הלאו ולא לענין העשה. אבל בדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' גניבה ה"ב) כתב "אף על פי שהמודד או השוקל חסר - גונב, אינו משלם תשלומי כפל אלא משלם לו המידה או המשקל", ומבאר המ"מ דהטעם דאינו משלם את הכפל מפני שהעובר חשוב גזלן ולא גנב. ודבריו צ"ב, חדא דהא המוכר שמודד במידה חסרה ומרמה את לקוחותיו, נוטל ממון חבריו בסתר כגנב ולא בגלוי כגזלן ואמאי חשיב כגזלן. ועוד דהרמב"ם הביא הלכה זו בתוך הלכות גניבה ולא בהלכות גזילה. ואף מלשון הרמב"ם נראה דלא פטר מכפל מצד שהוא כגזלן, דכתב דאע"פ שהוא גונב מ"מ אינו משלם כפל, משמע דאית ליה טעמא אחרת. וצ"ב.

ובקריית ספר באר את לשון הרמב"ם, דמצד אחד המודד במידה חסרה נחשב גנב מפני שהלוקח אינו יודע שמדד לו פחות, ומאידך אחר שביד הלוקח למדוד ולשקול ולידע האמת, נחשב גזל ואינו משלם כפל. ודבריו אינם מוכרעים אם הוא נחשב לגנב או לגזלן.

הרמב"ם מוסיף דאין לוקין על לאו זה מפני שהוא ניתן לתשלומין, ולכאור' אם עובר עליו משעת עשייה מה ענין התשלומין לעבירת הלאו שעבר קודם שנטל מחבירו.

צדק משלך ותן לו

המשנה (ב"ב פח:): מביאה דין שהשוקל משקלותיו צריך להכריע המשקלות, דהיינו שצריך להוסיף מעט על המידה ששוקל וליתן ללקוחות. וילפי' לה בגמ' מדכתיב "אבן שלמה וצדק יהיה לך" (דברים כה טו) - צדק משלך ותן לו. ובהמשך נסתפקה הגמ' בשיעור התוספת הנדרשת בדבר יבש, דבמידת דבר לח פשיטא דצריך להוסיף אחד ממאה אבל בדבר יבש איבעיא אי מוסיפים אחד ממאתים או אחד מארבע מאות, ולא איפשיטא.

וכתב הרמב"ם (פ"ח מהל' גניבה ה"ג): דלהלכה מוסיף המוכר ללוקח אחד מארבע מאות. ומבאר המגיד משנה דאע"פ דהיא איבעיא ולא איפשיטא מ"מ כיון דספיקא היא נקטי' לקולא ואין מוציאים מידו יותר. וחזי' דהיא מצוה לתת לחבירו, ולא מצוה למקום, שלכך במקום ספק אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה.

וביד רמה כתב דלהלכה אינו מחויב ליתן יותר מאחד מארבע מאות כשאר מקומות שהחומרא היא לתובע וקולא לנתבע, דאינו חייב יותר מהשיעור הנמוך. והוסיף דירא שמים חייב להחמיר על עצמו. ולשון 'חומרא' תמוה ואינו מורגל בכל דיני חו"מ, דאין מקום להחמיר בדינים אלו.

קושיות המהר"ם שיק על הרמב"ם

בשו"ת מהר"ם שיק (חו"מ סי' ל) הקשה על פסק הרמב"ם והרמ"ה שמעיקר הדין ספיקא לקולא, דהלא הגמ' בחולין (קלד.) דורשת דרשה זו - "צדק משלך ותן לו" - לענין ספק מתנות עניים דאדרבה צריך להחמיר וליתן, ומדוע לענין מקח דאמרי' 'צדק משלך ותן לו' וצריך להעדיף וליתן יותר ומ"מ פסקינן לקולא.

ועוד יש להקשות מהא דאמרי' בגמ' (ב"ב פט:): שמעמידין אגרדמין למידות, דהיינו שמעמידים ממונה להלקות ולענוש את מעוותי המידות והמשקלות, ובירושלמי (ב"ב פ"ה ה"ה) הקשו דהא אין כופין על כל מצוה שמתן שכרה בצידה ובמצות מידות ומשקלות כתיב "למען יאריכו ימיך על האדמה אשר ה' אלוקיך נותן לך" ואמאי כופין עליה. ותירצו דהא דאין בי"ד כופין על מצות עשה שמתן שכרה בצידה, היינו דאין בי"ד מחויבים בכך, אך רשותם לכפות היכא שירצו ולכך מעמידים אגרדמין למידות. וקשה דכלל זה דאין כופין במצוות עשה שמתן שכרן בצידן שייך רק במצוות שבין אדם למקום, אבל במצוות שבין אדם לחבירו לא יתכן שלא לכפות, גם אם יהיה מפורש מתן שכרן בצידן. דסברת הלכה זו נתפרשה בדברי רש"י (חולין קי:): "לכך פירש מתן שכרה, לומר אם לא תקיימנה זהו עונשו שלא תיטול שכר

זה", וא"כ שייך לומר הכי רק במקום שהנידון הוא אם כופין על המצוות או דבעינן לאפרושי מאיסורא, שהשכר בא במקום הכפיה. ואינו ענין למקום שצריך להציל עשוק מיד עושקו, דהשכר לא מעלה ולא מוריד לענין החובה להציל במידת האפשר.

ובע"כ מוכח מהירושלמי דמצות מידות ומשקלות היא מצוה שבין אדם למקום, ואהכי חשיב לה כמצוה שמתן שכרה בצידה שאין כופין עליה. ומביא ראיה מהתוספתא (ב"ב פ"ה ה"ח) דאמר' "לא יאמר לו מלא לי את המידה הזאתי מחול לי את הקורטוב הזהי שאין האמנת המידות תלויה אלא בבריות והמקום ב"ה הוחל שמו עליהן". הרי להדיא דהאמנת המידות היא מצוה שבין אדם למקום.

והקשה במהר"ם שיק מהא דפסק הרמ"א (או"ח ריש סי' שכג) דבשבת ויו"ט יכול לומר לחבירו שימלא לו כלי במידה באופן שימעט או יוסיף מעט, ומבואר במג"א הטעם מפני שהכל רגילין בכך ומסתמא מוחלין. ולהנ"ל לא תהני מחילה במידות ובמשקלות כיון דאיכא איסור לשמים לשנות את המידות ואין להעדיף או לפחות במידות כלל גם כשמוחל.

ועוד קשה מהא דבזמן הזה אין נוהגין להעדיף על המקח ואפילו בני אדם כשרים ויראים, דאע"פ שמוחלין כולם זה לזה בדבר מועט, הא איכא איסורא בעצם הדבר לשקול שלא כדין, והוא איסור שבין אדם למקום.

אם האיסור משעת עשייה הוא סייג

שמא יעבור לשקול שלא כדין

אך באמת יש להתבונן בגדר האיסור שעוברים משעת עשייה, דאין לומר שהוא סייג שלא יבוא למדוד שלא כדין ולרמות את חבירו, אלא הוא איסור בעצם. ופירש רשב"ם (ב"ב פט.) דהא דאמר' במתני' דאין להעדיף על המקח אלא לפי מנהג המקום אינו מצד גזל, דהא בוודאי מוחלין זה לזה, אלא כתב - "שצריך שיהא האיפה שלימה שלא יבא לידי רמאות, דאם עושין כן שמא יראו אותן אחרים ויאמרו כך המנהג, וירמה הלוקח את המוכר או המוכר את הלוקח. והא ליכא למימר דבלא מחיל מיירי ברייתא דההוא מלא תעשו עול נפקא שגוזל לו את שלו בידים".

המודד נקרא דין

ויש לבאר דאין זו גזירה שמא יבואו לרמות, אלא נאמר בכתוב "לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמשורה", ומאי דכתיב הכא 'במשפט' פירש"י "מלמד שהמודד נקרא דין, שאם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקריו עול, שנאוי, ומשוקץ, חרם ותועבה. וגורם לחמשה דברים האמורים בדין מטמא את הארץ, ומחלל את השם, ומסלק את השכינה, ומפיל את ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם".

וא"כ האיסור הוא לעשות עוול במשפט, דכשם שאסור לדין לעוות את הדין כך אסור לאדם לעוות את המשקל. ואיסור זה שייך אף בפחות משוה פרוטה, דהאיסור לפסוק פסק שקר אינו מדיני גזילה אלא הוא איסור בפני עצמו. ומה"ט עובר על האיסור משעת עשיית

המשקלות, דהעמיד דין מעוות ועצם מה דאנשים ילמדו מכך ויאמרו כך המנהג, זהו איסור עצמי שלא לתקן מידות ומשקלות מעוותים שיכולים לדון שלא כדין.

ולפי זה מחילה מסוימת לא מהני, כיון שהדין הוא דין שקר, ויש איסור לדון דין כזה. אמנם אם כולם מוחלים אין כאן דין שדן שקר, אלא יש הסכמה מראש לדון בפשרה ולפי הערכה, ולכן המשקל אינו משמש כדיין, אלא כך היא האמת.

ומה דכתב הרמב"ם דאינו לוקה אחר שניתן לתשלומין אע"פ שהאיסור מתחיל משעת עשייה, לא קשה מידי, דאע"פ שעובר משעת עשייה מ"מ תוצאת האיסור וחלותו היא כשמוציא ממון שלא כדין על פי הדין המרומה, וממילא כשמתקן את המעוות ומחזיר את הממון אינו לוקה.

מצוה בין אדם למקום להעמיד מידות ומשקלות מדויקים

והא דלא מהני מחילה בזה, יש לפרש דנאמר "לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלוקים הוא" (דברים א יז), והיינו דמחויב הדין לדון אף אם הבעל דין הוא אדם קשה ואינו נוח לדיין לדון איתנו. ואם המצוה לדון היא מצוה שבין אדם לחבירו, הדין אינו מחויב לדון במקום שיש לו הפסד. לזה אמר הכתוב "כי המשפט לאלוקים הוא" דהדין הוא שליח המקום לדון דין אמת, ואינו רשאי להשתמט מן הדין אף כשהבעל דין הוא אדם קשה.

וה"נ כיון דהמצוה לשקול מידות ומשקלות היא מצוה להעמיד משפט אמת, והיא מצוה לשמים, אינו רשאי למחול עליה כיון שהמשפט המעוות הוא האיסור. והכרעת הדין על פי מידות ומשקלות אמיתיים ומדויקים היא מצות עשה שאין אפשרות למחול עליה.

וכיון שכן יש להעיר (ולא להלכה למעשה) דאפשר שבזמנינו שמצויים משקלות דיגיטליים שאין בהם הכרעה ומדידה אמיתית, לא שייכא מצוה זו, דאין כאן דין ולא הכרעה אלא השימוש במשקל מציין מספר ותו לא.

ומעתה פשיטא דאין משלמים כפל על מידות ומשקלות חסרים, דעל גניבה משלמים כפל ולא על דין שקר. וא"ש קושית המהר"ם שיק ממתנות עניים, דהתם הוא דיני ממונות שיש לצדק משלך וליתן לו ממון ובמקום ספק יש להחמיר כדי שיהיה בוודאי צדק, אבל הכא הנתנה היא מצד הלכות דיינים שהדיין יתן מעט יותר שבוודאי לא יטול שלא כדין, וכשיש ספק אין כאן חומרה כלפי הקונה שיש להעדיף ולתת לו יותר, והרמ"ה הוסיף על הרמב"ם דאע"פ שא"א לתבוע ממון זה שאינו חיסרון כלפי הקונה, מ"מ הדין שהוא ירא שמים צריך להחמיר על עצמו וליתן משלו כדי שבוודאי ידון דין אמת.

נמצא - יש מצוה בין אדם למקום להעמיד מידות ומשקלות מדויקים בתכלית, דאחר שהשוקל נחשב כדיין שמכריע את הדין, יש חיוב כלפי שמיא שאינו תלוי בממון לשקול לפי האמת. ועובר עליו משעת עשייה דעצם העמדת משקל שהוא דין שקר, יש בה איסור כלפי שמיא מפני האנשים שיסברו שמותר לשקול שלא כדין.

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

ב' דיני חינוך בדין אבילות דט' הימים לבשר ויין - חובת האב וחובת הבן

ביודע להתאבל נימא כן, ויותר לו יין דמצוה.

ועוד עיקר הדבר צ"ב דהמשמעות במשנה ברורה דתרי איסורי גינהו חדא בהגיע לגיל חינוך כבן ו' דזהו חינוך הבדלה ובהא כתב המ"ב דיינ דרשות נאסר לו, ומ"מ יין דמצוה מותר, ואילו ביודע להתאבל הוא איסור נוסף דמתחדש בגיל זה, ובפשוטו הכל מדין חינוך דאבילות וכיון דמתחיל חינוך דאבילות מגיל ו', א"כ מה נוסף ביודע להתאבל על ירושלים, דאכתי קטן הוא ומדין חינוך אתינן עלה, וצ"ע.

ב' דיני חינוך ותלי' באיזה גיל

ואשר יראה בשיטת המ"ב, דתרי דיני חינוך המה בשני גילאים אלו, "בן ו'", ו"יודע להתאבל", הם שני גדרים חלוקים בעיקר דין חינוך. החינוך בגיל ו' לאבילות, הוא חובת האב להרגיל בנו בניהוגי אבילות, ואילו החינוך ביודע להתאבל על ירושלים הוא חובת הבן עצמו בדין אבילות דבשר ויין.

ויסוד הדבר נלמד ממש"כ הח"ח בשער הציון סי' תרט"ז סק"ט בשם רבינו מנוח, דתרי חינוך הוה, בהגיע לגיל י"א וי"ב דאיתא בתענית דהשלמה, הוא חובת הבן, ואילו בגיל ט' דנאמר לו חובה דתענית שעות, אין זה אלא להרגיל בנו בתענית ואינו אלא חובת האב, ואילו אליבא דהמג"א תרוויהו חובת הבן, ומ"מ איכא תענית דהשלמה ואיכא "תענית שעות".

ויסוד פלוגתתם בהמבואר בגמ' יומא פ"ב ע"א, 'ומי קרי לחינוך השלמה, והא תניא אי זה חינוך היה רגיל לאכול בב' שעות מאכילין אותו לשלש, בשלש מאכילין אותו בארבע. אמר רבא בר עולא תרי חינוכי הוו'.

אליבא דרבינו מנוח והח"ח ביאור דברי הגמ' תרי חינוכי הוו, היינו תרי חובות חינוך, "חובת הבן" דזהו מגיל י"א וי"ב והוא חינוך דהשלמה, ועוד איכא חינוך שעות דהוא אך "חובת האב" כדי להרגילו. ואילו להמג"א תרוויהו מחובת הבן, ותרי חינוכי הוו היינו מצד החפצא דתענית, דאיכא חינוך "לתענית השלמה" ועוד נתחדש לחנך ל"תענית שעות", ואין אלו תרי חובות, חובת הבן וחובת האב, כי אם תרי שמות דתענית, "תענית השלמה" וחינוכו מגיל י"א, ועוד "תענית שעות" וחינוכו מגיל ט'.

והנפק"מ בזה, דהנה קטן בן י"ב כתב המג"א דיש איסור לכל אדם להאכילו ביו"כ מדין איסור ספי' ככל מאכילו נבילה, והוסיף המג"א דכן הוא לענין קטן שהגיע לגיל ט' דמתחנך לשעות, דבאותן שעות אסור לכל אדם להאכילו מדין ספיה, ומבואר שם בשער הציון לענין איסור ספי' בקטן שהגיע לחינוך שעות, דלדעת המג"א דנתחדש דתענית שעות שמ"י תענית, הרי יסוד איסורו ככל חינוך דהשלמה ונאסר באכילה והיא חובת הבן ונשנה בזה איסור ספי'

הרמ"א סי' תקנ"א סעיף ט' כתב, "ונוהגין להחמיר שלא לשתות יין בבהמ"ז ולא בהבדלה אלא נותנים לתינוק". והיינו בהגיע לגיל חינוך דהבדלה ולא הגיע עדין להתאבל על ירושלים כמש"כ המג"א סקל"א. ובתורת חיים על שו"ע אר"ח כתב דהוא כבן ט' י'.

והנה לשיטת המג"א, ליכא כלל איסורא דבשר ויין לתינוק שלא יודע להתאבל על ירושלים והותר אף בבשר ויין דרשות. ואף דלענין תספורת וכיבוס איתא לחינוך כמש"כ המג"א סקל"ח, ובפמ"ג א"א סקל"ח ושער הציון אות צ"א כתבו דהוא מגיל שש וא"כ צ"ע מאי שנא כיבוס ותספורת מבשר ויין.

בשר ויין מדין ביטול הנסכים ותמיד ואילו תספורת וכיבוס מדין אבילות

ונראה דחלוק האיסור כיבוס ותספורת, דהם איסורי אבילות וזה נוהג מגיל שש, אמנם לענין בשר ויין י"ל דאין זה מלתא דאבילות דאדרבה הרי לאבל שרי בבשר ויין. וע"כ כמש"כ הב"י והלבוש בסעיף ט' מטעם דבטל ניסוך היין והתמיד ואיכא מצוה לציעורי נפשי' כדי לזכור, ואשר לפ"ז אליבא דהמג"א י"ל דניהוגי אבילות מגיל שש, ואכן בשר ויין שאני דיסוד איסורם מחמת ביטול ניסוך היין והתמיד כמש"כ הב"י והך דינא דלציעורי נפשי' הרי הוא תלי' ביודע להתאבל על ירושלים, ואין זה אלא בגיל ט' וי', וקודם לכן אפי' יין דרשות שרי, זהו שיטת המג"א.

פלוגתת האחרונים ממתני החיוב חינוך לבשר ויין

אמנם דעת האלי' רבה סעיף י' דגול מרובה ומ"ב, דאף לתינוק שאינו יודע להתאבל על ירושלים נאסר בבשר ויין דרשות. וי"ל דדעתם בזה כמשמעות הלבוש בסעיף י', י"א דאית ב'י אף משום אבילות, ואכן לאבל הוא דשרי מכח ה'מצוה להתנחם', ואילו הכא באבילות ירושלים אדרבה בדין שלא יתנחם וירבה באבילות, יעו"ש, וא"כ נמצא דאף בשר ויין כשאר ניהוגי אבילות דתספורת וכיבוס דנוהג מגיל שש מדין חינוך קטנים כמש"כ בשער הציון אות צ"א והיינו דיש לאסור יין

אף מדין אבילות כמש"כ הלבוש דאין כאן מצות להתנחם ושוב יש לאסור יין מדין אבל

כדי להרבות באבילות, ולכן חד דינא עם כיבוס ותספורת דנוהג מגיל ו'.

ויל"ע, דלפ"ז דאיכא איסורא לקטנים מגיל שש בבשר ויין, ומ"מ נאמר דיינ מצוה דהבדלה שרי לתת לתינוק וע"ז קאי דברי הרמ"א ליתן לתינוק ההבדלה והיינו הך תינוק מגיל שש, וא"כ אף בילד דהגיע ליודע להתאבל על ירושלים, הרי אכתי הוא בכלל אותו החינוך, וממ"נ אי יין דמצוה דוחה להך איסור חינוך [אי משום ה' דחיה אי משום דכל החינוך נאמר רק לענין יין דרשות], א"כ אף

ואילו לענין תענית שעות כתב הרמ"א קטן הבריא בן ט' מחנכין אותן לשעות. ועיי"ש במשנה ברורה דלענין חינוך דהשלמה ליכא חילוק בין בריא לכחוש, ושאי מתענית שעות. והן הן הדברים דחלוקים המה ביסודם הנך תרי גילאים דחינוך חובת הבן וחובת האב, והנפק"מ, דבחובת הבן לא בעינן דוקא בריא ואילו לענין חובת האב זהו דוקא בבן בריא, ועוד נפק"מ לספי", וליין דמצוה, וכמש"נ.

המג"א והמ"ב לשיטתם ביסוד מצות חינוך

ונראה דהמג"א אזיל בזה לשיטתו, דליכא הנך תרי גילאי חינוך והכל בכלל חובת הבן כמבואר מדבריו ה' יוה"כ דבין קטן מגיל ט' בין קטן בגיל י"ב זהו חובת הבן ומה"ט נשנה איסור ספי' בתרוויהו אף בחינוך שעות, וזהו דכתב הכא בה' ט' באב דקטן לענין בשר ויין דליכא למפליגנהו, ואי שרי יין דמצוה לקטן בר ו' א"כ אף יין דרשות הותר דהרי להך צד דנאסר מגיל ו' הכל הוא **חובת הבן**, וע"כ קודם ליודע להתאבל ליכא כלל איסורא ושרי אף יין דרשות וכל חובת חינוך לענין בשר ויין הוא מתחיל רק מזמן שיודע להתאבל על ירושלים, וע"כ חלוק בזה איסורא דבשר ויין, מתספורת וכיבוס דהתם נאסר אף לקטנים מבני ו' מדין ניהוגי אבלות, ואילו בשר ויין יסוד איסורם מחמת ביטול ניסוך היין והתמיד ובעי לציעורי נפשי' לזכור וגיל חינוך לזה מתחיל כבן ט' י', וכמש"נ.

המג"א לשיטתו בה' לולב

ויש להוסיף דנראה דהמג"א לטעמי' אזיל עוד בה' לולב סי תרנ"ח דפסק בפשיטות דקטן אינו יוצא חובת חינוך דידי' בלולב שאול, והיינו משום דלדידי' לעולם חובת חינוך היא חובת הבן ולזה בעי כל פרטי המצוה דוגמת גדול יעוין ריטב"א ריש סוכה, ואכן המ"ב שם אייתי לפוסקים דאף בשאול יש לקיים מצות חינוך והיינו לטעמי' אזיל, דנהי דלא מתקיים בזה חובת הבן אכתי ישנו אף לחובת האב ולזה י"ל דאפשר בשאול זה עולה עם מש"נ בשיטת המ"ב בה' יוה"כ וט"ב דבכלל מצות חינוך אף חובת האב מלבד חובת הבן, ואזלי המג"א והמ"ב לשיטתם בהנך ג' דוכתי, וכמש"נ.

נפק"מ לחומרא בחובת האב - ביצא מוציא וספיקות

והנה בדרך כלל חובת הבן זהו חומרא בדיון חינוך, אמנם לענין כמה ענינים יש חומר בחובת האב, יעוין פמ"ג סי' תקפ"ט א"א סק"ד דחקר אם יש ערבות מאיש לקטן שהגיע לחינוך אי נדון כחיובא דידי' והיינו חובת הבן שפיר האיש שיצא יכול להוציאו אכן אי חובת האב אינו מוציאו, ובעטרת המועדים סי' פ"ד הארכנו לענין קטן המסופק במצוה שהיא מהתורה כגון שבע מפת ומסופק אי בירך בהמ"ז או אי נטל לולב ביום הראשון, דגדול ככה"ג מברך או נוטל מספק דאורייתא לחומרא, אי נדון אצלו כספק דרבנן מחמת שכל חיובו אינו אלא מדרבנן, או דשורש חיובו להרגילו והרי ככה"ג בגדול ספיקו לחומרא, יעו"ש דאי חובת הבן ספיקו לקולא דנהי דגוף המצוה מהתורה אכן לדידי' כל חלות חיובא דקטן אינו אלא מדרבנן וכן נקט הפמ"ג בפתיחה בסוף שער התערובות ביו"ד, ואי משום חובת האב י"ל דבכלל מצות חינוך להרגילו אף בספיקות, ולהנ"ל תלי' במג"א ומ"ב, ואכמ"ל.

באותן השעות דנאסר בהו הקטן דומי' לאיסור ספי' דקיים בקטן בר י"ב דמתענה ומשלים. אמנם דעת המ"ב דלא כהמג"א, דאין זה איסור כלל לקטן בקטן דחינוך שעות וכל החיוב הוא חובת האב להרגילו, בהא ליכא איסור ספי' בהנך שעות דמתענה הקטן, וכ"ז בקטן בן ט' דהוא רק חובת האב להרגילו בתענית, אכן בקטן בן י"ב בזה הוא חובת הבן להתענות יום שלם ובזה נאסר לכל אחד להאכילו מדין ספי', ובזה מודה להמג"א.

ועיקר היסוד דנאמרו תרתי בחובת חינוך חובת האב וחובת האב, כן מובא בחידושי

הגר"ח סטנסיל בסופו בשם הגרי"ז להוכיח כן בשיטת הרמב"ם ורבינו יונה, יעו"ש, וזהו עולה עם מש"נ בדעת רבינו מנוח והמ"ב.

חובת האב וחובת הבן בחינוך דיוה"כ וט"ב

ומעתה נראה, דכן היא המדה הכא בהלכות ט"ב לענין חינוך דאבילות. קטן כבן ו' דאינו יודע להתאבל על ירושלים ואין לו אפשרות לנהוג כגדול לציעורי' נפשי', אכתי בדיון חינוך דחובת האב להרגיל בנו בניהוגי אבילות וזהו חובת האב [ונתבאר מדברי הלבוש דיש לאסור בשר ויין אף כשאר ניהוגי אבילות], אכן ביודע להתאבל על ירושלים ולקיים מצות אבילות כגדול, בהא חל חינוך דחובת הבן ונאסר הקטן עצמו בבשר ויין, והיינו דיש לאסור לדידי' בשר ויין אף מצד ביטול ניסוך היין ותמיד לציעורי' נפשי' דוגמת גדול.

ואשר לפ"ז מבוארים היטב דברי המ"ב, דמחד גיסא מגיל ו' נאסר בבשר ויין בדיון ניהוגי אבילות כתספורת וכיבוס כמש"כ בשער הציון, ואמנם אין זה אלא חובת האב להרגיל בנו בניהוגי אבילות ונאסר ביין דרשות, ומ"מ ביין דמצוה כהבדלה שפיר נותנים לו, וי"ל דבדיון חינוך זה דחובת האב נאסר רק יין דרשות ולא יין דמצוה, אמנם ביודע להתאבל על ירושלים נהי דאכתי בכלל חינוך, מ"מ נתחדש בזה חובת הבן דוגמת גדול וכיון דהקטן עצמו נאסר בעצמו א"כ לא הותר לו אף יין דמצוה יותר מאשר גדול.

ויש להוסיף עוד דאף לענין ספי' חלוקים המה כשיטת השער הציון ה' יוה"כ דרק היכא דנשנה חובת הבן והבן עצמו נאסר באכילה אית בי' משום ספי', ושאינה מהיכא דאין זה אלא חובת האב, וא"כ לענין לתת להתינוק יין דהבדלה הרי בהגיע לגיל חינוך דבר ו', ליתא איסור ספי' דהוא חובת האב. לא כן ביודע להתאבל אית בי' אף משום ספי', ובהא ליכא חילוק אם הגדול עצמו ישתה או הקטן, ולכן ביודע להתאבל על ירושלים אינו נותנו לתינוק אלא שותה המבדיל עצמו.

ונראה דהדברים מדויקים מדברי המ"ב, דכתב בסוף דבריו "ודוקא בזה דהוא מצוה אבל בלא מצוה אף שא"י להתאבל אסור בבשר ויין כשהוא בריא". והנה הוסיף בזה כשהוא בריא, ומשמע דאך באותו דאינו יודע להתאבל על ירושלים נאמר הך תנאי דבריא, אמנם ביודע להתאבל אין האיסור בשר ויין מותנה במאי דהוא בריא. והם תרי גדרים חלוקים באיסורייהו, וביותר, דמצינו כן להדיא בה' יוה"כ בחינוך דקטנים, דבחינוך דהשלמה מגיל י"א י"ב, בכל גוונא מחויבים הקטנים,

נידונים מעשיים בהלכות טהרת כהנים [7]

ע"פ הספר "משמרת הכהנים" הלכות טהרת כהנים
מאת הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

נערך ע"י הרה"ג י. מנדלזון

הנהגות הכהן בבית החולים

א. כהן המאושפז ויש עמו נפטר במחלקה, ויכול הכהן לעבור למקום אחר, יעבור הכהן למחלקה האחרת שאין שם טומאה, ולא נאמר הרי בין כך שוהה הכהן בטומאה מחמת הבית חולים ואינו צריך לעקור ממקומו.¹

ב. נפטר בבית החולים, ודלת חדרו סגורה, ראוי לכל אדם לחוש בכל פתיחת דלת חדרו, שמטמא את הכהנים הנמצאים בבית החולים.

ג. נפטר בבית החולים, ויש שם כהנים חולים או זקנים שאינם יכולים לצאת, יש חיוב על קרובי הנפטר, וכן על הנהלת הבית החולים, להוציא את המת במהירות המרבית ולא ימתנו בחינם עד שיבואו עוד קרובים וכדומה, ואף לכבוד המת אסור להתעכב.²

נאמנות אינו שומר תורה ומצוות על מצב הטומאה

ג'. צוות הבית החולים, או השומר העומד בכניסה לבית החולים, אם אינם שומרי מצוות, וכ"ש גויים, אינם נאמנים לומר אם ידוע להם שמצוי כרגע נפטר או נפל או שאר מיני טומאה!³

הוראות למעשה לנכנס לבית החולים

א. גם כהן שהותר לו הכניסה לבית החולים, כאופנים שנתבארו בגליונות הקודמים, מכל מקום, יש לכהן לעשות כדלהלן⁴ כדי למעט את טומאתו בשהייתו שם:

א. יסגור את דלת החדר שנמצא בתוכו, כדי למנוע את כניסת הטומאה למקום ששוהה שם, ובזה אינו נטמא כלל כדין יסוף טומאה להכנס לא אמרינן.⁵

ב. אם אינו יכול לסגור הדלת⁶, בשעה שאינו נצרך לשהות בתוך בית החולים, כגון, שממתין לתור וכדומה, יצא למרפסת או שאר מקום שאין טומאה שם.⁷ אף שבחזרת כניסתו יתכן שמטמא עצמו בידיים.

ג. ימעט ככל האפשר את משך שהותו בבית החולים.⁸

זהירות מקולות מחמת שבית החולים מוחזק

בטומאה

ב'. אף שנתבאר שהטומאה מצויה בבתי החולים, זהו רק לעניין שיש לכהן להחמיר, אך אין להקל מחמת כן. הלכך:

(א) עמ' תק"ו.

(ב) כמצוי בחדרי מיון, או בחולה שנכנסים הצוות הרפואי לטפל בצרכיו תדיר.

(ג) ועדיף שיצא למרפסת מאשר שיסגור את חדרו, אם מצוי שיפתח הדלת. אך אם אינו מצוי שיפתח (וכן כשנכנס לשרותים שאין בו פתח), עדיף סגירת דלת מאשר יציאה למרפסת, משום: א'. שבאופן המצוי מרוויח את הזמן עד הליכתו למרפסת וכן בחזרתו. ב. באופן שחשש פתיחת דלת ע"י אדם אחר אין הכהן עושה מעשה בידיים לטמא עצמו (וכ"ש אם יתכן שפתיחת הדלת תעשה ע"י גוי וכדומה שאינו מוזהר).

(ד) שו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קפד): עצתי אמונה כל פעם ששואלים אותי אם להיכנס לצורך וכו', להיכנס ולצאת מיד, שישהה שם זמן מועט ביותר, שהרי ככל שמאריך לשהות שם גדל החשש שבינתיים התחדשה טומאה בבית החולים.

כניסה אחר ווילון בית החולים: דעת הגר"י פ"שהוף כתב לחדש שיש בביה"ח ספק טומאה, יזהר הכהן מלהיכנס מאחורי הווילון המצוי מסביב מיטת החולה, משום שדינו כרשות היחיד וספקו טמא. אלא אם יכנס עמו אדם נוסף ובצירוף החולה יהיו ג' אנשים, שדינו כרשות הרבים. וכן חדר החולה לא יהיה שם הכהן עם החולה לבד, [אלא א"כ יכול לסגור דלת החדר במשך שהותו]. אולם לגבי החולה עצמו א"צ להחמיר בכל זה, והגאון רבי שלום יוסף גלבר והגהמ"ח שליט"א שם ובסוף הספר נו"נ עמו בדין זה, ועי'. (עמ' תק"ז ע"ש).

(ה) עמ' תק"ט

(ו) שם, והדברים מפורשים בדברי הרמ"א או"ח סי' ש"א ס"ב, ובנו"כ ומשנ"ב שם ס"ק י"ג, וברמ"א יו"ד סו"ס שע"ב ובנו"כ. (וכל דברי המהר"ל שהובא שם שאין לכפות על הקרובים להוציא המת בביתו, דווקא במקום שהטרה בבית דזהו כבודו כמבואר שם להדיא, וכ"ש לענין נפל שבועדאי כופין, וכבר הזהיר בזה הגהמ"ח בספר סוף פרק י"ב).

יש לעורר כן להנהלות בתי החולים, שמלבד ריבוי זמן הטומאה שיש לכהנים השוהים בפנים, עוד יש כהנים שממתנים זמן רב מחוץ לבית חולים, ובכללם תשושי כוח וזקנים שממתנים ומצפים לקבל טיפולם עד שתחלוף ה"אזהרה לכהנים", ודי בהערה זו.

(ז) עמ' תק"ד-תקט"ז

שאלה יציאה למרפסת או לחדר מדרגות

שאלה. כהן הנמצא עם נפטר בבית, ויש לפניו ב' אפשריות, או לצאת מיד לחדר המדרגות של הבנין ולסגור את דלת הבית [ואז אינו נטמא טומאה מהתורה], או לצאת למרפסת הבית אך בהליכתו לשם שוהה באיסור תורה.

תשובה. המשנ"ב (סי' שכח ס"ק לט) הביא מח' אחרונים האם כשנצרכים לצורך חולה לעבור על כמה איסורים, עדיף לעבור כמה איסורים דרבנן או איסור דאורייתא אחד, והכריע המשנ"ב שעדיף לו לעבור כמה איסורי דרבנן, אך סיים שמ"מ הסומך על דעת הט"ז הסבור שעדיף לעבור על איסור תורה אחד, אין למחות בידו שיש לו ע"מ לסמוך ע"כ. ולכאורה ה"ה הכא לענין כמה טומאות דרבנן. אולם נראה שהכא 'טומאות' דרבנן יותר קיי לא משאר 'איסורים' דרבנן, וכחז"ל כמה קולות שהקילו בהם (כמבואר בגמ' ע"ז יג. ובשו"ע סי' שעב וע"י משנ"ת בספר פרק י"ח כבוד הבריות הצלת ממון מצוה וכדו', וע"ע פרק כ"ד) יותר מכל איסורים דרבנן, ומה"ט ביארנו בספר פרק י"ח סעיף י"ג שאין ללמוד מקולות אלו היתרים גם ל'איסורי' דרבנן ע"ש היטב במקורות. וא"כ הכא נראה שבדאי עדיף שיעבור על כמה דרבנן, והאינו עושה כן ועובר על איסור של תורה יש למחות בידו.

ומהאמור נלמד, כהן הנמצא בבית עם מת, ויכול לצאת מיד לחדר המדרגות של הבנין ולסגור את דלת הבית [שלא יטמא טומאה של תורה] או ללכת למרפסת של הבית אך בהליכתו לשם שוהה באיסור של תורה, נראה שיש לו לצאת דרך חדר המדרגות ויסגור הדלת אף שבזה יהיה נטמא מדרבנן מדין סוטל"צ שיעור זמן יותר מרובה ביציאתו מאשר אם יצא למרפסת. [אף שמדין ארוכה וקצרה (שנתבאר סוף פכ"א) אינו כן, מדין ארוכה וקצרה, מכל צקום מכיון שלענין של תורה חדר המדרגות היא הקצרה יש לצאת דרכה].

אך כשאין אפשרות לסגור דלת הבית יצא הכהן למרפסת. ואף שלשיטת הש"ך (ריש סי' שעא) הרי הוא מרבה בטומאה של תורה מ"מ ההוראה היא שלא כדבריו, והוראה זו אף לקולא כמ"ש בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' שלט), ובמקום שעלול להשאר במרפסת לילה שללם וקר וכדומה, יתכן שיש להקל לצאת דרך המדרגות [עי' היטב ריש פרק י' משנ"ת בשיטתו].

אם הנידון לענין טומאה דרבנן, כגון, שיש דלת סגורה בין המקום המסופק שיש בו טומאה לבין המקום שנצרך הכהן להיכנס, נחלקו האחרונים אם נאמן במסיח לפי תומו (שם).

הגליון נתרם על ידי הגאון רבי צבי הכהן יארמיש שליט"א, אשר עשה ימים כלילות להגהה וזיקוק הספר "משמרת הכהנים" למען יעמוד למשמרת ימים רבים, לרגל הולדת בתו - יעל. יה"ר שיזכו הוריה החשובים לגדלה לתורה ומצות ומע"ט בניקל יחד עם כל יוצ"ח היקרים, אכ"ר

ולהתפתחות תקינה של הרכה הנולדת שירה בת מיכל, אשר הוריה החשובים עומדים ומסיעים בהחזקת בית המדרש לרבנים "משנת השבת", שתגדל בניקל מתוך בריאות איתנה בכל אבריה וגידיה, ויזכו לעוד הרבה זרע ברח' ה', מתוך שמחה טוב לבב כל הימים, אכ"ר

המעונינים לקחת זכות במהדורה הבאה של הספר הגדול "משמרת הכהנים", יזדרזו ליצור

קשר פלאפון: 0527635554

עומק הפשוט

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואלים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון מס' 403

בס"ד, יום ג' פרשת מטות מסעי, כ"ב תמוז תשפ"ג

נושא הגיליון

'המפסיק ממשנתו'

הקטפים מלוח עלי שיח

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא מצות תלמוד תורה; החלק הראשון - ללמד את בנו תורה: 392 'גדר חיוב האב ללמד את בנו תורה', 393 'בן חמש שנים למקרא', 394 'מנהג תלמודי התורה בזמננו', 395 'פולמוס החיידרים בזמננו'.

החלק השני - ללמוד בעצמו תורה: 396 'מצות תלמוד תורה', 397 'מצות ידיעת התורה', 398 'מצות הבנת התורה', 399 'פולמוס שיטות הלימוד', 400 'סדר הלימוד כהלכה', 401 'לימוד הלכה למעשה', 402 'לימוד מוסר כהלכה'.

שלושה נושאים: בגיליון שלפנינו מספר 403 בנושא 'המפסיק ממשנתו' יתבאר שלשה נושאים נפרדים. הנושא הראשון - מקור וגדר איסור דברים בטלים. הנושא השני -

דבר העורך

מאכילין אותו גחלי רתמים

כתוב בתנא דבי אליהו (רבה פרשה יח) כל תלמיד חכם שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה, הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו, **שנאמר** (איכה פרק ב) נִכַח פָּנַי ה', אילולי הדבר כתוב אי איפשר לאמרו, וכל האומרו נתחייב עליו מיתה, עכ"ל. לפי זה נוכח להבין את חומר הענין, להפסיק ולשווח באמצע הלימוד דברים בטלים ולהפנות עורף לשכינה הקדושה.

התחבולה הראשונה של היצר היא. להטעות את האדם שהמפסיק ממשנתו הוא לא נושא הלכתי ולא חיוב מעיקר הדין, אלא מדת חסידות בלבד, התחבולה השניה היא, שקשה לקיים את האיסור של המפסיק ממשנתו, והוא ענין חשוב ודרגה גבוהה שרק גדולי ישראל זוכים לקיימו.

אולם כאשר מעיינים בסוגיא, רואים שמדובר באיסור גמור שנפסק להלכה בדברי הפוסקים ללא חולק, ונוגע לכל לומד עם גדרים ברורים מתי מותר להפסיק ומתי אסור. ואמרו בעלי המוסר שצריך האדם לתאר לעצמו איך שפתיו נכוות מגחלי רתמים שמאכילין אותו כאשר מפסיק באמצע הלימוד, וכך יוכל לזהר ולא להפסיק.

אם יש צורך מוצדק להפסיק, ראוי ונכון לדעת את האופנים המותרים להפסיק, כך יוכל לאדם לזהר שלא להפסיק באופנים האסורים.

התחבולה השלישית של היצר היא, כיון שכל כך חמור להפסיק ממשנתו, אולי עדיף לא להתחיל ללמוד מאשר ללמוד ולהפסיק ממשנתו? והתשובה על כך ברורה שאיסור ביטול תורה יותר חמור, כי דבר ד' בזה. אלא ילמוד ויזהר כפי כחו, ויחפש עצות ותחבולות ללמוד ברציפות, ואין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו.

וכעין מה שכתב בשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ב הלכה ה) על השוכח תלמודו שאומר מוטב לא ללמוד שאז לא אתחייב בנפשי, מאשר ללמוד ולשכוח שאתחייב בנפשי. והשיב על כך, שאילו לא למד כלל, לא מעלה עליו הכתוב בלבד כאילו מתחייב בנפשו, אלא היה מתחייב בנפשו ממש.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

למען יברכך

השיר יסבר כי
הנאמן רבי פנחס וינר שליט"א
ראש בית הדין והתורה לעניני ריבית

ביום חמישי שריה נפתח הספר - כד המנו המנו
בית המנו פנחס קרלין
זה השיר קרלין וסמנו את ישראל ירושלים 820 - 200 אהרין

נאמר והשיר
בית המנו קרלין עליו שפירקו חסידיו (מחברת חסידים לחלומות ב"ת) וכל מה שיש להם חסידים (לפני) אמרו כבוד בחסידים בכל מה שיש להם (כל קרלין) וכל חסידים ב"ת בביתו לא יחש ויחש

באשר להשקפת השיר
בית המנו פנחס קרלין וסמנו את ישראל ירושלים 820 - 200 אהרין

השיר מתייחס באמצעות זעז יודי הילכות
עליות השיר נורמו באריות בית הדין והתורה לעניני ריבית

נושאי השיעורים הקרובים בסיד:

- אבלת והורבן סימנחיון ומשך בגשאי חגיגת ללא כשרות
- קידוש החתום ונרמי השמים ביטחון והשתדלות לבני תורה
- חובת וקידושין למעשה כיבוד אב ואם לאחר נישואין.

אם אין קשה אין תורה
לחברת חסידים לחלומות ב"ת וכל חסידים בכל מה שיש להם (כל קרלין)

2. מה נחשב דברים בטלים?

שיחת הילדים: בגדר דין "השח שיחת חולין עובר בעשה", מבואר ברש"י (יומא דף יט:), וכך נוקטים להלכה המגן אברהם (או"ח סימן קנו ס"ק ב), והפרי מגדים (אשל אברהם או"ח סימן קנו ס"ק ב), והשו"ע הרב (אורח חיים סימן קנו סעיף טז), והמשנ"ב (סימן קנו ס"ק ד), שעובר בעשה רק אם שח שיחת הילדים' שהוא דבר גנאי וקלות ראש.

דיבורי הבאי: מאידך מדויק מדברי תלמידי רבינו יונה (ברכות דף ט: מדפי הרי"ף) והמאירי (יומא דף יט:), שאפילו שיחת חולין בעלמא אסורה, שכתבו אבל "כשמדבר בעסקיו לצורך פרנסתו", או "כפי מה שיכריחנו הצורך" אין בו איסור. וראה בהגהות רבי עקיבא איגר (אורח חיים סימן קנו סעיף א על מג"א ס"ק ב) שהביא את מחלוקת הראשונים של רש"י עם תלמידי רבינו יונה.

וכן מבואר בפרי מגדים (אורח חיים אשל אברהם סימן קנא ס"ק א) שאפילו סתם דיבורים עובר בעשה, וכן מדויק בדברי הפרי מגדים (אורח חיים משבצות זהב סימן שז ס"ק א), לגבי האיסור להרבות בשיחה בטילה בשבת, שגם בסתם דיבורים עובר בעשה. וכן מבואר בשו"ע הרב (יו"ד תלמוד תורה פרק ג סעיף ה) שהעשה מתייחס לכל השח דברים בטלים.

וכתב המשנ"ב (סימן קנא ס"ק ב) בשם הפרי מגדים ששיחה בטלה לגמרי ראוי למנוע תמיד מזה. והביא בארחות יוסף (ערך ביטול תורה) מאמרים רבים מדברי חז"ל בהפלגת חומר עוון ביטול תורה ואיסור דברים בטלים, והוסיף שאיסור דברים בטלים, אין הכונה לאסור אפילו תיבה אחת שאינו דברי תורה, שזה רק לבעלי מדרגה גדולה, כמו שאמר הגר"א בשעת פטירתו כמה רגעים בטלתי מן התורה, ומה שאמרו השח שיחת חולין עובר בלאו ועשה, פירש רש"י דהינו שחוק וקלות ראש. ואמרו בשם החזו"א שגדר דברים בטלים שאם מדבר עשר דקות כבר צריך להיות איכפת לו.

סתירה: קשה שלכאורה יש סתירה בדברי הפרי מגדים והשו"ע הרב והמשנ"ב והארחות יוסף, שמצד אחד כתבו שרק בשחוק וקלות ראש עובר בעשה, אבל בדברים בטלים בעלמא אינו עובר, ומאידך כתבו שצריך לימנע לגמרי מדברים בטלים משום העשה של ודברת בם.

יסוד נפלא: ויש לומר שיש לחלק את החיוב ל 2 דרגות. בשחוק וקלות ראש עוברים בדיבור כל שהוא, ואילו בשאר דברים בטלים, עוברים רק כשיש לו זמן ללמוד ולא לומר. ולכאורה כל אחד לפי כוחו שלא ידבר יותר מידי, כמבואר בגיליון עומק הפשט 396 לגבי מצות תלמוד תורה, ועל זה אמר החזו"ן איש שאחרי עשר דקות 'צריך להיות אכפת לו', כלומר שנצרך לאדם בהכרח דיבור מועט, ואם מדבר כבר יותר מדאי צריך להיות איכפת לו.

וראה לדבר ממה שמבואר בשו"ע (או"ח סימן שז סעיף טז), ויותר מפורש בבאור הגר"א (אורח חיים סימן שז סעיף

מהו גדר האיסור להפסיק ממשנתו? האם הוא איסור גמור או מידת חסידות, האם מותר להפסיק לצורך אכילה ושתיה וכדומה. הנושא השלישי - האם מותר להפסיק לצורך מצוה עוברת (אמן, קדושה, ברכה, מודים, ברכת כהנים, י"ג מדות, ברכת ברק ורעם) ולמצוה שאינה עוברת (צדקה וכדומה)?

להשלמת הענין; ראה בגיליון עומק הפשט מספר 396 דברי הפוסקים בגדר חיוב מצות תלמוד תורה, וגדר איסור ביטול תורה.

1. איסור דברים בטלים

והגית: כתוב בפסוק (יהושע פרק א פסוק ח) לא ימוש סֶפֶר התּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה. ומבואר בגמ' (מנחות דף צט:), ונפסק ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ח), ובשו"ע (יו"ד סימן רמו סעיף א), שמכאן למדנו חיוב לקבוע עיתים ביום ובלילה. ומבואר בחפץ חיים (בכמה מקומות) שחייב כל אדם ללמוד תמיד כפי כחו, ואם יש לו זמן ללמוד ואינו לומד מבטל עשה של (דברים פרק יא פסוק יט) לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִבְתְּךָ בְּדֶרֶךְ.

עובר בלאו ועשה: מבואר בגמ' (יומא דף יט:), אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה. שנאמר (דברים פרק ו פסוק ז) וְדִבַּרְתָּ בָּם בַּסֵּם וְלֹא בְדַבְרִים אֲחֵרִים [ולגירסת המאירי (שם)], ולא בדברים בטלים]. רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו, שנאמר (קהלת פרק א פסוק ח) כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוֹכֵל אִישׁ לְדַבֵּר.

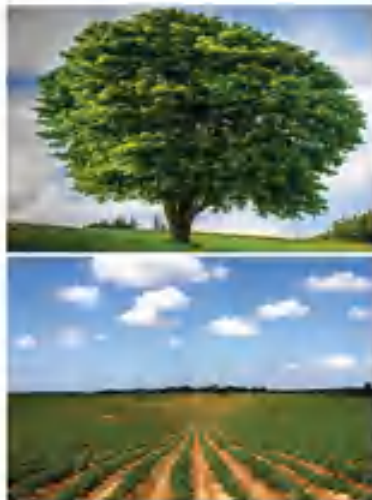
דברי הגמ' מובאים ברבינו יונה בספר היראה, שהשח עובר בלאו ועשה, ואילו בדברי הפוסקים בשו"ע ונו"כ דלהלן, הזכירו רק שעובר בעשה, ולא הזכירו את הלאו.

לגבי העשה של ודברת בם, כתב בספר החרדים (מצוות עשה פרק ד אות כז) והשח שיחה בטילה עובר בעשה שנאמר ודברת בם, משמע בם ולא בדברים בטלים ולא הבא מכלל עשה עשה. מבואר מדבריו שהוא עשה גמור. מאידך מבואר בחידושי רבי אברהם מן

ההר (יומא דף יט:), שהוא איסור דרבנן שלא יהיה רגיל בשיחה בטלה, והפוסקים הם רק אסמכתא.

וכן מבואר בפרי חדש (או"ח סוף סימן טז), ובפרי מגדים (אשל אברהם סימן קנא ס"ק א), שהעשה של ודברת בם הוא רק מדרבנן, והדרשה של הפסוק הוא רק אסמכתא. ובחפץ חיים (פתיחה באר מים חיים עשין אות יב) מסתפק האם העשה של ודברת בם הוא רק אסמכתא, ולגבי הלאו של כל הדברים יגעים מבואר בחות יאיר (סימן קלט) שהלאו הוא איסור דרבנן ולא דאורייתא והדרשה הוא רק אסמכתא.

וביאר החפץ חיים (פתיחה באר מים חיים עשין אות יב) שהעשה של תלמוד תורה מחייב ללמוד תורה, ומצד זה המדבר דברים בטלים מבטל את מצות תלמוד תורה בשב ואל תעשה, שבזמן הביטול אינו מקיים את המצוה של לימוד התורה. ולכן הגמ' ביומא מוסיפה שבנוסף לביטול עשה בשב ואל תעשה, עובר בקום ועשה על עשה של ודברת בם (כלומר הלאו הבא מכללו), שהתורה אסרה לדבר דברים בטלים.

כ"א - אה"ח"ק קנ"א

כתוב **במשנה** (אבות פרק ג משנה ד) הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו. ואילו **במשנה** (אבות פרק ג משנה ז) של 'המפסיק ממשנתו' נחלקו הראשונים מה הגרסה הנכונה. מתחייב בנפשו, או כאילו מתחייב בנפשו.

מתחייב: גרסה ראשונה מתחייב בנפשו, וטעם הדבר פירש **רש"י** (אבות שם, הובא במחזור ויטרי אבות שם) כלומר מסתכן בעצמו, כשעוסק בתורה אין רשות לשטן להזיקו, וכיון שפסק מדברי תורה לדברים בטלים ניתנה רשות לשטן להזיק.

באופן אחר מבאר **רבינו יונה** (אבות שם), כי בעוד שהאדם שונה אין לו להשיח שיחת חולין כי צריך לעמוד ביראה ובאימה לפני התורה כענין שאמרו כל תלמיד ששונה ואין שפתותיו נוטפות מור תכוונה מאחר שהוא משתמש בכתרה של תורה שהוא כתרו של הקדוש ברוך הוא צריך שלא ידבר שיחה בטלה, ואם קל ראשו להפסיק ממשנתו הרי זה מתחייב בנפשו והדין נותן.

כאילו מתחייב: גרסה שניה כאילו מתחייב בנפשו, וטעם הדבר פירש **במחזור ויטרי** (אבות שם), כאילו מתחייב בנפשו ולא נתחייב בנפשו ממש, לפי **שנאמר** (דברים פרק ו פסוק ז) וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדַרְךְ. ו**נאמר** (משלי פרק ו פסוק כב) בְּהִתְהַלְכְּךָ תִּנְחָה אֹתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ. כל זמן שאין מסיח דעתו מן התורה, תורתו משתמרת עליו, וזה הואיל והסיח דעתו קרוב להתחייב בנפשו, דכתיב (משלי פרק כג פסוק ה) הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינְנָה.

ההבדל בין המפסיק ממשנתו שהוא כאילו מתחייב בנפשו, למפנה ליבו לבטלה שהרי זה מתחייב בנפשו, מבאר **התוס' יום טוב** (אבות שם) וכעין זה **במאירי** (אבות שם) שכאן מדובר במפסיק דרך עראי ומיד חוזר למשנתו, ולכן רק כאילו מתחייב בנפשו, אבל במפנה לבו לבטלה הוא מתחייב בנפשו ממש.

באופן אחר מפרש **בתפארת ישראל** (יכין אבות שם) אף שבאמת אינו מתחייב בנפשו, דהרי משבח להקב"ה, עכ"פ גלי אדעתיה שאין עינו ולבו קשורים בדברי אלקים חיים.

המתעטט אין אומרים לו בבית המדרש אסותא, גם שלא בשעת הלימוד, וכל שכן בשעת הלימוד שעונשו גדול, כמו שאמרו חכמים שמאכילין אותו גחלי רתמים.

מחדש **הפרישה** (סימן רמו) והעתיקו **הש"ך** (ס"ק טז), דוקא בזמניהם שלא הראו מספריהם לחוץ, כל שכן שלא היו משיחים כלל, אבל עכשיו שבלאו הכי אין נזהרים אומרים רפואה, ונחלק עליו **הט"ז** (ס"ק ו), שלא שייך להתיר לומר אסותא, והשומע יתיר לדבר שיחה בטלה, ואנו מוזהרים עליה בעונש גחלי רתמים, ואדרבה צריך להזהיר על כך, וילמדו מזה לאסור שיחה בטלה.

3. איסור מפסיק ממשנתו

מתחייב בנפשו: מבואר **במשנה** (אבות פרק ג משנה ז) המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. ומפרש **ר"ע ברטנורה** (שם) שהוא הדין כל שיחה בטילה, אלא שדיבר בהווה שדרך הולכי דרכים לדבר על מה שרואים, ויש אומרים (רבינו יונה בספר היראה) שהחידוש במה נאה אילן זה, שהרי הרואה את האילן מברך ברוך ששכח לו בעולמו, ובכל זאת כאילו התחייב בנפשו משום שהפסיק ממשנתו.

גחלי רתמים: כתוב **בפסוק** (איוב פרק ל פסוק ד) הִקְטַפְתִּים מְלוּחַ עֲלֵי-שֵׁית וְשָׂרֵשׁ רְתָמִים לְחֶמֶס, ומכך דורשת **הגמ'** (עבודה זרה דף ג; חגיגה דף יב); אמר רבי לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין לו גחלי רתמים. וכתב **בתרגום** (איוב שם, הביאו בתוס' יו"ט אבות שם) דשבקין פתגמי אורייתא מן לוח לבהון מטול מילי דעלמא, והובא בספר **החרדים** (מצות לא תעשה מדברי סופרים התלויות בפה פרק ד אות ה), אסור להפסיק דברי תורה במילי דעלמא, והביא את דרשת הגמ'.

א), לגבי האיסור להרבות שיחה בשבת, שמעט שיחה בטילה מותר. ומשמע שאין איסור דברים בטלים כדיבור מועט. ומבואר **בפרי מגדים** (אשל אברהם סימן קנו ס"ק ב) בשם **הרמב"ם** (אבות פרק א משנה יז), שעל דיבורים סתם נאמר הכלל לא ניתנה תורה למלאכי השרת, ורב תלמידו של ר' חייא מנע ממנו ולא שח שיחה בטילה מימיו.

וכן מפורש **במסילת ישרים** (פרק יג), בביאור מידת הפרישות, שהדיבור אם אינו דיבור אסור ודאי דין תורה מותר הוא, אמנם כמה ביטול תורה נמשך ממנו וכו'. הרי שעצם הדיבור אין בו איסור.

דבר ד' בזה: עוד מבואר **בגמ'** (סנהדרין דף צט.) על **הפסוק** (במדבר פרק טו פסוק לא) כִּי דָבַר ד' בְּנֵה, רבי נהוראי אומר כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק.

וכן נפסק **בשו"ע** (יו"ד סימן רמו סעיף כה) כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, או שקרא ושנה ופירש להבלי העולם והניח תלמודו וזנחו, הרי זה בכלל כי דבר ה' בזה, ומוסיף **הרמ"א** ואסור לדבר בשיחת חולין.

וכתב רבינו יונה **בשערי תשובה** (שער ג אות קעז), הקובע עצמו לשיחה בטילה ובטל מדברי תורה יש בזה רעה שהיא דרכי מות, כי איך לא זכר ולא שם על לבו כי כעתים ההם אשר הוא משחיתם, יוכל להשיג הנעימות לקנות חיי עולם אם יקבע העתים המזומנים לתורה.

דיבור בבית המדרש: מבואר **בגמ'** (ברכות דף נג.), ונפסק **ברמב"ם** (תלמוד תורה פרק ד הלכה ט), ו**בשו"ע** (יו"ד סימן רמו סעיף יז), ו**בש"ך** (ס"ק טז), וכעין זה **במשנה ברורה** (סימן קנא ס"ק ב), שאסור לדבר בבית המדרש רק בדברי תורה, ואפילו נתעטט אין אומרים לו אסותא מפני ביטול בית המדרש. והוסיף **בשו"ע הרב** (הלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף יא), שאסור לדבר דברים בטלים בבית המדרש, ואפילו

שאם נשארו דקות מועטות בשיעור התחיל נושא חדש, וכאשר נגמר הזמן הפסיק באמצע הנושא.

מפני הכבוד: כתב בספר **יוסף אומץ** (מהדורות מכון שלמה אומן עמוד של), ההפסקה מהלימוד לא יותר חמורה מהפסקה בקריאת שמע בין הפרקים, שמותר לשאול מפני הכבוד ולהשיב לכל אדם, ולכן אם אחר שואל בשלומנו צריך להשיבו, אבל לא יפנה אליו בעצמו, ומסיים שאין ההיתר ברור כל כך, וכתבו בכדי ללמד זכות על המפסיקים, ולכן כאשר לומד בביתו ומגיע אורח יקבל פניו בקצרה בסבר פנים יפות ויגמור הלימוד שעוסק בו ואז ידבר עמו כרצונו.

ויש לציין למה שכתב בספר **המכריע** (ערך 10), שגם ככל מצוה יש איסור להפסיק באמצע המצוה, ודימהו לאיסור להפסיק ממשנתו ומוזה הוא לומד לכל מצוה, ומסיים אבל לשאול ולהשיב מפני הכבוד התירו לו חכמים.

קביעות: כתב בספר **יוסף אומץ** (מהדורות מכון שלמה אומן עמוד שלא) בשם **סדר היום** (סוף פרק דרך הלימוד) שהעונש נאמר רק על מי שעוסק בדברי תורה בקביעות עיתו ופוסק, וכן מדויק **בדברי המגיד לבית יוסף** (מגיד משרים פרשת כי תבוא) בזמן שקובע ללמוד יקפיד לא להפסיק.

מאיך בדברי **המאירי** (בית הבחירה למאירי מסכת אבות פרק ג) מפורש שאפילו במשנת ארעי כגון המהלך בדרך להכרח צרכיו ושונה בדרך הילוכו אסור להפסיק לשיחה בטילה ואם הפסיק מעלה עליו הכתוב כאילו התחייב בנפשו, ויתכן לפרש שכוונת המאירי הוא רק לאופן של קובע לימודו בדרך, אבל מי שאינו קובע כלל גם לפי המאירי אין בו איסור מפסיק ממשנתו.

וראה במה שכתבו מחברי זמננו, **ויברך דוד** (הלכות תלמוד תורה סימן כט) **שערי צדק** (שער ב אות ה), **פסקים ותשובות** (סימן רמו אות לט), שאם לא קבע עצמו ללימוד, ויודע מראש שיצטרך להפסיק אין איסור מפסיק ממשנתו, ולכן כשיש לו מעט זמן בינתיים ודאי עדיף ללמוד, מאשר להתבטל, וכך נהג **הסטייפלער זצ"ל** שבשעת קבלת קהל בין אדם לאדם היה לומד משניות, אף שידע שיצטרך להפסיק מפני השואל הבא.

תנאי: יש שמועה בשם **הסטייפלער** (הביאו השואל במשנה הלכות חלק יג סימן קסט) שמועיל לעשות תנאי קודם הלימוד שאינו קובע עצמו בלימודו לעולם, כדי שלא יכשל באיסור מפסיק ממשנתו, שלא הפסיק באמצע הקביעות, אלא קודם ההפסק סיים את זמן לימודו הראשון, ואחרי ההפסק מתחיל סדר לימוד חדש, ונחלק על שמועה זו **במשנה הלכות** (שו"ת חלק יג סימן קסט), שלא שמע מקור מוסמך לשמועה, ומסברא נראה לו שאין מועיל תנאי כזה, כעין 'המתנה על מה שכתב בתורה תנאו בטל', ובכל רגע חייב בתלמוד תורה, ומה שהפסיק הסטייפלער לצורך קבלת קהל הרי היה מותר לו להפסיק לצרכי רבים.

שאלו את הגר"ח **קניבסקי זצ"ל** (כבוד התורה עמוד לד הערה 13) האם מועיל לעשות תנאי, והשיב: צריך להיזהר עכ"ל.

ולדעת **השערי צדק** (שער ב אות ה והערה יא), **פסקים ותשובות** (סימן רמו אות לט), ו**בהם נהגה** (עמוד קא הערה כו), אין מועיל התנאי בזמן הקביעות, שאדרכה זה גופא האיסור ועל ידי התנאי עוקר את כל האיסור ואינו אלא משקר את

עובר בעשה: כתב **רבינו חננאל** (יומא דף יט): אמר רב המפסיק בעת שקורא בתלמוד ושח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם, בם יש לך להפסיק ולקרית ק"ש ולא בדברים אחרים, ודבריו דלא כפשטות הראשונים (שם) שהעשה של 'ודברת בם' הולך על ביטול תורה בכללות, ולא על מפסיק ממשנתו.

שמיעה: מבואר **בגמ'** (כתובות דף ה:) אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים, מפני שהן נכוות תחלה לאיברים. והנה לשון **המשנה** (אבות שם) ו**הגמ'** (ע"ז שם) שפוסק מדברי תורה ושח דברים בטלים, וכתב **בשיח יצחק** (למהר"א מני, הובא בבנין עולם עמוד י) ו**בחוסן יהושע** (מאמר א פרק ה), שהוא הדין אם הפסיק מלימודו לשמוע דברים בטלים, אפילו שלא דיבר בשפתיו, נחשב פוסק מדברי תורה.

וכעין זה הביא בספר **אהבת חסד** מרגניתא טבא הנהגות טובות וקדושות של הגר"ר **יהונתן וואלינער זצ"ל** מעיר לובטש (אות ז), יזהר שלא לשמוע כשמדברים דברים בטלים באמצע הלימוד כי שומע כעונה, וכן יזהר באמצע הלימוד משום מחשבה אחרת והרהור בטל.

4. אופני היתר

גמר הענין: לשון המשנה הוא "המפסיק ממשנתו" וחדש בספר **יוסף אומץ** (אות ט עמוד 268, מהדורת מכון שלמה אומן עמוד של) שהאיסור הוא רק באמצע הענין, שיצטרך אחרי ההפסק לחזור ולשנות מתחילת הענין, אבל אם גמר את הענין אין איסור המפסיק ממשנתו. ועל זה הסתייג וכתב שלא מצא מקור להיתרים אלו של גמר הענין ושאלת שלום מפני הכבוד והיראה (מובא בהמשך), ובכל זאת כתב כן ליישב מנהגם של ישראל, אבל החרד לנפשו לא יסמוך על היתרים אלו אלא ימתין עד גמר לימודו בשעה ההיא.

וכן מוכח **בשער הציון** (סימן רפה ס"ק יא) לגבי הענין לא להפסיק באמצע אמירת שנים מקרא ואחד תרגום, שהענין הוא אפילו בין פרשה לפרשה, אבל באמצע הענין מן הדין אסור להפסיק שהפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים, ומסיים השער הציון, יתכן שלזה כיון **הבאר היטב** (ס"ק) שכתב ואיסור גדול להפסיק כדיבור בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום.

וכעין זה מבואר **במדרש שמואל** (אבות שם) בשם הר"ר **משה אלמושונינו** שמפסיק ממשנתו הינו באמצע הענין, משמע שאם סיים את הענין אינו עובר, וכתב בספר **דברי אבות** (להגה"ק מבוטשאטש) בגמר הענין מותר להפסיק לצורך, כגון ליתן רווח בין פרשה לפרשה וכדומה.

וכתב בספר **ישועות חכמה** (סימן כז), וכעין זה בספר **ובהם נהגה** (שם), כאשר מסיים ענין מותר להפסיק לצורך, אולם מכל מקום אינו דרך כבוד לספר שידבר בדברי העולם כאשר הספר פתוח, והרי זה כאילו הופך פניו ממנו, ולכן כשרואה שצריך לדבר כמה דקות, יסגור הספר או יכסנו במפה.

זמן קצוב ללימוד: לכאורה כאשר נגמר זמן הסדר, למרות שהוא עדיין באמצע הענין, אין עליו דין מפסיק ממשנתו. וכפי שהביא בספר **דרכה של תורה** כמה מעשים מגדולי ישראל שהיה להם סדר מדויק והפסיקו אפילו באמצע ענין, וכך נהג **הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** במסירת השעורים בישיבת קול תורה

ביטול תורה, ואמר לו שלא ינהג כן, כי יש אברכים שהשחרור של הקימה והשתיה מסייע להם לריכוז.

5. הפסק לצורך מצוה

אין גחלי רתמים: הדין של גחלי רתמים הוא מחמת הזלזול בדברי תורה (ובספר ובהם נהגה פרק ג הביא לכך כמה מקורות נפלאים), שפוסק מלימודו ועוסק בדברי שיחה שהם דברים בטלים, בבחינת בורות נשפכים אשר לא יכילו הקימים, אבל אם מפסיק ממשנתו ועוסק בדבר מצוה אינו אוכל גחלי רתמים, ואפילו אם מפסיק למצוה שאינה עוברת שאסור להפסיק בשבילה, מכל מקום אינו אוכל גחלי רתמים, וראה להלן, לגבי המפסיק לצורך 'קצת מצוה' האם נאמר עליו 'כאילו מתחייב בנפשו'.

וכמבואר במחזור ויטרי (אבות שם) שהדרשה של עלי שיח מדובר שפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי חולין, ואין לומר שפוסק מדברי תורה ועוסק בתפילה, שלמרות דלאו שפיר עבד ותפילתו תועבה מיהו אין מאכילין אותו גחלי רתמים, וכן מדויק ברש"י (עבודה זרה דף ג: ד"ה הפוסק) מי שעוסק בתורה ופוסק על דברי שיחה בטלה, עכ"ל, משמע מרש"י שאם אינו מדבר דברים בטלים כשמפסיק אינו אוכל גחלי רתמים.

כאילו מתחייב בנפשו: מבואר בפירוש הרע"ב (אבות שם בפירוש השני) שהחידוש של המשנה הוא, למרות שעל ידי זה מברך ברוך שככה לו בעולמו, מכל מקום מעלין עליו כאילו מתחייב בנפשו מפני שהפסיק ממשנתו. וכתב החסיד רבי יוסף יעבץ (אבות שם) למרות שמתוך כך יבוא לספר בשבחו של הקב"ה שברא אלה, מכל מקום אסור להפסיק מקדושה חמורה לקדושה קלה... ולמה יניח את העיקר ויאחז את שאינו עיקר, וכתב מהר"ם אלשקר (הובא במדרש שמואל שם) וכתפארת ישראל (אבות שם) שהחידוש במשנה הוא, אף שמתעסק בשבחו של מקום שהוא קצת מצוה, בכל זאת כאילו מתחייב בנפשו כי תלמוד תורה כנגד כולם.

ודייק מדבריהם בספר אילת אהבים (לרבי יחיאל אריה לייב ברים, עמוד פו צב), הובא בספר בתורתו יהגה (חלק א עמוד עז, חלק ב עמוד לד), שברכת האילנות אינו מצוה עוברת, כי יוכל לברך בראיה הבאה, כמבואר במשנ"ב (סימן רכו ס"ק ה ושער הציון ס"ק ג). וההתבוננות כיופי האילנות אף שמקיים בזה מצוה של ואהבת את ד' אלקיך כמבואר ברמב"ם (יסודי התורה פרק ב הלכה ב) מכל מקום אין זה מצוה עוברת, ולכן מתחייב בנפשו למרות שעוסק במצוה.

ויתכן לפרש דבריהם באופן אחר, שאין כוונתם על עצם הברכה שעל זה ודאי לא מתחייב בנפשו, אלא על הדיבור מה נאה אילן זה, שעסק הדיבור אין בו כל כך מצוה.

יש לציין למה שכתב בספר כנף רננים (פתיחה לפרק שירה, הובא בספר הכל ישנחוך חלק ב עמוד רכח) שאם אומר מה נאה אילן זה כדי לעסוק בפרק שירה ולא להנאתו, מצוה קעביד ולא מתחייב בנפשו. וצ"ע שדבריו נסתרים מדברי הרע"ב והיעב"ץ ומהר"ם אלשקר ותפארת ישראל, ומצוה ליישב.

6. מצוה שאפשר על ידי אחרים

לצורך מצוה: מבואר בגמ' (מועד קטן דף ט:), מצוה שאי

תמונת אילוסטרציה
ספרים פתוחים, נייד מופעל, והלומדים איתם.

עצמו שבאמת כן קבע, וכל מה שמועיל התנאי, הוא רק כאשר מלכתחילה אינו זמן קביעות הלימוד, ובכל זאת לומד, ובה מועיל תנאי שלא יחשב מפסיק ממשנתו. ולא שייך לומר מתנה על מה שכתוב בתורה, כי אינו מדין תנאי אלא שמעיקרא אינו זמן קביעות הלימוד.

כגון, שיועד שצריכים להתקשר אליו לפלאפון ובינתיים הוא לומד, או כאשר שומר על הילדים בייבי סיטר ובינתיים לומד, או כאשר לומד באמצע עיסוקיו על בסיס זמן פנוי, שאינו דומה ללימוד באמצע הסדר.

והוסיף בשערי צדק (שם) שגם באופן שאינו קובע כלל מועיל רק להפסיק במקום הצורך, אבל שלא לצורך כלל אין להפסיק אפילו באמצע לימוד ארעי.

סגירת הספר: במקום הצורך להפסיק, כתב בפלא יועץ (ערך דיבור) שאם צריך להפסיק וסוגר את הספר שלמד בו, אולי יועיל כמו מי שסיים את לימודו, וראה מה שכתב הפלא יועץ בספרו יעלזו חסידים (דף לד: ובמהדורה המנוקדת דף קח), צריך ליהזר מאוד שלא להפסיק תורתו, ואם הוא מוכרח להפסיק יגלול הספר, להורות שגמר לימודו ופונה לעסקו.

טעם נוסף מבואר בדברי הישועות חכמה (הנ"ל) שגם במקום היתר להפסיק, צריך לכסות את הספר משום מניעת בזיון לספר.

כאשר מסיים לימודו ויוצא מהבית צריך לסגור את הספר, כמבואר בש"ך (יר"ד סימן רעז ס"ק א) בשם חכמי האמת שיש מלאך אחד שנקרא ש"ד ראשי תיבות של שומר דפין, והוא שומר דפים על מי שמניח ספר פתוח ויוצא שמשכח תלמודו.

לצורך הלימוד: אם צריך לאכול ולשתות לצורך הלימוד מותר, ואין בזה עונש של המפסיק ממשנתו, וכעין מה שכתב בשו"ת לב חיים (חלק ג סימן כג) לגבי מה שכתבו המקובלים שצריך לקרות שנים מקרא ואחד תרגום בלי הפסק, אם באמצע שנים מקרא ואחד תרגום הוא צמא מאד למים, מותר להפסיק ולברך ולשתות, ולא נחשב הפסק, ויתכן להוסיף, שעדיף לסיים תחילה את הענין שאוחז בו, ויאכל וישתה ויחזור לתלמודו, כעין מה שכתב ביוסף אומץ (מהדורות מכון שלמה אומן עמוד שלא) שגם בהפסק לצורך עדיף לסיים תחילה את הענין.

מובא בשם הגר"ל שטיינמן זצ"ל (כאיל תערוג אסופת עצות עמוד סה) שהשיב לראש כולל אחד, שרצה לארגן חלוקת כוסות תה וקפה באמצע הלימוד למי שצריך, בשביל למנוע

שלמד שלא על מנת לעשות ונוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם.

8. כאשר כבר התפלל

אמן קדיש וקדושה: כתב בשו"ת קנה בושם (חלק ג סימן ה), כאשר אדם באמצע התפילה ודאי שצריך לענות כל דבר שבקדושה, ואדרבה אסור לו ללמוד באמצע קדיש וקדושה. אולם כאשר כבר התפלל ונמצא באותו חדר שאומרים שם דברים שבקדושה, דנו הפוסקים האם חייב להפסיק לכך באמצע הלימוד. אמנם אם מתפללים בחדר אחר אינו חייב לענות עמהם.

פטור: לדעת הרמ"ע מפאנו (שו"ת סימן קב אות ח) הלומד תורה פטור מלענות אמן. וכתב בשו"ת מים רבים (סימן ב) הובא בפתחי תשובה (או"ח סימן קכד סעיף ה) שאין להפסיק באמצע הלימוד לענות ברוך הוא וברוך שמו ואמן, ולגבי אמן תמה עליו שהוא דינא דגמרא ואיך נפטר. וצייד בציץ אליעזר (שו"ת חלק יא סימן ג אות ה), שהמים רבים דיבר רק לגבי תלמוד תורה דרבים, ומשום ביטול תורה ובלבול התלמידים התיר שלא להפסיק, אבל בתלמוד תורה דיחיד צריך להפסיק.

ולדעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה פרק ו הלכה יב, פרק ט הלכה ו דבר הלכה ח), פטור מלענות אמן ואמן יהא שמיה רבה, אך קדושה וברכו ומודים, אם יהיה ניכר שהוא לא מצטרף איתם יענה, וכן בברכת כהנים יעמוד כנגדם אפילו אם שמע כבר היום ברכת כהנים, אך תלמוד תורה דרבים לא יבטל לשום דבר שבקדושה.

לדעת המשנת יוסף (שו"ת חלק א סימן קסה) פטור מלענות כלום חוץ מברכת כהנים כשהם באותו חדר, אך המפסיקים מלימודם לשיחה בטילה או לטלפון, ודאי שיפסיקו לדברים שבקדושה.

לדעת התורת חיים (או"ח סוף סימן טו) והשבט הלוי (שו"ת חלק ט סימן מג), ולהורות נתן (שו"ת חלק יא סימן ד), והגר"ש אלישיב זצ"ל (שיעורי הגר"ש ברכות דף נג, רבבות אפרים חלק ב סימן טו), אינו חייב לענות אמן. ולדעת הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (שו"ת תשובות והנהגות כרך ב סימן עה) אם לומד בבית הכנסת והחזן הגיע לקדושה, הוא פטור מצד דיני עניית דברים שבקדושה, אולם כאשר יושב באמצע בית הכנסת קשה להקל כי נראה כמזלזל בקדושה וברכו.

חייב: מאידך לדעת הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (רבבות אפרים חלק ב סימן טו) והגר"ח קניבסקי זצ"ל (בתורתו יהגה חלק ב עמוד עז, אשי ישראל שאלה קצה) צריך לענות אמן באמצע הלימוד. ולדעת הגר"ח זוננפלד זצ"ל (שו"ת שלמת חיים סימן קו), והגר"ח חיים ברלין זצ"ל (שו"ת נשמת חיים ס"ח), אם עניית אמן בכוונה מפריעה לו ללימוד לא יענה, אך אם לא מפריע ללימוד יענה.

ולדעת הגר"צ שלמן זצ"ל (תל תלפיות חלק ב עמוד תתקלט ד"ה וראיתי), אדם שלומד ושומע קדיש וקדושה וברכו, אם נמצא באותו חדר שבו מתפללים חייב לענות, ואם נמצא בחדר אחר אין חיוב לענות ומכל מקום רשאי לענות.

חידוש גדול כתב בשו"ת שלמת יוסף להרוגצב"ר (סימן יא אות ב) אם עוסק במקרא צריך להפסיק ולענות אמן, ואם עוסק בגמרא אין צריך לענות אמן.

אפשר לעשותה על ידי אחרים דוחה תלמוד תורה, שנאמר (משלי פרק ג פסוק טו) יִקְרָה הַיָּא מְפַנְיָנִים וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ, הא חפצי שמים ישוו בה. ואילו מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים אינה דוחה תלמוד תורה, שנאמר (משלי פרק ח פסוק יא) וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשׁוּוּ בָּהּ, אפילו חפצי שמים לא ישוו בה.

עוד מבואר בגמ' (קידושין דף מ:): תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה, ונפסק ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ג-ד), ובשו"ע (יו"ד סימן רמו סעיף יח), וביתר הרחבה בשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ב-ג, או"ח סימן תמד אות יח), מצות תלמוד שקולה כנגד כל המצוות, והתלמוד קודם למעשה בכל מקום, כי התלמוד מביא לידי מעשה ונמצא שניהם בידו, שלא שייך לקיים את המצוות כתגאיהם ודקדוקיהם בלי לימוד ההלכות.

ולכן, כאשר נזדמן לפניו לימוד תורה וקיום מצוה, אם מדובר במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, אסור לו להפסיק מלימודו, ואם מדובר במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, כגון להתרים לצדקה או להוצאת המת כשאין מישהו אחר, יקיים את המצוה ויחזור לתלמודו.

ביאור הדבר שתלמוד תורה דוחה מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כתב הגר"א (שנות אליהו הארוך מסכת פאה פרק א משנה א), שכל תיבה בפני עצמה של לימוד התורה היא מצוה גדולה השקולה כנגד כל המצוות, ומחויב בה תמיד דכתיב (יהושע פרק א פסוק ח) וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה, לכן עדיף תמיד להמשיך וללמוד, ולמשל כאשר לומד דף אחד מקיים כמה מאות מצוות, ועדיף ממצוה אחת שיספיק במעשה המצוה, ורשאי לבטל רק לצורך מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, או לצורך אכילה שהוא גם כן מצוה.

שבת קודש: לגבי הכנות לשבת, מבואר בשער הציון (סימן רנ ס"ק ט) שצריך להפסיק מלימודו כדי לכבד את השבת, למרות שאפשר לעשותה על ידי אחרים באמצעות שלוחו; א. כי כבוד שבת מוטל על גופו של האדם, ומצוה בו יותר משלוחו. ב. כבוד שבת חמור, אבל בשאר מצוות מועיל שליח, וצ"ע.

7. מצוה עוברת

תפילה: לגבי תפילה, מבואר בתוס' (מועד קטן דף ט: ד"ה כאן במצוה), שקיום מצוה עדיף מקריאת שמע ותפילה, שהרי אפילו לרבי שמעון בר יוחאי וחבריו מפסיקים לקיום מצות סוכה ולולב, ולא מפסיקים לתפילה וקריאת שמע. מבואר מדברי התוס' שמפסיקים אפילו באמצע הלימוד למצוה עוברת.

ונפסק בשו"ע (או"ח סימן פט סעיף ו), שאסור ללמוד משהגיע זמן תפילה. ומבואר במשנ"ב (ס"ק ל) שאם התחיל ללמוד אפילו אחרי שהגיע הזמן, אינו מפסיק לתפילה, אם ישאר לו זמן אחר כך להתפלל בזמן תפילה, ולגבי קריאת שמע מחלוקת אם צריך להפסיק ולקרות כיון שהתחיל אחרי שהגיע הזמן, או לא כיון שיספיק זמן קריאת שמע גם אחרי הלימוד.

וכתב בשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ב-ג), ואין צריך לומר למצוות שהן חובה מדרבנן בזמן מסוים, כמו תפילה וכיוצא בו, שחייב להפסיק, כמבואר בגמ' (ברכות דף יז). תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, ואם אינו עושה כן נמצא

תנו כקוץ לתורה

עונש חמור: נוראות מה שכתוב בספר הזהר הקדוש (פרשת חיי שרה דף קכב: בתוספתא, ובפרשת שלח לך דף קסב.) "מאן דפסק יתפסק" וכו'. מאן דפסק מילין דאורייתא על מילין בטלין יתפסקון חייהי מהאי עלמא ודיניה קיימא בהווא עלמא.

וכתב בספר חסידים (אות תקמ"ד) הביאו בפלא יועץ (ערך דיבור) שהלומד ובאמצע לימודו מפסיק לדבר דברים בטלים או מסתכל בנשים נענש גם על הלימוד שלמד כבר. וביאר הגר"ח קניבסקי זצ"ל (דרך שיחה עמוד תקו), ודאי יקבל שכר על לימודו, ומאידך כיון שנגרם על ידי זה בזיון לתורה גם יענש על לימודו שגרם לבזיון.

אל תרגזו: כתוב בפסוק (בראשית פרק מה פסוק כד) אל תרָגְזוּ בְּדַרְךְ. ופירש רש"י (שם) אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגז עליכם הדרך. דבר פלא הוסיפו בבעלי התוס' (החדש, שם אות יב) כמו שאמרו רז"ל ההולך בדרך ושונה ומפסיק משנתו ואומר מה נאה גיד זה ומה נאה אילן זה כאילו מתחייב בנפשו. ותמה על פירוש זה בלבוש האורה (פרשת ויגש), שהרי ודאי עדיף ללמוד ולהפסיק, מאשר לא ללמוד כלל.

ואמר מגיד המישרים הגר"ר בן ציון ידלר זצ"ל בשם המהר"ל דיסקין זצ"ל (ספר מעשי חייא סוף ההקדמה) שהאוכל גחלי רתמים, לא רק שיש לו כאב בשעתו אלא פיו נעשה פצוע שלא יוכל לאכול אח"כ, כך גם המפסיק ממשנתו. נענש שלא יוכל ללמוד אח"כ כמו שהיה קודם לכן.

תיקון: כתב בקב הישר (פרק נג) הלומד ולשונו יבש מחמת צמאון ואינו מפסיק מלימודו נחשב לו לכפרת עון על עון דברים בטילים.

באמצע הלימוד, וחייבים להפסיק מהלימוד ולתת להם.

אסור: מאידך לדעת הגר"ר ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני חול המועד עמוד שנב), וכעין זה כתב הגר"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק י סימן קנז), אסור לעני להפסיק אחרים מתלמוד תורה דרבים, וכן ציבור לא צריכים להפסיק מלימודם לנתינת צדקה, כי נגרם מזה ביטול תורה דרבים, והעני יכול לבוא בזמן אחר, והוסיף בחוט שני, שאין חיוב להפסיק בגלל המתרימים שהם רק ספק עניים כיון ששכיחי רמאים.

יש לציין, לפי הסברא שהזכירו בגלל שיש אפשרות להתרים בזמן אחר אין להפריע תלמוד תורה דרבים, משמע שאם אין אפשרות להתרים בזמן אחר, מותר לתת צדקה באמצע הלימוד, כיון שהוא מצוה עוברת.

11. מקורות

י"ש כח: תיתי להו להנהו תלמידי חכמים מופלגים, שביררו את הסוגיא הזאת וחיברו ספרים מיוחדים בנושא לעורר את ישראל עם קודש בענין חשוב זה, לקיים חובתם ליהרהר בכבוד התורה הקדושה, שלא להפסיק באמצע הלימוד לשיחה בטלה ולא להפסיק אחרים באמצע לימודם.

הגר"ר יעקב מנחם גרונר שליט"א חיבר ספר נפלא 'ובהם נהגה' (מהדורה חדשה כסלו תשפ"ג 130 עמודים, ובמיוחד פרק ד עמוד צד) ובהם ליקוט נפלא בגודל מעלת לימוד התורה, איסור להפסיק ממשנתו, הלכות ביטול תורה, מאמרי חיזוק והתעוררות, הלכות עצות והדרכות ועובדות מגדולי ישראל בענין המפסיק ממשנתו.

וכן האריכו בזה בספרים הנפלאים שערי צדק להגר"ר יהודה יחיאל ליוא ערלאנגער שליט"א, וכן בקונטרס כבוד התורה שהופיע בבני ברק בעילום שם, ובספר פסקים ותשובות על שו"ע יו"ד להגר"ר אברהם אריה כ"ץ שליט"א, וספר דיבור כהלכתו להגר"ר שמואל הילמן דוידוביץ שליט"א, ובקונטרס עלי שיח להגר"ר יוסף הופמן שליט"א, המפיצים אור בהיר בסוגיא זו לאמיתתה של תורה. וכן ביאר את הענין הגר"ר זאב רוט שליט"א בספר תורת חיים (עמוד קנא).

קריאת שמע: כתב הפמ"ג (משבצות זהב סימן קב אות ג) שאם היה לומד ושמע ציבור קוראים קריאת שמע צריך לפסוק ולומר איתם פסוק ראשון.

י"ג מידות: לדעת הגר"ר משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה או"ח ג סימן פט) מנהג העולם כשהציבור אומר י"ג מידות לומר עמהם ומסתמא יש לכך מקור, ואם כן יש להפסיק לשם כך גם באמצע הלימוד, אך מסתבר שבזמן לימוד תורה דרבים אין להפסיק.

9. ברקים ורעמים

ברכת ברק ורעם: הרואה ברק ושומע רעם, בקריאת שמע בין הפרקים מבואר **במשנ"ב** (סימן סו ס"ק יט) שמברכים ולדעת המגן אברהם (סימן סו ס"ק ה) והגר"ז (סימן סו סעיף ד) והכף החיים (סימן סו ס"ק טז) מפסיקים אפילו באמצע הפרק, וכתב בספר יוסף אומץ (מהדורות מכון שלמה אומן עמוד של) שלפי זה גם באמצע הלימוד מותר להפסיק לצורך כך.

ולדעת החזון איש והגר"ח קניבסקי זצ"ל (שער העין עמודים סח, תמ), ושו"ת באר משה (חלק ב סימן י), ושו"ת משנת יוסף (חלק ז סימן סח), ברכת ברק ורעם דינו כמצוה עוברת וצריך לברך באמצע הלימוד אפילו תלמוד תורה דרבים.

וכתב הפסקי תשובות (סימן רכז הערה 23) אם ההפסק יפריע לו ברצף, או כשלומד ברבים, הנמנע מלברך יש לו על מי לסמוך, ובפרט אם משער שימשיכו הברקים והרעמים גם לאחר שיסיים הלימוד.

סיפר המהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל (ספר הגדול בישראל תולדות הגר"י גרוסמן) ששמע מרבו רבי זעקיל שהיה תלמיד חבר להחת"ס, כי פעם באמצע השיעור הבחין רבו החת"ס שהתלמידים בירכו על רעם באמצע השיעור, ואמר החת"ס סופר "מי שמסוגל לשמוע באמצע השיעור את קולו של הרעם לימודו אינו לימוד".

10. נתינת צדקה

מותר: לדעת הגר"ר חיים קניבסקי זצ"ל (בתורתו יהגה חלק ב עמוד 52), מותר למתרימי צדקה לעבור בבית המדרש

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן
הזוכה בהגרלת גיליון 294 בסך 100 שקל מזומן
האברך החשוב הר"ר יחיאל אומן שליט"א
כולל אבני קודש - רצופות, מודיעין עילית

שאלה: האם מותר ללמד את בתו תורה?

באר הדינים באופנים הבאים: תורה שבכתב, תורה שבעל פה, דינים שחייבת בהם, משניות מוסר ומחשבה ביאורי תפילה? ומה הדין בלומדת מעצמה?

מקורות: גמ' (סוטה דף כ"א); תלמוד בבלי (סוטה דף כ"א); סנהדרין דף צ"ד; ספר חסידים (סימן שי"ג), רמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הל' ג); טור ושו"ע ונושאי כלים (סימן רמו סעיף ו).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל, התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 - שלוחה 4
2. בעמודות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת רבקה הורביץ ע"ה בת הגאון רבי מאיר הכהן זצ"ל נלב"ע בחג השבועות ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. ביטול תורה: המבטל תורה מבטל עשה בשב ואל תעשה של והגית. בדיבור גנאי וקלות ראש עובר בעשה של ודברת בם, ולא של לא יוכל איש לדבר. ויש מחמירים שגם בדברי חולין עובר. מחלוקת אם הלאו ועשה הוא דאורייתא או אסמכתא.
- ב. המפסיק ממשנתו: לדברים בטלים, מאכילין אותו גחלי רתמים, וכאילו מתחייב בנפשו. המפסיק ממשנתו לדבר מצוה שאינה עוברת, לאו שפיר עבד, אולם אין מאכילין אותו גחלי רתמים, וי"א שמתחייב בנפשו.
- ג. אופני היתר: יש כמה אופני היתר, גמר את הענין, זמן קצוב ללימוד, לשאול מפני הכבוד ולהשיב לכל אדם. בלי קביעות, תנאי, סגירת הספר, לצורך הלימוד.
- ד. הפסק למצוה: מצות תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות, ולכן יפסיק רק למצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, או למצוה עוברת כגון קריאת שמע תפילה וברכת ברק ורעם. ולגבי צדקה מחלוקת אם יפסיק.
- ה. אחרי התפילה: שומע דברים שבקדושה באמצע הלימוד באותו חדר, מחלוקת אם יענה אמן ואמן יהא שמיה רבה, ויש פוסקים אם מפריע לו ברצף הלימוד, ויענה פסוק ראשון של קריאת שמע וקדושה וברכו ומודים וברכת כהנים.

עדכוני הלכה

מיעוט שיחה

כתב בספר ארחות יושר (ביטול תורה) בשם ההקדמה לספר בית אהרן בשם אביו הגר"א וולקין בשם הגר"א, וכן פירש בתפארת ישראל (אבות ג ז), שפירש את קנין התורה ב"מיעוט שיחה", אינו בשלילה, כלומר שימעט בשיחה לגמרי מבלי הוציא אף דיבור מפיו. רק הכוונה להיפך, בחיוב. היינו לחייב מיעוט שיחה, שאם ילמוד אדם הרבה בלי הפסק דעתו תתבלבל עליו, ועל כן בכדי לאוקמי גירסא, צריך הוא מזמן לזמן לשיחה קלה. וכן מבואר בשמונה פרקים להרמב"ם (פרק ה) שמיעוט שיחה כשנצרך הוא דבר טוב.

נושא הגיליון הבא: 'ללמד בתו תורה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לזכות הר"ר דוד בן ר' משה אברהם שליט"א ולזכות הר"ר יהודה בן ר' נחמיה זירא שליט"א ולזכות התורם החספץ בעילום שמו שיזכה ללמוד ברציפות

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי 02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פנינו הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 244

פרשת מטות מסעי

תשפ"ג

- דין פחיות שתיה הנמצאות במכשירים למכירת משקאות ♦ הרב אורי יצחקי
- אם מותר לומר 'שלום עליכם' לאבל בקידוש לבנה ♦ הרב חיים סלומון
- בקשה על בנין ירושלים שיש בה מצוה דאורייתא ♦ הרב זאב פראנק
- טעה ואמר ברכת עננו אחר רפאנו [ב] ♦ הרב אליסף פרלמן
- אם נר המודלק מבעו"י בשאר חדרי הבית צריכים לכבותו ♦ הרב חיים הלפרט
- התפלל מעריב של שבת מבעו"י ואח"כ עשה מלאכה בטעות ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אורי יצחקי

דין פחיות שתיה הנמצאות במכשירים למכירת משקאות

נשאלתי במי שרצה לקנות פחית שתיה אחת במכשיר המיועד לכך הנמצא ברחובות או במקומות ציבוריים, והכניס את הכסף הנצרך אך בלחיצתו על הכפתור יצאו כמה פחיות, ועתה הן מונחות במכונה, מה דינו לגבי האחריות על הפחיות, אם חייב לדאוג להשיבם לבעל המכשיר או שאין לו כל אחריות ויכול להניחם במקומם במכשיר, או דילמא יכול לקחתם לעצמו.

א. תחילת הנידון יש לברר את גדרי הבעלות על הפחיות. ונראה שתחילתן ודאי היו בבעלות של בעל המכשיר, וכל עוד לא נפקעה בעלותו ודאי הן בבעלותו, והכא לכאורה אין סיבה להפקעת הבעלות שהרי הן מונחות במכשיר שלו שדינו כחצרו לכל דבר, ואף שבעל הפחיות הרשה לכל אדם לעשות מעשה קנין בפחיות, ובנידו"ד המעשה קנין הוא כסף ומשיכה או קנין יד, גם אם היינו דנים שנשלם המעשה, זהו רק לגבי פחית אחת ששילם עליה ולא על השלוש הנותרות. ואת"ל דהוי חצר שאינה משתמרת כיון שלפי מצב הפחיות עכשו יכול כל אדם לקחתם, אך זה סיבה שלא תוכל החצר לקנות מחדש אך לא סיבה שתפקע הבעלות, ופשוט.

אך מה שיש לדון דלפי מצב הפחיות עתה שכל אדם יכול לקחתן, לכאורה הוי הפקר, ואע"פ שהבעלים לא הפקירן, יש לדון שלפי מצבם מתיאש מהן, אך אם נדון מצד יאוש הוי יאוש שלא מדעת דלא הוי יאוש, גם לא הוי כזוטו של ים דהוי הפקר מאליו, כיון שנהי דאבודה ממנו אך אינה אבודה מכל אדם (ואע"פ שיש לפלפל בזה אך אכמ"ל).

ב. ונראה שעיקר ההיתר בנידו"ד הוא דהוי כאבדה מדעת, דכיון דידוע הבעלים שבמשך הזמן של תפעול המכונה לא ימלט שמחמת תקלות או תפעול לא נכון או נסיונות גזילה ע"י אינשי דלא מעלי, יצאו מהמכונה פחיות שלא נתקבל עליהם תשלום ויהיו מונחות גלויות בפתח המכונה, וכיון דהמכונה מונחת במקום שרבים מצוים שם וכל שמונח בה אחר זמן קצר יבוא אדם שאינו חושש על ממון הזולת ויקחהו ואין לו שום דרך למנוע דבר זה אם לא שיעמיד שם שומר יום ולילה, וזה אינו שווה לו כי ההוצאה גדולה מהרווח, לכן הוא מתיאש מראש מפחיות אלו.

ולפ"ז נפלנו בזה בפלוגתת הטור והרמב"ם המובאת בסימן רס"א ס"ד באבדה מדעת, שהשו"ע פסק כשיטת הרמב"ם דאם השליך כיסו ברשות הרבים והלך לו, ה"ז איבד ממנו לדעתו, ואע"פ

שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו, אינו זקוק להחזיר, והביא הרמב"ם ע"ז דרשה שנאמר "אשר תאבד", פרט למאבד לדעתו, דהיינו שנהי דאין מצות השבת אבדה אך אסור למוצא ליטול לעצמו, וכתב הרמ"א ד"א דאבדה מדעת הוי הפקר וכל הקודם זכה, והיא שיטת הטור, דלא רק שאין מצות השבת אבדה אלא גם הוי הפקר ויכול המוצא לזכות בה לעצמו.

והשתא אם באנו להלכה למעשה, ודאי שאין כאן מצות השבת אבדה, אך לענין אם יכול לזכות בה לעצמו יש לנו לראות כמאן הלכתא, ובאמת הוא פלוגתא גדולה בין הפוסקים שם, ונראה שהוא ספיקא דדינא.

ג. ואחר העיון הראשוני בנידו"ד היה נראה דלא מיבעיא שאינו חייב בהשבה אלא גם יכול לזכות לעצמו, והטעם בזה בהקדמת מש"כ הפוסקים שלא כל המקרים של אבדה מדעת שווים, וצריך לעיין בכל אחד מהמקרים להבין טעם היתר שבו.

הנה הטור הביא את דברי הרמב"ם שכתב גבי אבדה מדעת שאף על פי שאין לרואה ליטלה לעצמו מ"מ אין חייב ליטפל בה, וכתב עליו הטור שאין נראה כן דאבדה מדעת הוי הפקר, והבית יוסף השיב עליו דמש"כ דאבדה מדעת הוי הפקר, לאו מילתא היא שבשביל שאינו חושש לפקח על נכסיו לא נאמר שהפקירה, ע"כ, ונראה שעיקר הפלוגתא היא בגוונא שאין דעת הבעלים ברורה, אלא דאנן בעינן להוכיח מדלא חש לפקח על נכסיו שהוא מפקירם, ובזה שו"ט הפוסקים שהבאנו איזה סוג הוכחה בעינן לומר שבאמת הפקירן, אבל אם נמצא מקרה שבו ההוכחה ברורה יודה אף הרמב"ם דהוי הפקר.

ד. הנה שתי הראיות הגדולות לדעת הטור הן המשנה בב"מ בדף כ"א ע"א במוצא פירות מפוזרין הרי אלו שלו, ופירשו בגמרא שמדובר במקום שהוא אסיפת הגרנות, וכשמתפזרים לו קצת פירות אינו מקפיד על חסרונו לאספם כיון שהטירחה אינה שווה אצלו לתועלת החסכון של ההפסד, לפיכך הוא מניח את הפירות במקומם מדעת ולא איכפת לו אם אחרים יטלו משם ולא יחזירו לו, ובודאי שאין זה הפקר ממש, אלא שבמצב הנוכחי שאין לו אפשרות להשיגם בלי טרחה הוא מניחם ומאבדם מדעת, והשניה דאמרו שם בדף כ"א ע"ב בפירות תאנה שלפי הרגילות כשהבעלים אינו מספיק ללוקטם בזמן הראוי לכך נושרים הפירות על הארץ ומתוך שנמאסים קצת הוא מניחם ומאבדם מדעת לפיכך מותרים בזכייה לכל אדם. וצ"ע מה יענה הרמב"ם על מקרים אלו.

ה. ונראה ברור שבשני המקרים הללו אין ויכוח כלל על דעת הבעלים, דודאי דעתו לפקירם, ולא דמי כלל למי שאינו חושש לפקח על נכסיו שבזה טען הב"י דליכא הוכחה שהפקירם, דהתם אינו ברור שיפסדו נכסיו אלא שיש בזה ספק, והבעלים מוכן להכנס לבית הספק שמא ינזקו נכסיו או יאבדו, אבל בהחלט דעתו

השבת אבדה יתחייב לטלפן לבעל המכונה להודיעו על יציאת ומציאת הפחיות, ומרגע זה הוא כשומר אבדה.

ולא עוד אלא דיש לדון דמה שהקפיד בעל המכונה לכתוב את מספר הטלפון שלו למקרי תקלה, אין לדון דבר זה רק כגילוי דעת שאינו מתיאש, אלא כתנאי מתנאי השימוש במכונה, וכמו שאין רשות לשום אדם לעשות תחבולה להוציא פחיות ללא תשלום, ומה שמוציא באופן זה הוא גזל גמור כיון דאינו לפי תנאי השימוש של בעל המכונה, ה"ה דאם אירעה תקלה במכונה שמחמתה יצאו יותר פחיות, כיון שיש למשתמש דרך להודיע לבעל המכונה הרי לכו"ע אין לו רשות לקחת את הפחיות הנוספות אלא מחובתו להודיע לבעל המכונה על התקלה, ואם לא יעשה כן הרי הוא גזלן (אולי אפילו על הפחית ששילם עבורה, וצ"ע).

ולענין הלכה נראה לחוש לסברות שכתבנו ולהודיע לבעל המכונה, ועד אז הוא כשומר אבדה, אך כ"ז אם מספר הטלפון תקין וזמין, אך אם נראה מהענין שאין המספר תקין ולא עודכן זה ימים רבים (כמו שמצוי לרוב), לכאורה יש לנו לחזור לסברות הראשונות ולדון את בעל המכונה כמפקיר ממונו ויוכל המשתמש לזכות בפחיות, ואכתי צ"ע בכ"ז.

הרב חיים סלומון

'שלוש עליכם' לאבל בקידוש לבנה

קיי"ל דאבל על אביו ואמו אסור בשאלת שלום כל י"ב חודש, כלומר דאסור לאחרים לשאול בשלומם, ועפ"ז נחלקו פוסקי זמנינו אם מותר לומר לאבל שלום עליכם בקידוש לבנה, וכן אם מותר לאבל לומר לחבירו שלום עליכם כיון שחבירו ישיב לו עליכם השלום.

ונראה דדין זה תלוי בפלוגתת האחרונים בעיקר טעם אמירת שלום עליכם בקידוש לבנה, דהמג"א סימן תכ"ו ס"ג כתב הטעם שאומרים ג"פ שלום עליכם 'מפני שאמר בתחילה תפול עליהם וכו' אומר לחבירו שלום עליך, ולכך אומרים זאת ג"פ כנגד ג"פ שאמרו תפול עליהם, ולפי"ז עיקר אמירת שלום עליכם אינו דרישת שלום, אלא המכוון לומר שמה שאמרו תפול עליהם לא קאי על חבירו, ולפי"ז נראה דיכול לומר גם לאבל שלום עליכם, דאינו ענין של דרישת שלום, רק גילוי שתפול עליהם לא קאי על חבירו, וגם חבירו יכול להשיב לו כיון דלכאורה גם השבת חבירו הוא מענין זה.

אולם הלבוש שם כתב הטעם שאומרים שלום עליכם משום השמחה שיש בהקבלת פני השכינה בקידוש לבנה, וע"כ עושים ג"כ ריקוד בתפול עליהם, ואח"כ שואלים בשלום החברים משום השמחה, ולפי טעם הלבוש הוא ממש שאילת שלום, וא"כ מסתבר לאוסרו לגבי אבל. והנה המש"ב ס"ק ט"ז הביא רק טעם המג"א, ולפי"ז עולה דמותר לאבל לומר שלום עליכם כמו שנתבאר. וכן מובא בשם הגרש"ז א"א זצ"ל (הליכות שלמה תפלה עמ' רכ"ה) ובשם הגריש"א זצ"ל (ספר ציוני הלכה אבלות עמ' תל"ד).

הרב זאב פראנק

בקשה על בנין ירושלים שיש

בה מצוה דאורייתא

כתיב בישיעה (ס"ב ו') 'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם', וכתב הרד"ק בזה"ל: 'וגם יש לפרש על כל ישראל בגלותם, שהם שומרים וצופים תמיד בנין ירושלים, ומזכירים בונה ירושלים ביום ובלילה בתפילותיהם ובברכותיהם'.

אמנם בברכת 'בונה ירושלים' שבבהמ"ז, מלבד עצם השמירה והצפייה שבה לבנין ירושלים כמש"כ הרד"ק, במה שמזכירים את ה' רחם על ירושלים עירך, עוד יש בה קיום מצוה דאורייתא של בהמ"ז, כמבואר בברכות (מ"ח ב') מנין לבהמ"ז מן התורה, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזן, על הארץ זו ברכת הארץ, הטובה זו בונה ירושלים, וכן הוא אומר ההר הטוב הזה והלבנון, הרי שהברכה השלישית 'בונה ירושלים' היא מכלל מצות התורה של בהמ"ז אחר האכילה.

שאם לא יאבדו ולא ינזקו שרוצה בהם, לכן ס"ל לרמב"ם דאין כאן הפקר, רק גזה"כ דפטור מהשבת אבידה, דאין אדם חייב לשמור ולפקח על נכסי חברו יותר מהבעלים עצמם כמוש"כ הפוסקים בטעם הרמב"ם, אבל כשיועד בברור שיפסדו נכסיו או ינזקו אלא שאין שווה לו לשמור ולפקח עליהם כי המחיר של השמירה גדול משווי הנכסים, בזה מודה הרמב"ם שהוה הפקר גמור.

והנה נידו"ד דמי ממש לשני המקרים הנ"ל, דהא ודאי ידעו הבעלים של המכונה שבמשך הזמן יאבדו ממנו פחיות, אלא שאין שווה לו להעמיד שומר למנוע את האובדן, כי מחיר השמירה גבוה ממחיר הפחיות, ולפי משנת"ב בזה גם הרמב"ם מודה דיכול המוצא לזכות בפחיות.

ו. אלא דאכתי איכא לעיוני, דהתינח לדעת הפוסקים הסבורים שפלוגתת הטור והרמב"ם היא באומדנא בדעת הבעלים, אך לפי הגר"א וסיעתו דהפלוגתא תליא בגדרי הפקר אי בעינן מעשה הפקר ואי בעי הפקר בפני אחד לעיכובא או גם בינו לבין עצמו מהני ההפקר, הרי גם בנידו"ד לא היה הפקר בפה רק בלב, וא"כ הדק"ל דלפי הרמב"ם אסור יהיה לזכות בפחיות.

אלא שנצטרך לישב את הראיות משתי הגמרות המפורשות שהבאנו שמוכח מהן כהטור דגם בלא אמירה הוה הפקר. וצ"ל דהתם הוה בליבו ובלב כל אדם, ובכה"ג לא בעינן הפקר בפני שום אדם, דחשיב הפקר בפני כל העולם דאנן סהדי דאין שווה לו לשומר. ונראה שגם בנידו"ד אנן סהדי שאין כונתו להעמיד שומר ומפקיר את הפחיות ושפיר מותר לזכות בהן.

ז. אלא שהסתפקתי דילמא כיון דיציאת הפחיות נגרמה ע"י מעשיו של האדם שרוצה עתה לזכות בפחיות, וכיון דהוא עצמו גרם להן להפוך להפקר לא יוכל לזכות בהן מטעם הפקר, דפשוט שמי שזרק חפץ של חברו לרה"ר ועי"ז נעשה הפקר אינו יכול לזכות בחפץ זה מדין הפקר, ולא משום שאינו הפקר אלא משום שיש לחייבו על מעשה הזריקה משום גזלן או מזיק.

אלא דיש לדון דהכא כיון שהמשתמש במכונה לא התכוין לאבד את החפץ מהבעלים והוא אנוס על יציאת הפחיות הנוספות, שוב אין לחייבו משום גזלן או מזיק, ואע"פ שאדם מועד לעולם, שאני הכא דהוה אנוס גמור שנחלקו בזה התוס' והרמב"ן, וביותר דהוה גרמא בעלמא, ורהיטת הפוסקים דגרמא בניזקין באונס פטור אפילו בידי שמים, כמוש"כ המאירי בפר' הכונס דכל שלא נתכוין להזיק פטור בגרמא אפילו בדיני שמים, וכו"כ במנחת פיתים סי' שפ"ח, ואפילו אם יתעקש המתעקש להחמיר בזה לכה"פ בדיני שמים, נראה שהכא עדיף טפי ופטור לכו"ע משום דלא רק שהיה באונס אלא דהוה ברשות הבעלים, דהא לא עשה שום פעולה חריגה אלא אך ורק את הפעולות הנדרשות ע"י בעל המכונה שהעמיד את המכונה לשימוש הציבור לתועלתו ולרווחו, וכל שעשה ברשות ליכא למ"ד שיצטרך לשלם, ופשוט.

(אך לפי סברתנו האחרונה יצא לן חידוש דין, דאם יציאת כמה פחיות נגרמה ע"י פעולה חריגה שלא לפי הוראות בעל המכונה, כגון שהכניס מטבעות ולא יצאה הפחית, ודפק על המכונה בחוזקה ועי"ז יצאו כמה פחיות, בכה"ג את"ל דנחשיב את מצב הפחיות עכשו כהפקר גמור, אך יש לחייב את הדופק כמזיק במעשה גמור או לכה"פ מדין גרמי, וממילא יתחייב להשיב את הפחיות לבעלים או לשלם להם את מחיר הפחיות, וצ"ע).

ח. הנה כ"ז כתבתי לפום מאי דהיה פשיטא לי דבעל המכונה מתיאש מהפחיות שיוצאות מחמת תקלה או שימוש חריג במכונה, אך באמת יש לדון לפי הידוע כי על חלק או רוב המכונות יש כיתוב המפנה את המשתמש למספר טלפון של בעל המכונה למקרי תקלה, ולכאורה יש לדון שכוונת הבעלים כפולה, האחת לפצות את מי שהכניס מטבעות ולא קבל תמורה, והשנית דאם יארע שיצאו פחיות יותר מתמורת המטבעות (כנידו"ד), אם המשתמש או עובר אורח שרואה את הדבר הוא אדם הגון יוכל ליידע את בעל מכונה שלא ינזק.

וכיון דלכאורה שתי האפשרויות אמת, הרי כבר אין מקרה דידן דומה לנידון דאבדה מדעת בריש פ"ב דב"מ שהבאנו לעיל, אלא כנידון השו"ע דאין הבעלים מפקיר את הממון אלא שלא חש על ממונו, וא"כ הדרינן לפלוגתת הרמב"ם והטור, ויצא לן הדין דלכו"ע אין מצות השבת אבדה אך אם בא לזכות בהן לעצמו יש לחוש לדעת הרמב"ם.

ט. אך באמת יש לדון ביותר דיש בזה גם מצות השבת אבדה, דכיון שנתבאר דבעל המכונה אינו מתיאש מהפחיות שיצאו שלא כפי פעולתה התקינה של המכונה אלא חפץ בהשבתן, יש לדון שלפי מצבן עכשו הן כפירות שנפלו ברה"ר ונמצאו לפני יאוש, ומה שנמצאו במכונה הוה סימן מובהק דמקום הוה סימן, וא"כ מדין

אם הזכרת ביהמ"ק בבונה ירושלים מן התורה

עמך ועל ירושלים עירך וכו' ועל מלכות בית דוד משיחך, וממילא שבנידון דידן שחיסר כל תחילת ברכת רחם, רק התחיל יעלה ויבוא עד גמר הברכה, י"ל דשפיר יצא ידי חובתו, דאמנם מ'בונה ירושלים' ואילך לא נזכר ענין מלכות בית דוד, אבל מ"מ מצטרף לזה נוסח יעלה ויבוא שאמר גם 'וזכרון משיח בן דוד עבדך', משא"כ בשבת שאומרים בנוסח רצה והחליצנו רק 'בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך' אך לא ענין מלכות בית דוד, [אמנם את"ל בהזכרת הבית הגדול והקדוש שמעכתב בברכה כמו שצידדנו למעלה, הרי שגם נוסח יעלה ויבוא אינו מועיל, שלא נזכר בו ענין ביהמ"ק].

הזכיר מעין המאורע קודם תחילת הברכה

ובר מן דין יש טעם אחר לחלק בדילג על תחילת ברכת 'רחם נא' וכו' בין שבת ליו"ט, דהנה יש לעיין בכל ההזכרות שתיקנו חכמים בתפילה, כמו הזכרת גשם בברכת מחיה המתים ומעין המאורע בעבודה, איך הדין בכגון שהקדים להזכיר קודם תחילת הברכה אך בתוך הברכה לא הזכיר, אם עולה לו אותה הזכרה.

ולכאור' מסתברא דכיון שחכמים קבעו מקום להזכרה בתוך ברכה מסוימת, מה שאומרה קודם לכן לאו כלום הוא, ואכן כ"כ הגר"ש קלוגר (תכ"ב ס"א) לענין מי שאמר יעלה ויבוא בשחרית ומנחה דר"ח בין שומע תפילה לרצה, וכתב שאינו דומה לבין עבודה להודאה שיכול לומר יעלה ויבוא, דדוקא אחר הברכה הויא כברכה אריכתא, אבל קודם תחילת הברכה אין כאן הזכרה בברכת עבודה.

אמנם להנ"ל משמיה דהגר"ח שאמירת יעלה ויבוא עולה במקום ברכת רצה, לכאור' שוב אין מקום לדין הגר"ש קלוגר, דהלא גם בשאמר יעלה ויבוא בין שומע תפילה לרצה, יש לראות הנוסח של יעלה ויבוא כתחילת ברכת העבודה, וממילא נמצאת הזכרת מעין המאורע בתוך הברכה כתיקון חכמים, ושמע מינה שלהגר"ש קלוגר אמירת יעלה ויבוא אינה עולה לברכת העבודה.

והשתא בנידון דידן שחיסר תחילת ברכת רחם נא וכו' שבבהמ"ז, גם את"ל שישנו לענין הברכה בחלק הברכה שכן אמר בצירוף נוסח רצה והחליצנו או יעלה ויבוא, מ"מ הרי נמצאת הזכרת השבת קודם תחילת הברכה, שתחילה אומרים 'השבת הגדול והקדוש הזה' ורק אח"כ אומרים 'והראנו ה' אלקינו בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך' שהוא ענין ברכת בונה ירושלים והרי הזכרת מעין המאורע דשבת ניתנה בברכת בונה ירושלים דוקא, כמבואר במ"ב (קפ"ח סק"ב) שאם הזכיר בברכת הארץ לא יצא, והוא הדין בין הברכות דכמאן דליתא דמיא, ויצטרך לחזור ולברך מצד חיסור הזכרת מעין המאורע בתוך ברכת בונה ירושלים, אבל ביו"ט דכוותה שהתחיל מיד יעלה ויבוא, אם ננקוט כדעת הגר"ח שאמירת יעלה ויבוא יש בה לענין ברכת העבודה וכל שכן ברכת בונה ירושלים, הרי נמצאת הזכרת מעין המאורע אחר תחילת הברכה ובתוכה, שתחילה אומרים 'וזכרון משיח בן דוד עבדך' וכו' ורק אח"כ 'ביום חג פלוני הזה', ושפיר יצא ידי חובת ברכת בונה ירושלים עם הזכרת מעין המאורע בתוכה.

טעה בברכת ולירושלים עירך

וחתם מצמיח קרן ישועה

והנה מדיני נוסח ברכת בונה ירושלים שמא יש ללמוד הילכתא רבתי לענין טעות בתפילת שמו"ע, והוא בהא דק"ל (מ"ב ק"ד סק"י) במי שטעה בחתימת אחת מן הברכות וחתם בענין ברכה אחרת שהוא לעיכובא, אבל שמא ברכה אחת יש שיוצאה מן הכלל, דאפילו טעה וחתם בה בחתימת הברכה שלאחריה יצא ידי חובתו, והיא ברכת 'לירושלים עירך' וכו' שאם התחלף לו וחתם בה 'מצמיח קרן ישועה' תחת 'בונה ירושלים' י"ל דיצא כדלהלן בס"ד.

דהנה איתא בגמ' (מ"ט א') ת"ר מהו חותם בבנין ירושלים, ר' יוסי בר"י אומר מושיע ישראל וכו' אלא אימא אף מושיע ישראל, ופירש"י שאם בא לחתום מושיע ישראל ולא חתם בונה ירושלים יצא, שתשועת ישראל היא בנין ירושלים, ולהלן פליגי רב ששת ורב נחמן בדפתח ברחם על ישראל עמך שלרב ששת חותם במושיע ישראל, ולרב נחמן בבונה ירושלים מדכתיב בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס, ופירש"י דבונה ירושלים תשועת ישראל היא, ולעיל מינה תניא בחותם מושיע את ישראל בבונה ירושלים ה"ז בור, וגירסת הרא"ש ה"ז מגונה, ויעויין בחזו"א (כ"ח סק"ח) שכתב עפ"ד המ"ב שבדיעבד יצא.

ומכל זה משמע שהזכרת תשועת ישראל בברכת רחם עומדת תחת הזכרת בנין ירושלים, ולפי שבנין ירושלים היא תשועת ישראל

והנה יש לעיין באמירת 'על הבית הגדול והקדוש' שתיקן שלמה, אם הוא מטופס הברכה מן התורה או רק מדרבנן. ואיכא למפיטתה מלשון ברכת הפועלים שכתב רבינו מנחם, שאומר רק 'ירושלים עירך שתבנה אותה במהרה בימינו', ושמע מינה דמן התורה סגי בהזכרת ירושלים ותו לא. והכי מסתברא, דהלא ילפינן לה מקרא דהטובה דהיינו ירושלים ומדכתיב ההר הטוב הזה והלבנון, ופירש"י (דברים ג' כ"ה) ההר הטוב זו ירושלים, והלבנון זה ביהמ"ק, וא"כ לישנא דהטובה קאי רק אירושלים ולא אביהמ"ק, והזכרת ביהמ"ק מתקנת שלמה. ונפקא מינה לספק אמר ספק לא אמר דספיקא דרבנן היא ולקולא, כמש"כ בבה"ל (קפ"ז ס"ג) לענין הזכרת ברית תורה בברכת הארץ, שלדעת הרא"ה והשיטה מקובצת היא מדרבנן וספיקא לקולא.

ולזה יש לעיין, דאם אכן אמירת 'על הבית הגדול והקדוש' חיובה רק מדרבנן וכו"ל, שמא אינה מעכבת הברכה, ובדיעבד שדילג תיבות אלו יצא ידי חובתו. ומסתברא שהוא כן לעיכובא, ודברט למאי דק"ל (קפ"ז ס"ד) שאם לא הזכיר בבונה ירושלים מלכות בית דוד מחזירין אותו, והטעם במ"ב (סק"י) מפני שע"י דוד נתקדשה ירושלים, וגם שאין הנחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד למקומה, ע"כ, ומקור הטעם הראשון בפירש"י (מ"ח ב') והטעם השני כתבו הרמב"ם (פ"ב מברכות), ולטעם הרמב"ם כיון שהזכרת מלכות בית דוד מעכבת מצד מה שאין הנחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד למקומה, לכאור' כל שכן דשייך האי טעמא גבי ביהמ"ק, שאין הנחמה גמורה אלא בבנין הבית הגדול והקדוש שנקרא שמו עליו.

בירך בהמ"ז בשבת וחיסר פתיחת רחם נא וכו'

והתחיל מיד רצה והחליצנו

והנה מעשה במי שבירך בהמ"ז בשבת, ומתוך שהיה טרוד לזכור לומר רצה בברכת בונה ירושלים, טעה ודילג על כל פתיחת הברכה 'רחם נא' וכו', רק מיד אחר חתימת 'על הארץ ועל המזון' התחיל לומר 'רצה והחליצנו' וכו' עד החתימה 'בונה ברחמי ירושלים', ויש לעיין בדינו.

דהנה לענין ברכת רצה שבתפילת שמו"ע הביא המ"ב (ק"כ סק"א) מהפמ"ג שאם התחיל הברכה מ'ואשי ישראל' וכו' ה"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים וחזור, וכתב עלה 'ולענ"ד צ"ע אם זה מיקרי בדיעבד בשם טעה' וכו', והיינו טעמא דכל שאמר ענין הברכה בנוסח אחר יצא, וכתב בספר עמק ברכה (תפילה אות ד') דאפילו התחיל הברכה רק מ'ותחזינה עינינו' יצא ידי חובתו, כיון שאמר עיקר ענין הברכה וחתמתה, ולכאור' ברכת בונה ירושלים שבבהמ"ז דכוותה, ואפילו התחיל רק מובנה ירושלים וכו' יצא.

אמנם ז"א, דהא ק"ל בהזכרת מלכות בית דוד שמעכתב בברכה זו, וממילא לא יוכל לצאת בחלק הברכה שאמר אחר רצה 'ובנה ירושלים' וכו' עם חתימת 'בונה ברחמי ירושלים', שהרי לא נזכר בו מלכות בית דוד.

נוסח יעלה ויבוא עולה לברכת בונה ירושלים

אך אם היה המעשה ביו"ט, שדילג כל פתיחת ברכת רחם נא וכו', רק אמר יעלה ויבוא עד גמר הברכה, שפיר י"ל דיצא ואינו דומה לשבת, ובהקדם המובא (עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ג עמוד ש"א) מכתבי הגרמ"ש שפירא מה ששמע ממרן הגר"ז, דעובדא הוה במי שבר"ח טבת אמר על הניסים בברכת רצה עם יעלה ויבוא, וכששאל להגר"ח הורוהו לשאול את חמיו הג"ר רפאל שפירא, ולומר לו שלדעתו אמירת יעלה ויבוא עולה במקום ברכת רצה, וכשמסר הדברים להגר"ר רפאל שאלו מה אמר קודם, אם יעלה ויבוא או על הניסים, וכשהשיב שאמר יעלה ויבוא קודם פסק שיחזור ויתפלל.

וביאור הדברים בקצרה, דכיון שהפסיק באמירת על הניסים בתוך ברכת רצה, נקט הגר"ח דפתיחת הברכה רצה ה' אלקינו וכו' כמאן דליתנה, רק שיוכל לצאת ידי חובת הברכה בעצם אמירת יעלה ויבוא שיש בה ענין ברכת העבודה, וגם חמיו הג"ר רפאל הסכים לזה, אלא דכיון שאמר קודם יעלה ויבוא שוב מופסק גם נוסח יעלה ויבוא באמירת על הניסים, ולכן הצריכו לחזור ולהתפלל.

ועכ"פ למדנו שהזכרת יעלה ויבוא יכולה לעלות לברכת העבודה שבתפילה, ולכאור' כל שכן שתעלה לברכת בונה ירושלים שבבהמ"ז, שהרי מפרש בה 'וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל' כנגד 'על ישראל

ענינו צ"ל אח"כ רפאינו פעם ב' ק"ו כאן שאמר ראה נא שלא במקומה וכנ"ל עיקר, עכ"ל. הרי שלמד בק"ו צריך שיחזור שוב לומר עננו אחר ראה נא, אך אכתי צ"ב דמאי אהני לן שיחזור על עננו, והרי כבר הפסיק בברכת עננו קודם ראה נא, וכיון שלא חזר על סלח נא כיצד יתקן זאת במה שיאמר עננו לאחר ראה נא.

והיה אפשר לפרש את דברי המגן אברהם דאין הנידון שלו שיחזור על עננו מחמת הבעיה מה שהפסיק על ידו בין סלח נא ובין ראה נא, אלא על מה שאמרו לעננו שלא במקומו ולא יצא בו, אך קשה דא"כ מאי ק"ו איכא מברכת רפאינו הלא המג"א עצמו כתב מקודם לחלק בין ברכת רפאינו שאם לא אמרה מחזירין אותו ובין ברכת עננו שאם לא אמרה אין מחזירין אותו, ועל כן הוא דמהני אפי' שלא במקומו, וא"כ מאי עביד ק"ו השתא לומר דיחזור על עננו מהא דחזור על ברכת רפאינו, ולכאור' מוכח דכונתו לענין ההפסק בין סלח נא לראה נא, אך צ"ב א"כ מאי אהני לן שיחזור על עננו.

ועיין במחצית השקל שביאר את הק"ו של המג"א דביאר דכאשר אמר עננו מקודם ראה נא נמצא דברכת ראה נא שהיא בעלמא ברכה שביעית וכאן נעשית לברכה שמינית, וכ"ש שיחזור מהא דאמרינן דבאמר עננו אחר רפאינו חוזר על רפאונו אע"ג דרפאונו נשארה שמינית כבעלמא, וברכת השנים נמי כתיקנה שנמצאת עשירית והרי זה דינה ביום צום שהיא עשירית מחמת התוספת של עננו, ע"כ, והנראה מדבריו דהטעם שיחזור היא מפני השינוי שעשה לברכת ראה נא שהיא כבר איננה שמינית, ולפי"ז יקשה מאי יהני לן שיחזור עוד הפעם על עננו אחר ראה נא, והלא כבר אמרה לראה נא כברכה שמינית שלא כדין, ועיין נמי בפרי מגדים שהתקשה ככל הנ"ל בביאור דברי המג"א והוסיף בזה ד"אם לומר שיחזור ויאמר סלח ג"כ זה לא ניתן להאמר. עכ"ל, וצ"ב מדוע לא ניתן להאמר ומאי שנא דלגבי רפאונו כן הוא הדין דחזור על רפאונו.

ג] והנראה לומר בכל זה דיש לחלק בין היכא דאמר לברכת עננו קודם ראה נא ובין היכא דאמרה לאחר רפאונו, דאילו אמרה לאחר רפאונו הרי כבר היה הברכה שלא במקומה ושמה ברכה, והמתפלל כבר עבר בתפילתו את המקום הראוי להיות בו ברכת עננו במקומה כדי שנאמר שיאמרה עוד הפעם במקומה, ונשאר בדינו שעלתה לו ברכת עננו שלא במקומה, וכיון דהוי בה תורת ברכה שוב הוי הפסק בין ברכת רפאונו וברכת השנים, וצריך לחזור על רפאונו [ובזה הוא דחלוק משאר טעויות בברכות דא"צ לחזור על הראשונה כמבואר בשו"ע סי' קי"ט וכמושנ"ת ענין זה במאמר הקודם].

משא"כ באומרה לברכת עננו קודם ראה נא, הרי גם אם עלתה לו ברכה שלא במקומה הא מיהת דכאשר מגיע למקומה לאחר ראה נא שוב הוי ליה דין אמירה במקומה, וכלפי דין אמירה במקומה עדיין לא יצא, ויש סברא שיחזור שוב, ואם יחזור עליה במקומה על כרחך תיעקר פעם ראשונה ותיעשה לבטלה, ושוב אי"צ לחזור על סלח נא, ככל טעויות בברכות שאם אמר ברכה לבטלה בין הברכות אין חוזרים על הראשונה אלא ממשיך משם ואילך.

וכבר מעיקרא כאשר יש נידון אם יחזור על סלח נא והראשונה תיעשה לבטלה, נקטינן דעדיף דיחזור על עננו במקומה שכך הוא דינה לאמרה במקומה ועי"ז מאליה תיעשה עננו הראשונה לבטלה ולא יצטרך לחזור על סלח נא מחמתה, ולא אמרינן שיעשה כן בסלח נא לחזור מיד על סלח נא שכרגע אין זה מקומה שהרי כבר עקר ממנה בכך שבירך אחריה עננו [ואמנם יש בזה חידוש דאחר שכבר אמר ראה נא כביכול שלא במקומה שאיננה אחר סלח נא אבל תשוב ותיעשה למפרע במקומה ע"י שיעקור את עננו כשיאמרנה שוב במקומה ויל"ע].

ד] והא דיחזור על עננו בשביל לאומרה במקומה, וקשה דהיכן מצינו זאת הלא אין בה דין חזרה, והוא כבר אמר את ברכתה שלא במקומה ועלתה לו, והנראה ליישב בזה על דרך מה שביאר הביאור הלכה דכיון דהיא ברכה ולא הזכרה בעלמא, שפיר יש בה סברא לחזור עליה, ובזה ביאר הביאור הלכה והוכיח כן דזהו הטעם שצידדו הפוסקים היכא דשכח עננו לאחר ראה נא דיש לו לאומרה אחר רפאינו, אלא שדחו הפוסקים שלא יעשה כן משום דגורם ברכה לבטלה, והנראה דעל דרך זה י"ל כיון שהיא הזכרה שקבעו לה ברכה וקבעו לה מקום הרי אע"ג דאין מחזירין שמו"ע עליה, אבל הא מיהת כשבידו לתקן הא חייב לתקן ולאומרה כברכה, והכא כיון שיעלה בידו גם מעלת במקומה י"ל דשפיר יש סברא שיחזור לאומרה במקומה.

ובאופן אחר י"ל דהכא יש סברא מיוחדת שיחזור עליה לאומרה במקומה אע"ג דכבר אמרה, ד"ל דהכא שאני דבין כך הוא מוכרח לחזור איזה ברכה, שהרי אם לא יחזור על עננו יצטרך לחזור על סלח נא, דכיון שאמרה שלא במקומה הרי היא מפסקת בין סלח

וחדא מילתא הוא, ומשו"ה אע"ג דקי"ל דלעולם חותם בונה ירושלים, מ"מ אם חתם מושיע ישראל יצא ידי הברכה ואינו אלא בור ומגונה, והשתא שמא הוא הדין לברכת בונה ירושלים שבתפילה, שאם טעה וחתם בחתימת הברכה שלאחריה 'מצמיח קרן ישועה' יצא ידי חובתו, שגם לשון זה הוא מענין הברכה דבנין ירושלים כמו שמצינו בבהמ"ז, וצ"ע.

מסקנת הדברים

א] הבקשה שעל בנין ירושלים שבברכת רחם נא וכו' יש בה קיום מצוה דאורייתא של בהמ"ז מדכתיב הטובה זו בונה ירושלים. ב] אמירת 'על הבית הגדול והקדוש' שתיקן שלמה, לכאור' אין חיובו מן התורה וספק אמרו לקולא, אבל ודאי לא הזכיר ביהמ"ק לכאור' לא יצא. ג] בירך בהמ"ז בשבת ודילג כל פתיחת ברכת רחם, שמיד אחר חתימת על הארץ ועל המזון התחיל לומר רצה עד החתימה, לכאור' לא יצא, שהרי לא הזכיר מלכות בית דוד דקי"ל שמעכתב. אבל ביו"ט דכוותה י"ל דיצא, שאמירת יעלה ויבוא עולה לברכת בנין ירושלים עפ"ד הגר"ח, והרי אמר 'וזכרון משיח בן דוד עבדך', אלא דאת"ל שהזכרת ביהמ"ק מעכתב, גם נוסח יעלה ויבוא אינו מועיל. ד] ומצד אחר יש לחלק בין שבת ליו"ט, שבנוסח רצה הזכרת השבת קודם תחילת ענין הברכה, ונמצאת ההזכרה שלא בתוך ברכת בונה ירושלים שתיקנו חכמים, משא"כ בנוסח יעלה ויבוא שהזכרת מעין המאורע אחר תחילת ענין הברכה ובתוכה. ה] טעה בברכת 'ולירושלים עירך' וכו' שבתפילה וחתם בחתימת הברכה שלאחריה 'מצמיח קרן ישועה', שמא יצא ידי חובתו, כדמצינו לענין ברכת בונה ירושלים שבבהמ"ז שהזכרת תשועת ישראל עומדת תחת הזכרת בנין ירושלים, וצ"ע.

הרב אליסף פרלמן

טעה ואמר ברכת עננו אחר רפאונו [ב]

א] במאמר קודם הבאנו לדון בש"ץ שאמר עננו לאחר רפאינו האם צריך שיחזור לומר עננו בשומע תפילה, דהנה כתב השו"ע סי' קי"ט ס"ד וז"ל שליח צבור שגמר גואל ישראל ושכח ולא אמר עננו, לא יחזור אפילו אם עדיין לא גמר רק רפאונו, ואם חזר ברכה לבטלה היא, ע"כ, ובביאור הך דינא כתב המג"א סק"ו וז"ל ואם יחזור ויאמר ענינו יצטרך לומר רפאינו פעם אחרת דצ"ל על הסדר ויהיה ברכה לבטלה דאין מחזירין בשביל ענינו, עכ"ל, וכעין זה כתב הט"ז, ומבואר דאע"ג דאין מקומה של אמירת עננו לאומרה אחר ברכת רפאונו, מכל מקום אם אמרה הרי היא עושה הפסק בין ברכת רפאונו ובין ברכת השנים, וצריך שיחזור על ברכת רפאונו בשביל להסמיכה לברכת השנים.

ונתבאר במאמר קודם לבאר דנראה להוכיח מדברי הפוסקים דהך ברכת עננו שבירך לאחר רפאינו יש בה דין ברכה והזכרה של עננו, אלא שלא נעשית כדינה במקומה ועל כן הוא דהיה צריך לחזור לומר עננו אם לאו משום דגורם עי"ז שיצטרך לברך ברכת רפאונו פעם נוספת וחדא מינייהו לבטלה, הא מיהת דהיה לו הזכרה בברכה שבירך עננו וזה טעם לומר שלא יצטרך לומר עוד הפעם עננו כשיגיע לשומע תפילה, אלא דהקשינו בזה מהדין המבואר בהזכיר עננו לאחר סלח לנו קודם ראה נא דפסק המשנ"ב דלא יחזור על עננו לאחר ראה נא, ויאמרנו בשומע תפילה, ואשר צ"ב מאי שנא שצריך לאומרו בשומע תפילה, והלא כבר הזכירו בברכה ואע"ג דלא הוי במקומו.

ב] והנראה בזה, ובהקדם, דהנה בעיקר פסקי המשנ"ב בס"ק יז' בדינים אלו, יש להקשות מסתירת הדינים בין הזכיר עננו לאחר רפאונו ובין הזכיר עננו לאחר סלח נא, דלגבי הזכיר עננו לאחר רפאונו כתב דכיון דאין זה מקומו של ברכת עננו על כן הוי הפסק בין ברכת רפאונו לברכת השנים וצריך שיחזור על ברכת השנים, ואילו בבירך עננו לאחר סלח נא מבואר דאין צריך שיחזור על סלח נא אלא ממשיך ראה נא, וכל הנידון הוא האם יחזור עוד פעם על עננו אחר ראה נא או לאו, וצ"ב מדוע שלא יחזור על ברכת סלח נא כמו שדינו לחזור על רפאונו.

ובאמת המג"א דימה קצת הדינים ולמד מדין האומר אחר רפאונו לדין האומר אחר סלח נא, וז"ל ואם טעה ואמר ענינו קודם ראה נא צ"ע אם יחזור ויאמר ענינו אחר ראה נא מידי דהוי אשאר ברכות או דלמא כיון דאפי' לא אמרה כלל אין מחזירין אותו ה"ה אם לא אמרה במקומה, או דלמא צ"ל כסדר כמ"ש דאם יאמר

מודלק מבעו".

ג. בירידים שכתב המ"ב סק"ל דאע"פ שנושתייהם הדליקו בביתם, מ"מ חייבים להדליק מחמת חובת המקום, אם אף בהם איתא להאי דינא דאם היה מודלק מבעו"י צריכים לכבות ולחזור ולהדליק לצורך שבת.

וקודם שנברר את המבוכה שיש בזה, הן בגדרי חיוב הדלקת נר שבת, והן בדינים העולים, נקדים תחילה את טעמי הדלקת נר שבת והמקורות לב' הדינים.

אם הדלקה משום עונג או שלום בית

בשבת כ"ה ע"ב אמרו "הדלקת נר בשבת חובה". רש"י ותוס' שם פירשו דהוי חובה מחמת עונג הסעודה. אולם בכלבו ס' ל"א כתב "משום הדלקת נר שבת חובה, משום שלום הבית, פירוש, שלא יכשל באבן או בעץ או בשום דבר", וכ"כ התשב"ץ קטן ס"ו "משום הדלקת נר בשבת חובה משום שלום בית. פי' שלא יכשל בעץ או באבן או בשום דבר", ודבריו נפסקו בסעיף ו', ועפ"ז כתבו המג"א סק"ג והמ"ב סק"ח דבחורים מברכים בחדרם אע"פ שאינם אוכלים שם ואין בזה אלא טעמא דשלא יכשל בעץ ואבן. וכך מבואר ברא"ש ביומא פ"ח ס' כ"ז דכתב שמברכים על נר ביר"כ וז"ל, "ויראה שיש לברך על הדלקת הנר כמו בשבת משום שלום בית", וכך פסקו הטור והשו"ע בס' תר"ו דמברכים על הנר ביר"כ.

ראיות דאיכא חיוב גברא להדליק נר שבת

א. מדברי הרמ"א הנ"ל דאם היה מודלק ועומד מבעו"י צריך לכבותם ולהדליקם לצורך שבת מוכח דאיכא חיוב גברא, דאם הוי רק חובת המקום, מהיכי תיתי לכבות ולהדליק מקום שיש בו אור, ולכאורה הך דינא הוא מחמת החיוב גברא שמוטל על כאו"א להדליק נר שבת. ואולי יש לדחות, דבעינן 'נר של שבת', וכל שהודלק מבעו"י לאו נר שבת הוא.

ב. מדכתב השו"ע בס"ז [ומקורו בראב"ה] דאכסנאי שאשתו לא מדלקת עליו צריך להשתתף בפרוטה דומיא דנר חנוכה, מוכח דאף בנר שבת איכא חיוב גברא, דאם החיוב רק מחמת המקום, אין סיבה לדין שיתוף אחרי שהדליק בעה"ב, וכ"כ הבה"ל בסעיף ו' על דינא דאכסנאי "שיש מצוה על כל איש ישראל הדלקת נר בשבת".

ג. השו"ע כתב בס"ח [ומקורו במהרי"ל ס' נ"ג] ד"א שאם היו ב' או ג' בעלי בתים בבית אחד מדליקים כולם בברכה [והשו"ע רק חשש דעל תוספת אורה אין מברכים, והרמ"א אף לזה לא חשש]. ויש לתמוה, דהנה זה פשוט שאחרי שאחד הדליק, פקע חובת המקום, דודאי אין חיוב לעשות תוספת אורה, וא"כ צ"ע היכי שייכא הדלקת כמה בני"א בחדר אחד, וע"כ דמחמת החיוב גברא המוטל על כל אחד ואחד, יכול כ"א לקיים חיובו באותו בית על אף דהמקום לא מחייב תוספת אורה [ומ"מ אף בזה בעינן שלא יהיה שרגא בטיהריה כמבואר במהרי"ל].

ד. הרמב"ם פ"א מברכות ה"ב וה"ג באר את החילוק בין מצוה של חובה למצוה שאינה חובה, וז"ל בה"ב "יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות, ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה וכו'". ובה"ג כתב, "וכן כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר בשבת והדלקת נר חנוכה, בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונטילת ידים מברך על הכל קודם לעשייתן". ומקורו של הרמב"ם דנר שבת הוי מצוה של חובה הוא ממה שאמרו בגמ' 'הדלקת נר בשבת חובה', ולפ"ז מבואר ברמב"ם דעל מצות נר שבת חייב לרדוף אחריה כתפילין וכדו', ואינה כמזוזה ומעקה שאין צריך לרדוף אחריהם, וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ"ה משבת ה"א דממה שאמרו 'הדלקת נר בשבת חובה' יש ללמוד דהוי מצוה שצריך לרדוף אחריה, ואינה כנט"י וע"ח.

בד' הגריש"א דצריך לשכור בית לנר חנוכה וה"ה לנר שבת

ומרן הגריש"א זצ"ל הוכיח מהרמב"ם הנ"ל דאדם שאין לו בית או מקום להתאכסן בחנוכה חייב לשכור בית כדי לקיים מצות נ"ח [הובא בפניני חנוכה פ"א] וחלוק ממזוזה ומעקה שלא חל חיוב מזוזה ומעקה על מי שאין לו בית כמבואר ברמב"ם הנ"ל.

ולפ"ז פשוט שה"ה דחייב אדם לשכור בית כדי לקיים מצות נר שבת, וכ"כ בארחות שבת במילואים עמ' קפ"א דלדעת מרן

נא ובין ראה נא, וא"כ עדיף לו שיחזור על עננו במקומה ויעקור את הברכה הראשונה של עננו שאמרה שלא כהוגן שהיתה שלא במקומה, ולא יצטרך לחזור על סלח נא שהיתה בשעתה כהוגן.

ולפ"ז נראה דאפשר לבאר את דברי המגן אברהם דכתב דהוא ק"ו דכן יעשה, די"ל דלמד המג"א ק"ו דהנה לגבי אמר עננו לאחר ברכת רפאנו אמרינן דיחזור ויאמר רפאנו לאחריה וזהו אע"פ שאמר את ברכת רפאנו כדין אלא מפני ההפסק שלאחריה יש לו לאומרה כדין, וכ"ש הכא דיש לו לומר עננו במקומה כדין, והכונה דבעצם היה לו לחזור על ברכת סלח נא בדומה למה שחוזר על ברכת רפאנו, אלא שיש לו פתרון אחר ע"י שיחזור עננו במקומו שוב לא יצטרך לחזור על סלח וכמושנ"ת לעיל, וכ"ש שיש לו לעשות כן שהרי מרויח בכך מלבד את התיקון של סלח נא, גם את הרווח שיהא ברכת עננו במקומה הראוי לה לאחר ראה נא.

ה] ודאיתנן להכי בביאור דברי המגן אברהם, נראה ליישב את פסקי המשנ"ב, מה שהקשינו בתחילה דלגבי אמר עננו אחר רפאינו פסק דלא יאמרנה כיון דיגרום ברכה לבטלה לחזור על רפאנו, ומבואר דעצם אמירתה שלא במקומה יש בה תורת ברכה, ובאמר עננו קודם סלח נא פסק דיחזור לומר עננו בשומע תפילה והיינו משום דחשש לומר דמה שנאמרה שלא במקומה אין בו תורת ברכה והזכרה כלל, וצ"ב מאי שנא.

והנראה ליישב עפ"י הנ"ל, דאילו כשאמר עננו אחר סלח נא הרי כשהוא מגיע לאחר ראה נא שוב בדין הוא שיאמר ברכת עננו במקומה וכמו שסובר המגן אברהם, ולא מהני לזה מה שאמר ברכה שלא במקומה, וכך פסק המגן גיבורים לחומרא עכ"פ שיאמרנה בשומע תפילה, אבל אם אמר לאחר רפאנו הרי כבר עבר את מקומה ואין לו דין לחזור ולומר במקומה, והרי הוא נשאר בעיקר דין האמירה שלו שכבר הזכיר עננו.

ולפי ביאור זה נחזור למה שפתחנו בו במאמר א' בש"ץ שטעה ואמר עננו לאחר רפאנו, ונתבאר דכיון דהוי דין ברכה לעננו, אינו צריך לחזור ולומר עננו בשומע תפילה, והקשינו מהאומר עננו אחר סלח נא דפסק המשנ"ב דחוזר לומר עננו בשומע תפילה, ולהנ"ל מיושב שפיר דהתם דבעיקר דינו היה לשוב ולומר עננו במקומה לאחר ראה נא על כן נתחדש עליו דין אמירה ואם לא אומרה כברכה יאמרנה בשומע תפילה, משא"כ שאמר לאחר רפאנו הרי לא שב לחיובו לאומרה במקומה כיון דעבר את מקומו ושוב אינו חייב הזכרה נוספת בשומע תפילה.

ו] ולכא' יש ליישב בזה עוד, דהיכא דאמר עננו אחר רפאנו הרי כיון שדינו לחזור על רפאנו, א"כ נמצא דהוא גורם לעננו שאמר להיות קודם רפאנו ואחר ראה נא, ושוב נמצא דנתקיים דינו באמירת עננו במקומו, וכיון דהכי בודאי נפטר מלחזור בשומע תפילה, משא"כ באמר עננו קודם סלח נא דלא אמרה במקומה ואינו נפטר בכך מלאומרה בשומע תפילה, אך אכתי יקשה דהא מכל מקום מוכח דתורת ברכה איכא לעננו גם שלא במקומה, דהא על כן הקשו הפוסקים שיאמרנה לאחר רפאנו, וכיון דאית בה תורת ברכה מדוע שיצטרך לחזור ולאומרה בשומע תפילה, ומוכח כדאמרן לעיל דכיון דהגיע עוד הפעם למקומה נתחדש עליו דין אמירת עננו ואם אין בזה כח לחייב ברכה בפני עצמה הרי זה מחייבו עכ"פ לאומרה בשומע תפילה.

הרב חיים הלפרט

אם נר שמודלק מבעו"י בשאר חדרי הבית צריכים לכבותו

במאמר זו נעסוק בנידון שורשי בהל' נר שבת שיש בו מבוכה גדולה, דהנה ידועים דברי הרמ"א בס' רס"ג ס"ד שכתב, "ואם היה הנר דלוק מבעוד היום גדול, יכבנו ויחזור וידליקנו לצורך שבת" [ומקורו בתוס' בשבת דף כ"ה ע"ב]. ויל"ע אם דין זה נאמר רק קודם שיצא את החובת גברא דמצות הדלקה, או אף היכא דחיוב הדלקתו הוא רק מחמת חובת המקום. ויש בנידון זה כמה נ"מ.

א. אם אף בשאר חדרי הבית שהחיוב להדליק בהם הוא רק מחובת המקום, צריכים לכבות כשהיה מודלק מבעו"י.

ב. בבחורים ההולכים חוץ לביתם שמבואר בסעיף ו' שחייבים להדליק בחדרם אע"פ שנושתייהם הדליקו בביתם [כמבואר במ"ב ס"ק כ"ח] ויצאו את החובת גברא, דמ"מ חייבים מחמת המקום, אם אף בהם איתא להאי דינא דהרמ"א דצריך לכבות הנר שהיה

המובא לעיל.

אולם לפ"ז נפיק לן חידוש גדול לדינא, דאף בשאר חדרי הבית כשהיה חשוך דחל חיובא דנר שבת, אם ידליק חשמל שאינו כשר לנר שבת [עכ"פ להסוברים כן], יהיה חייב לכבותו דכיון דחל תו לא פקע, והוא חידוש גדול שלא שמענו.

עוד צ"ע בעיקר הסברא ד'כיון דחל תו לא פקע', הא לכאורה סברא זו לא שייכא הכא, דהא מעיקרא לא הוי חיוב גברא אלא רק חובת מקום, וכל שהדליק אחד מהם, הושלם דינו של המקום.

בד' הארחות שבת דמירידים מוכח

דהוי חובת בית וגברא

ובארחות שבת פל"ג הערה ח' הוכיח מעיקר דין 'ירידים' דל"ה חובת בית לחודיה אלא גם חובת גברא, דאל"כ היה ראוי לדמותו למזווה שמספיק מזווה אחת לכמה ירידים, וממה שמצינו דחל חובת הדלקה על כל הירידים יש ללמוד דאיכא נמי חיוב גברא.

ודבריו צ"ע, דא"כ אף בשאר חדרי הבית נימא כן, דלא תועיל הדלקה בחשמל שאינו כשר, דכיון דחל חיוב הדלקה תו לא פקע, וכבר הובא לעיל דהארחו"ש גופיה כתב שפשוט שאינו כן, וצ"ע.

בד' שבט הלוי דבשאר חדרי הבית א"צ לכבות

ובחורים וירידים צריך לכבות

ונראה בהקדם מש"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' כ"ד, דכתב משמיה דגאון אחד דמש"כ הרמ"א שאם היה מודלק ועומד מבעו"י צריך לכבות, קאי אף אהדלקת שאר חדרי הבית. והשבט הלוי נחלק עליו משום שמשמעות הראשונים דהחיוב בשאר חדרי הבית אינו חיוב כ"כ גמור, ולהכי אין דין לכבות. ומבואר מדבריו דבבחורים וירידים מסכים לאותו גאון דאם היה מודלק ועומד מבעו"י חייב לכבות ולהדליק לצורך שבת.

ודבריו צ"ב במה הניח סכינא חריפא בהאי ענינא, דהא אף בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם איירי דרך לנין בחדרם [כמבואר במ"ב ס"ק כ"ח] וטעם ההדלקה רק משום שלא יכשל בעץ ואבן, ומ"מ נקט דאם היה מודלק ועומד צריך לכבות, ומ"ש שאר חדרי הבית דאף שם טעם ההדלקה כדי שלא יכשל בעץ ואבן, בהם א"צ לכבות.

באור חדש בבחורים וירידים דלא יצאו

החובת גברא בהדלקת נשותיהם

ונראה לדון בדבר חדש, דבאמת בחורים וירידים ההולכים חוץ לביתם, לא יוצאים יד"ח החובת גברא בהדלקת נשותיהם, ואם לא ידליקו בחדרם נר שבת, אינם מבטלים רק החובת המקום, אלא אף את החיוב גברא המוטל על כל איש מישראל, ובאור הדבר, דצריך לקבוע היכן מקום דירו של אחד, ולענין זה כתבו הראשונים דבחורים וירידים שקבעו את דיוורם מחוץ לביתם, יש בזה התנתקות מבייתם שאצל נשותיהם, ומעתה חל עליהם חיוב גברא להדליק באותו בית. ואע"פ שאכסנאי שאשתו מדלקת עליו אינו צריך להשתתף בפרוטה, דיוצא בהדלקת אשתו, היינו רק אכסנאי שלא קבע לעצמו דירה בפנ"ע, אלא רק מתאכסן אצל בעה"ב, דבכה"ג לא פקע ממנו מקום דירו שאצל אשתו, ויוצא את חובת גופו בהדלקת אשתו, אבל בחורים וירידים שאינם אורחים אלא הם בעלי בית במקום דיוורם בשבת זו, אינם יוצאים יד"ח החובת גברא בהדלקת נשותיהם אלא בהדלקה שבמקומם.

בד' הראשונים דאיכא חובת גברא בבחורים

ויסוד הדברים מבואר בראשונים, דהנה מקורו של השר"ע בבחורים הוא מהתשב"ץ קטן ס"ו שכתב בזה"ל, "ואומר אותם הבחורים ההולכים ללמוד ממקום למקום שלא אצל נשותיהם שצריכים להדליק בערב שבת נר ולברך עליו. משום דהדלקת נר בשבת חובה משום שלום בית. פי' שלא יכשל בעץ או באבן או בשום דבר. אבל מי שהוא אצל אשתו בעיר אינו צריך להדליק בחדרו מפני שאשתו מדלקת בשבילי".

ובשבט הלוי ח"ג סי' כ"ד כתב שמשמעות דבריו דא"צ כלל להדליק בשאר חדרי הבית [ולא כפי שאנו פוסקים], ומ"מ כתב התשב"ץ שבחורים ההולכים חוץ לביתם צריכים להדליק במקום שהותם, אע"פ שבשניהם איתא להדלקת אשתו, וצ"ב מ"ש. ומוכח כנ"ל דבשאר חדרי הבית יצא יד"ח החובת הגברא, ולהכי א"צ להדליק בשאר חדרי הבית, אבל בחורים לא יוצאים החובת גברא בהדלקת נשותיהם, ולהכי צריכים להדליק בחדרם.

הגריש"א זצ"ל דחייב לשכור בית כדי לקיים מצות נ"ח, ה"ה דחייב לשכור בית כדי לקיים מצות נר שבת.

ראיות דאיכא חובת מקום

א. מדכתב השר"ע בס"ו דבחורים ההולכים חוץ לביתם אע"פ שנשותיהם הדליקו עליהם [כמבואר במרדכי ותשב"ץ קטן ס"ו ומטה משה סי' תי"ט, ומ"ב סק"ח] מ"מ חייבים להדליק בחדרם בברכה, יש ללמוד דאע"פ שיצאו את החובת גברא ע"י נשותיהם [כדחזינא בסעיף ז' שאם הם רק אכסנאי, נפטרים בהדלקת נשותיהם], מ"מ המקום מחייבם בהדלקה.

ואין לומר דהמקום מחיל חיוב גברא, דא"כ כל אכסנאי יהיה חייב להשתתף אע"פ שאשתו מדלקת עליו, וע"כ דהמקום לא יוצר חיוב גברא, ולהכי כל שאשתו מדלקת, יצא בהדלקתה את החובת גברא, ומצד המקום, סגי במה שהדליק בעה"ב.

ב. כך מבואר במג"א סק"ד שהביא את מש"כ המטה משה דה"ה כל איש בביתו צריך להדליק נר בכל חדרי הבית, וכ"פ המ"ב סק"ב וסק"ל ובבה"ל ס"ו, והיינו מחמת חובת המקום, שהרי את החובת גברא כבר יצא.

ג. כך מבואר במ"ב סק"ל בשם העולת שבת דירידים ההולכים חוץ לביתם ובעה"ב אינו עמהם, אע"פ שנשותיהם הדליקו במקום אחר, כל שבעה"ב אינו עמהם חייבים להדליק בברכה, ומוכח דאיכא נמי חובה מחמת המקום.

באור הנידון אם איכא דין לכבות

מחמת החובת מקום

ומעתה יל"ד אם מה שמצינו דכשהיה מודלק ועומד מבעו"י צריך לכבות ולחזור ולהדליק לצורך שבת, אם הוא רק במקום שלא קיים החובת גברא, או אף באופנים הנ"ל דחייב רק מחמת חובת המקום כגון בשאר חדרי הבית או בבחורים וירידים.

שורש הנידון תלוי במש"כ לדון לעיל אם הא דחייב לכבות ולחזור ולהדליק הוא מחמת החיוב גברא, דלפ"ז בחובת מקום ליתא להאי דינא, או שהוא משום שבעינן נר שבת, דלפ"ז אף בחובת מקום איתא להאי דינא.

בדברי הארחות שבת דבחובת מקום א"צ לכבות

ובארחות שבת ח"ד פל"ג סעיף י"ט כתב דא"צ לכבות בשאר חדרי הבית, וה"ה דסגי בחשמל גם את"ל דאינו כשר לנר שבת, דכל שבפועל יש אור בשאר חדרי הבית, לא חל חיובא מחמת המקום.

ויל"ע אם כך הדין אף בבחורים וירידים, דמסברא אין חילוק בזה, דכל הנהו אין חיובם אלא מחמת המקום, וכ"כ בארחות שבת הערה רס"ה לענין בחורים, דכיון דיצאו יד"ח גופם בהדלקת נשותיהם, לא חל עליהם חיוב מחמת המקום, וכן האריך במילואים שבסוף הספר, וכ"כ בהערה רס"ח לענין ירידים דאם אחד מהם קדם והדליק נר בחדר, יצאו שאר הירידים, כיון שסו"ס יש אור בחדר, ואת חובת הגוף יצאו ע"י נשותיהם.

ובאמת שמנהג העולם שלא מכבים את האור בשאר חדרי הבית כדי להדליק נר לצורך שבת, וכמש"כ בפשיטות הארחות שבת. אולם במש"כ הארחות שבת דכן הדין אף בבחורים וירידים יל"ע טובא כפי שיתבאר להלן.

תמיהה מהדין של ירידים

דהנה דין 'ירידים' הובא במ"ב סק"ל בשם העולת שבת, וז"ל, "ועל הירידים שמתאכסנים הרבה בע"ב בחדר אחד ואין הבעה"ב עמהם בחדרם חל עליהם חובת הדלקה בברכה אפילו אם נשותיהם מדליקין בביתם ע"כ ישתתפו כולם וידליק אחד ויברך ויכוין להוציא כולם בברכתו וגם הם יכוונו לצאת בברכתו".

ויש לתמוה, דכיון דאם היה מודלק ועומד א"צ לכבות, מ"ט צריכים כולם להדליק, הא די שיסכימו ביניהם שאחד ידליק ועי"ז יושלם חובת המקום [דלא משמע שהיא רק עצה שיזכו כולם במצוה].

ולפני שנים רבות שאלתי כן קמיה דהגאון האדיר רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, והשיב דאע"פ שאם היה מודלק ועומד א"צ לכבות, מ"מ היות וכשהיה חשוך חל חיוב על כולם, תו לא פקע אף כשהדליק אחד מהם.

ולפ"ז פשוט שאם אחד מהם קדם והדליק, לא יצאו שאר הירידים, דכיון דחל עליהו חיוב דהדלקה תו לא פקע, ודלא כהארחות שבת

יכשל בעץ ואבן.

כבוד שבת להכין את ה'שלא יכשל' או 'העונג'

ויש להוסיף בשורש הדברים, דהנה בדף כ"ה ע"ב פירש רבא דטעמא דר' ישמעאל שלא ידליק בעטרון מפני כבוד שבת הוא משום דשמא מחמת שריחו רע יצא מביתו, וע"ז פריך אביי ויצא, ומשני רבא דהדלקת נר בשבת חובה. וקשה, דהא הראשונים נחלקו במה שאמרו 'הדלקת נר שבת חובה' אם הוא מחמת עונג הסעודה, או שלא יכשל בעץ ואבן, ומדוע אומר ר' ישמעאל דהטעם מפני כבוד השבת. ומוכרח דשורש חיוב הדלקת נר שבת מפני כבוד השבת, אלא שהכבוד הוא ע"י שמכין או את 'עונג הסעודה' או את ה'שלא יכשל בעץ ואבן'.

ולפ"ז מבואר שפיר הא דאיכא חיוב גברא אף לענין שלא יכשל בעץ ואבן, דהא שורש החיוב הוא 'כבוד שבת', אלא שהכבוד הוא ע"י שמכין את המקום 'שלא יכשל בעץ ואבן'.

ומעתה מבואר היטב מש"כ דבחורים שלא יצאו החובת גברא בהדלקת נשותיהם, חל עליהם חובת גברא לכבד השבת ע"י הדלקת נר כדי 'שלא יכשל בעץ ואבן', דאף ע"ז איכא חובת גברא לכבד השבת.

ולפ"ז מבואר שפיר מש"כ העולת שבת לענין ירידים, דחל על כל הירידיים חיוב גברא להדליק נר במקומם, היות ולא יצאו החובת גברא בהדלקת נשותיהם, ולהכי צריך האחד להדליק והשאר להשתתף בפרוטה ולכוין לצאת בברכתו.

חידוש לדינא בנר חנוכה

ולפ"ז יוצא חידוש גדול לדינא, דירידיים שעזבו בחנוכה את ביתם ויש להם בית עצמי במקום אחר, חייבים להדליק שם מדינא ולא רק מחשד. ומש"כ השו"ע בסי' תרע"ז ס"א דאם יש לו חדר פרטי צריך להדליק רק מפני החשד, הוא משום שהתם איירי באורח [כמבואר במ"ב סק"ז שגם כשיש לו חדר פרטי מהני שיתוף], אבל בירידיים שיש להם דירה עצמית, לא יוצאים יד"ח החובת גברא בהדלקת נשותיהם.

דינים העולים

ועולה מכ"ז, דירידיים ובחורים, אם היה מודלק ועומד מבעו"י חייבים לכבות כמש"כ הרמ"א בס"ד, דהא ע"ז אמרו בגמ' 'הדלקת נר בשבת חובה', וע"ז קאי הרמ"א. ולפ"ז פשוט שאם קדם האחד מהירידיים והדליק, לא פקע חיוב כולם, אלא איכא חובת גברא לקיים הדלקה אחת ע"י שיתוף עבור כולם, וכ"ז מתבאר בשבט הלוי המובא לעיל, ומ"מ בשאר חדרי הבית, דיצאו כולם את החובת גברא, ואין חיובם אלא מחובת המקום, פשוט שאם היה מודלק ועומד א"צ לכבות, וכן פשוט דא"צ נר שכשר לנר שבת.

הרב אברהם זנגר

התפלל מעריב של שבת מבעו"י ואח"כ עשה מלאכה בטעות

מעשה באחד שקיבל שבת לאחר פלג המנחה והתפלל מעריב וחזר לביתו לסעודת שבת מבעו"י בשעה שבני ביתו עדיין לא סיימו את ההכנות לשבת, ומתוך היסח הדעת הדליק את האור.

התרת נדרים על קבלת שבת

והנה מי שעשה מלאכה לאחר שקיבל שבת יש לו עצה להשאל על קבלתו בפני שלושה, מפני שלדעת כמה פוסקים קבלת שבת מפלג המנחה חלה מדין נדר ומועיל ע"ז התרת נדרים, (כ"כ הלבוש סוס"י רס"ג, והובא בא"ר שם סקל"ח, פמ"ג מ"ז סק"ג, חת"ס סי"ז, וגליון רעק"א סי' רס"א וסי' רנ"ג ס"ב, ועי' כתבי קה"י החדשים שבת סי' א' מש"כ בביאור הדבר), וכ"כ בספר ארחות שבת (פכ"ז הערה נ"ח) דלדעת הפוסקים הנ"ל ראוי שישאל על קבלתו כדי לעקור את העבירה למפרע.

אולם בניד"ד שהתפלל מעריב, כתבו כמה אחרונים דאם ישאל על קבלתו תהיה תפלתו לבטלה, מאחר שמבואר בשו"ע (סי' רס"ג ס"א) דא"א להתפלל מעריב של שבת בלא קבלת שבת מפני שמזכיר בה קדושת שבת (ערך שי' רס"ז) שו"ת באר חיים (מליניק סי' כ"ח), וכן מבואר באגרות משה (או"ח ח"ד סי' צ"ט) דאם קבלת שבת שלו נעשית

אלא דאכתי י"ל שכל דבריו אינם להלכה, דהא המג"א סק"ד והמ"ב סק"ח פסקו דאיכא דין הדלקה אף בשאר חדרי הבית, ולפ"ז שוב אין מקור לחלק ביניהם.

אולם נ"ל דככל הנ"ל י"ל אף להלכה, דהנה מקור המג"א מהמטה משה סי' תי"ט שהעתיק את המרדכי בזה"ל, "כתב המרדכי בפרק במה מדליקין וז"ל, אומר מהר"ם דבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר של שבת בחדרם ולברך עליו, משום דהדלקת חובה משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן. אבל מי שהוא אצל אשתו אין צריך להדליק בחדרו ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת עליו בשבילי". ומדבריו למד המג"א דאף בשאר חדרי הבית צריך להדליק, רק שאין לברך עליהם, [וכעין מש"כ המט"מ מבואר בכלבו סל"א "אבל מי שהוא אצל אשתו אינו צריך להדליק בחדרו נר, לפי שאשתו מברכת בשבילי"].

אולם פשוט שאינו חולק על התשב"ץ, אלא שפירש את התשב"ץ לענין ברכה. וקשה, דהא להדיא כתב התשב"ץ דמי שהוא אצל אשתו, אשתו מדלקת בשבילו, אבל בבחורים אין אשתו מדלקת בשבילו.

באור החילוק בין בחורים לשאר חדרי הבית לענין ברכה

ונראה מוכרח דהחילוק לענין ברכה דבחורים לא נפטרים בברכת נשותיהם ושאר חדרי הבית כן נפטרים נעוץ ביסוד שנתבאר לעיל, דבחורים לא יוצאים את החובת גברא בהדלקת נשותיהם, משא"כ האיש בשאר חדרי הבית יוצא את החובת גברא בהדלקת אשתו, וזה טעם החילוק לענין ברכה, דאיש בשאר חדרי הבית אחרי שמשתמש בברכת אשתו לענין עיקר הבית, מהני אף לשאר חדרי הבית, משא"כ בחורים שאינם משתמשים בברכת נשותיהם לענין הבית [שהרי התנתקו מהבית], חייבים לברך בפנ"ע במקום שהותם שהוא מקום קיום חיוב הגברא שלהם.

בד' המטה משה דשאר חדרי הבית הוא דקדוק במצוה

המטה משה בסוף סי' תי"ט כתב, "ומשום הכי נראה מי שיש לו כמה חדרים והולך מן הבית לחדר, שצריך להיות לו נר אחד בכל המקומות, שיש לחוש שמא יכשל שם, וכן קבלתי מן המדקדקים במצוה", ובשבט הלוי הנ"ל דייק מלשונו דהחיוב בשאר חדרי הבית רק מצד דקדוק המצוה, אולם המג"א והמ"ב כתבו להדיא דחייב להדליק. אולם לפמש"נ י"ל דכוונתו דהוי רק מחובת המקום ולא מחובת הגברא, והאי דינא הוי 'דקדוק המצוה', שהרי לא ע"ז אמרו בגמ' 'הדלקת נר בשבת חובה', ופשוט שא"צ לרדוף אחרי מצוה זו, אלא אם היה מודלק ועומד א"צ לכבות.

החילוק בין בחורים וירידיים לשאר חדרי הבית

ומבואר היטב מש"כ השבט הלוי דשאני דין בחורים וירידיים משאר חדרי הבית, דבבחורים וירידיים איכא חובת גברא, ולהכי אם היה מודלק ועומד צריך לכבות, אבל שאר חדרי הבית שיצא חובת הגברא, אין חיובו אלא מטעם חובת המקום, ולהכי פשוט שאם היה מודלק ועומד מבעו"י א"צ לכבות, ודלא כאותו גאון שנקט דגם בשאר חדרי הבית צריך לכבות.

איכא חיוב גברא אף שלא יכשל בעץ ואבן

אלא דעיקר הדבר צ"ב, דהא מבואר להדיא בראשונים ובפוסקים הנ"ל דטעם הדלקת אותם בחורים הוא רק שלא יכשל בעץ ואבן שהרי לא אוכלים שם, ולכאורה האי טעמא הוא רק חובת מקום, ומה שייך לומר דאיכא חובת גברא.

אכן מיניה וביה מוכח דגם על הדלקה דשלא יכשל בעץ ואבן איכא חיוב גברא, דהא מבואר בשו"ע שבי"כ טעם ההדלקה רק כדי שלא יכשל בעץ ואבן, ואטו ביו"כ אם היה מודלק ועומד מבעו"י א"צ לכבות, אלא מוכרח דאיכא חיוב גברא להדליק נר שבת ואין נ"מ אם הוא כדי שלא יכשל או לעונג הסעודה, ואף לזה צריך לכבות, וכן כל דיני נר שבת.

ובאור הדברים י"ל, דאין שייכות בין הנידון אם הטעם הוי שלא יכשל בעץ ואבן או הטעם הוי משום עונג הסעודה, לנידון אם הוי חיוב גברא או רק חובת מקום, דכבר כתבנו שבראשונים הנ"ל מבואר דמה שאמרו 'הדלקת נר בשבת חובה' קאי על הדלקה דשלא יכשל בעץ ואבן, וכיון דאיכא חובת גברא בנר שבת [כהראיות שהובאו לעיל], ע"כ דאיכא חובת גברא להדליק נר שלא

אכן מצאנו בכמה דוכתי דיש איסור בדבר;

א. עי' רשב"א (גיטין פג.) דהמגרש את אשתו ע"מ שלא תאכל מצה בליל פסח והלכה ונישאת, אסור לה לאכול מצה בליל פסח מפני שגורמת עי"ז לעצמה איסור אשת איש למפרע.

ב. בגמ' שם (פד.) משמע דהאומר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר וישן היום אסור לו לישן למחר מפני שגורם לעצמו איסור בל יחל למפרע.

והנה ראיות אלו יש לדחות, דשם הוא ענין תנאי, ומעיקרא האיסור מותנה ועומד בקיום התנאי, ולכן י"ל דקיום התנאי הוא גמר האיסור, אבל בניד"ד שכבר נגמר המעשה בהיתר גמור בלי שום תנאי, אלא שהוא מחדש את האיסור למפרע ע"י דין התרת נדרים, י"ל דאין בכך איסור, דבשעתו לא עבר שום איסור, וגם עתה אין בכך איסור.

ג. אך יש להוכיח מדברי הרמ"א (י"ד סי' שכ"ג, ע"ש בש"ך סק"ו) דאם נתערבה חלה בעיסה ואכל חלק מהעיסה אסור לו להשאל על הפרשת החלה מפני שגורם לעצמו למפרע שעבר על איסור טבל.

לגבי האיסור לגרום עבירה למפרע

אין חומרא של קום ועשה

אך מ"מ נראה להוכיח מכמה דוכתי דאיסור זה לגרום לעצמו איסור למפרע אין בו חומרא של קו"ע;

א. הש"ך שם הקשה ע"ד הרמ"א דאם אינו נשאל הלא נמצא שאכל תערובת חלה (ואיסור חלה חמור יותר מאיסור טבל, עי' דרך אמונה בביה"ל תרומות פ"ד ה"ז ד"ה כדרך), וא"כ למה לא ישאל, ותי' דאיסור טבל חמור יותר מחלה בתערובת מאחר שלד' הרבה פוסקים בטלה ברוב. ומשמע מדבריו דאין איסור להשאל ולגרום איסור למפרע כדי לתקן איסור אחר.

ב. עי' רש"ש (נדרים נט.) דמותר להשאל על הקדשת הקרבן שנשחט בעזרה ולגרום עי"ז שעבר למפרע על שחיטת חולין בעזרה כדי להנצל מאיסורים אחרים.

ג. ידועים דברי הגרע"א (חולין פא.) וז"ל; 'מסופק אני אם שחט שלמים ולא זרק הדם ואח"כ שחט בנו חולין אם מורין לו שלא יזרוק הדם כדי שלא יעבור הלאו (דאותו ואת בנו לד' ר"ש דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה) או דעשה דוחה אותו דמ"מ השתא איכא עליו עשה, רק אם יעשה עשה יעבור עליו למפרע על הלאו וצ"ע' עכ"ל. משמעות דבריו דזה ודאי דלא שייך כאן דין עשה דוחה ל"ת (וטעם הדבר יבואר להלן), ונידון דידיה הוא רק דהחיוב עשה דהשתא מחייבו יותר מהלאו דאתמול, כי אין הלאו על עצם המעשה דהשתא אלא משום דהלאו דאתמול תלוי במעשה דהשתא, (וכן ביאר מרן הגר"ד לנדו שליט"א בספרו זכר דבר סי' ג.) ומתבאר מזה ג"כ דאין איסור לזרוק הדם ולגרום איסור למפרע כדי לקיים מצוה אחרת.⁴

יסוד האיסור משום לפני עיור או תשובה

או מגוף האיסור דמעיקרא

ויש לבאר טעם הדבר, דהנה יש לחקור ביסוד האיסור לגרום איסור למפרע, דבפשוטו י"ל דהוא כעין איסור לפני עיור [עי' חזו"א (י"ד סי' ס"ב סק"ה) שנסתפק אם יש איסור לפני עיור במכשיל עצמו בעבירה, כגון נזיר המוזג יין לעצמו אם עובר בלפני עיור], או כעין מצות תשובה או מצות יראת ה', דכשם שאדם מחויב לשוב מן החטא ולתקנו, ה"נ מחויב שלא לגרום לעצמו בידים שיהא לו עבירה. אבל באמת נראה דכל זה שייך רק בעבירה דלהבא ולא בעבירה דלמפרע, ושו"ר האיסור הוא מטעם אחר

סוסי"א ל"א, מובא בפתחי תשובה י"ד סי' רס"ו סק"ט ובמחצה"ש סי' של"א סק"ד) דאם התחיל למול בשבת וקודם הפריעה ראה שיש לו ב' עורות זה על זה לא יפרע משום דהוי פלוגתת הפוסקים אם מילתו דוחה שבת, אע"פ שאם אינו פורע נמצא שחילל שבת בודאי בגוף המילה, הרי דאין היתר להכנס לספק איסור בקום ועשה כשע"ז יאה לו ספק תיקון על איסור דלמפרע. [וצ"ע בזה מדברי הגרע"א בגליון השו"ע סי' ר"ט, ואכ"מ].

⁴ וע"ש בספר זכר דבר שהקשה ע"ד הגרע"א מדברי הרשב"א שהבאנו לעיל דאסור לאכול מצה באופן הגורם איסור אשת איש למפרע, וכתב לחלק דשמא איסור עריות חמור יותר. ויש עוד כמה ראיות מדברי האחרונים בענין זה, והרחבנו בזה בקונטרס בענין חיוב תיקון איסור למפרע. וע"ע בספר בר אלמוגים (עמ' תקפ"ב) שדן הגרע"א גנחובסקי זצ"ל בכמה אופנים בענין זה.

קבלה בטעות והתפלל מעריב תפלתו לבטלה). ויש לדון אם בכה"ג ישאל על קבלתו, ויש להסתפק בזה מכמה פנים;

איזה איסור חמור יותר - ברכות לבטלה

או חילול שבת בתוספת שבת

[א] יש לדון איזה איסור חמור יותר, איסור ז' ברכות לבטלה (של התפלה), או איסור חילול שבת בתוספת שבת, דאם איסור חילול שבת חמור יותר י"ל דישאל כדי לתקן איסור זה אע"פ שגורם לעצמו איסור ברכות לבטלה.

ולכאור' נראה דזה תלוי בפלוגתת הפוסקים אם דין תוספת שבת מפלג המנחה הוא מדאורייתא או מדרבנן, דאם הוא מדאורייתא הרי זה חמור יותר מאיסור ברכה לבטלה דלד' רוב הפוסקים אינו אלא איסור דרבנן (עי' משנ"ב סי' רט"ו סק"כ, ובספר ברכת יעקב להגר"ח סופר שליט"א האריך לברר דזהו ד' כל הראשונים), אבל אם הוא מדרבנן מסתבר דאיסור ברכה לבטלה חמור טפי, הן משום דיש כאן ז' ברכות לבטלה, והן משום דאיסורו חמור משאר איסורי דרבנן.¹

והנה המשנ"ב (סי' רנ"ט סק"ו וביה"ל סי' רס"א ס"ב ד"ה מפלג) נקט דתוספת שבת מפלג המנחה איסורו מדרבנן (ומש"כ המשנ"ב סי' רס"א סק"ט דתוספת שבת דאו' צ"ל דהמכוון לזמן מועט סמוך לביה"ש, וחילוק זה כבר כתב המחצה"ש סי' רנ"ג סק"ו, רס"ז סק"א, רנ"ט סק"ב, וכ"כ הפמ"ג והגרע"א הנ"ל), ובדברי הפמ"ג והגרע"א (שם) מבואר דהא בהא תליא, דהא דמועיל התרת נדרים הוא רק אם הוי מדין נדר, ואם הוי מדין נדר א"ז אלא מדרבנן. ולפ"ז נמצא דאין להשאל בכה"ג.

אלא דיש מקום לומר דדברי האחרונים הנ"ל שכתבו דברכותיו לבטלה למפרע, מתלי תלי בפלוגתת האחרונים אם מי שנשאל על הפרשת תרו"מ ברכתו לבטלה למפרע², ואם נאמר דדין זה הוא בגדר ספיקא דינא, באנו לנידון מה חמור יותר, ספק איסור חמור או ודאי איסור קל, והרחיב בזה מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל (חדר הורתי הנדמ"ח עמ' רע"ט) לענין מי שהפריש תרו"מ דרבנן והקדים מעשר ראשון לתרומה והוא מסופק אם אכל מהפירות לאחר ההפרשה, האם ישאל על התרו"מ כדי לעקור את האיסור של הקדמת מעשר לתרומה, ושורש הספק הוא אם ספק איסור אכילת טבל (שהוא איסור חמור ובטבל דאו' עונשו מיתה ביד"ש) חמור יותר מודאי איסור הקדמת המעשר לתרומה (שהוא איסור לאו) ע"ש בכ"ד.

לגרום איסור קל בקום ועשה כדי לתקן

איסור חמור בשב ואל תעשה

[ב] את"ל דאיסור חילול שבת חמור יותר, יל"ע אם מותר לגרום בקום ועשה איסור קל כדי לתקן איסור חמור. והנה מסוגיא דרדית הפת (שבת ד.) מבואר דאין היתר לעבור איסור קל בקו"ע כדי להציל עצמו מאיסור חמור למפרע, דהא נסתפקה הגמ' אם מי שהדביק פת בתנור ועומד להתחייב סקילה כשתיאפה הפת, התיירו לו לרדותה ולעבור על איסור דרבנן של רדית הפת כדי להציל עצמו מאיסור סקילה, וגם למסקנת הגמ' דהתיירו לו לרדותה, היינו רק דהתיירו איסור דרבנן כדי להציל עצמו מאיסור דאו', וגם בזה יש מהאחרונים שנקטו דלא התיירו כי אם כדי להציל עצמו מאיסור סקילה וחסאת ולא משאר איסורים דאו', ועכ"פ בודאי לא התיירו לעבור איסור דרבנן קל בקו"ע כדי להציל עצמו מאיסור דרבנן חמור, וכן מבואר בדוכתי טובא.³

אם יש איסור לגרום עבירה למפרע

ויש מקום לדחות דשמא אין כלל איסור לגרום לכך שעבר איסור למפרע, דהא עצם מעשה התרת הנדר אינו מעשה איסור כלל, ומה שנגרם עי"ז איסור למפרע, מנלן דיש איסור בדבר.

¹ כדחזינן דספיקו לחומרא ז"ל השעה"צ (סי' רט"ו סק"א); 'ונראה לי הטעם, דמשום דאסמכו הדבר אלא תשא, שהלאו הזה חמיר משאר לאוין, כדאיתא בשבועות ל"ט ע"ש, דחשיב לה בגדר חומרה כחייבי כריתות ומיתות בית דין, וגם גדל עונשה, ע"ש בגמ', לכך אפילו ספיקה חמור' עכ"ל. וכיוון בזה לספר תוספת יום הכיפורים (יומא פ:) ושו"ת זרע אמת (סי' א').

² והאריכו בזה בשו"ת באר חיים (שם) ובספר חיי בנימין (ח"ב עמ' קכ"ד), ואכ"מ"ל.

³ והנה אם נאמר דבניד"ד הוא בגדר איסור ספק כמו שנתבאר לעיל, יש מקום לחלק בזה כמו שדן מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל פעמים רבות אם מותר להכנס לספק איסור קל בקום ועשה כדי לתקן ספק איסור חמור למפרע, אולם הביא ראיה לאיסור מדברי הפנים מאירות (ח"ב

גמרי, דהאיסור הוא משום המעשה דאתמול, דאדם מצווה לעולם על המעשה דאתמול שלא יהא מעשה איסור, דכשארסה תורה על האדם לאכול טבל נכלל בזה דמוטל עליו שלא יהא לו עוון של אכילת טבל, [והרחבנו בזה טובא במק"א], ונמצא לפ"ז דעצם מעשה התרת הנדר אינו מעשה איסור בעצמותו כלל, והאיסור הוא רק מעשה אכילת הטבל, ומה שאסור לו להתיר את הנדר הוא רק מפני שנגרם לו ע"ז מעשה האיסור למפרע. ומשום כך אין בזה כלל חומר של קו"ע, כי אינו מצווה על עצם המעשה של התרת נדרים, והוא רק הכשר וגרמא בעלמא למעשה האיסור דמעיקרא, ולכן בודאי יש לשקול את הריחוק של תיקון איסור חמור יותר למפרע כנגד ההפסד של איסור קל יותר למפרע.

וזהו ג"כ שורש ספיקו של הגרע"א, דאף דבפשוטו לעבור על לאו חמור מביטול עשה (במקום שאין דין עשה דוחה ל"ת), מ"מ כיון שהוא מצווה עתה על העשה אין בידו להשתמט מקיום העשה בשביל חשבון שיש לו שלא לגרום לעצמו איסור למפרע, ורק אם הלאו הוא על המעשה הזה גופא אמרינן שוא"ת, ושורש הכלל דשוא"ת אינו משום דלעשות בידים חמור יותר, אלא משום דכל היכא שאין העשה דוחה את הלאו אסור לו לעשות את המעשה האסור מחמת הלאו (וממילא הוא אנוס על העשה) וכדביאר בקובץ שיעורים (פסחים מה.), אבל בכה"ג דא"ז עצם הלאו אלא חשבון שלו מכה הלאו דמעיקרא, אזי י"ל דהעשה קודם. [ומטעם זה גופא לא דן הגרע"א מצד דין עשה דוחה ל"ת, כי האיסור של הלאו אינו בגוף המעשה של זריקת הדם אלא במעשה השחיטה דמעיקרא, ואיסור זה הלא בלא"ה אינו נדחה ע"י העשה שבא אח"כ, וגם לא הוי בעידנא].

מי שעבר על הנדר האם מחויב להשאל עליו

ג] נחלקו האחרונים אם מי שעבר על נדר מחויב להשאל עליו כדי לעקור את העבירה למפרע; דעת האבנ"ז (י"ד סי' ש"ח) דחייב להשאל, וכן מבואר בדברי הגרע"א (קידושין מו:) דהמפריש מן הרע על היפה חייב להשאל על הפרשה כדי לתקן הלאו, וביאר עפ"ז כוונת התוס' שם שכתבו דהמפריש מן הרע על היפה חוטא ב' חטאות, אחת בגוף המעשה והשנית במה שאינו נשאל על התרומה. וכ"כ המנ"ח (מצוה ע"ב) וחזו"א (דמאי סי' ד' סקכ"א) לענין מי שהקדים המאוחר למוקדם בהפרשת תרו"מ, ובספר זכר טוב (סי' ט' אות י"ג) נקט דה"ה בכל איסור דרבנן הדין כן, בין אם הוא מדיני התרו"מ ובין אם הוא איסור חיצוני, כגון מי שהפריש תרו"מ בשבת בשוגג או שהפריש שלא מן המוקף וכל כה"ג, ועי' גם בספרו זכר דבר (ג') שהרחיב בזה. [ובשור"ת דובב משרים (ח"א סי' מ"א) ובספר בר אלמוגים (עמ' קמ"ה) כתבו דמוכח כן משר"ת הרשב"א (ח"ז סי' פ"ו, הובא במ"מ פ"ו משבועות ה"ח) דיש חיוב להשאל על הנדר כדי לעקור העבירה, ויש לדון בראיה זו, ואכ"מ]. וגדולה מזו מצאנו באבנ"ז (אבה"ע ח"ב סי' תמ"ב לקידושין מ"ג) דמשמע מדבריו דאף העובר עבירה באונס חייב לעקרו למפרע, כגון אם עבר על איסור שחיטת חוץ באונס חייב להשאל על הקדשו כדי לתקן האיסור למפרע.

אולם מצאנו כמה אחרונים שנקטו דאין שום חיוב לעשות כן;

א. ז"ל הכלי חמדה (פ' ויחי); 'וברור הדבר לדעתי דמי שעבר על השבועה במזיד ובהתראה ובא אח"כ לשאול מה יעשה ויתקן האיסור, אומרים לו שתיקונו של האיסור שילקה ויתכפר לו וכו' ואם הלך לחכם והתיר לו, נהי שנתן לו עצה שלא יצטרך ללקות מפני שנועקר האיסור למפרע, אבל לא יתכן לומר שזה תיקונו של האיסור מה שעבר על העבירה במחשבה לאיסור' עכ"ל. וכ"כ השפת אמת (שבת ד. ד"ה בגמ' למאן) דאחר שנגמר האיסור אין מצוה לעוקרו אלא אדרבא מוטב שיהא לו כפרה ע"ש.

ובספרו חמדת ישראל (ח"ב דרך חיים סוסי" ט"ז עמ' 113) הביא הכלי חמדה ראייה לזה מתוס' (גיטין ג.) שכתבו דנזיר שהתירו בו ושתה יין לוקה ולא אמרינן דהוי התראת ספק שמא ישאל על נזירותו, מפני שאין לחוש לכך שישאל על נזירותו. ואם היה חיוב להשאל על נזירותו בודאי שיש לחוש שיחזור בתשובה וישאל על נזירותו, ובע"כ דאף אם חוזר בתשובה א"צ להשאל על נזירותו. [וביותר מוכח כן מדברי המהרש"א שם שכתב דאף אם בא לפני החכם להשאל על נזירותו כדי להפטר ממלקות אין לו לחכם להתיר לו, ואם הוא חייב להשאל על נזירותו איך יתכן שהחכם צריך למונעו מלקיים חיובו].

השולה דג מהמים אינו מחויב להחזירו למים

ב. עוד האריך שם החמדת ישראל ביסוד זה דאין חיוב לעקור למפרע עבירה שעבר, וכתב עפ"ז חידוש מופלג ביותר, דהשולה דג מן הים בשבת ועדיין לא מת הדג אינו מחויב להחזירו למים כדי

ג. עוד כתב ליישב עפ"ז קושיית האמרי אמת זצ"ל על המשנה ר"פ החולץ (יבמות לה:) דיבם שבא על יבמתו ואח"כ נמצאת מעוברת, אם ילדה לבסוף ולד בר קיימא נמצא למפרע דלא נפלה לפניו ליבום וחייבים חטאת על איסור כרת דאשת אח, והקשה האמרי אמת למה לא יהיו חייבים להפיל את העובר (לפי הדעות דהריגת עוברים אסורה רק מדרבנן) כדי שלא יעברו על איסור אשת אח דאורייתא. וכתב ליישב ע"פ האמור, דאין חיוב לעקור את האיסור לאחר שעבר עליו.

ד. וכן מצאנו בתומים (סי' ע"ג סק"ו), וז"ל; 'אם ציער עצמו בנזיר זמן רב וכו' ובסוף שלשים יום שתה יין, אם ילקה נפטר מעונשו החמור, ומקבל שכר על ימים שסיגף עצמו, ואין הקב"ה מחליף זכות בחובה, משא"כ אם יתיר נזירתו וכו' אין מקבל שכר כלל על ימים שציער וסיגף עצמו, אך לשוא שמר ימים כאלה בלי חפץ, וא"כ זאת עצה היעוצה לעובד השלם לקבל עונשו ומבלי להתחרט' עכ"ל.

והנה דבריו מופלאים ביותר, והלא לימדונו רבותינו דעבדים אנחנו להקב"ה ואסור להמרות פי הקב"ה גם בשביל להרויח מצוות רבות, ואיך יתכן לעשות חשבון הנ"ל. ובע"כ דס"ל דאין חיוב לעקור הנזירות כדי לתקן העבירה, וכמו שנקט הכלי חמדה.

ה. עי' אבי עזרי (פ"א מחגיגה ה"י ב') שהביא דעת הטורי אבן (חגיגה ט.) שכתב דמי שנתראה בעזרה בראשון ולא הביא קרבן ונעשה חיגר בשני פטור כי עתה אינו בר ביאה, ותמה עליו האבי עזרי דאף אם הוא פטור עתה מ"מ אם לא יביא קרבן נמצא שעבר למפרע על הלאו 'לא יראו פני ריקם' וא"כ יהא חייב להביא קרבן עתה כדי שלא יעבור למפרע. אמנם בד' הטור"א י"ל דס"ל כד' התומים ודעימיה דאין חיוב לגרום שלא יעבור למפרע.

ומעתה יש לדון לפ"ד התומים ודעימיה, דכיון שאינו מחויב להשאל על הקבלת שבת כדי לתקן למפרע את החילול שבת שלו, א"כ יהא אסור לו להשאל ולגרום ע"ז לאיסור ברכות לבטלה למפרע.

אולם יש מקום לומר דלפ"ד התומים, כשם שאין חיוב לתקן איסור למפרע, ה"נ אין איסור לגרום איסור למפרע (ודלא כדברי הש"ך הנ"ל בד' הרמ"א), וע"פ מה שנתבאר דאין כאן מעשה איסור בעצמותו כלל, והנידון הוא רק מצד האיסור דמעיקרא, ובה ס"ל לתומים דאחר שנגמר המעשה, אין שום איסור או חיוב לשנות את המעשה למפרע להיתר או לאיסור, (אמנם זהו רק באופן של עקירת נדר שנגמר המעשה לגמרי, אבל באופן של תנאי בודאי אסור כמו שהוכחנו מהגמ' והרשב"א בגיטין), וצ"ת בכ"ז.

להשאל על הפרשת תרו"מ של האתרוג אע"פ

שיפסיד עי"ז את קיום המצוה למפרע

העולה מן האמור, דבפשוטו ראוי להשאל כדי לעקור איסור חמור למפרע אע"פ שגורם עי"ז איסור קל למפרע, וכן שמעתי מהגאון רבי נחום נבנצל שליט"א, והוסיף עוד נפ"מ בענין זה, כגון מי שהקדים תרומה למעשר באתרוג שנטל ביו"ט ראשון דסוכות, דלהאמור עולה דעליו להשאל על הפרשת התרו"מ אע"פ שע"ז יגרום ביטול המצוה של נטילת לולב ביו"ט (דאתרוג של טבל אינו ראוי למצוה), כי איסור לאו חמור יותר מביטול מצוה, [אולם הוסיף לפלפל בזה, דתרו"מ בזה"ז דרבנן, ונמצא שהאיסור הוא מדרבנן, אולם ביטול המצוה יתכן שהוא מדאו', וזה תלוי בפלוגתת רש"י ותוס' אם אתרוג של טבל אינו ראוי למצוה משום איסור טבל או משום דהוי איסוה"נ ואינו שלו, ולד' רש"י כיון שאיסור טבל בזה"ז דרבנן אין כאן ביטול מצוה כי אם מדרבנן, אולם לד' תוס' הרי זה תלוי בנידון אם איסוה"נ דרבנן חשיב אינו שלו מדאו', ואכ"מ].

לדעות
 מכתבים שבאים
 בדף הזה. סאלב. לח שבת חסד
 0737-289-669

'הדף היומי'
מבחן 184 משות מסעי
 גיטן נ"ד - ס'

תמצית
 לכתוב גמרא, הלכה ועוד
 7692282@gmail.com

מבחן שבועי בדף היומי

1. האומר ללוקח שהספר תורה שכתב לו לא נכתב לשמה או שלא עיבד את הקלף לשמה, מתי נאמן? א) רק כשהספר תורה בידו. ב) כשהספר שלא עיבדו לשמה נאמן גם כשהספר תורה ביד הלוקח. ג) בכל אופן איש נאמן.
2. האומר לעדים שיאמרו שהוא חזק עם לאשתו, האמר לה שזה שומר חוב, האם היא מודישת? א) איזה מודישת, מפני שאין ספק דעת לקבלת האג. ב) איזה מודישת, מפני שיש ספק ביכולת לגמ. ג) מודישת.
3. על מי נאמר "מספספ בראשות שליכ"ץ? א) על מרצה בת ביהוס. ב) על מקדישן ב מדין. ג) על בלבל שבוע.
4. מדוע ביקש רבן יוחנן בן זכאי שלא ידרג את שושלת רבן גמליאל (רש"י)? א) מפני כבוד בית המשיחה. ב) שלא תמלה שושלת מלכות בית דוד. ג) כדי שימשיכו להשיג את העם בדרך שונה.
5. היכן גר הארזים שמשפט ביצרו יתור מיוסוף? א) בסור מלכא. ב) במיתר. ג) בספר סמיה של מצרים.
6. ממי יצא שמועה האבבלין שלימדו תורה ברבים? א) מסימרא. ב) מסטודים. ג) מהמך.
7. באיזה אומן אין דין סיקריקון? א) כשהגביר לקח את הקרקע מוחלת חוב. ב) כשהקרקע לא שהתה אצל הסיקריקון י"ב חודש. ג) ישרי התשובות נמנות.
8. על מי נאמר שהיה לו תורה וגדולה במקום אחד? א) פרחס דוד הרבי. ב) משה רבי ורב אשי. ג) שמאאל ודקיה הרבי.
9. מדוע אין מעלים סך אחד כהן? א) מפני פגום של ראשון, או של שניהם. ב) מפני פגמו של שני. ג) מפני שאין להם זכות לעלות שני, חוץ מישראל.
10. מדוע אין מעבדים את העירוב לבית אחד? א) מפני כבוד הראשון. ב) מפני החשד. ג) מפני שבו והוצי לא יודעים היכן נמצא העירוב אם ירצו לבוא ולאכלו.

לעזר ישראל עקב ב"ר יצחק שיינקיל

לדעת חכמה

1. מדוע חמטע בשביעית בשוגג א"צ לעקוד את הנביעה, לפי רבי יודנה? א) מפני שד"כ יהודה לא קתם שוגג מדאמר"הא. ב) מפני שהוא סובר ששביעית כוסן הזה רחב. ג) מפני שבמקומו שדודה שביעית חמורה.
2. מתי הקונה קרקע מסיקריקון מקחו קיים? א) רק באמן הגדולה שמי שלא יתרוג עד הנה. ב) גם באמן הגדולה שמי שהודג ישרם ארכס וזיים. ג) בכל אופן אין מקחו קיים אא"כ חוד וקטנ כהדישראל.
3. דקנה מן הסיקריקון האמר לו הבעלים לך חוק דקל, האם קנה? א) כן. ב) לא קנה אא"כ בעה"כ סוב ששד. ג) לא קנה, ואם כתב בעה"כ ששד יש בזה מהלוקט.
4. מתי פרישת כהנים שנאמרה ביום שהוקם תמשק (רש"י)? א) הלכות כהנים שבמדינת אמור. ב) ד"ר הקדמות שבמדינת ויקרא. ג) איסור כהנים למקדש לשו"י י"ן.

שאלה מדברי התוס'

מה הכונה "אשרי אדם מפורד תמיד" והוא כדברי תורה כתוב?
 א) שדאג לקיים את כל מצוות התורה.
 ב) שדאג למצל כל רגע שלא יעבור על איסור בישראל תורה.
 ג) שדאג שבא ישמח תלמודו והוא עליו תמיד.

לעזר ישראל עקב ב"ר יצחק שיינקיל

דיוק לשונות את המכתבים:
 ☎ בטל': 0737-289-669
 ☐ בעמדות 'דורים פלוס' (לדעות)
 ✉ במי"ן: 7692282@gmail.com
דיוק לקבל את הסיכומים והמכתבים:
 ✉ במי"ן: 7692282@gmail.com
 ☎ במקסי: 0799-414-144
 ☎ לט בנקודות הפצה מאת: 0737-289-669 שבת

מסכת המכתבים פותחת מינו שישי בבוקר עד יום שני בלילה
הערלות בכל שבוע:
 פרס ראשון על 500 ₪ במחוקן
 פרס שני זכוי 400 ₪ בישה נוף
 פרס שלישי: 10 זכים בזכוי 120 ₪ בישה נוף

משנה ברורה

סימן קנ"ב - סימן קנ"ג סוף סעיף ו'

באיזה אופן מותר לסתור בית כנסת?

א' לצורך בניית בית כנסת חדש, ובלבד שכל הנצרך לבנין נמצא אצל הגבאי,
ב' רק אם כבר בנו את החדש.
ג' בכל אופן אסור.

האם מותר לסתור מחיצה מבית הכנסת כדי להרחיבו?

א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר רק אחרי שבנו את ההרחבה.

האם מותר להסתלק ממקום ששכרו לבית הכנסת?

א' מותר רק אחרי ששכרו מקום אחר.
ב' אם מתחילה שכרו לזמן מותר.
ג' מותר בכל אופן.

האם מותר לעשות מבית המדרש בית הכנסת?

א' מותר.
ב' אסור.
ג' בית הכנסת ליחיד אסור, אבל לצורך רבים מותר.

האם מותר לכתחילה למכור דבר כדי לקנות דבר באותה קדושה?

א' אסור.
ב' מותר.
ג' מחלוקת.

מעוֹת שנגבו לצורך איזה קדושה, ונשארו מעוֹת, מה מותר לעשות במעוֹת?

א' רק קדושה גדולה יותר.
ב' אפילו אותה קדושה אבל לא קדושה פחותה.
ג' אפילו צרכי ציבור.

לאיזה צורך מותר למכור ספר תורה?

א' אסור לשום צורך.
ב' לימוד תורה, נישואי יתומים ואלמנות, ופדיון שבויים.
ג' רק לצורך לימוד תורה מותר.

אהבת חסד

פרק ד' סעיף ג' - פרק ו' סוף סעיף ב'

נכרי וישראל שבאו יחד ללוות ממנו, והנכרי נותן ריבית, מי קודם?

א' הישראל, א"כ עיקר פרנסתו להלוות לנכרים בריבית.
ב' בכל אופן הישראל קודם.
ג' בכל אופן הנכרי קודם, א"כ המלוה עשיר.

באיזה אופן בן עירו קודם לבן עיר אחרת לגבי מצות הלואה?

א' רק אם שניהם עניים.
ב' גם אם בן עירו הוא עשיר ובן עיר אחרת הוא עני.
ג' דין קדימה לבן עירו נאמר לגבי צדקה ולא לגבי מצות הלואה.

ניתן לעשות את המבחשים:

בטל: 0737-289-669 | בעמדות 'זדים פלוס' (לדעת) 7692282@gmail.com | במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

בטל: 03-6171132 | במייל: 7692282@gmail.com | בפקס: 0799-414-144 | תל בנסרות הפצה נאמט-גם-אם-ניתן יחיד 4 משרכת המבחים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה | הערות בכל שבוע על 500 ש"ח במוחלט, וכן זכייה 400 ש"ח בי"פה נקי, ועוד 10 זכאים בזיכוי 120 ש"ח ביעה נקי

ניתן לשחזר שיעורים (בעברית ובאידיש) על פרשיות השבוע, ש"ק ומעדים, סיכומי 7 דפים בשעה בגמרא וביאורי תפילה, שיעורי סיכום על המשנה ברורה וכן שיעורים על בין אדם לחבירו ובין המצרים בטל: 03-6171132

כמו כן ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים בטל: 0733-718-246

מבחן 8 כ - כ"ו תמוז

חפץ חיים
חפץ חיים מתחילת כלל ו' - כלל ז' סוף סעיף ב'
אהבת חסד
מתחילת פרק י"ד - פרק ט"ו "וכבר אמרו"

אהבת חסד

מיהם השניים שלימדונו שרדיפת צדקה וחסד זה עסק משתלם מאד?
א' נח ואברהם.
ב' אברהם ודוד.
ג' אברהם ושלמה.

מה התשובה שכתב הח"ח (פרק י"ד) לטענת היצר שהאדם צריך לדאוג לבניו אחריו?
א' צריך יותר לחוס על עצמו להנצל מעונש הגיהנום הנורא.
ב' מי יודע אם בניו ילכו בדרך התורה.
ג' בניו יקבלו מה שמגיע להם גם בלי הירושה שלו.

היכן עוברת נשמתו של אדם לאחר מותו?
א' בכל המקומות שהיה בחייו, ורואה אם עשה שם מצוות או עוונות.
ב' בין כתות של מלאכי חבלה.
ג' היא עולה מיד לרקיע ואינה רואה כלום בדרך.

מי שיכול לעסוק בעצמו בגמילות חסדים, האם יקח אדם אחר שיתעסק בזה?
א' מצוה בו יותר מבשלוחו.
ב' עדיף ע"י אחרים משום "הצנע לכת".
ג' על זה נאמר "מזה ומזה אל תנח ירך".

איזה קלקול יוצא מאנשים שנותנים מעותיהם לבעלי עסקים תמורת חלק מהרווח?
א' שפעמים לא מבינים מהות ה"התר עיסקה" ולא מקפידים לקחת תמנו שטר זה ועוברים על איסור ריבית.
ב' שמתעטים מידת החסד בעולם.
ג' שתי התשובות נכונות.

מי נענש שאינו קם בתחית המתים?
א' המלוה בריבית.
ב' מי שבכל חייו לא קיים מצות הלואה.
ג' מי שהגיע אליו עני ולא נתן לו צדקה.

האם בעל עסק שיכול להוציא תמונו לסחורה מחויב במצות הלואה?
א' לא מפני שחייב קודמים.
ב' אם באים לבקש תמונו חייב, ואם לאו פטור.
ג' אם יכול לצמצם מעט בעסקיו ולהלוות ממון מחויב לעשות כך.

חפץ חיים

האם מותר לשמוע דבר שהוא משער שיוכל ללמד זכות לפני המספר או השומעים, או להרניע את המספר שלא יספר לאחרים, באופן שאינו מאמין שהדבר אמת?
א' מצוה.
ב' מותר.
ג' אסור.

האם יש איסור קבלת לשון הרע בסיפור על שלילת המעלות?
א' לא.
ב' כל דבר שאסור לספר אסור גם לקבל.
ג' מחלוקת.

מדוע בקבלת לשון הרע לתועלת מותר לחוש אבל אסור שהדבר יהיה אפילו בגדר ספק?
א' מפני שמעמידים את האדם בחזקת כשרות.
ב' מפני שבשביל התועלת מספיק חשש בעלמא.
ג' מפני שאם יהיה הדבר בגדר ספק, מסתמא במשך הזמן יקבל את הדברים בודאות.

מי שקיבל לשון הרע ולא סיפר דבר זה לאחרים, ורוצה לחזור בתשובה, מה תקנתו?
א' שיוציא הדברים מליבו, ויקבל על עצמו שלא לחסוא עוד בזה, ויתודה.
ב' יפייס את מי שסיפרו עליו על שהאמין לדברים.
ג' שתי התשובות נכונות.

באר מים חיים

השומע לשון הרע, האם חובתו שלא להאמין כלל, או שמספיק ללמד זכות על אותו אדם שסיפרו עליו?
א' אסור להאמין לשום פרט בסיפור, כי המספר הוא רשע ואין לו שום נאמנות.
ב' רק אם ניכרים דברי אמת מותר להאמין ולדון לכף זכות.
ג' בכל אופן מותר לדון לכף זכות, ובלבד שהמסופר לא יתגנה בעיניו.

הנמצא בחבורה המדברים לשון הרע ואם ילך משם יחשוב אותו לשוטה, האם מספיק שלא יאמין ולא יהיה נח לו בשמיעת הדברים?
א' כן, מפני שכבוד הבריות דוחה איסור דרבנן אפילו בקום ועשה.
ב' ודאי אסור, מפני שמוטב שיעשה אדם עצמו שוטה כל ימיו ולא יהיה רשע שעה אחת.
ג' צריך עיון בדין זה, והעצה היעוצה להשתדל בכל כוחותיו ללכת אם אינו יכול להוכיחם.

באיזה אופן מותר לשמוע לשון הרע כדי לחוש ולהנצל מנזק?
א' בכל אופן, ובלבד שלא יאמין.
ב' רק אם יתכן שכונת המספר לתועלת, וכבר התחיל לספר לפני שהוא שמע את הדברים.
ג' רק אם הוא אומר למספר שכונתו לשמוע לתועלת.
מי שסיפרו לו שהמשרתת גונבת ממנו, האם מותר לעכב את שכרה?
א' מותר.
ב' עד גובה הניכיה מותר, אבל יותר אסור.
ג' אסור, מפני שמותר רק לחוש ולא לפטור את עצמו ממה שהוא חייב.

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

גישת דף מז

מעשה דריש לקיש

הובא כאן המעשה בריש לקיש שמכר עצמו ללודים אוכלי אדם וכו', ע"ש כל המעשה.

וצ"ב מהו עומק הענין.

המהר"ל מבאר על דרך הפשט, שריש לקיש הפיל עצמו לידי אותם רשעים כדי שמתוך כך יצליח להורגם לתועלת האנשים שסבלו מהם.

רבי צדוק הכהן (תקנת השבין אות י) מאריך אודות מעשה זה, ומייסד שכל מעשי הליסטות שעשה ריש לקיש לפני שחזר בתשובה, הכל היה לתועלת ולתיקון ולבער הקוצים מן הכרם. אך לאחר מעשה, לא היה ריש לקיש בטוח לגמרי שהדברים נעשו לצורך תיקון. ובכדי לברר דבר זה מסר עצמו ללודאים, מתוך חשבון - שאם הקב"ה יסייע לו לצאת משם בחיים, סימן שהכל היה לרצון לפני ה'. ואם היה חסרון במה שעשה, לא יינצל, ומיתתו תהיה כפרתו.

[ואפשר לצרף דברי המהר"ל הנ"ל, שהוא בא לעשות כפרה זו באמצעות זה שינסה להועיל לעולם ולהרוג את הלסטים.]

ולא התבאר בדבריהם מה ענין החיותא ופלאג (מכה וחצי מכה), והשיחה שלו עם הליסטים.

הבעש"ט ביאר, והובא בכמה ספרים ובספר בעש"ט פרשת בראשית, דעומק ענין זה הוא כנגד היצר הרע, כשריש לקיש מסר עצמו ללודאים, הכוונה ליצר הרע, שמנסה להרוג את נפש האדם ולהורידו לבאר שחת.

הפיל עצמו ללודאים, היינו שבא להתגבר על יצרו שפיתה אותו ללכת אחרי עונג רע ומר, וזה שנתן מכה, שהתגבר על יצרו הרע והרגו. אבל כאשר אדם מתגבר על היצר, נשארת בלבו גאווה, שהצליח במשימה זו. זה נקרא חצי מכה. המכה השלימה היא להרוג את כוחות הקליפה הגמורה, והחצי מכה היא למנוע את הגאווה. גאווה זו אינה פסולה לגמרי, שהרי היא הנותנת את העוז לאדם להתגבר על יצרו, אבל יש בה רע ולכן היא נקראת "חצי מכה", וזהו חלק מקליפת נוגה שהוא ערבוב טוב ורע. וכך כתב: "וזהו הדרך הנכון, מתחילה כשמתגרין בו ג' קליפות הטמאות, צריך לפרוש עצמו מכל וכל מתאוות עוה"ז בסיגופים ותעניות הרבה, עד שממית כח הרע, וזהו 'חיותא'. וכשכבר המית כח הרע יתנהג בדרך הממוצע, באהבת ישראל ובהכנעה, ויחזיר חציו הטוב של נוגה אל הקדושה על פי דרך התורה וחציו יודחה, וזהו 'ופלאג'".

גם החתם סופר לומד שאותם לודאים אוכלי אדם הם רמז ליצה"ר שמפתה את האדם ללכת אחרי מעדניו כדי שאח"כ יאכל את

בשרו. ואת ענין המכה והחצי מכה, ביאר כך:

שהלא נתבאר בברכות (ה, א) שיש ב' דרכים להתגבר על היצה"ר: (א) ע"י תורה וקריאת שמע, ודרך זו מעניקה התגברות מוחלטת, וזה מכונה כאן מכה שלימה. (ב) זיכיר לו יום המיתה, אך אין זו התגברות שלימה, וזה נקרא חצי מכה.

אדם רגיל צריך לשלב בין העצות הללו. אמנם ריש לקיש היה די לו בכוח ההתגברות ע"י תורה וק"ש, ולא הוצרך להזכיר יום המיתה. ומביא בשם ההפלאה לבאר בכך מה שאמר יצחק אבינו "הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי", היינו שמעולם לא הייתי צריך להזכיר לעצמי את יום המיתה, כי התגברתי על היצה"ר ע"י תורה ותפילה. וזה הביאור כאן, ר"ל היה לו מכה וחצי מכה באמתחתו, כלומר ב' דרכים להתגבר על היצר, אבל אחרי המכה כבר לא היה צריך את החצי מכה.

דף מח

קנין פירות בקנין הגוף

נחלקו ריו"ח וריש לקיש אם קנין פירות קנין הגוף. ומסקינן שרבי יוחנן מוכרח לסבור שקנין פירות כקה"ג, דאם לא כן "לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש", שכיון שסובר במקום אחר דאין ברירה ואחים שחלקו לקוחות הן, לא יהיה שייך להביא ביכורים ולקרוא אלא בבן יחיד אחר בן יחיד עד יהושע בן נון.

וראשית נעמוד מה הביאור במשפט "לא מצא ידיו ורגליו בביהמ"ד?" הבה יהודע (עירובין נ"ד) מבאר שיש שתי צורות בלימוד התורה: (א) גירסא. 'סיני'. וזה כנגד רגליים, שהגירסא והידיעה מעמידים את האדם על רגליו, כדוגמת ממונו של אדם שמעמידו על רגליו. (ב) הבנה. 'עוקר הרים'. וזה כנגד ידיים, שהאדם מפלפל עם ידיו.

וכשאומרים "לא מצא ידיו ורגליו", הפירוש הוא שאין הדברים מתיישבים לא עם סברת התורה ולא עם ידיעת התורה.

התוס' מקשה שהרי פסקינן כריש לקיש דקנין פירות לאו קנין הגוף, ומאידיך פסקינן דאין ברירה, ונמצא שלפי פסק ההלכה לא מצאנו ידיו ורגליו.

בתירוק הא' כתבו שאף שבדרך כלל ק"פ כקה"ג, לגבי ירושה אנו מודים שכקנין הגוף דמי.

ומבאר בזה האמרי אמת (כי תבא תרע"ז) בשם המגיד מקו"נין - על דרך הדרוש והחסידות - ששתי הבחינות קנין פירות וקנין הגוף הן ב' המדרגות 'צדיק' ו'בעל תשובה'. וביאר בכך את דברי התוס' הנ"ל: "קנין פירות הוא בחינת צדיק כענין שכתוב פרי צדיק עץ חיים. ואיתא דחלוקת האחין ענין הירושה הוא המשכת הכוח

מהאבות, ולכן אף דבכל מקום קיי"ל כריש לקיש, אבל בענין האחין שחלקו לכו"ע ק"פ כקה"ג דמי, שכל איש ישראל יש לו חלק בקנין פירות של הצדיק". ואינו מרחיב להסביר. וכמו"כ לא מצאתי היכן מופיעים דברי המגיד מקוז'ניץ במקורם.

אמנם מצאתי בספר עטרת ישועה (דז'יקוב) בליקוטים לספר דברים, שמבאר דבר נפלא:

'קנין פירות' היינו מה שקורה בעוה"ז, כמו שנאמר "אוכל פירותיהן בעוה"ז". 'קנין הגוף' הוא בחינת העוה"ב, שם עיקר השכר והקיום. ר' יוחנן הוא צדיק מעיקרא. ריש לקיש בתחילה היה לסטים, ולאחר מכן היה בעל תשובה. ר' יוחנן ס"ל ק"פ כקה"ג, שאפשר להשתמש בעוה"ז (-פירות) לתורה ומצוות ולהפיק ממנו עוה"ב (-גוף). אבל ריש לקיש מסתכל על העוה"ז, ורואה את הסכנות הרוחניות והנסיגות, ומבין שצריך להזהר בעוה"ז, כי עלול האדם ליפול ולא להגיע ממנו לעוה"ב.

אנו פוסקים כריש לקיש, שבדרך כלל רוב עם ישראל אינם צדיקים מעיקרא, ויש לכל אחד נקודות של בעל תשובה.

אולם כשמגיעים לירושה, שהיא החיבור לדורות הקודמים, בזה כל יהודי שייך לבחינת ה"צדיק מעיקרא". הזכות אבות מחברת אותו למקור הטהור והשלם.

זה ביאור דברי האמרי אמת שבירושה אנו פוסקים כר' יוחנן שקנין פירות כקה"ג.

ויש להוסיף לפי"ז, שלא לחינם נוקטים כאן לשון "מצא ידיו ורגליו", שברא כרעא דאבוה, שממשיך את דרך האבות. וכן הידיים הם התפשטות של האדם החוצה, וכך הבנים מביאים להתפשטות האבות הלאה.

דף מט

דריש טעמא דקרא

התוס' מבארים שהמחלוקת אם דורשים טעמא דקרא, היא כאשר יש נפק"מ מהטעם. כגון באיסור לחבול בגד אלמנה, שנחלקו אם מותר לחבול בגד אלמנה עשירה. וכן בסוגיין שהטעם משליך על ההלכה אם בדניזק שיימינן או בדמזיק שיימינן.

האחרונים דנו, מובא בשדי חמד (מערכת ט כלל טז), מה הביאור בדברי התוס'. האם כשאין נפקא מינה לדינא, לכו"ע דרשינן טעמא דקרא, וכך לומד הפרי חדש; או להיפך - דאז לכו"ע לא דרשינן טעמא דקרא, וכך לומד השבות יעקב [ובזה מבאר את הגמ' כאן שרק לגבי אם במזיק שיימינן או בדניזק הביאו טעמא דקרא, ומדוע לא הובא טעמא דקרא לגבי לשלם ממיטב? אלא שבזה כ"ע מודים שמשלמים ממיטב וא"כ אין נפקא מינה בטעמא דקרא]. וכן לומד המנחת חינוך.

הפנ"י (ר"ה טז, א) מקשה על הגמ' שם "רבי יהודה אומר משם

ר"ע, מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח וכו'", דהרי מצינו שרבי יהודה לא דריש טעמא דקרא. ומיישב הפנ"י דרך במקום שיש נפק"מ לדינא נחלקו, ושם לא באו להוציא נפק"מ מהטעם, ובוזה לכו"ע דרשינן.

ובגליוני הש"ס כאן ציין לפנ"י, ותמה עליו שלא הביא את התוס' כאן שכבר כתבו כן.

אך לאמור, מה שחידש הפנ"י שכשאין נפק"מ לכו"ע דרשינן טעמא דקרא, אינו בהכרח כתוב בתוס', שכן לפי הבנת השבו"י כוונת התוס' שכשאין נפקותא לכו"ע לא דרשינן. מובן אפוא שהפנ"י תלה חידוש זה בעצמו.

ובאמת שלפי דרך בעלי המחשבה, פשוט שצריך לדרוש טעמא דקרא, כל שאין נפק"מ לדינא. וכן מבואר ברמב"ם (סוף הל' מעילה) "ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כוחו", ובמקום אחר (סוף הל' תמורה) "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהם וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם". וזה הביאור בעומק של "נעשה ונשמע", דהיינו שנעשה גם בלי להבין, אך אחרי כן ננסה להבין, וכל אדם מוטל עליו לנסות להבין טעמא דקרא לפי כוחו.

דף נ

אברם חוזהא

בסוגיין מובא אמורא בשם "אברם חוזהא". המהר"צ חיות מביא שבספר סדר הדורות כתב שצריך לגרוס "אבימי חוזהא". וביאר שהוקשה לו ממה שלמדנו בסוף פ"ק דברכות (יג, א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, על כן תיקן את השם.

ומציין לספר בית שמואל על השו"ע (שמות אנשים אות אל"ף) שבזמננו כל שם 'אברם' נקרא ע"ש אברהם אבינו, ומפני זה כותבין בגט אברהם מלא בה"א. ובכל זאת סיים בשם הרש"ל אם יש קבלה שאיש זה נקרא שמו אברם ולא אברהם מפני איזו סיבה, אזי כותבין גם היום שם אברם. ואולי גם באברם חוזהא היה איזה סיבה לקריאת שמו אברם בדווקא.

השדי חמד (מערכת כ כלל פג) מביא דיון בנושא זה. האם יש איסור עשה לקרוא לאדם ששמו אברהם 'אברם', או שהאיסור רק במי שקורא לאברהם אבינו אברם. ומביא מספר טיב גיטין שהאיסור לקרוא לאדם אברם במקום אברהם הוא על כל מי שנקרא ע"ש אברהם אבינו. אך בספר דברי מנחם בשם הרב אורות אלים כתב שרק לאברהם אבינו עצמו אין לקרוא בלא ה"א. והשד"ח אומר שנראה שצדקו דברי הרב אורות אלים, מכוח הגמ' דילן, ומציין למהר"צ חיות.

ובאמת יש לדון אם 'אברם חוזהא' נקרא ע"ש אברהם אבינו, או שזהו שם מקורי.

וראה מש"כ החיד"א בשם הגדולים (מערכה א אות לג) "וראה זה

שאינו יונק מהקדושה. לא ניתן קיום למשהו שכולו רע. חייב שיהיה חיבור לקצת אמת.

זה הביאור הפשוט במה שכתוב בגמ' בשבת (קד, א) 'קושטא קאי שיקרא לא קאי', בעולם לא יכול להיות שקר גמור, כל שקר מעורבב בו אמת שצריכה להתגלות. יש כאן את האמת שהושלכה ארצה בתוך השקר, כדי שיהיה אמת מארץ תצמח. מתוך הרע יעלה גילוי של הקב"ה בעולם.

זה ביאור הגמ' כאן, הלווה לא יכול להעיז ולכפור לגמרי, זה נגד הטבע האנושי. הוא לא בנוי באופן שכולו שקר. אין לו חיות במקום שכולו רע ושקר. לכן לכפור הכל אין אפשרות, ורק להיות בערוב של אמת ושקר, שייך. לכפור במקצת ולהודות במקצת.

דף זה נלמד ב"ז בתמוז. כתוב בפסוק "כל רדפיה השיגוה בין המצרים", ובספרי חסידות מובא לרמוז "כל רודף י-ה" יכול להשיג אותו בין המצרים. שכל מי שרודף אחר קרבת ה', מצליח להשיג אותו בין המצרים. בזמן שיש חורבן לכלל ישראל, זו הזדמנות להתקרב לה'. דוקא מתוך החורבנות באה הגאולה. בכל רע יש אמת שצומחת ממנו. זה היסוד שרואים כאן. אין רע גמור. כל דבר שיש בעולמנו, הגם שנראה לגמרי שקר, מתוכו צריך לצאת דבר טוב.

דף נב

בעס בערב שבת

הגמ' מספרת על שני אנשים שהשטן היה מתגרה בהם בכל ערב שבת בין השמשות והיו מתקוטטים. רבי מאיר נקלע לשם, התעכב שם שלוש שבתות (-חזקה) ועשה שלום ביניהם. אז שמע את השטן מתאונן שרבי מאיר גירש אותו מבית זה.

החיד"א בספרו מורה באצבע (אות קמ) כתב שבהעלות המנחה בערב שב"ק, הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו ובין המשרתים בבית, והרבה טורח הסט"א בזה להרחיק ריב. וציינו שם לגמרא כאן.

מוסיף החיד"א ואומר, האיש הירא יכוף יצרו ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה ואדרבה יבקש שלום.

וכתב הבן איש חי (פרשת וירא) שכאשר אדם מרגיש צורך להשיב מריבה על דבר קלקלה שעשו בני ביתו, הגורם לכך הוא עצת היצר, ורצון השטן לגרור מריבה בערב שבת דייקא. וישים בלבבו שמה שגור לאנשי ביתו להתקוטט עמו אינן אנשי ביתו כלל אלא השטן המחפש תחבולות להביא לידי קטטה בזמן ההוא.

המשנ"ב (סי' רסב, ט) כתב בשם המקובלים שייזהר אדם מאד שלא תהיה שום מחלוקת בשבת ובפרט בין איש לאשתו, ומציין המקור מהגמ' דילן.

כלומר בגמ' שלנו רואים שהשטן טורח מאד להביא למריבה בע"ש בין השמשות, שייכנסו לשבת מתוך מריבה.

חדש שלא מצינו בתנאים שבמשנה והברייתא תנא ששמו אברהם, וגם באמוראים לא מצאתי כעת בספר יוחסין, כי אם באמוראים מייתי תני אברם... גם שם יצחק בתנאים אין מי ששמו יצחק... ובאמוראים הרבה יש ששם יצחק. ובשם יעקב יש זכר במשנה ובברייתא והרבה בש"ס". ולא ביאר החיד"א טעם הדברים, אך עכ"פ נמצינו למדים שהשם אברהם אינו מופיע בש"ס שלנו.

ואפשר לומר שכאשר אנו רואים אמורא שנקרא 'אברם' בוודאי שלא נקרא ע"ש אברהם אבינו, שהרי לא מצינו אף אחד שנקרא על שמו. וא"כ ששם זה הוא מקורי, בוודאי שאפשר לקרוא לו בלי ה"א. אבל האמת היא שהמהר"צ חיות בסוף דבריו עומד על כך שלא מצינו בזמן התנאים והאמוראים שנקראו על שם אבותינו - אהרן, גד, אשר, דוד, שלמה. וכתב "ובלא ספק דרק מקרה קרה שלא היו חכמים בזמניהם שיהיו נקראים בשם זה, או שלא היה לחז"ל לספר מאנשי זמנם אשר היה שמם כן, כמו שמצינו (קידושין ל.) זבולון בן דן... צא ולמד גם על שאר שמות שלא נזכרו במשנה ותלמוד שאינו בכונה אלא ע"פ מקרה". ולכאורה הוא דוחה נקודה זו של החיד"א ששמות אלו נעלמו מהש"ס בדוקא.

דף נא

מודה במקצת

"מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה יישבע, חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. והאי בכלייה בעי למכפריה, והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו" וכו'.

דברי הגמ' כאן מרמזים על יסוד חשוב שמוזכר אצל רבותינו, ונביא מה ששמענו בשם מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל.

המדרש (בראשית רבה ת, ה) מספר שבבריאית העולם הקב"ה התייעץ עם המידות השונות האם לברוא אדם.

"אמר רבי סימון: בשעה שבא הקדוש ברוך הוא לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות. מהם אומרים אל יִבְרָא, ומהם אומרים יִבְרָא, הדא הוא דכתיב חֶסֶד וְאֱמֶת נִפְגְּשׁוּ, צְדָק וְשְׁלוֹם נִשְׁקָו. חסד אומר: יִבְרָא, שהוא גומל חסדים. ואמת אומר: אל יִבְרָא, שכולו שקרים. צדק אומר: יִבְרָא, שהוא עושה צדקות. שלום אומר: אל יִבְרָא, דכוליה קטטה. מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ, הדא הוא דכתיב וְתִשְׁלַךְ אֶמֶת אֶרְצָה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים, מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב אֶמֶת יִמְאָרֵץ תִּצְמַח".

מבארים רבותינו: העולם צריך לגלות את הקב"ה. חותמו של הקב"ה אמת, ולא שייך שיהיה שקר בעולמו של הקב"ה. כל השקר שכן יש בעולם, והרע והטומאה, מתוכם מוכרח לבוא גילוי של אמת. נכון זה עולם של שקר, אבל אמת מארץ תצמח, מתוך השקר יבוא גילוי של אמת. ומתחבר דבר זה לדברי האריז"ל שאין כוח טומאה בעולם

בתורה שבעל פה, ולא בתורה עצמה, שכן אין לו התגלות בעולם הזה. ואלו דברי החת"ס שמ"מ אין חסרון של איש את רעהו חיים בלעו כי יש כח ביד חכמים לעצור דבר זה, אבל מ"מ מצד דיני התורה והתגלות האיסורים בעולם אין מקום שנזק שאינו ניכר יהיה היזק.

דף נד

חמירא להו שביעית

הגמ' מוכיחה שבאתריה דרבי יהודה חמירא להו שביעית, מאותו מעשה דההוא דאמר ליה לחבריה דייר בר דיירתיה (גר בן גיורת), והוא השיב לו: אנא לא אכלי פירי דשביעית כוותך. כלומר אתה אוכל פירות שביעית באיסור, ואני לא.

צריך ביאור מה פשר אותו דו שיח, מה הקשר בין הטענות של אותם אנשים.

רבי יוסף עינגל בבית האוצר (מערכה א ח כלל יב) מקדים לבאר מה הוא הלשון שנקראו הגויים "אחרים", ומבאר ע"פ דברי הספרי פרשת עקב על הכתוב 'ועבדתם אלהים אחרים' - "למה נקרא שמם אלהים אחרים, שעושין את עובדיהן אחרים". והנה גם מי שמחלל שבת נקרא בכינוי זה 'אחרים' משום שמחלל שבת כעובד עבודה זרה, כמו גוי. השבת מגדירה את 'ענין הישראליות'. המחלל שבת בפרהסיא יוצא מכלל הישראליות. ומביא את הזוהר ברעיא מהימנא שהשבת היא "כללא דאורייתא". המבדיל והמחלק בין ישראל לעמים הוא השבת. מי שאינו שומר שבת, במידה מסויימת אינו יהודי גמור. ומבאר שגוי יכול לקיים כל המצוות כולם, אבל אם שמר שבת חייב מיתה, זהו המחלק בין ישראל לעמים.

הרמ"ע מפאנו בתשובה כתב שהסיבה שמזכירים 'מקדש ישראל' בהבדלה, שהיתה הוה אמינא לומר שכשיוצאת שבת אולי ח"ו מאבדים את קדושת ישראל, קמ"ל שיש קדושת ישראל בימות החול. הרי עד כמה דבוקים הדברים זה בזה.

ומבאר הבית האוצר שלכן אלישע בן אבויה נקרא 'אחר' על כך שחילל שבת בפרהסיא (כמבו' בחגיגה דף טו, א).

ומצינו בירושלמי (תענית פרק ב) שמכנה למי שמחלל את השמיטה בשם 'אחרים', ומבאר הבית האוצר ע"פ התורת כהנים (ריש פרשת בהר) שכשם שנאמר בשבת בראשית 'שבת לה', כך נאמר בשביעית. ומבואר היטב הירושלמי שמי שאינו מקיים שמיטה נקרא אחרים, כעין המחלל שבת.

ובכך מבאר את הגמ' דילן. האיש הראשון בא לבזות את חברו שהוא גר בן גיורת, כלומר חסר לו בשורש היהדות, והלה השיב לו ממין הטענה, אני עדיף ממך שאתה לא שומר שמיטה ואני כן, ששמיטה הוא ענין השייך לנקודת היהדות. וא"כ אומר לו, נכון שאני גר אבל עכ"פ עתה אני מחובר לגמרי ליהדות, לעומת זאת אתה שישראל הינך, חסר לך את עיקר עניין היהדות.

וביארנו בזה רבותינו, שהשבת מקור הברכה לכל השבוע והשטן מנסה למנוע זאת. בבן יהודע כאן ביאר שניתן להגדיר שהשבת היא אמצע השבוע, בין שלושה ימים שקודם ושלושה ימים שאחריה (שניתן לעשות בהם הבדלה, כי שייכים לשבת הקודמת), היינו שהשבת היא הלב של השבוע.

ואיתא בחת"ס, מה שמביא ברכה לכל השבוע הוא השבת. ודורש את הפסוק "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם" ודורש כך: ששה ימים תעשה מלאכה, למה? כי יום השביעי יהיה לכם, מהיום הזה יש השפעה לכל הימים. ועל כן השטן טורח להביא מחלוקת, כדי לקטוע את השפעת הברכה מהשבת.

וכן מבאר העין אליהו כאן, שכיון ששבת היא השפעת הברכה לכל השבוע, מנסה השטן שייכנסו לשבת במריבה, שהמחלוקת היא היפך הברכה, דלא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (משנה סוף עוקצין). ומביא מהזוהר שהכועס בשבת עובר על "לא תבערו אש בכל מושבותיכם".

ויש בכך מוסר השכל שבערב שבת ייזהר מאד שלא תהיה מריבה ומחלוקת.

דף נג

היזק שאינו ניכר

לר' יוחנן היזק שאינו ניכר לא שמייה היזק, וכך נפסק. ומה טעם אמרו במזיד חייב, שלא יהיה כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואומר פטור אני.

החת"ס מקשה, איך באמת ניתן להבין שמן התורה יכול אדם לטמא טהרותיו של חברו ולהזיק לו בהיזק שאינו ניכר, ולא לשלם על כך. ומיישב שאין הפירוש שהתורה התירה את הרצועה, דהרי נתנה כוח לחכמים לתקן תקנות, ובאמת חכמים אסרו זאת וגדרו את הפרצה. ועדיין קשה למה באמת מן התורה אין איסור בדבר.

ומתבאר אצל הרמ"ע מפאנו (מאמר המילואים), ויסודו באריז"ל (שער מאמרי חז"ל מס' ב"ק), שהנזיקין אינם רק נזק לחבירו, נזק הוא ביטוי לכוחות הרע והטומאה בעולם. יש קליפות והן מביאות לכל עניני הנזקין. ארבעה אבות נזיקין, הם כנגד ארבעת הכוחות של הרע המפורטים בתחילת התורה "והארץ היתה תוהו ובוהו וכו'", וכן כנגד ד' מלכויות הרשעה. והגמ' בב"ק מאריכה שיש אבות נזיקין נוספים, ובאמת כל אחד הוא כנגד כוח טומאה המתגלה בעולם.

היזק שאינו ניכר לא מתבטא באיסור דאורייתא, משום שאין ביטוי בעוה"ז לאותו כוח טומאה, הוא מתגלה באופן מופשט וגבוה. הוא שייך לעולמות יותר עליונים.

וביאר הדברים הם על פי המהר"ל שאומר שהתורה שבכתב מגלה רק דברים שניכרים כאן בעוה"ז, ומה שנסתר בעוה"ז גם בתורה הוא נעלם. והפירוש הוא ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא", והמערכות מקבילות.

ממילא מתבאר ניטב שנזק שאינו ניכר מתגלה בדברי חכמים,

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת מטות מסעי

ירושלים: 7:11 מוקדם: 7:01

בני ברק: 7:26 מוקדם: 7:16

מודיעין עילית: 7:22 מוקדם: 7:12

חיפה: 7:21 מוקדם: 7:11

טבריה: 7:17 מוקדם: 7:07

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

השבוע מתחזקים בתוספת שבת לרפואתו של מרן הגה"ג רבי ברוך מרדכי בן הינדא מלכה אזרחי שליט"א

דברי רבן של ישראל מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א על חובת תוספת שבת לרגל יומא דהילולא כ"ח תמוז תשע"ב

"שאינ קץ למתן שכרו, ושבת תמליץ עליו" ומי ירצה לוותר ע"ז. וז"ל הערוך השולחן: (רנ"ו ס"ג) ויש להקדים תפילת קבלת שבת ומעריב בעוד יום, ואין להמתין על אדם גדול שלא בא עדין לבהכנ"ס וזכות גדול הוא, ובעוה"ר עתה מאחרים מאד להתפלל מעריב וחושבים זה למצוה להתפלל מעריב בזמנו, אוי ואבוי למצוה זו כי זה בדוק ומנוסה שע"י כן באים לחילול שבת רבים מאנשי העיר, ואשרי אנוש יעשה זאת להתאמץ שיתפללו מעריב בעוד יום ואין קץ למתן שכרו ושבת תמליץ עליו, עכ"ל. ואם כתב כך לגבי המזרזים להתפלל מעריב כ"ש וכ"ש להמזרזים להתפלל מנחה וקבלת שבת לפני שקיעה... שאין קץ למתן שכרם!!!

וכבר כתב הרא"ש בספרו האורחות חיים אות י"ט וז"ל "ויקדים להתפלל ערב שבת תפילת מנחה כדי שיקבל עליו השבת מבעוד יום" והסביר דבריו בעל התוס' יו"ט וז"ל "שלא יקבל השבת מאוחר ביום הששי והיינו שיקבלו לפני הזמן שהוא כמעט חשיכה, ויזהיר בני ביתו שיקדימו קבלת שבת ויתפללו מנחה מוקדם ועי"ז יקבל השבת מבעוד יום" עכ"ל. וכן כתבו גם גאב"ד אנגווער הגר"מ קליין והגרבי"י זילבר זצ"ל והגר"מ שטרנבוך שליט"א בספריהם על האורחות חיים לרא"ש. שמבינים שזהו כוונת הרא"ש שכיון שתוספת שבת דאורייתא ויש לקבלו בפיו ואין אפשרות לקבלו לפני מנחה לכן יש להקדים תפילת המנחה

במסר אדיר בשיעורו על הגמ' בברכות נב. "עיולי יומא כמה דמקדמינן ליה עדיף אפוקי יומא כמה דמאחרין ליה טפי עדיף": הוכיח מרן: בא וראה, כמה זמן נמשכת ברכת היין, והלא רגע קל בלבד. לומדים אנו מכאן, חשיבות רגע אחד שמאחר את יציאת השבת, יש בו עדיפות על תדיר. (שיעורי מרן הגרי"ש"א ברכות) ואכן ידוע כמה הקפיד מרן זצוק"ל גם בכניסת השבת והעדיף להדליק נרות אפי' 50 דק' העיקר לא להדליק לאחר הזמן שנקבע בירושלים של ארבעים דק' לפני השקיעה, ואפי' בער"ש הנוכה. כמו כן ידוע שדעת מרן שבזמן המינימלי של המצוה דאורייתא של תוספת שבת יש לסיים תפילת המנחה! ולא מספיק שפורש ממלאכה או שמקבל שבת בלבד, ויש לכאור"א לקבל עליו בפה "מצוות תוספת שבת" והמתפללים מנחה לאחר זמן הדלק"נ סבר שיקבלו שבת מיד לאחר תפילת לחש, ולא ימתין לקבלת שבת של הציבור שמתאחרת אלא מיד שיגמור שמו"ע צריך שיקבל על עצמו קדושת השבת, כדי לזכות לקיים מצוה חשובה זו.

וא"כ ראוי ונכון להקדים את תפילת המנחה בבתי הכנסיות לפני שבת, ושיספיקו קבלת שבת לפני השקיעה, ולכה"פ שיוכלו לקבל שבת לאחר מנחה, וכבר המשנ"ב והערוך השולחן כתבו שיש להקדים ולגמור קבלת שבת לפני השקיעה, ושע"י ימנע חילול שבת מרבים מאנשי העיר!!! וכותב עליו הערוך השולחן

ללומדי הדף היומי, הגמ' בגיטין נב. ביאורים על המעשה שמופיע בגמ',

והוזכרה במכתב ובשיחות של רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטינמן זיע"א לחיזוק תוספת שבת,

והפתרון של מרן הגרא"ל שלא יקרה כסיפור זה:

להתרחק ולמנוע מלעשות דברים האסורים בשבת חצי שעה לפני השקיעה (ובודאי שאין הדברים אמורים לאותם המקומות אשר מקדימים להדליק נרות שבת 40 דק' קודם השקיעה), באופן שלא יקרה חלילה שיכולים לעבור אחרי השקיעה. ושכר עושיה אין לשער חזקו בזה ותזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

כ"ב אדר א' תשע"א א.ג.ל. שטינמן

ג"א מצטרף לדברים הנכונים והברורים הנ"ל חיים קנייבסקי

וכן שח רבנו מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל: ערב שבת הוא זמן שעלול להביא לידי מריבה [וכמובא בחיד"א מורה אצבע סי' ק"מ] הגמ' מביאה בגיטין (נב, א) הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן, דכל בי שמישי (של ערב שבת) הוו קא מינצו בהדי הדדי, איקלע רבי מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמישי עד דעבד להו שלמא, שמעיה דקאמר ווי דאפקיה רבי מאיר להתוא גברא מביתה. ערב שבת זה זמן מסוגל לריב עד כדי כך שרבי מאיר כבר היה צריך לטפל בזה. והטעם שהשטן בא דוקא אז [לפי פשוטו, כי יש גם טעמים בנסתר ראה חיד"א ועוד] בגלל שהזמן דוחק כי כדי שהכל יהיה מאורגן בזמן ובני אדם לחוצים במיוחד, וכדי שזה לא יקרה יש לסיים את ההכנות לשבת כשעה לפני השבת,

וז"ל הגמ' בגיטין נב.: הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן, כל בי שמישי הוה מינצל אהדדי, (היו שנים שהיה ביניהם מריבה בכל ערב שבת) אקלע ר"מ להתם עכבינהו תלתא בי שמישי עד דעביד להו שלמא, שמעי דקאמר וי דאפקי' להתוא גברא מביתו. (ר"מ הגיע והיה שם שלש ער"ש עד שנתפייסו והשטן הלך משם וכשיצא, אמר השטן "וי", "שר"מ הוצאיני), בביאור הגמ' הנ"ל קשה למה רבו כל פעם דוקא בער"ש ועוד שאל רבינו הבן איש חי זיע"א בספרו בן יהוידע מה התכוון השטן באומרו לשון זה: "וי דאפקיה ר"מ" (ויבואר בהמשך)

נפתח במכתב שנכתב בכת"ק של מרן רשכבה"ג הגרא"ל שטינמן זיע"א והצטרפו אליו רבותינו מרנן הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי זצוק"ל והיה למראי עיני מרן הגר"ג אדלשטין זצ"ל שאמר בענוותו שהדברים ברורים ושאנו ראוי להצטרף לאחר שכל הגדולים כבר חתמו:

"כרגיל אנשים קרוב לשקיעת החמה בערב שבת מאד לחוצים ובאים לידי קטטות, וכן מבואר בגיטין דף נ"ב, ולפעמים גם מתוך לחץ נכנסים לעשות דבר האסור אחר שקיעתה של החמה (ובפרט בימי החורף הקצרים) אשר זה מאד חמור". וטוב מאד

קודם כל יש לסלק את כל מה שיכול לגרום למריבה, שזה היפך משבת שלום.

שיחה נוספת שמסר מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל:

הנה דבר שחז"ל מפליגים כ"כ בגדלות של יום השבת עד שאמרו השומר שבת נותנים לו נחלה בלי מצרים וכן אמרו "אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים" רואים האיך שזה כ"כ דבר גדול, ולהיפך מי שלא שומר שבת זה המור מאד אין דבר שחייבין על זה סקילה חוץ מע"ז ושבת, נמצא שזה מהדברים הכי המורים.

דרך בני אדם דוקא בע"ש כשבאים הרגעים האחרונים שפתאום חסר דבר וצריך לעשות דבר נוסף ולפעמים מתוך זה יכול לבוא ח"ו שיכנס לשבת אפי' אחרי השקיעה. ולכן צריך לעשות חיזוקים בזה, והעצה לכך אם היו עושים גדר עד כמה שאפשר שחצי שעה לפני השקיעה לא יעשו דברים שאסור לעשותם בשבת, רק אם יקרה מקרה מיוחד שצריך לעשות משהו. אבל להשתדל לכה"פ חצי שעה לפרוש כבר מדברים האסורים, ובפרט צריך חיזוק שלא ליסע ברכב, כמו שיש אנשים שיוצאים ממש ברגעים אחרונים וח"ו באים לידי חילול שבת, ולכן לכה"פ חצי שעה לפני השקיעה להימנע ממלאכה.

דבר נוסף יש, דוקא שבת שזה זמן כ"כ גדול, אנשים מאד לחוצים וישנם כאלו שקצת עצבניים, וכמו שכתוב בגמרא גיטין נב שרבי מאיר בא לאיזה מקום וראה שאנשים רבים בערב שבת היות והיו לחוצים, ממילא היה קצת מריבות והלך ועשה שלא יריבו. והגמ' משבחת אותו שהשטן התלונן שגירשו אותו מהבית, ולכן צריך לראות באמת שלא יהיה כ"כ לחוץ ולכן העצה לכך כמו שאמרנו, שיפסקו חצי שעה קודם השבת וממילא ידעו שכבר הכל גמור.

ובביאור הגמ' הנ"ל קשה למה רבו כל פעם דוקא בער"ש, ועוד שאל הבן יהודע מה התכוון השטן באומר לשון זה: "וי דאפקיה ר"מ". וביאר הבן יהודע וז"ל: "נ"ל בס"ד הא דאמר וי מפני דידוע שהשבת נקרא "לב", וכמו שהלב עומד באמצע הגוף, כן השבת עומד באמצע בין ימי דה"ו, ובין ימי אב"ג, ומחלק חיות ומזון לכל הימים של חול, כמו שהלב מחלק מזון וחיות לכל האיברים, והנה אדם המקדש את השבת ונוזהר בכבודו, הוא לו בתואר לב ומקבל ממנו שפע וחיות כמו הלב, אבל לאדם המחללו וכן לקליפה ולכוחות החיצונים נהפך מספר "לב" למספר ב' פעמים "וי" (ששניהם 32), שיהיה להם וי לעילא ווי לתתא, (אוי להם בעוה"ז ואוי להם בעוה"ב) כדברי האריז"ל עה"פ מחלליה מות יומת שהוא כפול לעילא ולתתא, ולכן דרשו בזוהר הפסוק (במשלי י' כב) "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה" על השבת, ולכן השטן שהיה עושה מספר לב למספר

ב' פעמים "וי", שהוא וי לעילא וי לתתא, ובא ר"מ והחזיר את מספר "לב" למקומו, ובטלו וי מאלו, ונמצא דאפיק את מספר וי מביתה דההוא גברא, ושב וי לסטרא אחרא, עכ"ל

ולשאלה למה דוקא בערב שבת היו באים לידי מריבה. ביאר בעין אליהו, משום שכל עיקר ההשפעה של ימי החול זה מהשבת, ולכן אם הוא משמר שבת כהלכתה, השבת משפיע לטובה למשך כל ימי השבוע, ומובא בזוהר, שמי שכועס בשבת עובר על 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם', ולכן היצר רוצה שבערב שבת יהא כעס זה על זה, כדי שמתוך כך יכנסו גם לשבת בכעס, וכך ישפיע לרעה למשך כל ימי השבוע.

ובכור לזהב ביאר שהמחלוקת היתה לשם שמים, כפי שמצינו בעצרת שאמרו שצריך להיות או כולו לכם, או כולו לה, ובזה נחלקו כל ערב שבת, האם החיוב להגות כל השבת בתורה, או להתענג בלבד, עד שבא רבי מאיר ולימד שמה ומזה אל תנת ידיך, וחלקהו חציו לה' וחציו לכם, והנהיגם כך שלשה ערבי שבתות, עד שנעשה להם חזקה ובטלה המחלוקת.

ועוד ביאר מרן הגאון רבינו חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר לג, ל"ב) עפ"י דברי חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א): דורו של דוד כולן צדיקים היו, אלא ע"י שהיה בהן בעלי לשון הרע, היו יוצאים למלחמה ונופלים, אבל דורו שלו אחאב היו עובדי עבודה זרה, וע"י שלא הי' לשון הרע ביניהם היו יוצאים למלחמה ונוצחים, וע"ז דרשו "חבור (אם בניי מחוברים ומאוחדים ביניהם) עצבים (אפי' הם עובדי עצבים וע"ז) - הנח לו". וביאור הדבר הוא, כמו שאנו רואים בעובדא זו בסוגיין, שאיפה שיש מחלוקת שם הוא משכנו של השטן, ולכן ח"ו נופלין במלחמה, ואיפה שיש שלום שם אין לשטן דריסת רגל, וממילא יוצאין למלחמה ומנצחים.

ומבאר עוד מה שהשטן הי' מגרה בהן מדון דוקא בע"ש בין השמשות, כי יום השבת הוא "יום מנוחה וקדושה", שמטבע היום להשרות שלום ושלוה והשקט. ובזוהר הק' מפרש הפסוק "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" דקאי על אש המחלוקת. ולזה אוזר השטן עוז בכל ערב שבת דייקא לפלג דיעות ולהרבות רעב ומתח שלא ינוחו ביום השבת.

וכן כתב רבינו חיים פלאגי' זצוק"ל בספרו כף החיים (כז לה): כתב החיד"א בער"ש בהעלות המנחה הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לרעהו ובין המשרתים, והרבה טורח הסט"א לחרחר ריב, והאיש הירא יכוף את יצרו ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה אדרבא יבקש שלום עכ"ד, והטעם כי המזיקין נבראו בער"ש בין השמשות,

וממשיך הגר"ח ואנוכי עבדו מוסיף על דבריו, דאני הגבר ראתה עיני דבכל בית שהיתה מחלוקת בער"ש לעת ערב או בליל שבת, בדוק ומנוסה כי רעה נגד פניהם ולא יצאו נקיים באותו שבוע באיזה מקרה רע, דוק ותשכח... (וע"ש עוד)

איך הרוקח מצא את עניני השבת בפסוק "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה"

- ס'ליקא ל'עשות ה'בדלה. ועוד כתב: אשרי העם "שככה" בגימטריא "משה" אשרי העם שזכות משה עומדת לו, "אשרי העם שה' אלוקיו" - העם שיכולין לעשות שיהיה ה' של מידת הרחמים, משה רבינו.

וז"ל בסידור הרוקח: "אשרי" נוטריקון א'חר ש'שת ר'אשונים ימים, "יושבי" - יום ש'ביעי ב'חר י'-ה, "ביתך" - ב'רכות י'ה ת'מלא י'ין כ'וסי, "עוד" - ע'זפות ו'בשר ד'גים, "יהללוך" - י'שלים ה'פרשיות ל'בוש (הבדלה) ל'בנים ו'חלף כ'סותך, "סלה"

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

נהזרה דשמעתתא

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה
לעילוי נשמת הנאון המופלא צנוע ומעילי - רבי שלמה ב"ר שאר שפירא זצ"ל

גליון כ"ב - תמוז תשפ"ג

מתי נכון שלא לאכול עוגה חלבית עם הקפה?

בלי הפסק שעה (במעדני השלחן סי' פ"ט) יישב מנהג העולם להמתין חצי שעה, דשעה' לאו דוקא אלא פירושו 'משך זמן, וכך כתב גם בתשובות והנהגות י"ד סי' שצ'. עוד למדו מדברי

הזהר שאין לאכול בשר אחרי חלב בסעודה אחת, אפילו לאחר זמן מרובה. ואמנם לעיקר הדין לא הובאו דברי הזהר"ק להלכה בשלחן ערוך (י"ד פ"ט). אולם מכל מקום הורו פוסקים רבים כי ראוי לחוש לחומרת הזהר. [נדרכ"מ י"ד פ"ט, פמ"ג ש"ד ט"ז ומ"ז ג', וכן משמע בבי הגר"א שהביא הזהר"ק כמקור לדברי הרמ"א. ואף שבמשניב תצ"ד ט"ז מבואר שלא כדברי הזהר"ק, צידדו האחרונים דהיינו קולא מיוחדת בשבועות, בכדי לקיים את המנהג לעשות זכר לשתי הלחם בלחם חלבי ובשרי בסעודה אחת, וכעין המבואר בבאר היטב שם דיש שהקילו בשבועות בשיעור ההמתנה בין בריח].

ואמנם לפי פשוטו בנידון שלנו אין מקום לחומרת הזהר, שהרי שותה את הקפה לפני שנוטל ידיו לסעודה, ואין כאן בשר וחלב בסעודה אחת.

אך נראה לדון, כי מאחר ואינו מברך אחר הקפה ברכה אחרונה, מפני שברכת המזון פוטרתו כשם שפוטרת את יין הקידוש, והטעם שברכת המזון פוטרת את יין הקידוש מבואר בטור (רע"ב) כי הוא משום שהקידוש צורך הסעודה ותחילתה, נמצא אם כן שגם הקפה ששותה אחריו נחשב מן הסעודה, ושייך בזה חומרת הזהר"ק שלא לאכול בשר וחלב בסעודה אחת. [ועוד, שהרי הטעם שאין הקפה הפסק בין הקידוש לסעודה הוא מפני שנחשב מכלל הסעודה, נמצא שיש כאן בשר וחלב בסעודה אחת].

אלא שלמעשה יש להקל בזה, לפי המבואר בבן איש חי (שנה ב, שלח י"ד) דחומרת הזהר נאמרה דוקא בגבינה ולא בחלב, וכך נקט בתשובות והנהגות (שם), ודקדק דהיינו תבשיל של חלב. והביא כע"ז מהרש"ש בחולין קג).

ולפי"ז בשתיית קפה עם חלב אין להחמיר, אמנם ראוי להמנע מלאכול עמו עוגת גבינה או שוקולד חלבי, שבזה יש מקום לחומרת הזהר.

שאלה: בליל שבת לאחר הקידוש, חש רבי אליהו עייפות רבה, משום כך עלה בדעתו להקדים ולשתות כוס קפה, כדי שיעלה בידו לנהל את סעודת השבת בעירנות כראות. למרות העייפות הוא זכר כמובן שהמנה העיקרית בסעודה היא בשרית, אך לא ראה בכך מניעה, שהרי את הקפה הוא שותה קודם הסעודה, ובודאי יעבור למעלה מחצי שעה עד שיגיע למנה העיקרית. האם אמנם ראוי וכשר הדבר לעשותו?

תשובה: יש לדון בזה מכמה צדדים. ראשית יש לעיין אם אין שתיית הקפה נחשבת 'הפסק' בין הקידוש לסעודה, שהרי דין קידוש במקום סעודה' מחייב להסמיק את הסעודה לקידוש.

מסקנא דשמעתתא נידונים אקטואליים בדאי ההלכה

דב התסן רבי צבי רותן שליט"א - מורה הראה דאש טלל מי אילון - אויספך

אולם כבר דנו בזה האחרונים, והוכיחו ממה שנהגו לאכול 'כרפס' בליל הסדר בין הקידוש לסעודה, וכן ממה שבליל יו"ט שני של ראש השנה נוהגים לכוין ב'שהחיינו' על פרי חדש, וכתב המטה אפרים (ת"ר ה) שיאכל את הפרי החדש מיד לאחר הקידוש קודם שיטול ידיו, הרי מוכח שאין העיסוק בדברי אכילה נחשב הפסק, אלא הכל נחשב מכלל הסעודה (בני ראם סי' ס"ג), וכן דעת הגר"ש¹ (הליכות שלמה ר"ה פ"א דבה"ל אות כד).

והנה מטו מהגר"מ סולובייציק ששאל לחזו"א על מנהג שהיה באירופה לאכול דגים בין הקידוש לסעודה, ולא היה ניחא להחזו"א בזה. והגר"מ פירש כוונתו משום דהוי הפסק בין קידוש לסעודה (והאיש משה' ח"א קנד), אולם מרן הגר"ח"ק זצ"ל (בהגה"ה שם) ביאר טעמו של החזו"א עפ"י הביאור הלכה (רמ"ט ב') שאין ראוי לאכול לפני הסעודה כדי שיאכל הכזית המוציא לתיאבון, ומבואר שנקט גם כן דאין בזה הפסק.

אך עדיין יש לדון בזה מדיני בשר בחלב. הנה בבית יוסף (א"ח קע"ג) העתיק דברי הזהר הקדוש¹ (פי' משפטים) "מאן דאכיל האי מיכלא פחדא. בשעתא חדא, או בסעודתא חדא. ארבעין יומין אתחזינא גנדא מקלקא בקלפוי... מסאבותא אטימא מפלא. מסתפי מחינן בישן, דהא בעינייהו גנדא אשתכח, ויכיל לאתזקא, דהא צלמא דבר נש אתעבר מניה".

ולמדו הפוסקים מדברי הזהר, שגם בשר אחרי חלב אסור

¹ **תרגום:** מי שאוכל אותו מאכל (בשר חלב) כאחד, בשעה אחת, או בסעודה אחת, מי יום נראה גדי מקולס בעורו... היא טומאה אטומה מכל הטומאות... ומפחד מחיות רעות, כי נראה בעיניהם כמו גדי, ויכולות להזיקו, כי צלם אדם עבר ממנו.

לקבלת הגליונות והומר מרתק נוסף שלחו בקשה ל: A9768552@gmail.com

צורתא דשמעתתא

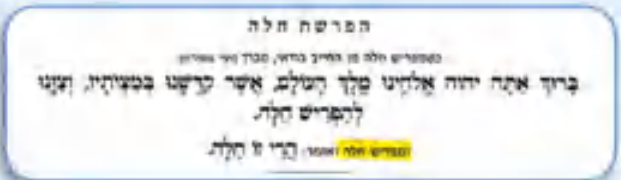
סקידה מקיפה של סוגיה הלכתית

הרב מנחם אדלד - ראש בית המדרש

הידורים וידיעות חשובות בהפרשת חלה הביתית

באיזה שלב מברכים?

ההלכה: את ברכת ההפרשה יש לברך **לאחר** שהפריש וניתק חתיכת בצק מן העיסה, לפני שקורא שם על החתיכה שבידו ואומר "הרי זו חלה". [שלא כטעות הנפוצה בסידורים, שכותבים לברך קודם ההפרשה, ואח"כ להפריש ולקרוא שם].

הטעם: כאשר מקיימים את המצוה **במעשה הפרשה בלבד** בלא קריאת שם, ומתקדשת החתיכה בהפרשה (המעשה נחשב לקריאת שם, מנח"ש תניינא קיד"א), בכהאי גוונא יש להקדים את הברכה להפרשה. אך למנהגינו (עפ"י הגרעק"א בגליון השו"ע שכ"ח) וכמופיע בסידורים, שיש **לקרוא שם** ולומר "הרי זו חלה", אין החלה מתקדשת אלא בקריאת השם.

הטעות שנפוצה בסידורים, להקדים את הברכה להפרשה, ולא רק לקריאת השם.

מאחר שהחלה מתקדשת בקריאת השם, יש להסמיך את הברכה לקריאת שם, שבכך נחשבת הברכה 'עובר לעשייתך', ולא להקדים ולברך קודם ההפרשה. וכך מפורש בתוספתא (תרומות פ"ג ה"ב) ובראשונים (רמב"ן ורשב"א סוף הל' חלה), והובא להלכה כדבר פשוט בכל הפוסקים [שבט הלוי ח"ד קמ"ד, דרך אמונה פ"ה ס"ק צ"ח, מנחת שלמה תניינא קיד"א, משפטי ארץ].

[מה שכתוב בסידורים להפריש אחר הברכה, ייתכן שהחל ממנהג קדום במקומות באירופה שלא היו קוראים שם אלא עושים הפרשה בלבד, שאז יש להקדים הברכה להפרשה. ומכאן נולדה הטעות, שגם לאחר שנתפשט המנהג הראוי לקרוא שם, עדיין השאירו בטעות את ההנחה להפריש אחר הברכה].

שתי אופנים לקיים הפרשה 'מן המוקף'

בשעה שמחזיק בידו החתיכה שרוצה להפריש, ואומר 'הרי זו חלה' - חייבת החתיכה להיות **מוקפת** (= סמוכה) לשאר העיסה, בצורה שתתבאר להלן. [אם לא הייתה החתיכה 'מוקפת' לעיסה בשעת האמירה, הגם שחלה ההפרשה בדיעבד, מ"מ צריך להישאל ולעקור את ההפרשה, בכדי להפריש שוב מן המוקף כהלכה (מנחת שלמה תרומות פ"ד ה"ז אות ג' במוסגר)].

קיום ההפרשה 'מן המוקף' נעשה בשני אופנים, ותלוי היכן מונחת העיסה הגדולה שבא להפריש עליה:

א'. כאשר העיסה הגדולה **נמצאת בתוך כלי**, בכדי שתיחשב ההפרשה 'מן המוקף', צריך שיהיה **מגע** בין החתיכה שמפריש לבין הכלי שבו העיסה [ומספיק שתיגע החתיכה בכלי מבחוץ] בשעה שאומר 'הרי זו חלה'.

או לחילופין, שיחזיק גם את החתיכה שמפריש בתוך חלל הכלי שהעיסה בתוכו בשעה שאומר 'הרי זו חלה'. [יש לציין, שמותר להניח את החתיכה בשקית ניילון (אפילו קשורה?) בשעת ההפרשה, ומספיק שהשקית תיגע בכלי שבו העיסה, ואין צורך במגע של הבצק עצמו].

ב'. כאשר העיסה **אינה מונחת בתוך כלי**, אלא על השולחן או על השיש, אין צורך במגע בין העיסה לחתיכה שמפריש, ומתקיים דין 'מן המוקף' במה שהחתיכה שמפריש **נמצאת באותו החדר** בשעה שאומר 'הרי זו חלה'. על כן במקרה כזה יכול לאחוז את החתיכה בידו, מבלי להסמיכה לשאר העיסה כלל.

הטעם: למדו חז"ל ממה שנאמר "והרימותם ממנו" שההפרשה צריכה להיעשות בסמוך לעיסה (רש"י סוטה ל). נחלקו הראשונים אם מספיק שמוקף בשעת מעשה ההפרשה, ולמעשה נקטינו שצריך שיהיה מוקף גם בשעת קריאת השם [חלת לחם (שכ"ג ג' ג), חז"א (לקוטים ס"ד סק"א) בדעת הרמב"ם]. ובדין מוקף מבואר (רמב"ם תרומות פ"ג ה"ז) שכאשר הפירות אינם בתוך כלי, הבית מצרפן. אך כשהן בכלים נחשב מוקף רק ע"י נגיעת הכלים זה בזה.

הפרשה בלא ברכה מחמת חיסרון צירוף

ההלכה: לדעת הרבה פוסקים (הגרשז"א, מלא העומר, ועוד), בכדי להפריש בברכה, לא די שיש שיעור חלה בעיסה **בשעת לישת הבצק**, אלא נדרשים שלשה תנאים נוספים הנוגעים לשיעור חלה גם **לאחר מכן**, וכפי שיתבאר. [אמנם דעת שבט הלוי שאין צורך בקיום התנאים הללו, ומפרישים בברכה גם אם לא נתקיימו. וכל אחד יעשה כמנהג רבותיו].

התנאים שיש להקפיד עליהם בכדי שיתאפשר להפריש בברכה לדעת הפוסקים:

א' - לאפות מייד כשיעור: שתהא דעתו לאפות מהבצק **קעת** (בזה אחר זה) את הכמות שיש בה שיעור חלה. מה שאין כן אם אופה קעת פחות משיעור, ושומר את שאר הבצק בקירור על דעת לאפות אותו מאוחר יותר [אפילו היום בעוד כמה שעות], **מפריש בלא ברכה**.

ב' - שאינו מקפיד על נשיכתן: שאינו מקפיד על חתיכות הבצק שעשה מהעיסה הגדולה שישכו זה בזה. משא"כ אם מקפיד על נשיכתן, כגון שעושה חלק ממנו מאפים חלביים וחלק מאפים פרווה, **מפריש בלא ברכה**.

² כמבואר בדרך אמונה (פ"ג תרומות ציוה"ל שכ"ז) מהירושלמי, דבחיבות שמן לא איכפת לן שהן סגורות, מפני שאין הסגירה מועלת לשמן אלא כדי שלא ילכלך. והוא הדין בשקית שמניח בה חתיכת הבצק שמפריש לחלה, שאין הסגירה לתועלת החלה אלא שלא תלכלך. ומטעם נוסף יש להחזיר, לפי דעת הגריש"א (המובא להלן) ששקית ניילון אינה חוצצת, דבטילה למה שבתוכה וחישיב שאינו תוך כלי. וא"כ לא איכפת לן בקשירתה.

ג' - שעתידין להצטרף שוב אחר האפיה: שכל החתיכות שאופה מן העיסה, עתידים להצטרף שוב (למשך רגע אחד) **גם לאחר האפיה**. ולדוגמא, כפי המצוי, שעושים מעיסה אחת כמה חלות לחמניות מאפים, ניתן להפריש בברכה רק אם עתיד לאחר מכן להניח את כל המאפים יחד (ב'צירוף סל', וכפי שיתבאר), כדי שיצטרפו שוב **לרגע אחד** גם לאחר האפיה.

הצירוף המקורי הוא בהנחת כל המאפים בכלי אחד (כגון שקית גדולה), או בהנחתם על גבי מפה ועטיפתם בה, מכל הצדדים. אך ניתן לצרפם גם באופן פשוט המעשי יותר בימינו, ע"י שיכניס הכל במקפיא, אפילו שהם בשקיות וקופסאות נפרדות, ורק יודא שיגעו השקיות זו בזו.

אכן, יש להקפיד שלא יהיו האריזות קשורות בשתי קשרים או בהדבקה. אך מותר שיהיה מכסה הקופסאות סגור, או שהשקיות יהיו קשורות בקשר אחד.

הבהרה חשובה: התנאי השלישי, שכאשר אין צירוף נוסף לאחר האפיה יש להפריש בלא ברכה הוא רק כאשר קיימת וודאות שאין עתידין להצטרף לאחר האפיה. אך אם יש ספק וייתכן שיצטרפו, מפרישים מתחילה בברכה. על כן, אין צורך להקפיד ולצרף בפועל בכל פעם שאופים, אלא די לעשות כן מידי פעם, או לוודא שהמציאות הרגילה של האפייה הביתית מאפשרת שיייתכן צירוף כזה. מה שאין כן אם רגילים תמיד להניח חלק במקפיא אחד וחלק במקפיא אחר, וכדומה, וקיימת וודאות שלא יצטרפו, אזי אין להפריש בברכה.

הטעם: נחלקו הפוסקים בעיסה שנעשית על דעת לחלקה לחתיכות קטנות קודם האפייה (כגון שעושה ממנה כמה חלות וכדו'), אם נחשב 'על דעת לחלק' שפטור. דעת הש"ך הגר"א והב"ח (שכ"ו ב) שבכל אופן חייב, ופטור 'על דעת לחלק' הוא רק במחלק לאחרים. אך הפוסקים הוכיחו בדעת כמה ראשונים שיש אופנים ששייך פטור 'על דעת לחלק' גם במחלק לעצמו (צל"ח, תפארת למשה, בית אפרים, דברי חמודות, ועוד. מובאים בפתחי תשובה שם. וכן דעת החזו"א), ונאמרו ג' דרכים באיזה אופן נאמר פטור על דעת לחלק בעושה לעצמו. א' כשאופה חלק לאחר זמן (דברי חמודות, וע"ש שגם לסעודה אחרת באותו יום נחשב לאחר זמן). ב' כשמקפיד על נשיכת העיסות (חזו"א י"ד קצח ג. אכן מה שמקפיד שלא ינשכו כדי שייחשב שלם ללחם משנה, אין זה הקפדה המונעת להצטרף. שהרי בא ליישב המנהג שמפרישין בברכה באפיית החלות. והטעם, שבכדי למנוע הצירוף צריך הקפדה מחמת עצם העיסה ולא מסיבה צדדית). ג' כשאין עתידין להצטרף לאחר האפיה (צל"ח ובית אפרים). וכתבו הפוסקים שלענין ברכה חיישינן לכל הדרכים (נשי"כ ח"ב פמ"ב סוף הע' מה בשם מלא העומר (יער"ש) והגרש"א, ועוד), אולם בשבט הלוי (ח"ד קמ"ה) כתב דמנהגינו כש"ך והגר"א שבכל אופן מברך. ומה שנתבאר בתוספת הבהרה שכל החשש הוא רק כשיש וודאות שלא יצטרף, הוא פשוט, שזהו דין נחתום המבואר במשנה (חלה פ"א מ"ז), שכל הפטור 'על דעת לחלק' הוא רק כשדעתו לחלק בוודאי, ולא אם מסופק וייתכן שלא יחלק.

צירוף סל במקפיא כשהמאפים מונחים בשקיות הנוגעות זו בזו, מבוסס על דברי המשנ"ב (תנ"ז ז) וכפי שנתבאר דבריו ע"י הסטייפלער (כמובא בדרך אמונה פ"ו ה"ט"ז בביאור"ל ד"ה אין), דמהני צירוף סל אף שכל אחד בכלי נפרד אם נוגעים זה בזה והם נמצאים תוך כלי גדול [אכן נגיעת כלים לחוד כשאנים יחד בתוך כלי גדול מהם] [במקפיא וכדו'] לא מהני, דזה מועיל רק למוקף ולא לענין צירוף, כמבואר במשנ"ב שם, ועל כן לא סגי שאחר האפיה יגעו התבניות או השקיות זו בזו כשאין תוך כלי. וייתכן שנחשב צירוף במקפיא גם אם לא נוגעות השקיות זו בזו, לדעת הגריש"א (המובא בד"ר"א שם) ששקית ניילון בטילה ללחם ונחשב כמו שאינו בתוך כלי (ואף שבעלמא נקטינן דבכדי להפריש בברכה לא סגי בצירוף סל וצריך שיגעו זה בזה בתוך הסל, שאני הכא דסגי בצירוף כלדחו, וכמו שכתב הצ"ח דמהני שיצטרפו על שולחן בלא לבזא). אך פעמים שמניחים בתוך קופסא וכדו' שאין בטילה למאפה, ובזה בוודאי צריך נגיעה, וגם דעת הגרש"א (שלחן שלמה רמ"ב) שלא כהגרש"א, וגם שקיות ניילון נחשבות ככלי החוצץ, ועל כן צריך שיגעו בהדדי. ומי"מ לכ"ע לא איכפת לן במכסה סגור או בקשורים קשר אחד, שכן רק מכסה הסגור בהדבקה או שקית הקשורה בשני קשרים שצריך לקרוע בשביל לפתוח נחשב ככלי סגור (ז"ר"א תרומות פ"ג ציוה"ל שכ"ח, וע"ש דאפילו מכסה הברגה נחשב כפתוח).

הערות על המאמר מאת הגאון רבי שאול רייכנברג שליט"א בעל 'משפטי ארץ':

א. במה שהבאנו שכאשר העיסה בתוך כלי צריך בשעת קריאת שם להחזיק את החתיכה שמפריש בתוך חלל הקערה, או נוגעת בה מבחוץ בשביל לקיים דין 'מוקף'. העיר הגר"ש, שאפשר גם להחזיק את החלה באויר מעל חלל הכלי שהעיסה בו, שגם בכך אין דפנות הכלי חוצצות. ואמנם מצינו כן גם במגילת ספר (יר"ד קמ"ב ח) שכתב ליהוה כשהעיסה תוך כלי והחלה שצריך בשעת ההפרשה לגעת עם החלה בדפני הכלי או להגביה את החלה מעל חלל הכלי כדי שהדופן לא תפסיק. אך בפשוטו זה תמוה, שהרי מבואר בגר"א (יר"ד שכ"ח) דהצירוף כשאין העיסה תוך כלי הוא מדין 'הבית מצרף', וכשהעיסה תוך הכלי אין הבית מצרף ובעינין נגיעת כלים. ומשמע בפשוטו שלא יועיל להחזיק מעל חלל הכלי, אלא דוקא בתוכו או נגיעה מבחוץ.

ונדברנו בזה בשנית עם הגר"ש רייכנברג שליט"א, ומסקנת הדברים הייתה שאמנם כנים דברינו לדעת הגר"א, אך לשיטת הרא"ש והמחבר י"ל שאין צריך 'בית מצרף' אלא סגי מה שמונח בסמוך, ולפי זה מספיק להחזיק מעל הקערה. [ויש לציין, שהגר"א כתב כן בדעת הרא"ש והמחבר (והובאו דבריו להלכה גם במשנ"ב סי' תנ"ז), אלא שבמשפטי ארץ דן לפרש שיטת הרא"ש דלא כמו שנקט הגר"א, ולפי"ז העלה הנפק"מ הנ"ל].

[ויש להסתפק כאשר שחלק מהעיסה בולט החוצה מעל הקערה, אם נימא דחשיב שכולה בתוכה, כמו דנקטינן לענין צירוף שאם תחתית העיסה תוך הכלי חשיב שכולה בתוכו, או דכיון שחלקה בחוץ יועיל צירוף יועיל צירוף הבית לגבי החלק שבחוץ, ועי"ז יועיל צירוף הבית גם לחלקה שתוך הכלי. ומסתברא טפי כצד הראשון, אולם הרשב"ש בעל התירומו חלה צידד טפי כהצד השני, וע"ש].

ב. עורר הגרש"ר שיש להדגיש שאין המקפיא מועיל לעשות צירוף גמור לכל הדיעות (ואין להפריש בברכה על סמך צירוף זה בלבד), משום שאינו כלי המיטלטל וייתכן דחשיב כמחובר שאינו מצרף. והתועלת בצירופו הוא דוקא כאן, שמתחילה היה צירוף גמור, ובאנו לצאת ידי השיטות שחלוקה לעיסות קטנות פוטרת, וכתבו הפוסקים דלצאת ידי אותה שיטה בעינין צירוף נוסף אחר האפיה, ולזה סגי במה שיש צירוף כלדהו אחר האפיה, אף שהוא רק לחלק מהשיטות. כמבואר בפתחי תשובה (שכ"ז) בשם הצ"ח, וכמו שהבאנו לעיל.

מה דעתכם?

תגובות מעט הקודאים

מדליקים 'אהרת כהנים', ובתי חולים אלו לא שיד ספק טומאה. דבר נוסף יש להדגיש שהיתר 'ספק טומאה ברה"ר אינו לכתחילה מכמה וכמה טעמים. ולכן כהן הנצרך להיכנס לבי"ח שלא למטרת ספק פיקו"נ וכדו', יש להתייעץ עם המוקד האנושי של 'התאחדות טהרת כהנים' בכדי לשמוע את מצב הטומאה בבית החולים. בתקוה שפרסום הדברים בעלון החשוב, יאץ את הגורמים הרלוונטים לשפר את המצב בבתי החולים.

08-3132020 התאחדות טהרת כהנים

בנוגע למאמר הגר"צ רותן, שבעלי שמחה המקבילים עוגות ומניחים על השיש, יש לחוש שמצטרפין בכך להתחייב בחלה, מפני שהשיש יש לו שפה:

לכאורה טבלא שיש לה לבזבז זה דוקא מד' צדדים, וא"כ רוב 'משטחי העבודה' שבבית אין להם לבזבז מד' צדדים, ומה שהם צמודים לקיר מסתבר שאינו נחשב לבזבז, ולכן נראה דאינם מחייבים בחלה.

הרב יצחק ברטלר שליט"א

תגובת המערכת: הנידון אם בעיני מוקף מד' רוחות בפשוטו שנוי במחלוקת הפוסקים בטעם שאין תנור מצרף, שנאמר בזה ג' טעמים, וא' מהם מפני שהתנור פרוץ מצד אחד. ע"י תרימו חלה סי' שכ"ה ס"ק י"ט ובהערות שם. ולפי"ז נמצא דלשאר הטעמים אין צריך מד' רוחות. ואמנם לטעם החלת לחם דתנור מחובר, הכא ג"כ לא יתחייבו (וכמו שהזכרנו במאמר), אך לטעם השבת הלוי והדרך אמונה דבתנור אין מונחים בשביל להיות שם, אלא בשביל להיאפות, א"כ בשיש מצוי הרבה שמונחים שם בשביל להיות שם, ומדברי הפמ"ג ועוד פוסקים שכתבו לענין כלי מתחת וכיסוי מפה מעל, דסגי בכיסוי מצד אחד, משמע ג"כ דלא בעי דפנות מד' צדדים, שהרי ענין כלי ומפה ביארו הפוסקים דהמפה נחשבת כהמשך הכל'.

ואמנם, עיקר הנפק"מ המצויה, הוא במשטחי העבודה של מטבח האולם \ הבית כנסת, שהדרך הוא שמביאים לשם את כל העוגות שקיבלו לכבוד השמחה, ותחילה מסדרים אותם במטבח במגשים, ואח"כ שולחים אותם לשולחנות, ושם על פי רוב הוא מוקף מד' צדדים, וכמו שהבאנו בתמונה.

יישר כוח על הגליונות, יש בהם ענינים מעשיים מעניינים, ומבוארים יפה להלכה. לדוגמה, בגליון האחרון, לגבי ההערה למה לא תולים שלטי אהרת כהנים כאשר יש גוסס בחדר הסמוך, נהנית יותר מכל הגליון מהסיכום שלהכנס לחדר הסמוך זה רק זהירות, ולא חובה מדאורייתא. כי ירא אני מאוד שלא יגיע לבסוף כאלו חומרות לבתי חולים.

תאר לעצמך! חולה המאושפז בבית החולים במחלקת אונקולוגיה, ועובר בפרוזדור ורואה שלט "איסור כניסה לכהנים בגלל גוסס"... לאיזה פחד וחרדה הוא יכול להיכנס, הוא יכול להגיע ליאוש על מחלתו, הוא עצמו יכול להיות לפתע לגוסס, חולה הגוסס רח"ל זה הרי דבר מצוי במחלקות אלו, ואולי זה נכנס לגדר קירוב מיתתו של חולה, שזה איסור דאורייתא.

ואסיים במעשה שאני זוכר אישית. כשהכבידה מחלתה של אשת הצדיק רבי שלום שברון זצ"ל, הוזעקו בני המשפחה אל מיטת חולה כדי להיפרד ממנה ברגיעה האחרונים. כל בני המשפחה התאספו סביבה לאמירת וידוי והסדר הידוע המקובל מרבתינו. ביניהם הגיעו גם אחיה הגרש"י אורבך זצ"ל ושאר האחים, אחיותיה ובנותיה. בעלה, הרב שלום שברון, ובנה יחדו רבי יצחק, שהיו כהנים, לא יכלו להיכנס לבית החולים, הם חיכו מחוץ לבנין. באותן רגעים שכולם עמדו סביב מיטת אשתו, שלח בעלה הצדיק ר' שלום זצ"ל שליח לקרוא לבני המשפחה שיצאו אליו מחוץ לבית החולים במהירות, כי "יש לי בקשה לבקש מכם לפני פטירת רעייתי". יצאו בני המשפחה בהתרגשות: "מה יבקש הרב לפני פטירת אשתו? האם יבקש למסור לה מסר אחרון? האם לעשות לה תיקון?", כך חשבו.

הם יצאו אל הרב, והלה ביקש: "לדיי היקרים, אמא עומדת להיפרד מאיתנו, הצער והכאב שלנו גדול מאד. אך דעו, כי אף אחד מהחולים שבסביבתה לא צריך לסבול מכן! בקשתי היחידה היא שתקפידו שלא לבכות בקול גדול בשעת הפטירה. זה עלול להפריע לחולים אחרים במחלקה, ולעשות להם מצב רוח רע...".

פחד וחרדה. בשעה הכי קשה בחייו, ביקש הרב שברון להיזהר לא לצער אדם אחר, הוא חשב על השני, הוא הכניס בין מחשבותיו את הנזק לעלול להגרם לאחר... אז גדולה!

הגאון רבי יהודה לייב שברון שליט"א, רב קהילת 'מרומי שדה' ק"ס

בנוגע למאמר הנפלא 'צורתא דשמעתא' על אזהרת כהנים בבתי חולים, יש להוסיף, שלצערינו בהרבה בתי חולים הטומאה קבועה מפני חלקים המטמאים הנמצאים תמיד בשטח בית החולים ועוד כמה דברים שלא

האם מותר למנוע מחבירו להפקיע איסור?

מעשה שהוזמן סיר טשולנט גדול עבור שמחה. ליל שבת העביר המלצר את הסיר לפלטה חזקה וחמה יותר. לאחר מכן נודע שהטשולנט לא היה מבושל כל צרכו [נהגם שכבר נתבשל כמאכל בן דרוסאי], כך שהיה איסור תורה במה שהונח על פלטה לאחר שהוסר מהראשונה.

כאשר נודע למלצר שעובר כל רגע באיסור בישול, חפץ לסלק את הסיר מהפלטה ולהפסיק את בישולו [שהרי מאחר שהוסר מהראשונה לרגע אחד, יש איסור בישול גמור דאורייתא לשוב ולהמשיך בישולה], אך בעל השמחה עצר בעדו, באמרו "איסור בישול עברת ברגע הראשון [שהרי כל משהו של בישול בין בן דרוסאי למבושל כל צרכו יש בו איסור], ולא תועיל הסרת הסיר כעת לתקן את האיסור שעברת, אם כן מה בצע כי תפסיד את תבשילי ותעבור גם על איסור מזיק, עדיף לך איסור אחד ולא שתיים".

ויש לעיין: א. האם כל רגע שהתבשיל מוסיף ומתבשל עובר עוד איסור גמור של בישול, ובמידה ואין כאן תוספת איסור גמור, האם אכן איסור אחד של מזיק חמור מכמה איסורים כאלו.
ב. האם בכלל יש כאן איסור מזיק. ג. האם מותר לבעל הבית למנוע ממנו להסיר את הסיר.

לתגובות: מייל: A9768552@gmail.com פקס: 077-470-4472

הודעה משמחת למהברי ספרים שליט"א:

מחלקת ההוצאה לאור שע"י מכון אש התורה, מעניקה למחברים המדפיסים את ספרם בכריכה קשה, הדפסה מקצועית ואיכותית כמיטב המסורת בהוצלה משמעותית.

וכעת חדש!!!

חוסכים את עלויות הגרפיקה והגלופות לכריכה (כ-6,000 ש"ח). ע"י שימוש בגלופות מוכנות מרהיבות מהקטלוג החדש של המכון לפרטים וקבלת הקטלוג אוטומטית למייל, שלחו מייל עם המילה "פרטים" שורות הנושא לכתובת: A9768552@gmail.com

סוכני הספרים מחודש האהרון

בנתִיבוֹת הַעֵיִן

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א

פנינים (ח"ג) מתורת רבינו מן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל

לבער, האם נחשב שנגמר האיסור בשעת עשי' החמץ, ויתכן שיש להוסיף בזה מש"כ החזו"א (או"ח קי"ח ז') לפרש בדעת תוס' וז"ל נראה כונתם דלעולם בלאו הנמשך כל שמתחיל לקיים העשה אינו עובר הלאו כגון בגזילה דכל זמן שמחזיק את וכו' ואם עשה תשובה ונוטל את הגזילה ומוליכה לנגזל מיד פסקה העבירה וכו' הלכך רשאי לקנות חמץ לבערו תיכף, ואע"ג דאין רשאי לגזול ע"מ להשיב תיכף התם אמרה תורה לא תגזול ומעשה הגזילה עבירה, אבל הכא לא אמרה תורה לא תקנה חמץ אלא אמרה תורה לא ימצא וכשקונה מתחיל האיסור לאחר שקנה והחמץ בידו, וכיון שמתחיל במצות ביעורו אין כאן איסור וכו' עכ"ל, ויתכן שאינו דומה לאיסור של משהה משקלות שיש תנאי בעיקר האיסור שצריך כוונה לרמות, משא"כ בחמץ עיקר האיסור זהו מה שיש חמץ ברשותו, רק שבכה"ג שדעתו לבער אינו עובר, ויל"ע בזה.

בענין התראה, האם בעיני התראה גם על העונש

(א) הגמרא בסנהדרין (ס"ט). מביאה ראי' שיש מקומות שהולכים אחר רוב גם בנפשות, מהדין של המשנה בנדה (מ"ד) בת ג' שנים ויום אחד וכו' ואם בא עלי' אחד מן העריות האמורות בתורה מומתין עלי' והיא פטורה, ואמאי אימא איילונית היא ואדעתא דהכי לא קידש, אלא לאו דאמרין זיל בתר רובא וכו'. והקשו האחרונים, מה הראי' הרי יתכן שכל הדין של המשנה שאם בא עלי' אחד מן העריות מומתין עלי' זהו רק אחרי שהגדילה והביאה סימנים שליכא חשש איילונית, ות' המהרש"א בקידושין (י). שאם אי אפשר להרוג את הבועל רק אחרי שתגדיל א"כ הוי התראת ספק ולא שמי' התראה וז"ל דיש לתרץ דמכל מקום בקטנותה הוי התראת ספק, ואיכא למ"ד דלא שמי' התראה עכ"ל

(ב) ועי' משה"ק הגרעק"א בת' המהרש"א דעדיין צ"ב מה ראי' הגמרא שאזלי' בנפשות בתר רוב, הרי יתכן שעונש המיתה בי"ד בפועל יהי' רק אחר שתגדיל ותביא סימנים שליכא חשש איילונית, ורק לגבי התראה מועיל דין רוב שרוב נשים אינן איילוניות, וז"ל ואולם לענ"ד יש להקשות בזה, דהיא גופא קשיא דכיון דהדין דכל היכא דאיכא לברורי מבררין ואין סומכים על הרוב וכו', א"כ למה נהרוג אותו מיד ולא נמתין עד שיבורר, וע"כ נ"ל לומר דבאמת כך הוא, דאנו ממתנין עם הריגתו, ומכל

בישוב שאלת האחרונים, מדוע ליכא מלקות במי שקנה או עשה משקלות חסרים.

(א) ברמב"ם פ"ז מגניבה ה"ג כתב וז"ל כל מי שמשהה בביתו או בחנותו מדה חסרה או משקל חסר עובר בלא תעשה שנאמר לא יהי' לך בכיסך וכו', ואין לוקין על לאו זה שהרי אין בו מעשה עכ"ל, ועי' משה"ק המנחת חינוך (רנ"ח ה' תר"ג, א'). מדוע לא הזכיר הרמב"ם שמי שיעשה משקל חסר או שיקנה משקל חסר לוקה כמו שכתב הרמב"ם לגבי לאו של בל יראה שאין בו מלקות מפני שאין בו מעשה מ"מ מי שקנה חמץ או שעשה חמץ בפסח לוקה.

(ב) ות' רבינו זצ"ל שיש לחלק שדוקא לגבי חמץ יש מלקות משום שע"י שקנה חמץ או ע"י עשי' החמץ עוברים מיד בלאו דבל יראה, לכן יש בזה עונש מלקות משא"כ לגבי לאו של לא יהי' בכיסך, כל איסור התורה זהו דוקא במי שמשהה המשקל על מנת לרמות משו"ה גם בכה"ג שעשה משקל גרוע אין מלקות משום שעדיין לא הוי איסורא דאורייתא, ורק בכה"ג שמשהה המשקל ע"מ לרמות בו איכא איסורא דאורייתא, ומה שכתוב שיש איסור משהה משקלות גם שלא ע"מ לרמות זהו רק איסור דרבנן, כמש"כ המנ"ח (מ' תר"ב, ב') שאין איסור דאורייתא במשהה שלא ע"מ לרמות, וע"ש במנ"ח שמביא שכ"כ הרשב"ם בב"ב (פ"ט ע"ב) ע"ש.

(ג) וכן ת' רבינו זצ"ל לפי"ז את שאלת המנחת חינוך (מ' תק) לגבי האיסור לדור בארץ מצרים שכתבו הרמב"ם והחינוך שאין מלקות משום שאין בו מעשה וז"ל החינוך, ועובר על זה וקבע דירתו שם עבר על לאו זה, אבל אין לוקין על לאו זה לפי שבשעת כניסה מותר הוא ובהשתקעו שם אין בו מעשה עכ"ל, וכתב המנ"ח להעיר בזה וז"ל ומ"מ קצת צ"ע אם הולך לשם על מנת להשתקע, למה אין חייב על מעשה ההליכה וצ"ע עכ"ל, ות' רבינו לפ"ז שמכיון שיש תנאי באיסור שיהי' ע"מ להשתקע לכן אין מלקות משום שבמעשה עצמו עדיין ליכא איסורא, ורק לגבי חמץ שהאיסור הוא על המציאות שיש לו חמץ בפסח נגמר האיסור במעשה של עשי' או קני' החמץ.

(ד) ודנו בזה אחרי השיעור, האם לדעת תוס' בפסחים (כ"ט ע"ב) שליכא איסורא דבל יראה במשהה חמץ ע"מ

כנעני שפטור הזורק משום דינא דכל קבוע כמחצה על מחצה, וצ"ע הרי אין הולכים בנפשות אחרי הרוב וגם בלי דין קבוע יהי פטור הזורק, ופי' בזה ע"פ דברי רש"י בסנהדרין (ע"ט). ד"ה אי נמי, שמירי שידוע שנהרג ישראל רק שטוען שנתכוין לכותי וז"ל כיון דמצי למימר לכותים קא מתכוויןא עכ"ל, וכ"כ רש"י בב"ק (מ"ד ע"ב) ד"ה מה בעלים וכו' ויש שם כנענים וישראלים ואיכא למימר לכנענים נתכוין עכ"ל, ועל זה מועיל דין רוב להחליט שנחשב מעשה רציחה ולא נחשב רוב בנפשות, אמנם אם יש תנאי שיהי' התראה שהמעשה מצד עצמו מעשה איסור חמור שמחייב מיתה, עדיין צ"ב שהרי אין הולכים בנפשות אחר הרוב ויל"ע בזה. }אמנם לפי הראשונים שסוברים שהולכים בנפשות אחר הרוב ניחא, עי' מש"כ הראב"ד פט"ו מאיסורי ביאה הכ"ז ע"ש.

והנה תי' זה לכאורה צ"ע מדברי תוס' ביבמות דף (פ). שכתבו לגבי סריס שהביא שערות לאחר שנעשה בן י"ח שנים, שדעת רב שנעשה גדול למפרע מגיל י"ג, וכתבו תוס' (שם) וז"ל נעשה גדול למפרע, ולקי על חלב שאכל דלא חשיב התראת ספק וכו' דהשתא מיהא איגלאי למפרע שהי' גדול וכו' עכ"ל. מבואר בזה שלגבי העונש אמרינן איגלאי מילתא למפרע, וכעין זה הקשה בקרני ראם בקידושין (שם) בדברי המהרש"א שפי' שראי' הגמ' בסנהדרין שאזלינן בתר רובא, ולא חוששים שמא איילונית, משום דין התראה, דאם אין עונש מיתה רק אחר שתגדיל, הוי התראת ספק, והקשה הקרני ראם וז"ל עי' תוס' יבמות דף פ' ד"ה נעשה, לא מחשב זה להתראת ספק עכ"ל.

ז) ושמעתי מרבינו זצ"ל שיש להוסיף בזה, שגם לדעת המהרש"א דבעינן התראה על העונש, זהו רק לגבי חומר מעשה האיסור שיש עליו עונש מיתה, ואם הי' חשש איילונית לא הוי בכלל מעשה איסור חמור שיש עליו עונש מיתה, דהרי באיילונית ליכא קידושין דהוי קידושי טעות, ועל כרחך שאזלינן בתר רובא ולא חוששים שמא איילונית, משא"כ בתוס' ביבמות לגבי סריס, הרי אין ספק במעשה האיסור שהרי אכל חלב שיש עליו עונש מלקות, ומעשה קטן נחשב מעשה איסור כמו שהוכיחו האחרונים (קובץ הערות סי' ע"ה, ובאבי עזרי קמא שגגות פ"ט ועוד) מדברי הגמרא בסנהדרין (נ"ה ע"ב) בסוגי' דתקלה וקלון שמבואר בגמרא לגבי עבירת קטן שהוי תקלה יותר משוגג בעלמא דאיתא התם, "כיון דמזיד הוא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלי" ע"ש, דהיינו שמעשה קטן הוי מעשה איסור רק שאינו מוזהר ואין עליו עונש בפועל, אבל מ"מ מעשה האיסור הוא איסור ודאי משו"ה ליכא בזה חסרון התראה ודוק.

להערות ולתגובות:
ach0504104256@gmail.com

מקום לא מקרי התראת ספק כיון דהרוב מורה שיחויב מיתה, כמ"ש תוס' בהשולח }ל"ג. בד"ה ואפקעינהו רבנן, וכו' הקשה רבי' שמואל דהיכי מחייבינן לעולם אשת איש שזינתה, והא התראת ספק היא דשמא ישלח לה גט ויבטלנו וכו' ואומר ר"ת דכי האי גוונא לא הוי התראת ספק דזלינן בתר רובא ורוב אינם מגרשין נשותיהן וכששולחין גט אין מבטלין, ועוד דאוקמני' אחזקי' שהיא עכשיו נשואה עכ"ל} וכו' עכ"ל.

ג) ושמעתי מרבינו זצ"ל לתרין בזה, שדעת המהרש"א שיש תנאי בהתראה שיהי' עונש מיתה על המעשה מצד עצמו בלי עוד בירור שאינה איילונית ואם צריך עוד בירור חסר בהתראה, שצריכים התראה על מעשה איסור שיש עליו עונש מיתה מבורר, וא"כ ע"כ שאזלינן בתר רובא גם בנפשות דאל"כ חסר התראה על מעשה איסור שיש עליו עונש מיתה מבורר, ואם אי אפשר לחייב מיתה בלי בירור נוסף שאינה איילונית, לא הוי התראת ודאי.

ד) [ה.ה. והנה לפ"ז צריך לפרש בדעת המהרש"א, שמה שכתבו התוס' בגיטין (שם) שאין חסרון התראה באשת איש, אע"פ שיש אפשרות של ביטול הקידושין ע"י ביטול הגט, משום שיש רוב שאינם מגרשין וכן יש רוב שאין מבטלין הגט, שדעת המהרש"א שזהו רוב שמועיל גם לנפשות, ולא רק שנחשב התראה מחמת הרוב דלדעת המהרש"א בעינן התראה על מעשה שמחייב מיתה בלי בירור נוסף, ואע"פ שדעת רוב הראשונים שאין הולכים בנפשות אחר הרוב, מכל מקום בכה"ג שהוי רוב אלים אזלינן בנפשות אחר הרוב כמו שכתבו תוס' בסנהדרין (ג ע"ב) בד"ה דיני, וז"ל תימה דבריש המוכר פירות, קאמר שמואל דאין הולכים בממון אחר הרוב, ואמאי לא נילף בק"ו וכו' דהא בריש פרק בן סורר ומורה משמע דבכל דוכתא אזלינן בתר רובא בדיני נפשות, כגון רוב נשים לט' ילדן ורובא דאינשי דטעו בעיבורא דירחא וי"ל דרובא לרדיא זבני לא חשיב כי הנך רובא, הלכך לא סמכינן אהך רובא בדיני ממנות עכ"ל, ופי' רבינו בדברי התוס', ע"פ דברי השב שמעתא (ש"ב פ"ד) שיש רוב שהוא בגדר שאין ספק כלל ומועיל גם בממון, וכל הדין שאין הולכים בממון אחר הרוב זהו שיש ספק וריעותא לפנינו, אבל בכה"ג שאין ספק כגון טבח שלקח בהמה ונאבדה ותובע המוכר הדמים, ודאי לא מצי לוקח טעין שמא טריפה היתה והי' מקחי מקח טעות, דכל כה"ג אין ספק כלל דרוב בהמות אינם טריפה, וא"כ צ"ל בדעת המהרש"א שרוב נשים אינם מגרשין הוי רוב אלים ומועיל גם בנפשות, ועוד שהרי יש גם חזקה שהיא עכשיו נשואה והוי רוב וחזקה}.

ה) והוסיף רבינו שלפ"ז צ"ע לכאורה בדברי הגמרא בכתובות (ט"ו). שהגמרא מביאה מקור לדין קבוע מזורק אבן לגו, בכה"ג שיש תשעה ישראלים ואחד

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת מטות תשפ"ב

זכר הרוגו. ומבואר מדבריו, דמעם הריגת נשי מדין הוא מדין תקלה. ובמגיד משנה הקשה ע"ז, דהרי הרגו את כל נשי מדין, גם מי שלא שלא נבעלה, וא"כ איך אפשר לומר דמעם הריגתם היה מדין תקלה הרי גם מי שלא באת תקלה על ידה הרגו.

ואשר מבואר מדברי הרמב"ם דבנשי מדין כיון שהעמידו כל בנותיהם לתקלה, שוב לא דיינינן על כל אחת ואחת בפני עצמה אם באת תקלה על ידה, אלא דיינינן את כולן כאחד, דמכלל כולם באת תקלה, דכולם ביחד עמדו לתקלתן של ישראל, וע"כ חשיב שהתקלה באה על ידי כולן, בכך שכולן העמידו עצמן להכשיל.

והנה לעיל נתבאר, דהגם דהדין הוא דבמלחמת מדין כל הנשים נהרגות, מ"מ משה קצף רק על מה שלא הרגו את אותן שנכשלו בהן, ולא על מה שלא הרגו את כל הנשים, וצריך ביאור למה רק על ביטול דין זה קצף, ולא על מה דלא הרגו את כל הנשים, שגם זה הוא מאותו דין תקלה, כמו שכתב הרמב"ם.

ונראה לבאר עפ"י דברי הגמ' בזבחים דף ל' ע"ב, דאיתא שם דלוי רצה לשאול מרבי שני דינים, ואמר שישאל רק שאלה אחת, ויוכל ללמוד את התשובה, מהאופן ששייב לו את התשובה, אם ישיב לו בניהותא, ואם שאלתו תהיה פשוטה אז 'מרתח רתח רבי'. ומבואר דהיה פשיטא ליה, דאם שאלתו פשוטה, דמרתח רתח עליה רבי.

ואמר אאמור"ר הגאון זצ"ל לבאר דמנין היה פשוט לו דמרתח רתח רב עליה. ואמר על פי מה שאמר לו אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל בשם אביו רבנו הגר"ח זצ"ל, דהמעם דהראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם משיג על הרמב"ם בלשונות חריפים כל כך, ואמר הגר"ח דזהו משום דאין משוא פנים בתורה, וכיון דזוהי דעתו, מהווייב לומר את דעתו כמות שהיא, ולכן כתב הראב"ד לשונותיו בהשגות.

ועל פי זה אמר אאמור"ר הגאון זצ"ל לבאר, דהיה פשיטא ליה ללוי, דרב מרתח רתח עליה, דכיון דאם הוא דבר פשוט, ראוי למירתח עליו, על כן בודאי שרבו ירתח עליו, דאין משוא פנים בתורה, וצריך לומר לו את דעתו כמות שהיא, עכ"ד.

ועכ"פ נמצא מבואר מדברי הגמ', דחסרון ידיעת דבר פשוט הוא מילתא דצריך להיות מרתח רתח על זה, ולכן היה פשיטא ליה ללוי, דאם הוא מילתא דפשיטא, מרתח רתח עליה.

מעתה יש לבאר דלכן קצף משה רק על מה שלא הרגו את אותן הנשים שהיו מכירין שנכשלו בהן, דדין תקלה זה, הוא מילתא דפשיטא, והיה להם לדעת ולמילף זאת מדין בהמה, אבל על מה שלא הרגו את כל הנשים, דאע"פ דגם הריגתם הוא מדין תקלה,

ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו', וכל אשה יודעת איש הרוגו. (ל"א ט"ו - י"ז).

כתב רש"י, הן הנה, דהיינו שהיו מכירין אותן לומר זו היא שנכשל בה פלוני, המבואר דמענתו וקצפו של משה היה משום דלכל הפחות היה להם להרוג את אותן הנשים שהיו מכירים שנכשלו בהן.

ונראה לבאר בזה, דהנה בכל מלחמה הדין הוא דהורגין רק את הזכרים, אבל הנשים והטף אין הורגין אותן, וכדכתיב בפרשת שופטים, 'והכית את כל זכורה לפי הרב, רק הנשים והטף וגו' תבוז לך, וכ"ה ברמב"ם פ"ו ממלכים, אבל במלחמה זו נתחדש דין דהורגין את כל הנשים, וכמו שכתוב 'וכל אשה יודעת איש הרוגו, ונראה דלכן פקודי החיל הרגו רק את כל זכר, ואת הנשים והטף החיו, דסברו דהדין במלחמת מדין לענין זה, הוא כמו בכל מלחמה. אלא דמלבד דיני המלחמה, עוד יש דין בכל גויה שנבעלה לישראל שנהרגת, מפני שבאת תקלה על ידה, וכמו שכתב הרמב"ם פ"ב מאיסורי ביאה ה"י, אבל ישראל הבא על הגויה וכו' כיון שבא על הגויה בזדון, הרי זו נהרגת מפני שבאת לישראל תקלה על ידה כבהמה. וכן מבואר כאן בדברי הרמב"ן.

ולפי"ז נראה לבאר דעל זה הייתה מענתו של משה, למה לא הרגו את אותן הנשים שמכירין אותן שנכשלו בהן, דהגם דסבורים היו פקודי החיל שדין מלחמה זו הוא כדין כל מלחמות, דרק הזכרים נהרגין, אבל הנשים אינן נהרגות, אבל הא מיהא דאתן אותן הנשים שנכשלו בהן, היו צריכים להרוג מדין תקלה, וכמו דהדין בבהמה, שאם נכשלו בה נהרגת מדין תקלה, וע"ז הוא דקצף, דלמה לא הרגו לכל הפחות את אותן שנכשלו בהן, וזהו שאמר 'החייתם כל נקבה, כלומר דכי גם את אלו שמכירין שנכשלו בהן, לא הרגו, והלא 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם, ומכירין אתם שנכשלו בהן, ואם כן אותן עכ"פ היו צריכים להרוג מדין תקלה, ומדוע לא הרגתם אותן, ועל זה הוא דקצף משה.

ויקצוף משה וגו' החייתם כל נקבה הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו'. ועתה וגו' וכל אשה יודעת איש הרוגו. (ל"א י"ד - ט"ז).

הנה נתחדש במלחמה זו דין הריגה על כל הנשים. ובדברי הרמב"ם מבואר דהריגתן הייתה מדין תקלה, מפני שבאת לישראל תקלה על ידן, וכמו שכתב בפרק י"ב מאיסורי"ב ז"ל אבל ישראל הבא על הגויה וכו' כיון שבא על הגויה בזדון הרי זו נהרגת מפני שבאת לישראל תקלה על ידה כבהמה, ודבר זה מפורש בתורה שנאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו' וכל אשה יודעת איש למשכב

אבל מ"מ הוא דין מהודש, דכולן נחשבים תקלה, ואין זה מילתא דפשיטא, ולכן על ביטול דין זה, והסרון ידיעת דין זה, אין ראוי לקצוף, ורק על מה שהחיו גם את הנשים שנכשלו בהן, שזה הוא מילתא דפשיטא, ע"ז קצף משה.

ויאמר בני גד ובני ראובן אל משה לאמר עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה וגו', ועבדיך יעברו כל הלוי צבא לפני ה' למלחמה כאשר אדני דבר. ולהלן, ויענו בני גד ובני ראובן לאמר את אשר דבר ה' אל עבדיך כן נעשה, נחנו נעבר חלוצים וגו', (ל"ב, כ"ה-כ"ז ל"א-ל"ב). מבואר דבני גד ובני ראובן קבלו על עצמם את התנאי ב' פעמים. וצריך ביאור למה הוצרכו לכפול את קבלת התנאי, ואמאי לא סני בקבלה אחת.

ונראה לבאר בזה, דהנה אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל בפרשת וזאת הברכה כתב, דאע"פ שעיקר הדבר שלקחו בני גד ובני ראובן נחלתם מעבר הירדן בא על פי שאלתם ובקשתם, מ"מ אח"כ נעשה זה לחוק ומשפט וציווי מאת ה' באופן החלוקה והמלחמה שהם יעברו חלוצים לפני בני ישראל, וכמו שכתוב בפרשת מטות, והייתם נקיים מה' ומישראל, דקחשיב שני דברים, מה' ומישראל, ומה' פירושו שנעשה עליהם הובה מאת ה' לעבור חלוצים, ומישראל היינו קיום התנאי שזה נוגע לבני ישראל, וכן ביאר הכתוב בפרשת וזאת הברכה 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', דזה שעברו חלוצים בראש העם, קיימו בזה שני דברים, האחד, צדקת ה', שהיה

זה ציווי שנצטוו מה', ושנית, ומשפטיו עם ישראל, שקיימו בזה התנאי שהתנו עם ישראל, עיי"ש כל דבריו.

ונמצא דבאמת היו כאן שתי התנאות, תנאי אחד עם בני ישראל, ותנאי נוסף בחיובם מאת ה'.

ולפי"ז יש לומר דמהאי טעמא גם היו צריכין לקבל על עצמם את התנאי שתי פעמים, חדא, להתנות את התנאי עם בני ישראל בחלוקת הארץ, ושנית, לקבל על עצמם תנאי זה, במה שנעשה עליהם הובה מאת ה'.

ויאיר בן מנשה הלך וילכד את חותיהם ויקרא אתהן חות יאיר. (ל"ב, מ"א). פירש רש"י, לפי שלא היו לו בנים, קראם בשמו לזכרון. והנה בדברי הרמב"ן מבואר דסבירא ליה דנוכה הוא בנו של יאיר, ונוכה ביאר הכתוב בדברי הימים (ב', כ"ג) שקורא לקנת ובנותיה חות יאיר, כי כיון שנוכה הלכד את קנת ובנותיה היה בן יאיר, לכן יקראו גם הן חות יאיר.

ולדעת הרמב"ן אפשר לומר הטעם למה קרא אותן חות יאיר בשמו, דהנה הרמב"ן כתב דבכתובים בדברי הימים מבואר דיאיר הוא משבט יהודה, וכאן בכתוב מבואר שהוא משבט מנשה, וכתב הרמב"ן, דמצד אביו הוא משבט יהודה, ורק מצד אמו הוא משבט מנשה, ונקרא כאן על שם שבט מנשה, בעבור שלקח אחותו עמהם. ולפי זה יש לומר דלכן קרא המקום בשמו, לומר דנוטל חלק זה לא מצד נחלת אבותיו, אלא מחמת אמו, ועל כן קרא למקום על שמו.

ואני אהיה לה חומת אש סביב

מתוך משא קינה ונהי בבית הכנסת 'קהל הניכי הישיבות רמב"ם ב"ב

במשנה בתענית דף כ"ו ע"א תנן חמשה דברים אירעו בשבעה עשר בתמוז, ובכללם דביום זה נשתברו הלוחות והובקעה העיר. והנה לכאורה מה שנבקעה העיר אינו מאורע בפני עצמו, דהחומה אינה אלא שמירה על העיר, וחורבנה אינו אלא היכי תימצוי שכל זמן שיש חומה הרי העיר מוגנת, וכשבקעה החומה יכולים האויבים ליכנס לתוך העיר ואינם מוגנים עוד. אכן מדשנינו לה במנין לאחד מהדברים שאירעו ב"ז בתמוז נראה דיש בזה מאורע מצד עצמו, ולא רק היכי תימצוי שעל ידה יוכלו ליכנס לתוך העיר.

ונראה לבאר הדברים דהנה לגבי הלוחות כתוב ב'הלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות', ואיתא בגמ' (עירובין דף נ"ד ע"ב) דאילמלי נשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בישראל. ומבואר דבשבירת הלוחות ירדו ישראל בדרגתם, ועל ידי שבירת הלוחות כבר יכולים אומה ולשון לשלוט בהם.

מעתה נראה דרק על ידי שבירת הלוחות יכול להיות בקיעת העיר, כי בעוד הלוחות קיימים אין כל אומה ולשון שולטים על ישראל, ורק שבירת הלוחות הביאה את האפשרות של בקיעת העיר, ולהכי אירעו ב' דברים אלו ב"ז בתמוז.

לפי זה יש לבאר דלכן הובקעה העיר נחשב מאורע בפני עצמו, מפני שבבקיעת העיר נתחדש הענין שאומה ולשון יכולים לשלוט בהם, דבקיעת העיר הוא הקיום בפועל של שלטון האומות על ישראל, ובזה יצא לפועל הירידה המונחת בשבירת הלוחות, דבשבירת הלוחות ירדו ישראל במדרגתם שנעשו שיכולים לשלוט בהם אומה ולשון, ובבקיעת העיר נתקיים ויצא לפועל ענין זה.

ובאמת נראה דחומת ירושלים אינה רק חומה של שמירה על העיר, אלא יש בחומת ירושלים ענין פנימי ורוחני, דהנה באמת קדושת ירושלים תלויה היא בחומתה, ובנוסח תפלת נחם אומרים 'ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב', והיינו דהקב"ה בעצמו כביכול יהיה חומה לעיר, וכעין חומת עמוד הענין שהיה לישראל בים סוף. וכן כתוב בנביא בישעיה (ס"ב, ו) 'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה', ובגמ' במנחות (דף פ"ז ע"א) מבואר דהיינו מלאכים המזכירים את ה' יעו"ש, ובגמ' בב"ב (דף ע"ה ע"א) איתא דמלאכי השרת מנסרים אבנים טובות כדי להעמידם בשערי ירושלים, ומכל זה מבואר דהחומה אינה רק מצויאות של שמירה והגנה על היושבים בתוכה, אלא הוא ענין רוחני מן השמים.

והיינו כמו שביארנו דחומת ירושלים אינה רק שמירה והגנה על העיר, אלא הוא דרגא במדרגתם של ישראל שהם בגדר בני חורין שאין אומה ולשון שולטת בהם, והחומה היא חומה שיש ענין פנימי ורוחני ומונח בזה מדרגת כלל ישראל, ועל כן בקיעתה חשיב 'מאורע' בפני עצמו, וכשאר חומר מייצגות דיום זה כשבירת הלוחות ושריפת התורה.

נחל אליהו

כוח השפעת האדם על סביבתו | שיעור תרומה גדולה | רמזים בפרשת ערי מקלט | תייסוך רעתך

ידי העוון של רציחה רוח הטומאה יותר חזקה בעולם, וכשיש ריבוי של רוצחים במזיד יש גם ריבוי של רוצחים בשוגג.

השפעת דור המבול על בהמה, חיה ועוף

הבית הלוי מסביר בזה את מה שכתוב בפרשת נח (בראשית ו יב) "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", ורש"י מפרש שאפילו בהמה, חיה ועוף השחיתו דרכם, שנזקקו לשאינם מינם. ולכאורה מה הקשר, למה בדור המבול גם הבהמות, החיות והעופות חטאו? אומר הבית הלוי, בגלל החטאים של בני האדם היה כל כך רוח טומאה של עריות, של השחיתה, עד שזה השפיע אפילו על הבעלי חיים שאין להם את היצר הרע הזה, עד שגם הבעלי חיים פתאום "השחית כל בשר את דרכו על הארץ".

מדברי הבית הלוי אנחנו רואים שיש גם השפעה סגולית, הרי הבעלי חיים לא השחיתו כי הם ראו את האנשים, על כרחך שיש גם השפעה סגולית, כח טומאה שמתגבר בעולם, כך אומר הבית הלוי.

זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חברו, נתחייב רשע נוטל חלקו וחלק חברו בגיהנום

והבית הלוי מסביר בזה ביאור נפלא בדברי חז"ל הקדושים. כתוב (חגיגה טו.) זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, נתחייב רשע נוטל חלקו וחלק חברו בגיהנום. שואל הבית הלוי מה הישר בזה? מה פתאום שהצדיק יקבל את הזכויות של אחרים? והרשע, מסכן לא מספיק הגיהנום שיש לו מהפקלעך, החבילות, של העבירות שלו, עוד מטילים עליו עבירות של חברו?

אומר הבית הלוי, מדובר פה בצדיק ורשע שיש להם מניות במעשה של חבריהם, יש להם אחוזים. הצדיק יש לו אחוזים, יש לו חלק גדול בזכויות של חברו, והרשע יש לו חלק גדול בחטאים של חברו. דהיינו, כשאחד יבוא לעולם האמת, הוא למד פה בישיבה בהתמדה למרות שהיה קשה לו, היו לו כל מיני סיבות, אחד בקורונה למד בקשיים בלמידה מרחוק בלי חברותא, בטלפון, זה לא קל. ויש קשיים גם ביום יום, כל אחד עם הניסיונות והקשיים שלו, עמל בתורה מתוך דחק, מתוך קושי.

כשאדם כזה יבוא לעולם האמת יראו לו מדף שלם של ספרים שהוא חיבר, על קדשים, על טהרות. תשובות בארבעת חלקי שו"ע, על עגונות. הוא יאמר אף פעם לא כתבתי חיבורים לא על קדשים ולא על טהרות, לא כתבתי תשובות על עגונות. יגידו לו נכון, אבל כמה שהיה קשה לך ללמוד, כמה הפרעות היו לך, כמה טרדות. ומסביב היו כאלה שעסקו בנייע"ס

יחס חלוקת ערי מקלט בארץ ובעבר הירדן

בפרשה של ערי מקלט (במדבר לה). הגמרא בפרק קמא דמכות (ט): שואלת, בעבר הירדן היו שניים וחצי שבטים, ובארץ ישראל היו תשעה וחצי שבטים. ואילו ערי מקלט, בעבר הירדן היו שלוש ערי מקלט ובארץ ישראל היו שלוש ערי מקלט. לכאורה זה לא יחס, פה שניים וחצי שבטים, פה שבע וחצי שבטים והערי מקלט שווים פה ופה?

אומרת הגמרא, בערב הירדן שכחי רוצחים שנאמר (הושע ו ח) "גלעד קרית פועלי און עקובה מדם".

והשאלה המתבקשת, הרי הפסוק "קרית פועלי און עקובה מדם" מדבר על רוצחים במזיד, ואילו ערי מקלט זה לרוצחים בשוגג. מה הקשר בין זה לזה? ועמדו על השאלה הזאת רבותינו בעלי התוספות והרמב"ן, ויש על זה מהלך יסודי מאוד של המהר"ל.

הרמב"ן (במדבר לה יד) מתרץ שבגלעד היו הרבה הורגים במזיד שהתחפשו ועשו את עצמם כאילו הם שוגגים, ולכן היו צריכים הרבה ערי מקלט, כי בית דין לא ידעו שהם מזידים. התוספות במכות (שם ד"ה בגלעד) מתרצים על פי משל הקדמוני (שם י:). אבל בעיקר מה שרצינו לדבר, זה על היסוד הגדול של המהר"ל, ואותו יסוד מבואר באריכות גם בבית הלוי בפרשת נח והוא מרחיב בזה קצת.

ברוחניות יש השפעה סביבתית - טבעית וסגולית

המהר"ל אומר שבענייני רוחניות יש השפעה סביבתית, גם טבעית וגם סגולית. זאת אומרת במקום שיש ריבוי של רוצחים במזיד זה משפיע שגם האנשים הצדיקים והכשרים יותר מזלזלים בחיי אדם, ופחות נשמרים, וממילא יש יותר כשרים שרוצחים בשוגג. כשיש רוצחים במזיד, אז יש יותר אנשים שמזלזלים בחוקי התנועה ורוצחים בשוגג. אם זה בחוקי התנועה, אם זה בדברים אחרים שצריך להיזהר. כל מיני דברים שצריך להשגיח מדין "לא תשים דמים בביתך". וכך זה בכל החטאים. ויש בזה גם ענין טבעי וגם ענין סגולי, ענין טבעי שהיות והכשרים רואים זלזול בחיי אדם על ידי הרוצחים במזיד זה מקהה אצלם את הרגישות, את הפחד, משפיכות דמים, וממילא הם יותר מזלזלים בענין של שמירת הגוף והנפש, ועל ידי זה יש יותר רוצחים בשוגג.

ואפילו שהכשרים לא רואים את הרוצחים, אבל יש לזה השפעה טבעית ולא רק סגולית, שנהיה רוח טומאה של רציחה בעולם וזה משפיע שגם הכשרים יותר רוצחים בשוגג. ויש בזה גם השפעה סגולית, שעל

והוא בנה את עצמו, בתורה ובמוסר, ואחר כך, אחרי השנים שהוא למד, בתור בחור ובתור אברך, ההשפעה שלו היתה אלף מונים יותר ממה שהיה קורה אם הוא היה מתחיל לעסוק בזה בתור בחור.

יקחו זה 60 - אחד משישים שזה עין רעה. "ונתת לאלעזר הכהן תרומת ה'" - זה השיעור של תרומה.

רמז לערי מקלט

נגיד עוד רמז על ערי מקלט. בפרשת ואתחנן כתובות (דברים ד מג) שלוש ערי מקלט שהיו בעבר הירדן המזרחי, במדבר: "את בצר במדבר... ואת ראמות בגלעד... ואת גולן בבשן". אומר הבן איש חי רמז נפלא, יש פסוק בתהילים (פט מט) "מי גבר יחיה ולא יראה מוות ימלט נפשו מיד שאול סלה" "גבר" זה ראשי תיבות - ג'ולן, ב'שן ר'מות. מי גבר יחיה לא יראה מות ימלט נפשו מיד שאול.

ממשיך הבן איש חי, שלושת הערים שהיו בארץ ישראל, לא כתובות בתורה אלא בספר יהושע: חברון, שכם וקדש נפתלי, והמקובלים אומרים שקדש נפתלי זו עיר הקודש צפת. אומר הבן איש חי שגם זה מרומז בתהילים (צא יד) "כי בי חשק ואפלטוהו", 'חשק' ראשי תיבות ח'ברון, ש'כם, ק'דש. 'ואפלטוהו' זה המפלט מגואל הדם.

רצינו להוסיף על זה בעזר ה', פלאי פלאות. כתוב (במדבר לה ו) "ועליהם נתנו ארבעים ושתיים עיר" שקולטים את הרוצח. "כי בי חשק", 'חשק' ראשי תיבות ח'ברון ש'כם ק'דש, 'כי ב' - גימטריא 42. עוד ארבעים ושתיים ערים מלבד חשק. 'ואפלטוהו' זה המפלט.

ואם תשאל למה 'כי ב' מחולק לשתי תיבות? תפתחו יהושע ותראו שארבים ושתיים ערי הלויים, 12 היומהכנים 301 מהלויים, לכן זה מחולק. "כי בי חשק" - 'כי' זה שלושים ערי הלויים, 'ב' זה 12 ערי הכהנים, 'חשק' זה חברון שכם וקדש, 'ואפלטוהו' זה המפלט.

קריאת שמע מקלט מהיצר הרע והמזיקים

אתם אוהבים רמזים? נגיד עוד רמז. האוהב ישראל מאפסא אומר "שש ערי מקלט תהיינה לכם ועליהם נתנו ארבעים ושתיים עיר" (במדבר לה ו). זה מרמז על קריאת שמע. קריאת שמע היא המקלט מהיצר הרע, היא המקלט מהמזיקים. בפרשה ראשונה של קריאת שמע (דברים ו) הפסוק ראשון יש בו שש תיבות - "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", אחר כך מ'ואהבת' עד "ובשעריך" יש עוד מ"ב תיבות. זה מרומז פלאי פלאות, שש ערי מקלט תהיינה זה הפסוק הראשון, מקלט מהמזיקים, מהיצר הרע. ועליהם נתנו ארבעים ושתיים עיר, עוד ארבעים ושתיים תיבות מואהבת עד ובשעריך. כך אומר האוהב ישראל מאפסא.

ורצינו להוסיף על זה בעזר ה' עוד שתי פרפראות: א' "שש ערי מקלט" - ראשי תיבות שמע. ב' דעת הרבה ראשונים שמדאורייתא קריאת שמע מספיק לקרוא רק פסוק ראשון, ואילו שאר הפרשה מואהבת עד ובשעריך זה מדרבנן. לפי זה פלאי פלאות לשון התורה: "שש ערי מקלט תהיינה לכם" - מדאורייתא, זה הפסוק הראשון של שמע שיש בו שש תיבות. "ועליהם נתנו" - אתם החכמים תוסיפו עוד "ארבעים ושתיים עיר", עוד ארבעים ושתיים תיבות, מואהבת עד ובשעריך את זה "ועליהם נתנו" - זה מדרבנן, זה מה שחכמים הוסיפו.

ואתה עמלת בתורה, זה הביא כזה רוח של קדושה, של תורה, בעולם, שישב איזה סטודנט בשיקגו בארצות הברית והוא החליט שפתאום יש לו חשק ללכת לישיבה, הוא לא יודע למה, מין כוח עלום של 'חשקה נפשי בתורה'. והוא הלך ללמוד בישיבה, הוא התחיל ללמוד בגיל מבוגר אבל אחר כך הוא בנה בית, את הילדים שלו הוא שלח לחיידר, בן אחד שלו הוציא ספר על קדשים, בן אחד שלו הוציא על טהרות, והנכד שלו כבר הוציא שו"תים בארבעת חלקי שו"ע. הכל שייך לך! כל מה שהוא חזר בתשובה, עסק בתורה, בנים, צאצאים - הכל בא מזה שאתה למדת תורה בעמל מתוך קשיים. זה הפירוש "זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן".

"נתחייב רשע נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן" - הפירוש בזה אותו דבר, יש לו אחוזים יש לו מניות. כשאדם חוטא, וכל אחד נופל בדברים שלו, אם זה בלשון הרע, אם זה בהלבנת פנים, אם זה בדברים אחרים - הוא משפיע, הן השפעה טבעית שאחרים רואים אותו וזה עושה רפיון בישיבה והן השפעה סגולית. כל אלה שחוטאים מכח ההשפעה שלו, יש לו מניות בזה. "נוטל חלקו וחלק חברו בגיהנום". ולהיפך, מצד הקדושה, לפעמים יש לך איזה לשון הרע עסיסי כזה ואתה בולם את עצמך, עוצר, אתה משפיע בזה קדושה, פתאום אחרים מקבלים חיזוק על לשון הרע.

החזו"א עצר בחורים שרצו לפעול נגד ההעברה על הדת בקום המדינה

בשנים הראשונות של המדינה היתה העברה על הדת, העבירו מאות אלפי ילדים על הדת והיו הרבה בחורים שהלב שלהם היה חם על זה, הם אמרו שחייבים לצאת למעברות, חייבים לעשות פעילות. אם זה היה בחורים ששקועים בלימוד, החזון איש היה עוצר אותם והיה אומר להם, זה לא בשבילך, שאחרים יעשו את זה. כשהם היו אומרים, מה פתאום אבל מדובר פה בנפשות, זו הצלת נפשות. החזון איש היה אומר להם את היסוד הזה, קודם כל אתה לא יכול לדעת איזה זיכוי הרבים יש לך כשאתה עמל בתורה, בהשפעה הסגולית שיש מזה יכול להיות שאתה מציל ילדים יותר מאם תלך לכל המעברות. זה מה שאומר המהר"ל וזה מה שאומר הבית הלוי. אתם לא יכולים לדעת בכח הקדושה של התורה כמה זיכוי הרבים זה עושה ובפרט אם לומדים מתוך קשיים, מתוך ניסיונות. ודבר שני אמר להם החזון איש, אם אתה תבנה את עצמך עכשיו להיות תלמיד חכם, הזיכוי הרבים שתוכל לעשות בקירוב רחוקים וקירוב קרובים בהרבת תורה, כשתגיע לגיל שלושים ארבעים חמישים יהיה פי כמה.

החזון איש הביא כדוגמה את החפץ חיים שבנה את עצמו במשך שבעים שנה, ואחרי זה בעשרים שנה הוא הפך את העולם. אמר להם החזון איש, אם החפץ חיים בגיל שלכם, בגיל שבע עשרה - שמונה עשרה, היה יוצא להציל ילדים, הוא היה מציל עשר, חמש עשרה ילדים, אבל כלל ישראל היה מאבד את החפץ חיים. עכשיו תראו כמה שהוא הציל. היה יהודי צדיק גדול היה מגדולי מזכי הרבים בדור האחרון, הגאון רבי אליעזר בן דוד זצ"ל. הוא עשה הרבה הרבה, הוא בנה את מוסד אור החיים, הוא היה בדרום אמריקה, עשה גדולות ונצורות. עסק בקירוב של מאות ואלפים. הוא הגיע מפרס ולמד בפוניבז' והיה מאוד מאוד מקורב לחזון איש. היה לו לב מאוד חם והיה לו קשר עם היהודים מפרס שהגיעו לארץ. הוא ראה מה שעושים לילדים והוא התחנן לחזון איש שהוא רוצה לצאת לפעילות. והחזון איש אמר לו, זה מוקדם מדי, קודם תבנה את עצמך.

שכר ועונש זו לא נקמה אלא מציאות ולכן לא שייך ויתור

נגיד משהו מההפטרה. כתוב בהפטרה (ירמיה ב יט) "תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך ודעי וראי כי רע ומר עזבך את ה' אלוקיך ולא פחדתי אליך נאום ה' אלוקים צבקות". ארבעת המילים "תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך" מה כתוב פה? כתוב פה יסוד גדול מאד. חז"ל הקדושים אומרים (שקלים יד.) כל האומר הקב"ה ותן יוותרו בני מעיו. למה באמת הקב"ה לא מוותר? הרי הקב"ה קל רחום וחנן וחפץ להיטיב, למה הוא לא מוותר? התשובה היא, והזכרנו את זה כמה פעמים, שצריך לדעת ששכר ועונש זו לא נקמה אלא זו מציאות. הקב"ה ברא את העולם כך שכשאדם חוטא, קודם כל הוא פוגם עולמות, מחריב עולמות, מחשיך עולמות. תראו בנפש החיים שמאריך בזה מהזהר.

אבל לא רק זה, כשאדם חוטא הוא משחית את הנשמה שלו, הוא בורא מלאכי חבלה. רבי חיים ויטאל כותב בשערי קדושה שאדם יש לו רמ"ח איברים כנגד רמ"ח איברים רוחנים וש"ה גידים כנגד ש"ה גידים רוחניים. כשאדם מקדש את האיברים הגשמיים שלו, עלי ידי זה שהוא מקיים בהם תורה ומצוות, הוא מקדש את כל האיברים הרוחניים. כל מצוה והאיבר שעושה אותה, והתורה היא מקדשת את הכל. וכשהאדם פוגם וחוטא, הוא מטמא את האיברים הרוחניים שלו. אדם חושב שהעולם זה הפקר, הוא מדבר עוד לשון הרע ועוד רכילות ועוד ולאט לאט הפה הרוחני שלו נטמא ונטמא, וכשהוא יבוא לשמים הוא יהיה אילם, נורא נוראות. וככה זה עם כל האיברים, אם הוא חושב שהעיניים שלו הפקר, והוא מטמא ומטמא אותם, בעולם הבא יהיה לו קטרקט עד שהוא יהיה עיוור.

על זה אנחנו מבקשים "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון" (ישעיה נב ח). "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים" (ברכת עבודה). "ועינינו תראנה מלכותך" (קדושה), כי לא כולם יזכו. כשאדם מקדש את העיניים אז הוא יזכה לראות בעיניים הרוחניות שלו. ככה גם כשהאדם מקדש את הפה, את האוזניים, כל דבר תלוי בזה.

זאת אומרת שכשאדם חוטא הוא גם משחית ומטמא את הנשמה שלו וגם בורא מלאכי חבלה, מהחטא עצמו. כמו שכתוב (בראשית ד ז) "לפתח חטאת רובץ". ואומר רש"י לפתח קברך חטאת, החטא מחכה. כשאדם חוטא זה מייצר מלאכי חבלה שרוצים לקרוע אותו אבל בחיי חיותו הם לא יכולים לגעת בו, ולכן הם מחכים לקבר. זה מה שאומר הנביא ירמיהו בדבר ה' "תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך" - הרעה עצמה מייסרת, אז מה שייך לוותר?

אמרנו על זה משל, אדם נסע במהירות וחצה כביש באור אדום, עשה תאונה קטלנית, הרג, פצע, וגם המכונית שלו נפגעה, היתה התנגשות חזיתית והוא נפצע קשה. היה בבית חולים, עבר ניתוחים, פיזיותרפיה, שיקום עד שהוא היה כשיר לבוא לבית משפט. התביעה דרשה להטיל עליו עשרים שנות מאסר, באשמת רצח ברשלנות. אמר העורך דין שלו, תראה איזה מסכן הוא, מה שהוא עבר, יש לו אישה, ילדים ומשפחה, הוא עבר ניתוח, תראה עכשיו איך הוא נראה. אומר לו השופט, בסדר, הוא מקבל חנינה, הוא יכול לחזור הביתה. בא העו"ד ואומר יש לי עוד בקשה לשופט, יש לו אישה וילדים, הוא עבר ניתוחים וכל כך קשה לו, הוא עכשיו מסכן הוא איבד את הרגליים, אולי כבוד השופט מוכן להחזיר לו את הרגליים. אמר לו השופט, אני יכול לשחרר אותו מעונשים, אבל להחזיר לו את הרגליים זו מציאות, את הרגליים אני לא יכול להחזיר לו.

זה הפשט, כל האומר הקב"ה ותן יוותרו בני מעיו. אם גיהנום היה עונש אז שייך ויתורים, אבל אם הגיהנום זה המציאות שנוצרת, שאדם משחית את הנשמה שלו, הוא מגיע בלי עיניים, בלי אוזניים, בלי פה, בלי ידיים, בלי רגליים, מה שייך כאן ויתור? "תיסרך רעתך" - הרעה עצמה מייסרת, "ומשובותיך תוכיחך ודעי וראי כי רע ומר עזבך את ה' אלוקיך".

"תיסרך רעתך" - חסד עצום מהקב"ה שהעונש מכלה את הרע הלשם בהקדמות ושערים (שער ו) מאריך בענין הזה שכל היסורים הם מהחטא עצמו. הוא מביא גם את הפסוק (משלי יג כא) "חטאים תרדף רעה". חז"ל אומרים (ברכות לג.) אין ערוד ממית אלא החטא ממית, החטא עצמו ממית. רק הלשם אומר שזה חסד עצום מהקב"ה שהיסורים והעונשים לוקחים את החטא עצמו ומכלים את הרע של החטא עד שהרע מתבטל לגמרי.

הוא אומר שזה ההבדל בין אומות העולם לישראל. הגיהנום אצל אומות העולם זה נקמה, אבל הגיהנום אצל ישראל הוא מכלה ומכלה את הרע עד שהרע כלה. לכן צריך את הגיהנום. כמובן שהרבה יותר טוב לחזור בתשובה והכי טוב לא לחטא בכלל, לא לחכות למכונת כביסה של הגיהנום. אבל מכל מקום אצל ישראל אחרי הגיהנום הרע כלה לגמרי, ואצל אומות העולם זה נקמה. וזה הפשט בגמרא בהנזקין (גיטין נז.) בא וראה מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם, אחרי הגיהנום.

על כל פנים זה הענין של "תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך", ומידה טובה מרובה ממידת פורענות, ממילא כשאדם עוסק בתורה ומקיים מצוות, הוא מקדש את הנשמה שלו, הוא מאיר את הנשמה שלו. ולכן כתוב במדרש קהלת שאדם לא יכול לתת את החלק שלו בגן עדן למישהו אחר. כי כהגן עדן של האדם זה מה שהוא האיר את הנשמה שלו בתורה ומצוות, ואת זה לא שייך לתת את זה למישהו אחר. ה' יזכנו.

כח הדיבור – כח החיבור

כח הדיבור הרס את העולם ובנה את העולם.

מהנחש שדיבר והחטיא את האדם בכח לשונו. דרך כשרון הקללה של בלעם, שנחשב לגרוע שבשונאים עד כי נאמר עליו "עמי זכור מה יעץ עליך בלק ומה ענה אותו בלעם, מן הגלגל ועד השטים, למען דעת צדקות ה'", מכל החסדים שעשה ה' עם ישראל בצאתם ממצרים מדגישים דוקא את ההצלה מכח הדבור של בלעם. ועד היטלר שהכח בעזרתו כבש את השלטון ואת העולם היה כח דבור דמוני, ראינו כי כח זה הוא הכח המניע את העולם ומוביל אותו לעברי פי פחת.

מאידך, כח הדבור בונה את העולם. מדבר האלוקים לאברהם דרך דברי ה' במעמד הר סיני ועד הנביאים שבכל דור ודור ("נביא" מלשון ניב שפתים, ונאמר "רוח ה' דיבר בי ומילתו על לשוני") ובמרכזם כמובן נבואת משה שבתחילה אמר "לא איש דברים אנוכי" אך לאחר מכן דיבר גם דיבר שנאמר "אלה הדברים אשר דיבר משה" ועד חכמי התורה שבעל פה שבכל דור ודור.

כח הדבור הוא המאפיין את האדם שמכונה "מדבר" ונאמר "ויהי האדם לנפש חיה" ותרגומו: "לרוח ממללא.

למדנו ב"נפש החיים" שער א' פרק כ' שחטאי הדבור פוגמים את אותה בחינה של האדם שנקראת "רוח" בעוד שחטאים במעשה פוגמים את ה"נפש". ולימדונו רבותינו שה"רוח" היא האדם שבאדם. וזהו שאומרים "אלקי נשמה שנתת בי" מי היא אותה "בי" - בחינת "רוח".

הרוח מקשרת בין "נפש" ל"נשמה". היא הציר המקשר בין כל חלקי האדם, חלקה העליון מעורה ב"נשמה" והתחתון ב"נפש". ומכיון שכך, ומכיון שהאדם הוא נשמת העולמות והוא המקשר בין כל העולמות כולם הרי כח הדבור של האדם עשוי לקשר את כל העולמות או חלילה להרוס את הקשר בין כל העולמות.

בנפש החיים (שער א' פרק י"א) עוסק ר"ח מוואלאזין במחלוקת הראשונים מי גדול ממי, אדם או מלאך, ואומר שוודאי המלאך עומד במקום גבוה יותר, אך האדם הוא היחיד המסוגל לקשר את כל העולמות ובכך גדול הוא ממלאך. וראה גם בספרו של ר' צדוק הכהן "שיחת מלאכי השרת" פרק ב' בענין זה שאמר "המעלה השלישית הבאה על ידי העבודה היא קישור המח עם הלב ביחד והוא מעלת הנבואה בידוע ששורש מלת נביא מן ניב שפתים שר"ל דברך. והיינו שלימות כל הדיבור המתייחס אל הלב... ולכן לנביא יקראו לפניו בישראל הרואה (שמואל א') כמו שנאמר בקהלת "ולבי ראה הרבה חכמה" שהראיה גם היא מתייחס אל הלב כאשר היא מתקשרת ומתאחדת עם החכמה שבמח והשתלמות הדבור הנבואי היה אצל ישעיהו ע"ה ביחוד כמו שאמר (ישעיהו מ"ט) "ה' אלוקים נתן לי לשון לימודים לדעת לעות את יעף דבר"... ישעיהו בעבודתו היה בידו לקשר ולאחד כח המחשבי וכח הלב והדיבור הנמשך ממנו שיהיה כל דבורו בתורה ונמשך מצד החכמה. ואלה המעלות הם מיוחדים באדם על ידי העבודה שהיא מסורה לו לבד ולא למלאכים.."

ולכן, אומר ר"ח מוואלאזין, כשאדם אומר קדושה ומקשר כל העולמות, אומרים עמו כל המלאכים, אלא שהמלאכים מחולקים, השרפים אומרים "קדוש קדוש"... והחיות והאופנים אומרים "ברוך כבוד..." והאדם הוא היחיד שאומר את כל הקדושה. כי זו מעלתו, שהוא מחבר את כל העולמות, כולל את עולם החומר הפחות הרבה מן המלאכים. והוא שאמרו שסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה שראה יעקב בחלומו "דא נשמת חיים".

הבחינה המקשרת את חלקי האדם ובמקביל את כל חלקי העולם נקראת "רוח" והכח המפעיל את הרוח הוא הדבור שנאמר "רוח ה' דיבר בי ומילתו על לשוני".

זהו שאמר בספר יצירה (בברייתא האחרונה) שהקב"ה כרת עם אברהם אבינו ברית בין עשר אצבעות ידיו הלוא היא ברית הלשון. כי הלשון היא המקשרת בין העולמות.

כיון שכח הדבור שבאדם הוא הסולם המקשר בין העולמות מובן אפוא שיש בכחו של האדם לנדור נדר ולהישבע שבועה ולהפוך את המותר לאסור הן על ידי נדר היוצר "איסור חפצא" - שהופך חפץ מותר לאסור והן על ידי שבועה שיוצרת איסור על ה"גברא". כי כל איסור נובע מעולמות רוחניים עליונים איסורי האכילה וההנאה נובעים מקשרים שיש לעצמים האסורים לעולמות עליונים מהם משתלשל ויורד האיסור וכשאדם נודר נדר פועל הוא בקשרים בין העולמות ליצור סביב הדבר הנדור מציאות של איסור. או ליצור סביבו מציאות של הרחקה מהדבר ממנו נשבע. כדי לעשות זאת יש צורך לטפס בין העולמות וזה נעשה על ידי דיבורו של האדם.

אולי לכן בעוון נדרים אשתו של אדם מתה ובניו של אדם מתים כשהם קטנים כי הנדר יוצר חבורים חדשים באמצעות כלי החבור של האדם הלוא הוא הדבור וממילא מידה כנגד מידה נפגע החיבור הלוא היא אשתו וכן בניו שהם החבור בין הדורות (ואכן נאמר עוד שם בספר יצירה שהקב"ה כרת ברית בין עשר אצבעות רגליו הלוא היא ברית המילה. שמבטאת את הקשר לאשתו ולבניו - הבנים נקראים רגלים. "עובר ירך אמו", "כל יוצאי ירך יעקב"...)

ובהבל פיו של חכם מחזיר הוא את החיבורים למקומם יכול הוא לעקור את הנדר למפרע על ידי שמתיירו.

פרשת מסעי

בנות צלפחד ושמחת הותרו שבטים לבוא זה בזה

תמצית: קושיות, מדוע בנות צלפחד עצמם לא נאסרו, מדוע פרשה זו מסיימת את ספר במדבר. מדוע נתגלתה פרשה זו ע"י בנות צלפחד ולא ע"י משה - בענין נישואי השבטים זה בזה תמוה מדוע רק הדור הראשון נאסרו להינשא זה בזה, ומה ענין השמחה בט"ו באב על שהותרו שבטים לבוא זה בזה - ביאור דעיקר השייכות של עם ישראל לארץ ישראל היא דרך ברית שבטים שהיא בחלוקת הארץ וזהו הבטחת נצחיות עם ישראל, על פי דברי הגרי"ז, ולכן רק הדור הראשון שמתחלק לשבטים נצרך לתקן טענת ראשי האבות - דוגמא לדבר בדברי הבני יששכר דיש צורך לקרות הפרשיות של חלוקת הארץ בבין המצרים שהן עיקר השייכות לארץ ישראל - ביאור עומק הדבר שהשייכות לארץ ישראל היא שלמות עם ישראל להיות בחינת מקבל, מידת המלכות, חלק אלו וממילא נצחי - ולפי זה שלמות בחינת המקבל היא כאשר המקבל עומד כנגד הנותן, נקבה לזכר, נקבה תסובב גבר, ולכן בחלוקת הארץ שהיא גילוי בחינת המקבל נאמרה את פרשת בנות צלפחד שהיא גילוי הנקבה בדרגת הזכר שיוורשת זכר - אבל גם בזה היה גבול שאינה יכולה להינשא לכל מי שחפצה חוץ מבנות צלפחד שהיו בעלות מעלה - ספר במדבר מסתיים בגבול זה לפי הוא ספר הירידה של כלל ישראל - ביאור ענין ט"ו באב שהותרו שבטים זה בזה להורות דלעת"ל נקבה תהיה כזכר לגמרי

ולכאורה הוא תמוה מאד, דאם כל טענת ראשי האבות היתה במיוחד כלפי בנות צלפחד, מדוע לא עליהם נאמר האיסור [וכן העירני ידידי הגר"מ פריד], וביותר קשה מדוע נשתנה דינם משאר בנות ישראל שנאסרו.

א.

בטעם שבנות צלפחד הותרו לשאר שבטים כמה נשתנה דינם משאר בנות ישראל

בפרשת בנות צלפחד שבסוף חומש במדבר נאמר: "ויקרב ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה וגו' ויאמרו את אדני צוה ה' לתת את הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל, ואדני צוה בה' לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנותינו, והיו לאחד מבני שבטי בני ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו ונוסף על נחלת המטה אשר תהינה להם ומגרל נחלתנו יגרע, ואם יהיה היבל לבני ישראל ונוספה נחלתן על נחלת המטה אשר תהינה להם ומנחלת מטה אבותינו יגרע נחלתן. ויצו משה את בני ישראל על פי ה' לאמר כן מטה בני יוסף דברים, זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהינה לנשים, ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל".

ומשמעות הפסוקים היא שעיקר טענת ראשי האבות היתה על כך שבנות צלפחד יינשאו לבני שבט אחר, ועל כך באה תשובת המקום שלמשפחת מטה אביהם תהינה לנשים.

אמנם בגמ' ב"ב (קכ). מבואר להיפך, שאדרבה לבנות צלפחד לא היה איסור בדבר, דאיתא שם: "בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים (אע"פ ששאר בת יורשת נחלה נאסרה - לשון הרשב"ם) שנאמר לטוב בעיניהם תהינה לנשים, אלא מה אני מקיים אך למשפחת מטה אביהם תהינה לנשים, עצה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן".

כמה קושיות בפרשת בנות צלפחד אמאי סיים בה ספר במדבר ונתחלקה לב' פרשיות ובמה שנאמרה ע"י בנות צלפחד ולא ע"י משה

עוד יש להעיר, מדוע נבחרה פרשה זו של מניעת הנישואין לבת יורשת נחלה, לסיים בה ספר במדבר. וביותר, דפרשה זו היא המשך לפרשה שבפרשת פנחס (פרק כז) ששם מיירי על בנות צלפחד שעמדו לפני משה וביקשו נחלה, ולכאורה מקומה של פרשה זו היא שם, שזהו המשך של משפט בנות צלפחד, ומדוע נתחלקה פרשת בנות צלפחד לשתיים, חלקה הראשון בפרשת פנחס, וחלקה השני בסוף פרשת מסעי.

עוד יש לבאר, דפרשת בנות צלפחד שבפרשת פנחס היא אחת מה' פרשיות שנעלמו ממשה רבינו, ושמעתי ממו"ר בשם הגר"א דה' פרשיות אלו הם בסימן מנצפ"ך, מ' - מקושש, נ' - נוקב, צ' - בנות צלפחד, פ' - פסח שני, כ' - כזבי בת צור.

וביאור הדבר, דמנצפ"ך עניינו שאלו אותיות שהם מחוץ לסדר האותיות, אלא שמשלימים אותם מבחוץ, וה"ה כאן דה' פרשיות אלו אינם חלק מסדר התורה הרגיל של תורת משה אלא משלימים את

התורה ע"י מקורות אחרים. והגמ' מבארת (סנהדרין ח.): "ראויה פרשת נחלות שתיכתב על ידי משה רבינו, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתב על ידן, ראויה היתה פרשת מקושש שתיכתב על ידי משה רבינו אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו, ללמדך שמגלגלין חובה על ידי חייב וזכות על ידי זכאי", אלא דצ"ב למה באמת נאמרה הפרשה על ידי בנות צלפחד, ומדוע דוקא פרשה זו נאמרה ע"י נשים יותר מכל פרשיות התורה.

ב.

בענין מה שהותרו השבטים לבוא זה בזה ושיטת הגאונים שעדיין איסור העברת נחלה קיים לדורות

בגמ' תענית (ל): "אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה יום שניתנו בו לוחות האחרונות, אלא חמשה עשר באב מאי היא, אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה, מאי דרוש, זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה".

וביאר בפירוש המיוחס לרש"י שם: "דרחמנא אמר וכל בת יורשת נחלה וגו', וכתב ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו בני ישראל, ועמדו והתירו דבר זה בחמשה עשר באב".

וצריך ביאור רב, שהרי טעם האיסור הוא שלא תעבור נחלה משבט לשבט, וא"כ מדוע נהג דבר זה רק בדור ההוא, הרי בכל דור דור אם בת יורשת נחלה תישא איש בן שבט אחר תגרע הנחלה מנחלת אותו השבט.

ובהגהות רבי ירוחם פערלא על ספר המצוות לרס"ג (מנין הפרשיות, פרשה כז) ביאר הענין, דאה"נ שיטת הגאונים היא דהאיסור של העברת נחלה נוהג לדורות, ומה שאמרו שאינו נוהג אלא בדור ההוא היינו האיסור להינשא לשבט אחר, אבל לדורות אע"פ שאין איסור נישואין מ"מ אין הנחלה עוברת משבט לשבט עיי"ש שהארין בזה כדרכו.

אבל שיטת הראשונים אינה כן (עי' ברמב"ן כאן), וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה. ועוד קשה, דלשיטת הגאונים צריך ביאור החילוק בזה, מהו הטעם שבדור הראשון נאסרו ג"כ מלהינשא, הרי בשביל טענת ראשי האבות סגי במה שהנחלה לא תעבור משבט לשבט כפי שהוא בשאר הדורות, ולמה נוסף להם עוד איסור להינשא. ועוד צ"ב דמה ענין השמחה הגדולה בחמשה עשר באב על שהותרו להינשא זה לזה, מהו התועלת הגדולה שיש בזה.

ביאור מדוע הותרו שבטים לבוא זה בזה עפ"י דברי הגרי"ז בענין ברית שבטים שיש בה הבטחת הנצחיות לעם ישראל ע"י ארץ ישראל

וביאר הדברים, דהנה ארץ ישראל נחלקה לשבטים כמבואר בגמ' ב"ב (קכא:) א"י לשבטים איפלוג, וביאר הרשב"ם: "שנחלקה ליי"ב חלקים שוין ואח"כ כל שבט ושבט מתחלק לפי אנשיו".

ומעלתה של ארץ ישראל היא להיות השער לנצחיות ולעולם הבא, וכמבואר בגמ' פסחים (ק"ג): אמר רבי יוחנן שלשה מנחלי העולם הבא אלו הן הדר בארץ ישראל וכו', וכן הוא בגמ' כתובות (ק"א): "א"ר ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא".

וביאר המהר"ל בנתיב התורה (פ"י): "ואלו שלשה דברים האדם העושה אותם נוטה להיות נבדל מן הגשמי ולפיכך ראוי שיהיה בן עולם הבא, כי הארץ הקדושה הדר בה הוא דר במקום שיש לו קדושה, וכמו שאמרו אורא דארץ ישראל מחכים שכל ענין ארץ ישראל ומעלתה שהיא נבדלת מן הגשמי שהרי היא קדושה".

וענין מה שנתחלקה ארץ ישראל לשבטים יש בה עומק יותר, ודבר זה מבואר היטב בדברי הגרי"ז המפורסמים (חידושי הגרי"ז על תנ"ך פרשת כי תשא ד"ה זכר, וכן כתב בקיצור בחידושי הגרי"ז על התורה פרשת ויחי) וז"ל:

והנראה דהנה עה"פ ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול. איתא במדרש רבה פמ"ד אמר רב יצחק. אמר משה רבון העולם וכו' ולא עוד אלא כשם שנשבעת לאבות וקיימת עמהם ברית. שנאמר וזכרתי את בריתי יעקב. וכך אף לשבטים נשבעת וקיימת ברית עמהם. ומנין שהקב"ה קיים עמהן ברית, שנאמר וזכרתי להם ברית ראשונים, זו ברית שבטים, ולדברך הרי אתה מעמיד משבט לוי שאני משבטו, מה יש לך לומר לשבט ראובן ולשבטים אחרים, אמר רב יצחק, אותה שעה לא היה יכול להשיבו, אמר הקב"ה יפה אמרת מיד וינחם ה'. ע"כ.

והנה ברית זו שכרותה לשבטים, איתא בפירוש הראב"ד לת"כ בחוקותי פרק ח', "כרת הקב"ה ברית שלא יכלה את זרעם" עיי"ש. ואיתא בב"ב קט"ו גמירי דלא כלה שבטא. וכו' הרי דברית השבטים היה לירושת הארץ ולחלוקתה, דהיתה שבועה וברית לשבטים שירשו את הארץ, ויחלקו אותה להם. דזהו דכתיב בואו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם וגו' לתת להם ולזרעם אחריהם, ושבועה זו היא ברית השבטים כמפורש בספרי.

ולפ"ז נראה עוד, דאדרבה דברית השבטים הוא לירושת וחלוקת הארץ, ומשו"ז הוא דלא כלה שבטא וכו'. ולפ"ז נראה דמה שאמר משה וכל הארץ הזאת אשר נשבעתי אתן לזרעכם ונחלו לעולם. וזהו המבואר במ"ד דמשה השיב על מה שאמר לו ה' אעשה אותך לגוי גדול, דהא אף ברית כרותה לשבטים, ומה יהיה על שבטים אחרים, וזהו שאמר דבהא דהובטחה ירושת הארץ, הרי בירושה זו נאמר ברית לשבטים שירשוה ויחלקוה, וא"כ מה יהא על ברית שבטים זה.

ומש"א "ונחלו לעולם", יבואר על פי מה שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות שמיטה ויובל ה"א א"י המתחלקת לשבטים, אינה נמכרת לצמיתות, עכ"ל. הרי דדין דוהארץ לא תמכר לצמיתות, נאמר בא"י המתחלקת לשבטים, וזהו דאמר משה ונחלו לעולם, דהדין שינחלו לעולם, שלא ימכר לצמיתות הרי צריך להתקיים. והוא אינו אלא כשינחלו השבטים את א"י עכ"ל.

ועיין עוד אריכות בזה בשיעורי אמו"ר שליט"א בספר בקרן היובל (מאמר כ"ה).

טעם שנצח ישראל תלוי בכרית השבטים – ארץ ישראל היא דירת הקב"ה בתחתונים למעלה מן המקום

והטעם שנצחיות כלל ישראל תלויה בנחלת הארץ, וברית השבטים תלויה בזה, נראה לבאר עפ"י דברי הגריא"ח בכמה מקומות דכלל ישראל הם למעלה מן הטבע, וכן כתב באפיקי ים (מו"ק ג.) וז"ל: "והוא מ"ש שג' דברים נק' אחד הקב"ה ותורה וישראל שהתורה אינו תלוי בזמן ולא במקום ולכן היא נצחיות, שכל דבר שתופס מקום וזמן אין שייך בו נצחיות שהרי יש לו תחילה וסוף, משא"כ במה שאינו תלוי בזמן".

ובכמה מקומות ביאר בעומק דלכן מקום עם ישראל הוא בארץ ישראל, שגם הוא למעלה מן המקום, וז"ל ביד מצרים (הגש"פ): "כי אברהם אעה"ש בטבעו היה עקר, ונמצא שלא היה לזרעו שום שורש ואחיזה במזל כלל, ולכן ניתן לזרעו ארץ הקודש למורשה, שגם היא אינה טבעיית ואין לה אחיזה במזל, כמ"ש "ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני" וגו', וגם אינה טבעיית במהותה שהרי נקראת ארץ צבי ואינה תחת הגבול, רק מתרחבת לפי ערך הקדושה המתרבה בה, ע"פ רוב מנין קדושת ישראל בעבודתם אליו יתברך, וכמו שהארכתי בזה במ"א".

ויש להוסיף לזה את דברי הגר"א באדרת אליהו (דברים א, ו) וז"ל: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ כו' כי שניהם הן ביחוד ישראל וארץ ישראל, ישראל משבעים אומות וארץ ישראל מכל הארצות, וכו' ולכן נענשו אפילו נכרים מפני שלא שמרו את התורה בארץ כמו שנאמר לא ידעו את משפט אלהי הארץ, שישאל מצווה על כל התורה בחוץ לארץ, ובארץ מצווה אפילו נכרי, ולכן נענשו הכותים שלא ידעו משפט אלהי הארץ כמו שכתבנו. וזהו מה שאמרו כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. וגילוי של תורה הוא בארץ כמו שאמרו אורא דארץ ישראל מחכים. וגם הנבואה אינה שורה אלא בארץ ישראל, ולכן ברח יונה, כמו שאמרו ראוי רבינו שתשרה עליו שכינה אלא בבל גרמה לו. וכמו שנאמר מלכה ושריה בגוים אין תורה גם נביאיה לא מצאו חזון מה'. אבל כשהיו ישראל בארץ היה גוי אחד וכן לעתיד לבוא במהרה בימינו אמן יהי רצון, כמו שאמרו בזהר אימתי 'גוי אחד' בזמן שהן בארץ". שלמות כלל ישראל תלויה בהיותם בארץ ישראל.

וכיון שנתאוה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים, ותכלית גלויו יהיה על ידי אדם, ועיקר צורת אדם היא ישראל, אתם קרויים אדם, א"כ כיון ששלמות צורת ישראל היא רק בארץ ישראל, נמצא שרק כשנוחלים את הארץ יש מקום לשלמות צורת אדם בעולם.

וזהו ענין החלוקה לשבטים שבארץ ישראל, דעיקר האדם שהוא בחינת המקבל מתגלה ע"י י"ב בחינות המתגלות ע"י השבטים. וכדכתב הגר"א בביאורו לספר יצירה (פ"ה מ"ב): "שחלק הארץ לי"ב חלקים ולי"ב נשיאים דס"א נגד י"ב שבטים כמ"ש יצב גבולות עמים למספר בני ישראל וז"ש הן הן גבולות עולם. והן בכל גשם וגשם י"ב גבולין שלוו".

ומבואר עכ"פ דאר"י היא הקיום של נצחיות ישראל דרך הברית שבטים. פירוש שאע"פ שלעולם ארץ ישראל היא שער לעולם הבא, ברית שבטים מיוחדת בזה שהיא הבטחת נצחיות כלל ישראל, שברית השבטים היא גילוי נצח ישראל דרך חלוקת הארץ. ולכן החלוקה הראשונה של ארץ ישראל מוכרחת היא להיות עפ"י שבטים (עי' גמ' ב"ב קכב.), כי האחיזה בארץ ישראל הוא דרך השבטים, ואח"כ כל אחד ואחד נוטל חלקו.

ולפי זה מבואר היטב מדוע כנגד טענת ראשי האבות מועילה החלוקה של הדור הראשון ולא של דורות הבאים, והוא דרך בדור ראשון היתה חלוקה לשבטים, שרק באותה שעה חילקו קודם לשבטים ואח"כ לבתי אבות, משא"כ דורות הבאים היתה חלוקה בדרך של ירושה בלבד.

עיקר חלוקת הארץ והשייכות לארץ ישראל היא בכרית השבטים בחלוקה הראשונה

ולפי הנ"ל עיקר חלוקת הארץ היא ברית השבטים, ועל זה קאי טענת ראשי האבות שאם בנות צלפחד תינשא לשבט אחר ממילא יגרע חלקם הנצחי באר"י שבחלוקה הראשונה יהיה שייך החלק לשבט אחר ונמצא נחלת השבט נגרעת, אבל לאחר החלוקה הראשונה, כל ירושה שעוברת ממשפחה למשפחה משבט זה לשבט אחר לא שייך עליה טענת ראשי האבות.

ומצינו דוגמא לדבר זה שהחלוקה הראשונה היא היא עיקר השייכות לארץ ישראל, בדברי הבני יששכר (מאמרי חדשי תמוז אב מאמר ב', ב) שכתב: "בשנת קביעות הש"א פשוטה חקת ובלק נפרדות ומטות ומסעי מחוברות, ולמה לא בהיפך. ונ"ל משום דמהדרין כל מה דאפשר לקרות הפרשיות שמבואר בהם חלוקת הארץ בימי בין המצרים, דהנה פרשיות מטות מסעי ודברים יש בהן חלוקת הארץ, לזה קורין אלו הפרשיות תמיד בימי בין המצרים להורות הבטחה לישראל לאלה תחלק הארץ ג"כ, והנה גם בפרשת פנחס מבואר חלוקת הארץ על כן מהדרין כל מה דאפשר שיקראו גם פרשת פנחס בימים האלה וכו'".

ולכאורה יש להקשות דהרבה פרשיות בתורה מדברות על ענין ארץ ישראל, ועל הבטחת הארץ, וכגון פרשת שלח שנאמר שם (במדבר טו, ב): "כי תבואו אל ארץ משבותיכם" וכתב רש"י: "בשר להם שיכנסו לארץ", וכן הרבה פרשיות ספר דברים, וא"כ מדוע דוקא פרשיות נחלת הארץ הם שנקבעו לזמן בין המצרים.

ולפי הנ"ל מתברר היטב, דפרשיות נחלת הארץ, ששם מוזכר החלוקה לשבטים ופרשיות בנות צלפחד, והיא הבטחת הנצחיות של עם ישראל וברית שבטים, היא זו שיש עניין לקוראם בזמן החורבן להורות על נצחיות כלל ישראל ועל כך שמובטחים שיחזרו וינחלו את הארץ לעתיד לבוא, והיא קודמת לכל פרשה אחרת המדברת על ארץ ישראל בכלליות.

ג.

1 ועיין מה שכתב בזה אאמ"ר שליט"א בהערותיו לדרך חיים (פ"ה הערה 689) על מה שכתב שם המהר"ל דיעקב העמיד י"ב שבטים כנגד י"ב לחם הפנים: "שמעתי ממא"ר [צ"ל] [שליט"א] לבאר כי י"ב קוי אלכסון מורים על בית, כי הם המחברים את שש הקצוות להדדי, ויעקב הוא המורה על בית, ולכן קרא לביהמ"ק בשם «בית» [פסחים פ.ח.]. וזה משתייך לתפארת, וכמו שנאמר [ישעיה מד, יג] «כתפארת אדם לשבת בית».

פירוש הדברים, שהחלק בעולם שהוא הגשמי צריך להתגלות ב"ב בחינות שהם השבטים.

וביתר ביאור בזה, דהארץ התחתונה היא מידת המלכות, פירוש המקום לעבודת האדם, וכאשר נוחלים ישראל את הארץ יש בזה גילוי שבחינת המקבל - האדם, יש לו שייכות בבורא העולם, שכן ארץ ישראל היא למעלה מהמקום כמו שנתבאר לעיל, והשייכות הזו היא הגילוי של מידת המלכות, עבודת המקבלים בעולם, ושייכותם לבורא העולם, שבכך הם חלק אלוך ממעל, המפרנסים כלפי מעלה, כיון שכל דבר שהוא חלק מהבורא בהכרח שהוא נצחי (ועיין עוד בזה בלשם הקדו"ש סוף שער ו').

אבל גילוי זה לא היה שלם בזמן חלוקת הארץ, ודבר זה נתגלה בפרשתינו - פרשת מטות בבקשת בני גד ובני ראובן. דהנה מבואר באריז"ל (ליקוטי תורה וספר הליקוטים לפרשת מטות) שבקשה זו נבאה מתוך חסרון שלא היו בדרגה לרשת את הארץ עצמה עדיין, נמצא דעם ישראל בשלמות עדיין אינם בדרגת המקבל של נוחלי הארץ, דעדיין יש חסרון בבחינת המקבל שלא הושלם עדיין.

ועל כן נחלת הארץ, שנעשית ע"י השבטים, היא הגילוי של השייכות של האדם בארץ התחתונה, וממילא החלוקה הזו היא הגילוי של נצח ישראל. ועל כן טענו ראשי האבות שבחלוקה זו דוקא לא יגרע חלק השבט, חלק השייכות שלהם לנצח ישראל.

ועל כן בפרשה האחרונה של ספר במדבר, נאמר בסופה פרשת בנות צלפחד, שאינה גילוי שלם של כח הנוקבא, ואין לבת רשות להינשא אלא עם שבט אביה, פירוש שאינה עומדת לגמרי ברשות עצמה כזכר.

ומ"מ בנות צלפחד עצמם שחכמניות היו, ועיקר הגילוי היה על ידיהם, להם לא היה איסור כמבואר בגמ' ב"ב, והם הותרו להינשא לכל, כי אצלם באופן מיוחד היה גילוי של כח המקבל בשלמות, של נקבה תסובב גבר, שמפני זה זכו שנתחדשה הפרשה על ידן.

ד.

ענין ט"ו באב נקבה תסובב גבר - וביאור הטעם שהותרו בנות צלפחד לפי"ז

ולבאר ענין השמחה של ט"ו באב שהותרו שבטים לבוא זה בזה, נקדים ביאור ענין מיעוט הירח, ותמצית הדבר הוא דכח המקבל בעולם הוא מועט לעומת כח הנותן עד לעתיד לבוא, וזהו הלבנה שנתמעטה, אבל עתידה להתחדש ולהיות כאור החמה.

וזהו בחינת האדם בעולם, שאע"פ שלעולם יהיה הקב"ה הנותן ואנחנו המקבלים, אולם אם המקבל יכול לקבל כל מה שניתן לו הרי הוא שווה לגמרי עם המקבל, ובעולם הזה אי אפשר להיות שווה לגמרי להיות עם הבורא, אלא האדם נמצא במקום מצומצם, אבל לעתיד לבוא יהיה לגמרי בשווה עם בחינת הנותן.

ואלו הן דברי הפסוק בירמיה (פרק לב): "עד מתי תתחמקין הבת השובבה כי ברא ה' חדשה בארץ נקבה תסובב גבר" ופירש רש"י: "הנה חדשה נבראת בארץ שהנקבה תחזור אחר הזכר לבקשו שישאנה לשון ואסובבה בעיר אבקשה וגו'", בעולם הזה "דרכו של איש לחזר על אשה ואין דרכה של אשה לחזר על איש, משל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו" (לשון הגמ' קידושין ב:), אבל לעת"ל נקבה תחזור אחר הגבר. פירוש, דבחינת המקבל תהיה מקבילה לגמרי לנותן עד שהיא תהיה זו שמחזרת אחריו, בהשוואה גמורה אליו. פירוש דזהו עיקר תכלית המקבל בעולם להיות בבואה של מעלה לגמרי.

וממילא בזמן חלוקת הארץ, שזהו תחילת ההשתייכות לבחינת המקבל המתוקן, לנצחיות של כח המקבל, שם מתאים מאד שיהיה גילוי של בחינת המקבל כפי שיתגלה לעת"ל, פירוש בחינת המקבל של נקבה תסובב גבר. ולכן כאן מתגלה חידוש עצום שבת יורשת נחלה, פירוש שיש מקום לבחינת נקבה להיות כזכר שיורשת נחלה בפני עצמה. וזהו נראה עומק הגילוי דבנות צלפחד שיש להם כח

ה.

ביאור מהלך פרשיות בנות צלפחד והשמחה בט"ו באב שהותרו שבטים לבוא זה בזה

ובזה מיושבים כל קושיותינו, דמה שפרשת בנות צלפחד מתחלקת לב' פרשיות, הוא משום שחלק אחד הוא בחינת התיקון השלם - בנות צלפחד בלא מניעה, וזהו בפרשת פנחס, ששם נתגלה בריתי שלום והחיבור לעליונים (כפי שהתבאר במאמר שם), ולכן פרשה זו מתגלית דוקא על ידיהם שהם נקבות כנ"ל.

והחלק הב' של פרשה זו בא לאחר פרשת בני גד ובני ראובן, להורות על ירידה מסויימת בגילוי זה, ועל כן דבר זה הוא סיום ספר במדבר שהוא כולו ספר ה"ירידה" של כלל ישראל (כפי שנתבאר במאמרים הקודמים), וכאן הוא גילוי דאפילו בחינת התיקון שיש דרך בנות צלפחד איננו שלם עדיין. אבל מ"מ חסרון זה לא חל על בנות צלפחד עצמם אלא על שאר בנות אותו דור שלא היו במעלת בנות צלפחד.

ולפי זה גם מבואר היטב השמחה בט"ו באב על שהותרו שבטים לבוא זה בזה, דאע"פ שעיקר ההיתר אחרי הדור ראשון הוא כנ"ל דרך בחלוקה לשבטים היתה טענה של ראשי האבות, מ"מ יש כאן גילוי מסויים של העתיד לבוא שנקבה תהיה לגמרי מקבילה לזכר, שלמות בחינת המקבל שהיה כאן היתר לשבטים לבוא זה בזה, פירוש שהיה כאן רמז להיתר לנקבה להיות ברשות עצמה לגמרי.

וזהו ביאור בנות ישראל שהיו חלות בכרמים (כמבואר בט"ו באב מאמר א') בסוד נקבה תסובב גבר, יש כאן את סוף הגילוי שבנות צלפחד התחילו ולא נגמר בזמן חלוקת הארץ אבל יתגלה לעתיד לבוא במהרה בימינו.

גליון שבועי
מבית "בנתיבות ההלכה"
שע"י ארגון "והגית"

הרב נחום קסטנר שליט"א
פרשת מטות מסעי תשפ"ג

בנתיבות הפרשה

והייתם נקיים

ויאמר אליהם משה... אם תחלצו לפני ה' למלחמה... ונכבשה הארץ לפני ה', ואחר תשובו, והייתם נקיים מה' ומישראל, והיתה הארץ הזאת לכם לאחוזת לפני ה' [מטות לב כב], מה הפשט והייתם נקיים. במשנה, אין התורם נכנס לא בפרגוד תפוח, ולא במנעל, ולא בסנדל וכו', שמא יעני ויאמרו מעוון הלשכה העני, או שמא יעשיר ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר, לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל וכו' [שקלים פ"ג מ"ב], והוא דין תורה [אג"מ או"ח ח"ד סי' פ"ב], לא ברור מה פשר החיוב, למה אדם צריך לשנות מהנהגתו רק כדי שלא יאמרו.

*

בגמרא, על דבר זה מזכירין אותן [את בית גרמון] לשבח, מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם, שלא יאמרו ממעשה לחם הפנים זה ניזונין, לקיים מה שנאמר, והייתם נקיים מה' ומישראל... ועל דבר זה מזכירין אותן [את בית אבטינס] לשבח, מעולם לא יצאת כלה מבושמת מבתיהן, וכשנושאים אשה ממקום אחר מתנין עמה שלא תתבשם, שלא יאמרו ממעשה הקטורת מתבשמיך, לקיים מה שנאמר והייתם נקיים [יומא לה א], עד היכן חובת 'והייתם נקיים', האם עד כדי שלא תמצא פת נקיה ביד הבנים, ולא תתבשמה הכלות.

*

החתם סופר כותב באחד מאגרותיו, ודע בני ותלמידי שיחל', כי כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה 'והייתם נקיים מה' ומישראל', וב' חובות אלו, נקיות מה' יתברך, והנקיות מישראל עמו, הם שני רוכבים צמודים על גבינו, ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון, היינו ידי שמים, יותר הרבה ויותר, מלצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות ונושאים ונותנים מוזרות בלבנה, וענשו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר, ממי שיוצא ידי שמים ח"ו וכו'.

ואני הרהרתי כמה פעמים, אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו. ואולי ע"ז כייל שלמה המלך ע"ה, 'אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא', רצונו לומר שאפילו בעשייתו כל טוב אי אפשר שלא יחטא על כל פנים באופן השני ביציאתו ידי הבריות וכו'. וחוכך אני בבני גד וראובן אשר עליהן נאמר מקרא זה 'והייתם נקיים', ועל פי עצת משה רבינו, שהיה על פי ה', עשו את שלהם לנקות עצמן, במה שיצאו חלוץ י"ד שנים לפני צבא המלחמה, ומכל מקום לא יצאו ידי חובת המקרא הזה בשלמות, כי לא על חנינם גלו ראשונה לפני כל השבטים, וקראו חז"ל עליהם מקרא זה, 'נחלה מבוהלת בראשונה אחריתה לא תבורך' [ש"ת חת"ס ח"ו ליקוטים סי' נט].

מבהיל על כל רעיון, בני גד ובני ראובן עשו על פי משה, ועל פי ה', ואעפ"כ גלו ראשונה לפני כל השבטים, כי לא יצאו ידי חובת 'והייתם נקיים' בשלמות, איך ניתן להבין את זה.

*

בברייתא של פרק שירה מובאים שירתם של הנבראים, שמים וארץ דשאים ואילנות חיות ובהמות דגים ועופות. ויש להבין, מה שייך שיאמרו דשאים ואילנות חיות ובהמות דגים ועופות שירה, וכי דעת יש להם לומר שירה. נראה שכתב העקרים, אמרו רבותינו ז"ל כל האומר פרק שירה בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, ואין הכוונה על ההגה והצפצוף בפה, אלא על מחשבת הלב, כמו אמרתי אני בלבי [קהלת ב א], והמחשבה היא, 'שיסתכל' כי מכל אחד מן הנבראים הנראים לעין, יש ליקח ראייה על איזה מדה טובה, או מוסר השכל, או דבר חכמה בינה, וכו' [ספר העיקרים מאמר א פ"א].

[ועד"ז הובא בספר הכל ישבחוך (ח"א עמ' י) בשם הלש"ם (הקדו"ש פ"ז), אחרי שכל אותן המצאויות עצמם הנה רובם ככולם הם עבים וחומריים בתכלית החומרי, לכן גדול שבח האומר 'והמתבונן' בכל פרקי השירה, כי בזה 'מגלה פני הלוט' והמסכה הנסוכה על כל המציאויות כולם 'ומתראה' האור הבהיר אשר הם נשואים עליו, שהוא רצונו ית"ש].

נראה מדברי ספר העיקרים ששירת הנבראים, אינה שירת הנבראים עצמם. הגפן התאנה והרימון החתול והכלב החמור והפרד לא אומרים שירה. השירה נאמרת ע"י 'האדם', ממה שהוא 'רואה' וממה שהוא לומד ממעשיהם של הנבראים.

מתבאר מתוך כך יסוד, ששני חלקים ישנם בכל מעשה ממעשיהם של הנבראים, האחד עצמותו של מעשה, והשני השתקפותו בעיני בני אדם, ההשתקפות היא הבבואה של המעשה, והיא מלמדת על תוכנו של המעשה, על הצניעות שבחתול, על הזהירות מגזל שבנמלה, על שמירה מעריות שביונה, על פיוס שבתרגול [עירובין ק ב], על כל אלה ועוד אמר איוב, מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמונו [איוב לה יא].

כל אלה מלמדים שאין מעשה פשוט וסתמי, כי גם אם המעשה פשוט וסתמי, ערכו של המעשה הוא לפי מה שהוא 'נראה', לפי מה שניתן ללמוד ממנו, העצה והתבונה שניתן להפיק ממנו היא מעלתו, והיא שירתו של כל נברא. מכאן מעלת האומר שירה בכל יום, כי האומר שירה משיג כוונה מכוונת מעשיהם של הנבראים, ועל ידו מתרבה ומתגדל כבוד שמים.

*

אך מאידך מעשה שבעצמותו הוא מעשה ראוי יכול להראות כמעשה שאינו ראוי, ומעשה פשוט וסתמי יכול לעורר חשד, ועל כך אמרה תורה והייתם נקיים מה' ומישראל, לאמור אדם צריך להזהר שלא לעורר חשד, ולסלק את עצמו מדברים המעוררים חשד.

לדעת התומים דיני 'חשד' הנלמדים מ'והייתם נקיים' ודיני 'מראית עין' הם שני ענינים נפרדים [עיי' בפלתי סי' יג ס"ק ד], ונפקא מינה בזה הוא 'חשד' מותר בצנעא, ואילו 'מראית עין' אפילו בחדרי חדרים אסור, טעם הדבר הוא, 'מראית עין' הוא דבר שנראה אסור לכן גם בחדרי חדרים אסור, שמא יזדמן לשם אדם ויראהו, אולם 'חשד' הוא דבר שהוא שקול אם הוא אסור או מותר, לכן דוקא בפרהסיא אסור שמא יחשדוהו עובר עבירה, אבל בצנעא לא גזרו, שאפילו יראוהו אדם שמא יתלה בהיתר [חסד לאברהם להגר"א תאומים או"ח סי' כא].

למה לא נאסור 'חשד' בחדרי חדרים דומיא דמראית עין שמא יזדמן לשם אדם ויראהו. לפי המבואר בעיקרים שבכל מעשה יש שתי חלקים, האחד הוא עצם המעשה והשני הוא מה שנראה ומשתקף מן המעשה, יתכן לומר 'במראית עין' מדובר במעשה 'שנראה' אסור, בזה יש לאסור גם בחדרי חדרים שמא יזדמן לשם אדם ויראהו, אולם 'בחשד' מדובר במעשה 'שלא נראה' ודאי אסור, בזה לא אסרו בחדרי חדרים, שאף אם יזדמן לשם אדם, כיון שכל העניין הוא מה שנראה לרואה, והרואה מצוה לדון את חבירו לכף זכות ולתלות בהיתר, משום כך לא אסרו בחשד בחדרי חדרים.

*

בגמרא, אומר ריש לקיש, החושד בכשרים לוקה בגופו וכו' [שבת צז א], וכתב הרמב"ם עשרים וארבע דברים מעכבין את התשובה וכו', ואחד מהם החושד בכשרים, אומר בלבו שאינו חטא, לפי שהוא אומר מה עשיתי לו, וכי יש שם אלא חשד, שמא עשה או לא עשה, והוא אינו יודע שזה עוון, שמשים אדם כשר בדעתו כבעל עבירות [רמב"ם פ"ד מתשובה ה"ד].

למה חושד בכשרים הוא חוטא ולוקה, והרי לא עשה לחברו רעה. לפי דברי העיקרים ששני חלקים ישנם במעשה האדם, האחד עצם המעשה, והשני היאך המעשה 'נראה' בעיני בני אדם. יתכן לומר שאם אדם רואה את חברו עושה מעשה שאין עצמותו עבירה, אך הוא חושדו שעבר עבירה, ובעיניו 'נראה' שעבר עבירה, הוא משים את חבירו בדעתו כבעל עבירה, ובמחשבתו הוא קובע את מעשה חברו על פי 'ראיה' בלבד למעשה עבירה, ועל דבר זה שהחליט את מעשה חברו למעשה עבירה הוא לוקה בגופו.

*

בגמרא, ואהבת את ה' אלוקיך [דברים ו ה] שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות 'אומרות' עלי, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה וכו' [יומא פו א].

מה כל כך משנה מה הבריות 'אומרות' עלי.

לפי יסודו של בעל העיקרים נראה, שאם אדם עושה מעשים שלפי דעתו הם מושלמים, אולם בעיני הבריות הם מעשים לא כל כך מושלמים, אז גם אם אין חטא במעשיו, שם שמים אינו מתקדש על ידו, אולם אם אדם עושה מעשים, שבעיני הבריות הם מושלמים, הרי זה מעשה של קדוש ה', משום שמעשה האדם לא נגמר במה שהוא עושה, אלא באופן שהוא 'נראה', ועל כן רק אם בעיני הבריות 'נראים' מעשיו טובים ושלמים, נחשבים מעשיו למעשה קדוש ה', ומתאהב שם שמים על ידו.

*

בגמרא, אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת אחים בהספידא דהתם קאימנא [שבת קנז א], ופרש"י בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי, שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו וכו' [רש"י שם], למה היה חשוב כל כך לרב שיתאמצו בהספדו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו. כתב העץ יוסף אם העם מתחממים ע"י ההספד ומתבוננים שהסתלק הצדיק בעוונותם וחוזרים בתשובה, נעשה הצדיק הולך אפילו לאחר מיתתו [עץ יוסף שם], מבואר בעץ יוסף שע"י שיתחממו בהספדו יהיה עולה ומתעלה גם אחר מיתתו.

איך ע"י החימום בהספד יהיה עולה ומתעלה. לפי המבואר בעקרים ששני חלקים יש במעשה האדם. המעשה ומה שנראה ממעשיו, מבוארים הדברים היטב בהספד אומר את מה 'שנראה' ממעשה האדם, ואם מתוך ההספד 'נראה' ששם שמים התאהב על ידו, הוא עולה ומתעלה גם שם בעולם הבא, שכן עד עתה 'בעולם הזה' הוא התעלה מחמת 'מעשיו', ועכשיו לאחר פטירתו 'בעולם הבא' הוא מתעלה מחמת מה 'שנראה' ממעשיו.

*

זו הסיבה שהזכירה הגמרא את בית גרמו לשבח על שלא נמצאה פת נקיה ביד בניהם, ואת בית אבטינס לשבח על שלא יצאה מביתם כלה מבושמת.

מצד הדין אין איסור לתת פת נקיה לבנים, ואין דין שלא תצא כלה מהבית מבושמת, כל זה מצד המעשה, אך מצד 'הנראות' יש כאן 'חשד' שמא הפת ממעשה לחם הפנים, והבושם ממעשה הקטורת, עצם המצאות החשד הוא לקות בוהייתם נקיים, משום כך בית גרמו ובית אבטינס על שהיו זהירים 'בנראה' הוזכרו לשבח.

והן הן דברי החתם סופר כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה של 'והייתם נקיים מה' ומישראל', כי אע"פ שאדם יכול להזהר על מעשיו שיהיו בדקדוק, אבל מצד 'הנראות' קשה לצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות בלבם.

משום כך בני גד וראובן אע"פ שעשו על פי משה ועל פי ה', והמעשה שעשו מצד עצמותו היה מעשה מושלם, מכל מקום כיון שמצד 'הנראה' היה לקות, גלו ראשונה לפני כל השבטים.

*

מצוה זו של 'והייתם נקיים', ללמד באה, שמעשה האדם גם אם יהיה שלם לא נגמר בעשייתו, אלא כפי מה שהוא 'נראה' בעיני בני אדם. ועל כך אנו מבקשים בכל יום בתפילת השחר, ותננו היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך 'ובעיני כל רואינו', וזאת - כדי שיהיה שם שמים מתאהב על ידנו.

יַעֲלֵת הַחַן

מטות - מסעי

בין המצרים תשפ"ג

דברי חיווק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

פרשת מטות

ההבדל בין מצות צדקה שאין ליזור, לבין לימוד תורה שמותר ליזור אשנה פרק זה.

א- השרע בי"ד ריש הלכות נדרים (סימן ר"ג סעיף ד') כתב וז"ל, צריך ליזור שלא ידור שום דבר, ואפילו צדקה אין טוב ליזור, אלא אם ישנו בידו יתן מיד, ואם לאו, לא ידור עד שיהיה לו וכו' עכ"ל. ובסעיף ו' כתב וז"ל, האומר אשנה פרק זה, וירא שמא יתירש בדבר שרי ליה למנדר לזרוזי נפשיה, וכן אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איזה מצוה ממצות לא תעשה, או יתירשל מקיום מצות עשה, מצוה לישבע ולנדור כדי לזרוז עצמו. **וכתב הט"ז** (ס"ק ה') וז"ל, האומר אשנה וכו', בטור קרי לזה מצוה דגופיה, ונראה דזה החילוק בין צדקה למצוה דתלי בגופיה, כי יצרו של אדם יותר מתגבר עליו בנתינת ממון מדבר התלוי בטורח גופיה, ועל כן יש לחוש שמא יעבור על נדרו ולא יתן וכו' עכ"ל.

ב- ובספר זרע שמשון הביא, שבספר לוי חן הקשה על הט"ז מהא דאמרין בפרק אין עומדין (ברכות דף ל"ב ע"ב) גדול התענית יותר מן הצדקה, שזה בגופו וזה בממונו, הרי דיותר קשה על האדם לעשות מצוה בגופו יותר מבממונו וכו' עכ"ל.

ומתוך הזרע שמשון וז"ל, ולדידן אינה קושיא כל כך, שאע"פ שמצינו, שגדול תענית יותר מן הצדקה, זהו לפי מאי דאמרין בב"ק פרק ח' (דף צ"ב ע"א) שבור את כדי וכו' שבור את ידי קטע את רגלי, שאדם מחיל על צערא דממונא ועל צערא דגופא, ובתענית יש בו צער הגוף, ואין לו ענין להכא כלל, שהרי כאן הספק שלנו הוא אם יניח מלעשות אותו הדבר בשביל הטורח, ומעתה טורח התורה אדרבא משמחת לב דכתיב (תהלים י"ט, ט') פקודי ה' ישרים משמחי לב, והצדקה אינה כל כך משמחת לפי שצריכים אנו להחזיק טובה לרמאים (כתובות ס"ח ע"א), ולעולם הוא מתירא ליתן הצדקה לעני שאינו הגון כך היינו יכולים לתרץ בכוונת הט"ז וכו' עכ"ל.

והנה הזרע שמשון מתרץ שטורח התורה משמחת לב דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, לכן אין חשש שמא לא ילמד. וצ"ב דלכאורה הפשט פקודי ה' ישרים משמחי לב היינו אחרי שלמד זה משמחי לב, אבל כשאומר אשנה פרק זה וקבל עליו ללמוד, ועדיין לא למד לא מצינו שזה משמח הלב, והזרע שמשון כתב שטורח התורה משמחת לב דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב. ונראה ליישב דמדבריו שעצם הקבלה ללמוד זה משמח הלב, ומצינו ראייה לדבריו דהנה הגמרא בב"מ (פ"ד ע"א) אמרין, יומא חד הוה קא סחי רבי יוחנן בירדנא, חזייה ריש לקיש ושוור [קפץ] לירדנא אבתריה, אמר ליה [רבי יוחנן] חילך לאורייתא [כמה כוחך יפה לסבול עול תורה] וכו', קביל עליה [קיבל עליו ר"ל עול תורה] בעי למיהדר לאתוויי מאניה [רצה ר"ל לחזור כדי להביא בגדין] ולא מצי הדר [ולא מצי לקפוץ כבראשונה דמשקבל עליו עול תורה תשש כחו]. עיי"ש. רואים מהגמ' דעצם הקבלה ללמוד תורה כבר תשש כחו, וטעם הדבר שכיון שקבל ללמוד תורה יש לו כבר שמחת הלב בתורה, ולא בלקפוץ בנהר, ולכן לא יכל לחזור לקפוץ בנהר.

ג- אולם הזרע שמשון דוחה תירוץ זה וז"ל, שהרי מפשט השרע נראה שבכל מצוה שרי לזרוזי נפשיה, ויש מצות התלויות בממון כגון סוכה ולולב וכיוצא, [ומוכח דלאו דוקא בלימוד התורה שרי לזרוזי נפשיה]. **ולכן מיישב**, ויש לומר דדוקא במצות הצדקה לא שרי ליזור לזרוזי נפשיה, מטעם דאמרין דפרק קמא דר"ה [דף ו' ע"א] בפ"ק ז' צדקה וכו', וצדקה מחייב עליה לאלתר דהא קיימי עניי, וא"כ בצדקה אין לו זמן להתעכב, והוא הדין בנדרי הקדש, מה שאין כן שאר מצות שיש להם זמן כל היום, או אפשר שידור קודם זמנם, ומשום הכי הותר ליזור לזרוזי נפשיה, ואף בתורה יש זמן שרשאי להתבטל, דכתיב (דברים י"א י"ד) ואספת דגנך, עכ"ל.

ד- ונראה ראייה לדבריו מדברי רבינו יונה בשערי תשובה שער שלישי (אות ע"ד), וז"ל כי תדר נדר לה' אלקיך לא תאחר לשלמו (דברים כ"ג כ"ב) הנה יש עונש באתחור הנדרים והצדקות אף על פי שמשלם אותם אחריו, ואם נדר אדם לתת צדקה לעניים חייב לשלם אותו מיד, ואם מדרך השכחה יארע לו

אחור הנדרים, אף גם זאת ענוש יענש וכו' והנה נצטוינו שלא לנדור נדרים, שנאמר (דברים כ"ג כ"ג), וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא, ורבותינו דרשו מזה (נדרים ע"ז) שאם תדור יהיה בך חטא, כי הנדר מכוול לפני הנודר פן יחל דברו או יאחר לשלם וכו' עכ"ל עיי"ש.

וזה כדברי הזרע שמשון, אולם לפ"ז מה שסיים הזרע שמשון, ואף בתורה יש זמן שרשאי להתבטל דכתיב ואספת דגנך, מזה נראה שגם בתורה דוקא אם נודר אשנה פרק זה ולא קבע זמן, אבל אם ינדור אשנה פרק זה ויקבע זמן ויאמר שלא יאחר, אז אסור לנדור שמא יאחר ויעבור על נדרו, אולם לפי התירוץ הראשון של הזרע שמשון שבתורה אין חשש שמא לא יקיים או יאחר, כיון שפקודי ה' משמחי לב, לפ"ז גם אם יקבע זמן מסוים מותר לנדור כיון שאין חשש שמא יאחר כיון שפקודי ה' משמחי לב.

בביאור מה שנצטוינו להכות את מדין ולא את מואב

"נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים" וכו' (במדבר ל"א ב') ומפרשי"ז וז"ל, מאת המדינים, ולא מאת המואבים, שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה, שהיו יראים מהם, שיהיו שוללים אותם, שלא נאמר אלא ואל תתגר במלחמה (דברים ב' ט'), אבל מדינים נתעברו על ריב לא להם, דבר אחר מפני שתי פרידות טובות שיש לי להוציא מהם, רות המואביה ונעמה העמונית (ב"ק ל"ח), עכ"ל.

וצ"ב דהנה בפרשת פנחס (כ"ה י"ח) כתב רש"י וז"ל, כי צוררים הם לכם וגו' על דבר פעור, שהפקירו בנוותיהם לזנות כדי להטעותכם אחר פעור, ואת מואב לא צוה להשמיד, מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם, כדאמרין בב"ק (ל"ח) עכ"ל.

וכתב השפתי חכמים (שם) וז"ל, וא"ת ולמה לא כתב אלא טועם אחד, ובפר' מטות (להלן ל"א ב') כתב שני טעמים לשבח וכו' וע"ש מה שתיריך.

ב- הצוויי להכות את מדין מפני המדות הרעות. ונראה דבר' פנחס כתוב צרור את המדינים והכיתם אותם, כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור, ופרש"י שהפקירו בנוותיהם לזנות וכו'. והנה בסוף פר' בלק (כ"ה א') כתוב, ויחל העם לזנות אל בנות מואב וכו', וא"כ כמו שהמדינים הפקירו את בנוותיהם לזנות, כן גם המואבים הפקירו את בנוותיהם לזנות, וא"כ למה הקב"ה צוה והכיתם אותם על המדינים ולא על המואבים, לכן פרש"י מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם, כדאמרין בב"ק, אבל בפר' מטות לא כתוב שהקב"ה צוה להכות את המדינים בשביל שהפקירו את בנוותיהם לזנות, אלא להרוג את המדינים, ולכן פרש"י למה לא צוה הקב"ה להכות את המואבים, מפני ב' סיבות, א. כיון שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה, אבל המדינים נתעברו על ריב לא להם, ונראה דהטעם שזה מראה שהמדינים היה להם מידות רעות ומושחתות, ונכנסו להחטיא את ישראל מצד המידות הרעות והמושחתות, לכן צוה הקב"ה להורגם, ורואים מכאן שאפילו גוים נענשים כשיש להם מידות רעות, וטעם ב' מפני שתי פרידות טובות שיש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית.

ג- בלעם אין לו חלק לעוה"ב מפני המדות הרעות. וראיה לדברינו, מדבר מרן הגאון הצדיק רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל בספרו אורחות יושר (פרק י"ט) בענין המדות, וז"ל, והנה מצינו בארבעה הדיוטות שאמרו חז"ל (סנהדרין צ' א') בלעם ודואג ואחיתופל וגיחזי אין להם חלק בעוה"ב, שכולם נענשו בשביל מדות רעות, שבבלעם לא מצינו שבלק אין לו חלק לעוה"ב, כי הוא עשה כן בשביל פחדו כמפורש בפסוק, אבל בלעם לא היה לו שום שייכות לישראל והלך להרוג אומה שלימה בחנם רק כדי שהוא ירויח כסף או כבוד ועל השחתה כזו אמרו שאין לו חלק לעוה"ב וכו' עכ"ל, וכמו שכתב לגבי עוה"ב, כן אפשר לומר שזה הטעם שכתב רש"י לגבי המצוה להרוג את המדינים, כיון שהם עשו רק מצד המדות הרעות, שהרי לא היה להם שום פחד מישראל, ולכן צוה הקב"ה להכות אותם. **ומזה נלמד** כמה צריך האדם להתרחק ממדות רעות ולהתדבק במדות טובות, ועיי"ש באורחות יושר שמאריך בעניין.

התפילה בלב נשבר מתקבלת

"וישב בה עד מות הכהן הגדול" וגו' (לה כ"ה).

א- הגמ' במסכת מכות (יא.) אומרת, לפיכך אמותיהן של כהנים מספקות להם מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בנייהן שימותו, ומקשינן טעמא דלא מצלי, הא מצלי מייתי, והכתיב קללת חנם לא תבוא, ומשינינן א"ל ההוא סבא מפירקיה דרבא שמיע לי שהיה להם לבקש רחמים על דורן ולא בקשו. ואיכא דאמרי כדי שיתפללו על בנייהם שלא ימותו וכו' עיי"ש.

וצ"ב מה התועלת בזה שאמותיהן של כהנים מספקות להם מחיה ומזון כדי שלא יתפללו על בנייהן שימותו, הרי הרוצח שגולה מהעיר שדר בה וממשפחתו לערי מקלט וקשה לו ויש לו בזיונות מזה, אפילו שאמותיהן של כהנים יספקו לו מחיה וכסות ודאי שהוא יתפלל שהכהן הגדול ימות כדי שיוכל לחזור לעירו ולמשפחתו?

ונראה דאף שהם יתפללו שהכה"ג ימות, אבל כיון שיש לו מחיה וכסות התפילה לא תהיה בלב נשבר, כיון שיש לו כאן מחיה וכסות, ולכן התפילה לא תתקבל, ולפ"ז הפשט במשנה כדי שלא יתפללו על בנייהן שימותו, הכוונה שלא יתפללו בלב נשבר שהתפילה בלב נשבר מתקבלת הרבה יותר, כמו שכתוב לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה (בתהלים נ).

ב- התפילה בלב נשבר אפילו מרשע מתקבלת

בגמרא איכא דאמרי כדי שיתפללו על בנייהן שלא ימותו.

וצ"ב מה מועיל התפילה של רוצח שרוצח בשוגג, והנה בגמרא במכות (י): רשב"ל פתח לה פתחא להאי פרשתא מהכא (שמות כא) 'ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו' וגו', 'כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע' (ש"א כ"ד) במה הכתוב מדבר בשני בני אדם שהרגו את הנפש אחד הרג בשוגג ואחד הרג במזיד, לזה אין עדים ולזה אין עדים, הקב"ה מזמינן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונפל עליו והרגו, זה שהרג במזיד - נהרג, וזה שהרג בשוגג - גולה. עיין בפרש"י שם. ומבואר בגמרא שגם זה שהרג בשוגג נקרא רשע, וא"כ תפילת הרוצח שהרג בשוגג שהוא רשע מה מועילה שיתפלל על הכהן הגדול שלא ימות, ועוד לכאורה היו צריכים אמותיהן של כהנים לקחת המחיה והכסות ולתת לאברכים בני תורה שיתפללו על בנייהם שלא ימותו?

ונראה כיון שהם גולים מעירם וממשפחתן והם ודאי שבורים מזה, ולב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, לכן התפלה שלהם על הכהנים הגדולים שלא ימותו יותר מתקבלת, אע"פ שהם נקראים רשעים, אבל התפלה שלהם יותר בלב נשבר ולכן תתקבל.

לעשות המצוה כפי רצון השי"ת אף יותר מהחיוב

"זה הדבר אשר וגו' לטוב בעינייהם להיטיב לנשימ" וגו' (ל"ו ו).

א- כותב האור החיים הקדוש וז"ל, אומרו "זה הדבר" יתבאר על פי מה שאמרו במסכת בב"ב (קכ.) וזה לשונם, בנות צלפחד הותרו לינשא לכל מי שירצו שנא' 'לטוב בעיניהם' אלא מה אני מקיים 'אך למשפחת מטה אביהם' וגו', עצה טובה וכו' ע"כ, והוא אומר וז"ל הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד' שהרשות בידם 'לטוב בעיניהם' וגו'. ודקדק לומר "זה" לומר ולא אחר, שלא עשה ה' מעלה זו ברשיון זה אלא להם וכו'.

ועל הפסוק 'כאשר צוה ה' את משה כן עשו' (פסוק י) כתב האור החיים הקדוש וז"ל: צריך לדעת למה שינה הכתוב מאמר זה מסדר הרגיל, שמקדים המעשה ואח"כ יאמר כאשר צוה, וכאן הקדים מאמר כאשר וגו' ואחר כך אמר כן עשו. ונראה כי לפי שה' עשה להם יתרון לבנות צלפחד ומעלה, והתיר להם לינשא לכל אדם, והוציאם מכלל מצוה הכללית, בא הכתוב להודיענו שהגם שה' עשה הבחירה בידם, אעפ"כ לא עשו אלא כמצות המלך לעם בני ישראל, והוא אומר כאשר צוה וגו', פירוש במצוה הכללית, כן עשו, ולא כרשיון שנתן להם, ולזה אם היה אומר ויעשו בנות צלפחד וגו' כאשר צוה, יהיה נשמע שההודעה באה לומר המעשה שעשו, ומודיע במאמר כאשר צוה ה' כסדר הרגיל לומר, אבל מאומרו בתחילה כאשר צוה ה', ואחר כך הודעת המעשה, זה יגיד כי לא בא להודיע המעשה, אלא לשלול רשיון היפך מצוה הכללית והבן. עכ"ל. והנה בנות צלפחד אע"פ שהם יכלו להנשא לטוב בעיניהם, הם נישאו כמו שהקב"ה צוה לכלל ישראל, והטעם כיון שהבינו שזה רצון הקב"ה שינשאו לשבט של משפחת אביהם.

ב- הספורנו (פסוק יב) כתב וז"ל: ממשפחות בני מנשה, מאחר שראו היות כוונת הקל יתעלה שלא תיסוב הנחלה, אע"פ שנתן להן רשות לבחור כרצונן מכל השבט, הן בחרו את בני דודיהן מכל המשפחות מפני שהיו יותר קרובים, ותהי נחלתן על מטה משפחת אביהן, ובכן לא היתה שום הסבת נחלה, אפילו ממשפחה למשפחה, עכ"ל. הספורנו מפרש שאף שהקב"ה אמר שכל בת יורשת יכולה להנשא לאחד משבט אביה, הם נישאו לאותה משפחה כיון שראו שרצונן יתברך שלא תיסוב נחלה משבט לשבט הבינו שודאי זה יהיה יותר רצון הקב"ה שלא תיסוב נחלה אפילו ממשפחה למשפחה.

ג- בביאור מדת החסידות

והנה מה שכתב האור החיים הקדוש שבנות צלפחד עשו יותר ממה שהקב"ה אמר להם אלא עשו כפי שנצטוו כלל ישראל, ודברי הספורנו שעשו אפילו יותר ממה שהקב"ה צוה לכלל ישראל כיון שהבינו שזה רצונן יתברך. מבואר במסילת ישרים בביאור מדת החסידות (פרק יח), וז"ל, הנה שורש החסידות הוא מה שאמרו ז"ל (ברכות יז.) אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, והענין הוא כי הנה המצוות המוטלות על כל ישראל כבר ידועות הן, וחובתן ידוע עד היכן היא מגעת, אמנם מי שאוהב את הבורא יתברך שמו אהבה אמיתית, לא ישתדל ויכוון לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה, אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאלו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל, ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור, הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו גם את אשר לא אמר לו בפירוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת לפניו, ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש או שיאמר לו פעם אחרת וכו' עכ"ל.

והנה זה מצינו בבנות צלפחד, שאף שהקב"ה לא צוה לכלל ישראל להנשא לאותו משפחה אלא לאותו שבט, הם הבינו שודאי יהיה יותר נחת לפניו יתברך שינשאו לאותו משפחה כמו שביאר הספורנו, וכן הבינו שאף שנתן להם רשות להנשא לטוב בעיניהם, יהיה יותר נחת לפניו במה שינשאו לאותו משפחה ושבט כפי שהקב"ה צוה לכלל ישראל כמו שביאר האור החיים הקדוש, ובזה מבואר מה שאמרו חז"ל, הובא בפרש"י בפר' פנחס (כז ז) וז"ל: כן בנות צלפחד דוברות, כתרגומו יאות, כך כתובה פרשה זו לפני מרומם, מגיד שראתה עיניו מה שלא ראתה עינו של משה (ראה ספרי קלד) עכ"ל. **ובגמ' בב"ב** (ק"ט.) א"ר חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא וכך היה רבי שמעון השיקמוני אומר וכו' ראויה היתה פרשת נחלות לכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן וכו'. עכ"ל. וכן כתב התרגום יונתן (פסוק ז), ורואים גודל מעלתן שראתה עיניו מה שלא ראתה עינו של משה, וזכו שנכתבה פרשת נחלות על ידן, וזכו לזה כיון שהיו במדרגות של חסידות שכל כוונתן לעשות רצון השי"ת אפילו בדבר שלא נצטוו. וזה לימוד שבבילנו שנשתדל כפי יכולתנו לקיים את מידת החסידות, כמו שמבאר המסלת ישרים.

בין המצרים

כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה

הגמ' במסכת תענית (דף ל' ע"ב) אומרת, וחכמים אומרים כל העושה מלאכה בט' באב ויאבד מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה שנא' (ישעיה סו י) 'שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה, שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה' מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה.

וכן נפסק בטור ובשו"ע (סי' תקנ"ד סכ"ב) וז"ל: כל האוכל ושותה בת"ב אינו רואה בשמחת ירושלים, וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

ונראה לבאר כיצד זוכים להתאבל על ירושלים, דהנה בפסוק כתוב שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה וגו', ואחר כך כתוב שישו אותה משוש כל המתאבלים עליה, רואים שבתחילה צריך להגיע לדרגה להיות אוהביה לאהוב את ירושלים, ואחר כך אפשר לזכות להיות שישו אותה משוש כל המתאבלים עליה. והנה בזמן שבית המקדש היה קיים כתוב (ישעיה א' כ"א) צדק ילין בה, ופרש"י וז"ל: צדק ילין בה, תמיד של שחר היה מכפר על עבירות של לילה, ושל בין הערבים מכפר על של יום עכ"ל. נמצא שבזמן בית המקדש היינו נקיים מעבירות וכלל ישראל היו קרובים להשי"ת, אולם מעת שחורב בית המקדש אין אנו יכולים לנקות עצמינו מן העוונות כי אין מי שיכפר בעדינו וכתוב בפסוק (ישעיה נט א-ב) הן לא קצרה יד ה' מהושיע ולא כבדה אזנו משמוע, כי אם עוונותיהם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, נמצא שהעוונות הם הגורמים להבדיל כביכול בין כלל ישראל לקב"ה, וזה גורם את כל הצרות. והאדם שמתבונן בזה יכול להגיע להיות אוהביה של ירושלים ובית המקדש, וכן להיות מתאבל על ירושלים וביהמ"ק, כי יודע שכל העבירות שלו וכל הצרות שיש לו ברוחניות ובגשמיות זה כתוצאה שאין לנו בית המקדש, והמתאבל על ירושלים זה כולל גם על העבירות שלו שגרמו את עיכוב בנין ביהמ"ק כמו שאמרו חז"ל כל שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו. נמצא שכל אדם בתשעה באב צריך לבכות ולהתאבל על העבירות שלו שגורמים כביכול הפסק ביניכם לבין אלקים, ולבקש על בנין ביהמ"ק שיתכשרו כל העוונות ונהיה קרובים לקב"ה ובזה כלולים על הטובות ברוחניות ובגשמיות. והתפילה על זה מתקבלת כיון שבוכה ומצטער על כבוד השי"ת, כמו שכתוב בתהלים (צ"א) יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה, ויש לבאר אם האדם קורא לקב"ה ואומר הרי עמו אנכי בצרה, הרי כביכול יש לך צער מזה שאנחנו בצרה, אז יקראני ואענהו, הקב"ה מיד מקבל את תפילתו, כי אם האדם מבקש על צורך עצמו, יכול להיות על זה מקטרגים שלא מגיע לו, אבל אם האדם מבקש שלא יהיה צער לקב"ה, כביכול עמו אנכי בצרה, על תפילה כזו אי אפשר לשום מקטרג לקטרג, ומתקיים יקראני ואענהו, והתפלה מתקבלת ויזכה לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

אבני חזן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

פרשת מטות – מסעי

אם שבט לוי נטל חלק בביזת מדין • חילוק מלחמת מדין ממלחמת סיחון ועוג • הטעם שנצטרף חצי שבט מנשה לבני גד ובני ראובן • בחילוק סדר שמות בנות צלפחד

וכתב הכסף משנה בדעת הר"מ שאדרבא משם ראייה שהלא בכל ביזת הארץ לא נטלו מאומה מכל וכל ודוקא במדין נטלו תרומה מחלקם של בני, ואתא לגלויי שאינו בכלל איסור ביזה כיון שאינו מכלל ארץ ישראל ומשם ילפי' לכל הארצות, ומה שלא נטלו חלק בשוה עם כל ישראל גזירת הכתוב היה הוראת שעה.

ולשיטת הר"מ יתיישב מפני מה מצינו פרשה שלימה בסדר חלוקת ביזת מדין מה שלא מצינו בחלוקת ביזת סיחון ועוג, לפי שכאן היתה מצוה לתת חלק ללוים מה שלא היה שייך במלחמת סיחון ועוג לפי שהיתה חלק מנחלת הארץ, (וחילוק נוסף היה שכאן נשלחו לצבא רק י"ב אלף איש בלבד ומשא"כ אצל סיחון ועוג שכל העם נשתתפו במלחמה, ולכך נצטוו כאן לתת מחצה ליוצאי הצבא).

ולהראב"ד יש לבאר מה טעם נאמרה פרשה שלימה בחלוקת מדין, וי"ל לפי שאין דומה מלחמת מדין למלחמת סיחון ועוג שמלחמת מדין היתה מלחמת נקמה לה' ומלחמת סיחון ועוג היתה מלחמת ירושה, (וכ' הרמב"ן שלכך נאמרה כאן פרשת גיעולי כלי מדין ולא נאמרה לפני כן לאחר מלחמת סיחון ועוג לפי שסיחון ועוג מלכי האמורי וארצם מנחלת ישראל היא ולפיכך הותר להם כל שללם ואפי' "קדלי דחזירי" כדדרשו חז"ל ולא הוצרכו להגעיל את כליהם, ומשא"כ מלחמת מדין שהיתה מצד נקמה ולא הותר גיעולם). ולפי זה יתבאר שביזת מדין לא נפלה בירושה כלל אלא נפלה ע"י י"ב אלף שלוחי מצוה לנקום את נקמת ה' והיה ראוי הכל ליפול לגבוה, ובפרט שהיה דין מדין כחרם לה' על שחיללו את שמו, ולכך הקריבו את השלל לפני משה ואלעזר הכהן. והקב"ה ציום לחלק את ביזתם מחצה ליוצאים בצבא ומחצה לבני ישראל והיה בכחינת חלוקה מגבוה לבני ישראל ולכך באה פרשה זו באריכות כנגד חלוקה זו. ולכך נצטוו לתת תרומה לבני לוי לפי שהוא חלק מגבוה לבני ונצטוו להשאיר חלק לגבוה בידי בני לוי.

ויש בנותן טעם להוסיף את הדקדוק הנודע, שהנה השי"ת ציוה למשה "נקם את נקמת בני ישראל מאת המדינים", אבל משה אמר לבני ישראל "לתת נקמת ה' במדין", והיינו שהשי"ת קינא על בני ישראל במדין ואילו משה ובני קינאו לה' במדין, וכן לעיל בתחילת פנחס אמר השי"ת "כי צוררים הם לכם בנבליהם אשר ניבלו לכם על דבר פעור" ואילו משה אמר להלן "הן חנה היו וגו' למסר מעל בה' על דבר פעור"

פל"א ד': אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא. וברש"י "לכל מטות ישראל לרבות שבט לוי".

והנה הגם ששבט לוי נמנה על חלוצי הצבא אכתי נמסרו שנים עשר אלף חלוצי צבא בלבד, לפי שאפרים ומנשה שלחו אלף אחד בלבד. והטעם בזה הוא לפי שבאמת לא נחלקו אפרים ומנשה לב' שבטים אלא לענין המחנות שבמדבר וכן לענין חלוקת הנחלה בארץ ישראל, אך לכל שאר הדברים נחשבו כשבט אחד. ולפיכך כאן שהיה מלחמת מצוה לנקום נקמת ה' במדין נחשבו כשבט אחד. ומאידך שבט לוי לא היה נפרד מכלל השבטים אלא לענין סדר המחנות וחלוקת ארץ ישראל לפי שהם נחלת ה', אבל לשאר דברים לא נגרעו משאר שבטי ישראל ואף הם היו מצוים במלחמת מצוה זו.

ויש לעיין מאחר שהיה מלחמת מצוה ואף הלוים נשתתפו בו, א"כ במלקוח השבי שהביאו חלוצי הצבא היה ראוי שיקבלו הלוים ככל שאר שבטי ישראל, והיינו אחד חלקי י"ב חלקים או חלוקה לפי מספר גולגלותם, וא"כ צ"ע מדוע ממצית בני ישראל קיבלו הלוים "אחד אחז מן החמשים" שזה הרבה פחות מחלקם היחסי בכלל שבטי ישראל, ולא מסתבר כלל לומר שקיבלו עוד בנוסף לחלקם אף מחלק בני ישראל ולא משמע כן כלל.

ומוכח בזה שאע"פ שנשתתפו במלחמה סו"ס אינם מקבלים זכות בכלל ביזת המלחמות לפי שה' הוא נחלתם וממנו הם מתפרנסים והם מוקדשים לעבודת הקודש, והוא ציוה לבני ישראל לפרנסם מתוך יבולם במעשרות וכמו כן כאן נצטוו לתת חלק מהמלקוח ללוים אך לא היה ללוים חלק מעיקרא (ורק אנשי המלחמה שמן הלוים בזו איש לו ככל שאר אנשי המלחמה, אך בחלק ממצית העדה לא היו הלוים בכללם). והוא האיסור הנאמר בפר' קרח (י"ח כ') "בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם" וברש"י שם – "אף בביזה".

אכן באמת איכא בזה פלוג' של רבותינו הראשונים, שדעת הר"מ סוף הל' שמיטה ויובל (פי"ג הי"א) שהאיסור שיש על שבט לוי ליטול בביזה עם כל ישראל נאמר בארץ ישראל בלבד אך בשאר הארצות שכיבו ישראל הרי הם כשאר שבטי ישראל ומותרים בביזה. והראב"ד שם משיג עליו שהלא בביזת מדין לא נטלו אלא רק תרומה מתוך חלקם של בני ישראל ולא חלקו עימם יחד בשוה הגם שלא היה מנחלת אר"י, וא"כ מוכח שבכל הארצות אינם מתחלקים בביזה.

בחנייתו למחנה דן במקצת לפי שגד חונה בזוית שמאל של צד דרום ומנשה חונה בזוית הימין של צד מערב (וכפי שמצויר בסוף החומשים) ונמצאו שכנים זה לזה. ולפי שהיו בני גד העיקריים בעצה זו א"כ הם השפיעו הן על בני ראובן שחונים איתם מימינם והן על מקצת מבני מנשה שחנו לידם משמאלם בסמיכות המחנות במקצת מן הזוית של דרום מערב, ולפי שהיה רק ממקצת שבטם לא נזכרו עמם מתחילה בעצה. (וכעין זה מצאנו בהשפעת שבטים שכנים שהנה היו בני ראובן שכנים לבני קהת מצד דרום ולכך נשתתפו יחד עמהם בעצת קרח כמ"ש רש"י ט"ז א', ומאידך מצאנו ששבט יהודה היו שכנים למשה ואהרן מצד מזרח וכן שבט יששכר עמהם ולכך היו לומדי תורה כפי שהושפעו מהם).

פלו"ו י"א: ותהינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים. וברש"י - "כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים ונשאו כסדר תולדתן ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן ומגיד ששקולות זו כזו". יש כאן תמיהה שמצד אחד כ' רש"י שבכל המקרא מנאן לפי חכמתן ואח"כ כ' ששקולות היו זו כזו, ודבריו סותרים זה את זה. אכן האמת היא שרש"י מביא כאן שני מדרשים חלוקים, ששניהם באים לבאר מדוע שינה את סדר שמותם מהסדר שבפר' פנחס, שהמדרש הראשון מפרש ששם כאשר באו לפני משה מנאן לפי חכמתן וכאן שבאו לינשא מנאן לפי גדולתן, והמדרש השני מפרש באופן"א ששינוי השמות בא ללמדנו שהיו שקולות זו כזו ולא מצד החילוק הנ"ל, ודרכו של רש"י כן להביא מכמה מדרשים בזה אחר זה. וכן מפורש להדיא בגמ' ב"ב (ק"כ ע"א) שהובאו שני פירושים אלו בתורת דעות חלוקות וכמבואר ברשב"ם שם (ד"ה שקולות היו).

אכן זה יש לתמוה שלעיל בפר' פנחס מביא רש"י רק את הפירוש השני שהביא כאן (פכ"ז א') - "מגיד שכולן שקולות זו כזו לפיכך שינה את סידרן", וצ"ב מדוע לא הביא שם גם את הפירוש הראשון ולא הביאו אלא כאן.

וביאור הדברים נראה בס"ד, שהנה יסוד פלוגתת שני הפירושים הוא האם כאשר התורה מונה סדר של שמות הוא משום שכך היה סדר המעשה שכך באו לפני משה בסדר הזה וכיו"ב או שאינו סדר המעשה כלל, וממילא להפירוש שאינו מצד סדר הדברים אזי הסדר שנקטה התורה על כרחך בא ללמדנו דבר, וכאן בא ללמדנו שמדכתב במקום אחד בסדר מסויים ובמקו"א שינה את הסדר מוכיח שהן שקולות זו כזו, ומעתה בא רש"י לבאר לנו בפר' פנחס מה באה התורה ללמדנו בסדר השמות אליבא דמ"ד זה ולכך הביא את דרשתו שם. אבל למ"ד השני ממילא אין התורה באה ללמדנו דבר בסדר השמות אלא שכך היה מעשה בפר' פנחס היאך באו לפני משה ואין צריך לבאר כלום, ויכול היה להיות שכך היה סדר גדולתן בשנים ומשום כך באו בסדר הזה, אך כאן בפרשתנו מתעוררת קושיא מדוע כעת בסדר נישואיהן נשתנה הסדר ממה שנכתב לעיל, ולכך מביא רק כאן רש"י את הפירוש הנוסף שבכל מקום מנאן לפי חכמתן וכאן מנאן לפי גדולתן. ודו"ק.

והחילוק כנ"ל. ולכן היוצאים בצבא התייחסו לזה כמלחמת ה' והביאו את כל השלל לפני משה ואלעזר לפי שהכל כחרם לה', והשי"ת הפך ונתן את השלל לבנ"י לפי שהתייחס לזה כקנאה על בני ישראל, ולכך באה פרשה זו באריכות לפרש את ציווי ה' להשיב את השלל לבנ"י.

עוד ראיתי מקשים שבפר' דברים נכתב במלחמת עוג - "ובל הבהמה ושלל הערים בזונו לנו" (ג' ז'), וכתב רש"י שם (ב' ל"ד) "בביזת סיחון נאמר בזונו לנו לשון ביזה שהיתה חביבה עליהם ובוזזים איש לו וכשבאו לביזת עוג כבר היו שבעים ומלאים והיתה בזויה בעיניהם ומקרעין ומשליבין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב לכך נאמר בזונו לנו לשון בזיון", וצ"ע דהלא מלחמת מדין היתה לאחר מלחמת סיחון ועוג ומדוע נטלו בהמות אחר שהיה כבר בזוי בעיניהם. ולהנ"ל מיושב שאע"פ שהיו שבעים ומלאים סו"ס מלחמת מדין היתה מלחמת נקמה לה' ולפיכך הביאו הכל לפני משה בתורת חרם לה', והוא יתברך ציוה על אופן חלוקתם לאנשי הצבא ולבנ"י.

פלו"א ל"ב: ויהי המלקוח יתר הכז וגו'. יש כאן נס ופלא שהנה נצטוו לחלק את המלקוח לשנים, חלק אחד ממנו ניתן לכל חלוצי הצבא ומתוכו הופרש אחד מחמש מאות מכס לה' וניתן לאלעזר הכהן, וחלק אחד ניתן לכל העדה ומתוכו הופרש "אחד אחוז מן החמשים" ללוים. והנה נמצאנו שכל המספרים של מלקוח הכז היו בסך המתחלק לחמש מאות בכל הארבע מינים שנצטוו לחלקם.

וזה אין לומר שבאמת היה סך יותר גדול אלא שלא נמנה כאן אלא סך המתחלק לחמש מאות וכפי הראוי לחלוק את המכס, דהלא אף בחלוקת החמשים שנחלק ממחצת העדה ג"כ היה סך המלקוח שלהם כזה בדיוק, ואם נאמר שהיו סכומים הגדולים מכדי להתחלק לחמש מאות א"כ בחלוקה לחמשים היה צריך לחלק גם את העודף הראוי להתחלק לחמשים ללוים, ואעפ"כ מצינו שנתחלקו באותו סך בדיוק ומוכח שעלה כן בדיוק בדרך נס.

ובזה יתבאר היטב מדוע התורה חוזרת באריכות ומפרטת את סך מחצת העדה כפי שהתחלק לכל המינים אף שכבר פירטה מקודם במחצת אנשי הצבא, משום שבאה ללמדנו נס זה שכך היה הסכום המדוייק ולא נחשוב שהסכום הכללי וכן הסכום שנכתב אצל אנשי הצבא הוא רק משום שסך זה נחלק לחמש מאות.

פלו"ב ל"ג: ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף וגו'. הנה הטעם שנצטרפו אליהם גם חצי שבט מנשה לפי פשוטו, שהנה ראובן וגד היו שכנים בחנייתם זה לצד זה במחנה הדרומי, ולכך לקחו עצה אחת בעניין זה אחר שגרו זה לצד זה ונשתתפו זה עם זה בכל עניינם. והנה אם נתבונן בסדר חנייתן שחנו בארבע רוחות באופן ובסדר שראש המחנה של כל רוח נמצא באמצע והשבט הנמנה שני לו בחניה חונה לימינו (כאשר פניו כלפי מחנה שכינה) והנמנה שלישי בחניה חונה לשמאלו, אזי א"כ נמצא ששבט מנשה הוא הסמוך

בסיעתא דשמיא הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת מטות-מסעי התשפ"ג גליץ 267

הפיכת העולם לצורך היחיד

שאלה: האם שייך שח' יחפוך וישנה אומות שלמות כדי להציל או לברוא אדם אחד וכדומה?

א. במדבר לא, ב: "נָקִים נָקַמְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים". פירש רש"י "מאת המדינים – ולא מאת המואבים וכו', מפני שתי פרידות טובות שיש לי להוציא מהם, רות המואביה ונעמה העמונית". ומקורו בגמרא (בבא קמא לת.) על הכתוב (דברים ב, טו) "ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגרר בו מלחמה", וכי עלה על דעת משה להלחם בלא ברשות? אלא שנשא קל וחומר בעצמו: ומה מדינים שלא באו אלא לעזור למואב ואמרה תורה "צרור את המדינים", מואבים עצמן לא כל שכן. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא כפי שעלתה על דעתך, עלתה על דעתי, שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית. וכך ניחמו את רבי על פטירת בתו הצעירה: והלא דברים קל וחומר, אם בשביל שתי פרידות טובות, חס הקדוש ברוך הוא על שתי אומות גדולות ולא החריבן, בתו של רבי, אם כשרה היתה וראויה שיצאו ממנה זרע כשר, כל שכן שהיתה חיה. וזו גם הסיבה שהציל הקדוש ברוך הוא את לוט ואת בנותיו מהפיכת סדום, כדי שיצאו מהן עמון ומואב (כמבואר בגמרא שם).

למדנו מזה, כי לאחר שהחליט הקדוש ברוך הוא לעשות דבר בעולם, שוב מסדר את כל העולם על פי אותו דבר¹. וכך גם אצלנו, לאחר שישועת ישראל נקבעה להיות על ידי שתי פרדות אלו, נמנע מלהרוג כמה אומות, כדי שבעוד שנים רבות יצאו מהם שתי בנות שצריכות להשאר בחיים. [נמצא כי הגם שאמרו (נגעים יב, ו) 'אוי לרשע ואוי לשכנו', ואמרו (בבא קמא ס: וכן פירש רש"י יב, כב שלכן זאתם לא תצאו איש מפתח ביתו) 'מלאך המות בעיר, אינו מבחין בין צדיק לרשע', ושייך שהצדיקים יספו בעוון הרשעים. אמנם כשהקדוש ברוך הוא מחליט להשאיר אדם בחיים, יכולה אומה שלימה להנצל מן המיתה כדי להחיות את אותו יהודי].

מסופר על בחור בישיבת פוניבז' שהקפיד מאוד להגיע לשיחות המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, פעם אחת הודיעה לו אמו שהיא מגיעה מחוץ לארץ ורוצה הוא שיקבלנה בשדה התעופה, אלא ששעת הנחיתה נקבעה בדיוק ביום ובשעה בו מוסר המשגיח את שיחתו אשר מעולם לא הפסידה, הוא התלבט מאוד כיצד עליו לנהוג, ואף התייעץ בזה עם המשגיח. לבסוף, ברגע האחרון, הוא קיבל ידיעה שהמטוס מתעכב בשלש שעות, הוא שמע את השיחה, התפלל מעריב ומיד יצא לשדה התעופה והגיע בשעת הנחיתה. בשדה התעופה הוא שמע שהטייס אומר שכבר שנים הוא נוסע במסלול זה, ולעולם לא היה לו כזה עיכוב גדול. הטייס לא הבין מה ארע, אבל הבחור הבין... **המתבונן** מן הצד יכול לראות כאן את יד ההשגחה, מאות נוסעים התעכבו כמה שעות כדי שיוכל הבחור להשאר בשיחה של המשגיח כפי שקיבל על עצמו בקביעות ברוב עוז ותעצומות. גם לעיל (בראשית כג, י) הנדפס מחדש 'השתנות הבריאה לצורך קיום הגזירה) הבאנו שאין לאדם לדאוג כלל שמא לא יסתדר לו איזה דבר הנצרך לו, כי ביד הקדוש ברוך הוא – מלך העולם לעשות שינויים גם בכל העולם, כדי שיעזר לו את מה שנגזר עליו.

תשובה: לפעמים ה' משנה מהלכים גדולים ומשדד מערכות, והכל לטובת אדם אחד שצריך לו וכדומה.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני 'הפרשה המחכימה' על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה' (כנ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב:40 דקות על ש"ס משניות, ולשומעים בקול הלשון' בשם 'הרב שילה בן דוד שליט"א – הפרק היומי במשניות', ובקו ישיר: 0733,211,612

וכן ניתן לרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), אמרי שילה – משניות מבווארות (ביאורים ומיורים בשפה ברורה על מסכתות כלים, אהלות, נגעים פרה וטהרות), **בזאת תבחנו** (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשבותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בהלב ותערובות יו"ד פז-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ומיורים, בחורים ומאירים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות ונהגות ומעשים מנסיונות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים ומיורים, ופולסים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בחודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על הנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), **שלום עליכם / shalom aleichem** (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), **שלום רב** (שאיילת שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) **אזל לעת עתה**, **שלום רב המקוצר** (קיצור ספר שלום רב, מועדב ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), **תולדות אדם** (בענייני גילאים ושנות האדם מקודם לידתו עד אחר פטירתו), **תורת עשר המכות** (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) **לפרטים, הארות והערות בטלפון: 02-5864229. בדואר אלקטרוני: BH5864229@GMAIL.COM, או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים. נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'**

¹ כעין מה שמצינו אצל אחשורוש שהואיל ורצה הקדוש ברוך הוא לתת ישועה לבני ישראל, וזאת בעיר שושן שבו היה מרדכי היהודי (אסתר ב, ה), לכן הכניס לאחשורוש שגעון שרוצה לבנות כסא כמו של שלמה, וזה לא היה שייך לעשות אלא בשושן, ומשום כך החליט להעביר את כל ממלכתו לשושן (הנקרא 'עילם', ילקוט שמעוני אסתר א, תתרמה. וע' במדב"ד ד, ח) כמואב במפרשים (הגר"א, יוסף לקח ושמן המור אסתר א, ב). ולכאורה הרי היה פשוט יותר להעביר את מרדכי לעיר הביירה, אלא רואים מכאן שבשביל הנוחות של צדיק אחד, הקדוש ברוך הוא מטריח אלפי גויים בעבורו. (וראה עוד בבראשית כג, י) הנדפס מחדש 'השתנות הבריאה לצורך קיום הגזירה', ובשמות הנדפס מחדש יד, ב-ד 'שינוי הבריאה לתכלית רצון השם').

הל מודים ב'בין המצרים' דבעינן (נמי) להשם...

בס"ד, מובא בפוסקים שגם אלו שלא הקפידו כל השנה לומר 'תיקון-חצות', ב'בין המצרים' הקפידו על כך כדלהלן:
האריז"ל: "בין המצרים... עד תשעה באב מנהג טוב וכשר הוא מאוד לכל בעל נפש, לשבת באבילות אחר חצי היום בכל אלו הימים, ולבכות בכיה ממש על חורבן הבית... כי אז (אחר חצות) הוא התעוררות הדינין... ודבר זה עושה תועלת גדולה בנפש האדם... ומכל שכן בלילות בין המצרים... ועליו נאמר 'שמחו את ירושלים... כל המתאבלים עליה' (ישעיה סו, י) (שער הכוונות דרושי חג השבועות, סוף דרוש א, דף פט ע"ג).

מגן אברהם ומשנה ברורה: "ובכוונות האר"י (ספר הכוונות דף ה, שער הכוונות ענין בין המצרים עמוד רה, וכנ"ל. ופרי עץ חיים שער חג השבועות פ"א) כתב שיתאבל בימים ההם (של בין המצרים) אחר חצי היום, ויבכה כמו חצי שעה" [מגן אברהם (או"ח תקנא, מה). והובא גם בבאר היטב (ס"ק מ), משנה ברורה (ס"ק קג) ויסוד ושורש העבודה (ט, סוף יא). וכיוצא בזה באליה רבה (תקמט, ד), וכתב הכף החיים (תקנא, רכא) "וכן נהגו בקהילות קדושות בכמה מקומות". ואומרים תיקון רחל, מלבד בערבי שבתות, בראש חודש, ובערב תשעה באב (שם ס"ק רכב-רכג)].

החתם סופר זצ"ל: בזמנו היו אומרים בציבור את ה'תיקון חצות' עם החזן הרב סופר, יום אחד הוצרך להיעדר החזן ולכן הגישו בחור אחר להיות במקומו, אך אותו בחור לא בכה בתיקון חצות, אז אמר החתם סופר שכנראה הוא מן הפורקי עול (ויש אומרים שאמר: כנראה הוא מכת ש"צ ימ"ש).

החפץ חיים זצ"ל: "היה נוהג בימי בין המצרים לומר 'תיקון חצות' לאחר חצות היום ברוב עם, אף שבשאר ימות השנה לא הקפיד על הנהגת המקובלים (שהביא המשנה ברורה לעיל א, ט) לומר (בציבור וכדו') כל לילה תיקון חצות" (שיחות החפץ חיים עמ' יט, וכל כתיבי הח"ח).

הגר"ש גאנצפריד זצ"ל: "וראוי לכל ירא שמים לעשות תיקון חצות בכל יום לאחר חצות היום" (קשו"ע קכב, א).
הסטייפלר זצ"ל: "אבא (בעל הקהילות יעקב) זצ"ל סיפר שבישיבת נובהרדוק היו אומרים בצהריים בבין המצרים חצי שעה תיקון חצות, כמו שכתוב במשנה ברורה. (ואף) אבא זצ"ל היה אומר תיקון חצות בשלשת השבועות באמצע היום (כדאיתא במשנה ברורה) (עדות בנו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בדרך שיחה ח"א עמ' תרט).

הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: "שנים רבות נהג רבינו הגרש"ז לפרוש עם עוד יחידי סגולה בצהרי היום לעזרת הנשים שבהיכל ישיבת 'עץ חיים' לאמירת 'תיקון חצות'. ואמר: בצעירותי היו כל הציבור אומרים תיקון חצות, גם הצעירים... [אבל היום לא נהגו כל הציבור כן, כי האוירה בהרגשת החורבן נתמעטה הרבה]" (הליכות שלמה עמ' תיב).

[עוד סיפר הגרש"ז (הובא בספר 'מציון מכלל יופי' מהגר"א נבנצל שליט"א) ששמע מאיש נאמן מארץ הונגריה שבשלושת השבועות התאספו במקומו לשבת על הארץ ולקונן על שריפת בית המקדש, והיתה הזעקה והבכייה של המון העם, עולה עד לרקיע. ואותו האיש אמר, שגודל הבכייה היה כזה שהרגשתו היתה שאינו יודע אם כאשר נחרב הבית, היו בכיות כמו הבכי הזה, ע"כ. וכשהראו הדברים להגר"ח קנייבסקי שליט"א, זלגו עיניו דמעות (י"ק)].

הגר"ש וואזנר זצ"ל: נוהגים לומר תיקון חצות כמובא במשנה ברורה (קובץ בית לוי' חוברת יג עמוד כב אות ה. ובספר על מועדים עמוד שעג).

הגראי"ל שטיינמן זצ"ל: "ראוי לאברכים לומר 'תיקון חצות' בצהריים של ימי בין המצרים, כמו שכבר מוזכר במשנה ברורה (הנ"ל). ואמר לצלם 'תיקון חצות' ולחלק, ואף על שולחנו היה מונח אז כל התקופה 'תיקון חצות'" (כאיל תערוג בשם כתיבי צדיק כתמר). ובהזדמנות אחרת אמר שאם את המינימום הזה לא נעשה לומר 'תיקון חצות' לפחות בבין המצרים, אם כן כיצד נוכל להגיע לאבילות על החורבן. גם ביום שישי בצהריים ז"ך תמוז (בין המצרים) התשע"ז (פחות מחצי שנה קודם פטירתו), נשאל מנכדו: האם יש ענין לעשות תיקון חצות כמובא במשנה ברורה. והשיב: בודאי ראוי לעשות כן, וכך אני נהגתי כל השנים, רק בזמן האחרון איני עושה, מפני חולשת כוחי. והוסיף אחד מבני ביתו שהרבה פעמים היה מעורר על כך את האברכים לומר כן, וכן הזכיר זאת בשיעורים בשנים קודמות.

הרה"ג יוסף דוב ספטימוס שליט"א מתפרח: "אף על פי שאנחנו פוטרים את עצמנו מלקיים (את) דברי האריז"ל בטענה שאין בכוחנו לבכות בימים אלו כל יום חצי שעה, מכל מקום האם אפשר ליפטר בלא כלום? ואם אי אפשר לבכות – אבל אפשר לומר (את) התהלים והפסוקים בלי לבכות, וגם זה שווה הרבה... ואם אי אפשר חצי שעה – אז יעשה כפי יכולתו, ו'אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים' (מנחות קי.)" (קרא עלי מועד פ"ב הערה כד).

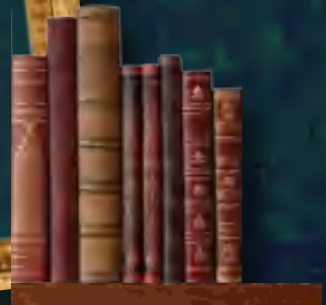
*והנה בשו"ת רב פעלים (סי' א) כתב שיש מעלה לומר 'תיקון חצות' בכל לילות השנה גם בלא הרגש וכוונה. והגר"א ויינטרוב זצ"ל כתב (במכתב לישיבת 'גאון יעקב') שבשאר השנה אין לומר בלא הרגש, ובבין המצרים יאמר אף בלא הרגש [ולפחות יאמרו המזמורים בסדר ב'], עכ"ד.

ומה נענה בעת הזאת, והעיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה, הבה ונתחזק. נא להפיץ בבתי כנסיות, המעוניין יקבל במייל: BH5864229@GMAIL.COM

"דבריהם" הם זכרונם

גליון 22 | מטות - מסעי תשפ"ג | כ' - כ"ו תמוז

מתורת גדולי ישראל ביום השנה לפטירתם

באותו יום או מעת לעת, שאם יכול להפר בכל המעת לעת ממילא אסור להפר נדרים שאינם לצורך השבת כיון שיכול להפר לאחר השבת.

אלא נראה שאפילו בדבר שאין בו מלאכה מכל מקום כיון שבדיבורו נעשה מעשה ההיתר של הנדר, משום כך אסור משום 'ממצוא חפצך', וממילא סברא זו שייכת גם בעל המפר ביחיד, ולכן תלתה הגמרא היתר הפרת הבעל בדבר שאין בו צורך שבת - במה שיכול להפר רק בשבת ולא בכל המעת לעת. (קצות השולחן סימן קמו ס"ה ובדי השולחן שם ס"ק עו).

מכל מקום אפשר לכתבו גם בלמ"ד אחת כמו 'חל' ומשמעותו 'חלל' כאילו נכתב בשני למ"ד.

בזה יבואר ענין 'מות החול', שאף כאן הרי זה כאילו נקראו 'מות החלל' - שכן גם בהם ישנו חילול, במה שהתחללה מהם קדושתם, שנסתלקה מקדושתם קדושת יוצרם שהיתה מתגלה בהם בשבת או בחודש, ונשארו חולין - חללים. והוא מלשון חלל - היינו מקום שפעמים מתמלא ופעמים מתחלל מאותו הדבר ונשאר המקום 'חלל'. (אור יקר, שער א' סימן כג ההקדמה הרביעית).

התרת נדרים ע"י חכם כשיש גדול ממנו | וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר ציוה ה' (במדבר לב)

בירושלמי (נדרים פ"י ה"ח) איתא: אמרין קומי רבי יסא, רב הונא 'ראשי מטות' [- האם רב הונא הוא בכלל 'ראשי המטות' שאפשר להתיר הנדר בפניהם, והלא לא נסמך]. אמר להו, מאן אינון ראשי מטות, רב הונא, ראש לראשי מטות [- שאף שלא נסמך כיון שאין גדול ממנו שוב יכול הוא להתיר נדרים].

והנה פסק הרמב"ם (שבועות פ"ו ה"ג): ואין אדם ראשי להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו בחכמה. ובמקום שיש בו רבו אסור לו להתיר אלא מדעת רבו.

ובכסף משנה הביא מקור לדברי הרמב"ם, מהמעשה המובא בגמרא בנדרים (ח): ברבינא שהיה לאשתו נדר ובא לפני רבי אשי להתיר נדרה. ומסיקה שם הגמרא: שמע מינה לא שרי למישרא נידרא באתרא דרביה. היינו שאסור לאדם להתיר נדר במקום רבו. וזה מקור דברי הרמב"ם בסוף דבריו שבמקום רבו אינו יכול להתיר אלא מדעת רבו.

ומוסיף הכסף משנה שהרמב"ם למד מכך גם את דינו הראשון, שאין כוונת הגמרא לרבו דוקא אלא כל מי שגדול ממנו בחכמה, שהרי רבינא לא היה תלמיד מובהק של רב אשי אלא תלמיד חבר (עירובין סג), ואעפ"כ לא התיר לבדו - שמע מינה שאין לו להתיר במקום שיש מי שגדול ממנו בחכמה.

אמנם נראה שהרמב"ם מקור אחר היה לו לדבריו, מדרשת הירושלמי המובאת לעיל, שכן מפורש בדברי הירושלמי שכל היתרו בהתרת נדרים אף שאינו סמוך, הוא מכח מה שהוא 'ראש לראשי מטות' דהיינו שאין גדול ממנו בחכמה, ומכאן הוציא הרמב"ם שכל שיש גדול ממנו בחכמה - אינו ראשי להתיר שבועה או נדר. (מרכבת המשנה).

יום ב' - רבי שלמה אשכנזי רפפורט מחלמא זצ"ל:

ב"ר משה רפפורט. תע"ז ? - תקמ"א. כיהן כרב ודיין בחלם, במזמוש' ובלבוב. בסוף ימיו החליט לעלות לארץ ישראל, לשם כך נסע לסלוניקי שם הדפיס בהמדורה שניה את ספרו הנודע 'מרכבת המשנה', אך הוא ואשתו חלו שם ונפטרו באותו יום. אם כי יש עדויות שאכן הגיע לטבריה ונפטר בה. מספריו הנוספים: חוג הארץ, עשרה שולחנות, שערי נעימה ועוד.

'ימות החול' מלשון 'חלל' | לא יחל דברו' (במדבר לג)

ודרשו חז"ל: לא יחלל דברו, לא יעשה דבריו חולין [הובא ברש"י על אתר]. הרי לנו שאף ש'חלל' נכתב בשני למ"ד,

יום א' - רבי אברהם חיים נאה זצ"ל:

ב"ר מנחם מנדל. י"ג אייר תר"נ - כ' תמוז תשי"ד. למד בשיבת מגן אבות בחרון שהוקמה ע"י השדי חמד, שאביו, מראשי קהילת חב"ד בעיר כיהן בראשותה. ובישיבות אהל משה ותורת חיים בירושלים. נסמך להוראה ע"י רבי יצחק ירוחם דיסקין, רבי יעקב אורנשטיין ורבי יצחק וינוגרד. בהיותו בן 12 נבחן ע"פ על מסכתות יבמות, חולין ונדה עם פ"י התוספות. כשנתיים שימש כשד"ר בבוכרה והרביץ בה תורה. במלה"ע ה-1 גורש מישראל בהיותו נתין רוסי, לאלכסנדריה שבמצרים, שם הקים את 'שיבת ארץ ישראל' בה למדו 2000 בחורים ואברכים. בהמשך חזר לירושלים והתמנה לספרא דדיינא בביה"ד של העדה"ח. ובסוף ימיו שימש כרבה של שכונת הבוכרים. התפרסם בעיקר כ'בעל השיעורים', בשל שיטתו בענייני מידות ושיעורי תורה, הצומצמים לשיטות יותר מלשיטת החזו"א. מספריו: שיעורי תורה, שיעורי ציון, שיעור מקוה, קונטרס השיעורים ועוד. נטמן בהר המנוחות.

יום ד' - רבי משה קורדובירו (הרמ"ק) זצ"ל:

ב"ר יעקב. רפ"ב - ש"ל. גדל וגר בצפת, שם למד אצל מרן הבית יוסף, והוסמך לדיינות ע"י רבי יעקב בירב. לאשה נשא את אחותו של רבי שלמה אלקבץ, אצלו החל ללמוד קבלה בהיותו בן עשרים. לאחר מספר שנים החל לכהן כראש ישיבה, כשבין תלמידיו המהר"ח ורבי אליהו די וידאש בעל 'ראשית חכמה'. עם הגעת האר"י לצפת נעשה הרמ"ק לרבו לתקופה קצרה עד פטירתו. עם כי שיטת בקבלה אינה שוה. נטמן בבית הקברות העתיק בצפת, לצידו נטמן - לימים - תלמידו האר"י. ספריו: פרדס רימונים, תומר דבורה, אילימה רבתי, אור יקר ועוד.

הפרת נדרים בשבת | ואם הפר יפר אותם אישה ביום שמעו, כל מוצא שפתיה לנדריה ולא יסור נפשה לא יקום' (במדבר לג)

להלכה נפסק שמתירים נדרים בשבת שהן לצורך השבת, כגון שנדר שלא לאכול בשר או שלא לשתות יין. אבל נדרים שאינם לצורך השבת אין מתירים. אבל הבעל יכול להפר נדרי אשתו אפילו אינם לצורך השבת, וכן האב לבתו. לפי שאם לא יפר לה ביום שמעו - לא יוכל עוד להפירם.

ובלבוס כתב טעם הדבר שאין מתירין נדרים שלא לצורך השבת - כי למה נעשה היום כיון שיכול לעשות למחר, משא"כ הפרת בעל ואב שאינם אלא ביום שמעו. והפרי מגדים הביא עוד שביורה דעה (סימן רכח ס"ג) משמע שטעם האיסור הוא משום ממצוא חפצך, ולכן משמע שבדבר מצוה מותר אף שאינו לצורך שבת כיון דהוי חפצי שמים. והעיר הפרי מגדים מה שייך ממצוא חפצך בדבר שאין בו מלאכה כלל, וביאר שאפשר שאף שאינו דין גמור מכל מקום כשאינו לצורך החמירו משום דמיחזי כדון, ולפי זה אף לדבר מצוה אסור.

וקשה, שלפי זה בעל המפר ביחיד אינו דומה כלל לדין, ואם כן מטעם זה יש להתיר אפילו שלא לצורך שבת, ואילו בגמרא בנדרים (עז). ובשבת (קנז). תלו ההיתר לבעל להפר בשבת, במחלוקת האם הבעל מפר רק

הצאן והטף מי קודם למי? | ויגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו' (במדבר לב טז)

בדבריהם הקדימו בני גד ובני ראובן, את הצאן לטף. ואמרו על כך חכמינו ז"ל במדרש (במדב"ר כב ט): לב חכם לימינו זה משה ולב כסיל לשמאלו אלו בני גד ובני ראובן שעשו טפל עיקר ועיקר טפל.

והנה עיקר בריאת העולם היא בשביל ישראל, ולכן נברא ישראל ביום השישי האחרון למעשה בראשית, אך במחשבה עלו להבראות תחילה, בבחינת "אני ראשון ואני אחרון" (ישעיה מד ו).

ובני גד ובני ראובן סברו שמאחר וביום ו' נבראו גם כן הבהמות, לכן היה ממונם חביב עליהם מאד, ועשו מהם עיקר ואת הבנים טפלים להם.

ואמנם ארע להם כן לפי ששני שבטים אלו יניקתם מצינור השמאל שממנו יונק הסט"א, ועל כן העושר בא משמאל ככתוב (איוב לז כב) "מצפון זהב יאתה"

שפתותיו דובבות

יומי דאריכי וקטיני

מבואר בספרים הקדושים דיודע אשר האדם בעולם הזה עדיף מן המלאך, יען המלאך הוא בגדר 'עומד' לפני ה', כי לעולם הוא במעמד ובמצב כפי תכונת בריאתו, משא"כ האיש על ידי מלחמתו עם יצרו מוסיף שלימות מדי יום ביומו, לזה נקרא בשם 'הולך' ממדרגה למדרגה. אולם בעת סילוקו מן העולם, שוב נשאר במדרגת עומד, כי נשאר עומד בעבודתו. אמנם אם הניח אחריו ברכה המה הבנים והתלמידים שהם בחייהם עוסקים בתורת ה' ואומרים בכל פעם שמועות מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות והוי כלומד תורה ממש וכאילו הוא הולך גם שמה.

וזה פירוש הפסוק 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים', היינו בעולם הבא תהיה גם כן 'מהלך' על ידי התלמידים שיאמרו שמועתך בכל פעם.

(פרדס שאול לרבי שאול משה זילברמן זצ"ל, נלב"ע כ"ג תמוז תרצ"ט, הקדמה מכן המחבר).

כי מיתת תלמידי חכמים היא רק שינה, שישן בקבר, וכדאיתא במדרש תנחומא פרשת כי תשא, אדם גדול ועשיר בתורה ולמד עם תלמידים הרבה, אע"פ שהוא מת אין התלמידים מניחין לו לישן, שאומרים הלכות ושמות משמו, ומזכירין שמו בכל שעה, ואין מניחין אותו לישן בקבר. וכן אמר ר"ע ורשב"י אין תלמידו מניחין אותו לישן בקבר, שנאמר 'דובב שפתי ישינים'.

ויש לפרש בזה דברי הגמרא בעירובין (סה) דאמרה ברתא דרב חסדא לרב חסדא, לא בעי מר מינים פורתא. אמר לה, השתא אתו יומי דאריכי וקטיני ונינום טובא, ע"ש.

ולהנ"ל יש לומר דאתו יומא דאריכי, פירש רש"י, ימים שהוא בקבר הוא אריכי לישן, כוונתו דימים שמונה בקבר הוא ימים אריכי שיכולים לישן הרבה. וזה מה שמסיים, ונינום טובא, הוא פירוש על מה שאמר בתחילה, אתו יומא דאריכי ויכולין לישן הרבה. וקטיני פירושו, אע"פ שהוא ימים אריכי, גם שם לא יהיה ישן הרבה רק מעט, כי התלמידים לא יהיו מניחין אותו לישן וכן"ל, וזה כוונתו 'יומי דאריכי וקטיני'.

(שו"ת רבי שאול משה להנ"ל, הקדמה מכן המחבר).

של יורבורג, זאגר חדש, ומו"ץ ומ"מ בוילנא. בסוף שנת תרמ"ח היגר לארה"ב, ומונה לרבה הראשון והיחיד של ניו יורק. תיקונים שעשה בעיר, כמו גם הקמת 'אגודת הרבנים' עוררו התנגדות מצד חלק מהתושבים, אך הרב זכה לתמיכה גורפת מטעם רבני אירופה.

מ"ב מסעי בני ישראל כנגד שם מ"ב | אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים

מקובל בידינו, כי כל מ"ב המסעות אשר נסעו ישראל במדבר, היו נגד שם מ"ב, אשר בכל מקום נסיעתם הוצרכו להוציא ניצוצות הקדושים ולהעלותם.

בזה יש לבאר את האמור בתחילת פרשת בשלח ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושוב מצרימה, שלכאורה יש לתמוה כיון שמסעי ישראל במדבר היו להעלות הניצוצות - אם כן בלא הטעם המפורש בפסוק 'פן ינחם העם' וגו', לא היה להם לעבור דרך ארץ פלשתים, שהרי בכך לא יעלו את הניצוצות מהמדבר כולו.

אלא, שאם היו הולכים ישראל דרך ארץ פלשתים והיו מכניעים את קליפת פלשתים, ממילא היו מכניעים את כל הקליפות ולא היה עוד כח בהם להרים ראש נגד הניצוצות הקדושים. והטעם הוא "כי קרוב הוא" - כי מקום קבלת השפעתה של קליפת פלשתים היא קרובה אל הקדושה, וכשהם יכנעו ממילא יכנעו כל הקליפות.

אמנם ממשיך הפסוק ואומר שאעפ"כ לא נחם אלוקים דרך שם, כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראותם מלחמה - היא מלחמת היצר, הרוצה להטותם אל הקליפה. ועל ידי זה 'ושבו מצרימה' - ידבקו אל קליפת מצרים שהיו רגילים בה עד עתה. ולכן 'ויסב אותם אלוקים דרך המדבר ים סוף' - להעלות הקליפות מהמדבר כולו. (קב חן פ' בשלח).

שבת - רבי נח מקארוב זצ"ל:

ב"ר שמואל. י"ד אייר תקנ"ד - כ"ו תמוז תרט"ו. מתלמידי החוזה מלובלין, והמגיד מקוקצ. בגיל 13 נישא ובעקבות התרוששות חמיו נאלץ להתמנות כרב בקארוב והוא בן 16 בלבד. אחר פטירת החוזה היה לתלמידו של רבי שמואל מקארוב, ואחריו נסע לרבי עזריאל יצחק משה ליכט, ממנו קיבל את דרך החסידות הייחודית המשלבת בין אדמו"רי פולין לחב"ד. שילוב הבא לידי ביטוי בספרו קב חן.

העלאת הניצוצות |

"ויסענו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסוכות" (במדבר לגה)

פסוק זה יש לבארו על דרך דרש כך: כי 'בני ישראל' הוא רמז לניצוצות. 'ויסעו' הוא מלשון התנשאות, דהיינו שמבעלה ומכבר את הניצוצות הם 'בני ישראל' מ'רעמסס' שהם הקליפות לשון 'רע מסס' [כי אצל ישראל כתוב 'שישו אתה משוש', ואצל הקליפות נעשה 'משש' ל'מסס' בסמ"ך כפי שהס"מ נכתב בסמ"ך]. ועלי ידי העלאת הקליפות אז 'ויחנו בסוכות' שהוא רומז ליעקב, שנאמר בו 'ויעקב נסע סוכתה'. (אור לשמים).

יום ו' - רבי מאיר הלוי רוטנברג מאפטא זצ"ל:

ב"ר שמואל סגל. תק"כ - תקצ"א. ראש לשושלת אפטא. מצד אביו צאצא לשל"ה ומצד אמו צאצא לש"ך. התייתם מאביו בגיל צעיר. למד אצל הכתר כהונה, ובהמשך היה לתלמידו של החוזה. התנגד לדרכו של הרבי מפשיסחה. היה בקיא בש"ס ופוסקים כמו גם בתורת הנסתר.

שצפון הוא שמאל. ולכן היה חביב להם העושר שבא מהמדיינים. וכיון שניקתם מן השמאל לכן היה חשוב להם בעיקר המקנה, דהיינו העושר, ואילו הבנים אף שבשבילים נברא הכל - היו עבורם לדבר טפל.

ועל כך השיב להם משה "בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם" (במדבר לב כד), היינו שבא להורות להם שאין זה הסדר הראוי, אלא ראשית יש להם לבנות הערים לטפם שעבורם נברא הכל ורק אח"כ גדרות לצאנכם. וזה שדרשו חז"ל (במדרש שם) "לב חכם לימינו" זה משה, כי הם הלכו אחר שורשם שהוא צינור שמאל ולכן הקדימו את עושרם, ואילו משה השיב להם שצינור שמאל טפל הוא לצינור הימין, ולכן ראוי שיקדימו את טפם לפני בהמתם. (אור החכמה).

יום ג' - רבי אורי פיבל מדונקה זצ"ל:

ב"ר אהרן. מתלמידי הבעל שם טוב, המגיד ממזריטש, רבי לייב שרה"ם ורבי קהת הכהן מווערשי שהיה לרב המובהק. אחר נישואיו התגורר בקריסנאפאלי שם גר רוב ימיו. בתקופה זו חיבר פירושים על התורה, חמש מגילות, תיקוני זוהר, האידרות ועוד אך כל חיבוריו אבדו בשריפה. בהמשך כיהן כרב העיר טולטשין, ובסוף ימיו כשהוא מעל גיל תשעים עבר לודבענקא שע"י לובלין, שם היה נוסע לחוזה מלובלין שהיה צעיר ממנו. בזקנותו כתב את ספרו אור החכמה, בו בולטת בקיאותו במדרשי חז"ל ובתורת הנסתר. נטמן בדובענקא.

סברתם של בני גד ובני ראובן |

"ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו" (במדבר לב טז)

הקדימו גדרות צאן למקנה קודם לערים לטף, לעומת זאת בתשובת משה להם נאמר (שם פסוק כד): בנו לכם ערים לטפם וגדרות לצאנכם.

אמרו על כך במדרש (במדבר"ר כב ט) "לב חכם לימינו" (קהלת יב) - זה משה, "ולב כסיל לשמאלו" (שם) - אלו בני ראובן ובני גד, שעשו את העיקר טפל, ואת הטפל עיקר, שחיבבו ממונם יותר מן הנפשות. שהן אומרים למשה גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, אמר להם משה... אלא עשו את העיקר עיקר, תחילה בנו לכם ערים לטפכם, ואחר כך וגדרות צאן לצאנכם, ע"כ.

וצריך להבין דעתם של בני ראובן ובני גד שהקדימו לדבר על ממונם לפני צאצאיהם. והן אמנם לא נוכל לחדד כי ודאי לא דברו כהוגן, שהרי המדרש מגנה אותם, אבל אין צריכים אנו לשכוח כי בני דור המדבר היו, ואי אפשר שידבר דבר אשר כל בעל שכל לא יסכים על זה לחשב ההמון יותר מן הנפשות.

יש לבאר זאת ע"פ המבואר בגמרא במסכת בבא קמא (ב): שאדם יש לו מזל ואילו בהמה אין לה מזל, ולפי זה יש לומר שכיון שבמדבר היו מתנהגים עמם בהנהגה ניסית לכן סברו בני גד ובני ראובן כי הנהגה זו מועילה בעיקר לאדם ואילו הבהמה אין עושים לה נס, ולכן אמרו לבנות תחילה גדרות צאן למקניהם כדי להבטיחם תחילה, ורק אחר כך ערים לטף שהם מוגנים יותר מחמת הנהגה הניסית.

אך על כך השיב להם משה, כי מעתה כשנכנסים הם לארץ שוב לא תהיה הנהגה עמהם הנהגה ניסית, אלא הנהגה טבעית, ואם כן ודאי שיש להם לבנות תחילה ערים לטף החשובים יותר ורק אחר כך גדרות צאן למקנה. (לבית יעקב).

יום ה' - רבי יעקב יוסף (חריף) זצ"ל:

ב"ר דוב. ת"ר - תרס"ב. למד בישיבת וולוז'ין ועבר לקובנא שם למד אצל רבי ישראל סלנטר שעיצב את אופיו והתווה את דרכו המוסרית. בגיל צעיר כיהן כרב בעיירה וילון שבהם הקים את הישיבה הראשונה שנהג בה 'סדר מוסר'. בהמשך כיהן כרבה

לקראת שבועת מלכתא

לפני כמה שנים הלכתי לאסוף כסף עבור חבר שאיבד את כל רכושו. הוא היה עשיר גדול, ירד מנכסיו והפך להיות עני מרוד. סידרו לנו תור אצל אחד המיליונרים, נכנסנו אליו, הראנו לו את כל ההסכמות מהרבנים, אחר כך הוא מוציא את פנקס הצ'קים. הייתי בטוח שהוא עומד לכתוב סכום בן שש ספרות, אבל הוא מושיט לי את הצ'ק שכתב 360 ש"ח "עשרים פעמים 'חי'". אמרתי לו: "עדיף שהיית כותב פעם אחת 'מת'..."

הגאון הרב ברוך רוזנבלום שליט"א, על לימוד זכות ושכל ישר

"אלה המצוות והמשפטים" (במדבר לו, י"ג)

אני רוצה להביא בפניהם סיטואציה:

יש לך שכן שאתה מכיר אותו בתור אדם ירא שמים. הוא מתפלל בכל בוקר בהנף החמה, אחר כך הוא נכנס לשיעור בדף היומי, משתדל לדקדק במצוה קלה כבחמורה.

פעם אחת, בשעה שתים בלילה, אתה יושב במרפסת ונהנה מהאוויר הצח ומהשקט, ופתאום אתה רואה את השכן הזה יוצא בשקט מהבית, עם סולם ביד וכובע גרב על הפנים. בצד אחד של החגורה יש לו לום, ובצד השני יש לו מספרי ברזל גדולים אתה עוקב אחריו בעיניך, משתומם, ופתאום אתה קולט שהוא מטפס על הסולם לדירה בקומה השנייה, שם מתגוררת אשה אלמנה שסוחרת ביהלומים. אתה המום. אתה שואל את עצמך: מה בדיוק הוא עושה? אומרת לך המשנה: "והוי דן את כל האדם לכף זכות".

איך אפשר לדון דבר כזה לכף זכות?

אם תרצה לומר, שבעלת הדירה נתקעה בדירתה, והוא מחלץ אותה כעת - בשביל מה כובע גרב על הפנים?

ואם תאמר שהוא בא להציל אותה מפורצים שחדרו לדירה שלה - בשביל מה מספרי הברזל הגדולים?

קשה, קשה מאוד למצוא איזושהי כף זכות. ועל אף שקשה, צריך להתאמץ ולמצוא אפשרות של כף זכות. צריך לקחת את הסיטואציה העקומה ביותר שיש, ולהלביש על המקרה.

השמועה מספרת, שמישהו שאל פעם את ה'פני מנחם' מגור, למה נאמר לדון ל"כף" זכות ולא למזלג?

אמר ה'פני מנחם': אין הכוונה לכלי אוכל, אלא לכף נעלים. מה עושים אם הרגל לא מצליחה להכנס לנעל? לוקחים כף נעליים ודוחפים בכוח, כך גם אם קשה להכניס ללב איזושהי כף זכות, דוחפים בכוח עד שהיא תכנס!

ואיזו כף זכות נוכל 'לדחוף' על השכן ירא-השמים עם הכובע גרב? בואו נאמר, שהוא טיפס למעלה כי רצה לעשות שילוח הקן. הוא ראה שיש על הצינור המרכזי קן ובו יונה שדוגרת על הביצים, והרב אמר בשיעור על שילוח הקן, שהיונה-האמא דוגרת רק בלילה. השכן חזר מאוחר בלילה משיעור, ונזכר בדברי הרב, ואמר לעצמו - זה הזמן לעשות שילוח הקן!

ישאל השואל: "יפה מאוד, אבל למה כובע גרב?"

התשובה פשוטה מאוד - כי הוא פוחד שהיונה תעוף לו על הפרצוף. "ולמה הוא צריך לום?"

כי הרב אמר בשיעור, שאי אפשר לבוא אל היונה ולהגיד לה: 'תעופי מפה', צריך לגעת ביונה ולהזיז אותה. הוא לא מצא בבית מטאטא, אבל הוא מצא בבית את הלום של 'משה - הפורץ החרד', אז הוא לקח אותו, כדי שאיתו הוא ידחוף את היונה...

"ולמה צריך מספרי ברזל?"

אה, אולי בשביל לשבור את הביצים...

מה אתם אומרים על הרעיון הגאוני הזה?

אתה יושב בצהרי השבת במרפסת, ורואה את אחד ממתפללי בית הכנסת נכנס לרכב שלו, מתניע ונוסע. בלי שום סיבה נראית לעין. אין איתו איזה ילד פצוע ולא אשה כורעת ללדת. אתה אומר לעצמך: "פיקוח נפש, כן הוא נסע. גם אם אני לא יודע ולא מביין". יפה מאוד, דנת לכף זכות.

אבל עכשיו נבוא ונשאל שאלה קצת מהפכנית: למה זה משנה אם תדון לכף זכות? הרי בכל מקרה, אסור לך להוציא מהפה שלך שום מילה, כי אם תאמר משהו, אתה תעבור על "לא תלך רכיל בעמך". אם כך, עיקר המצוה הזאת במחשבה.

הקב"ה אומר: אני מבקש ממך, אל תראה רע במישהו!

"אה, אבל ראיתי אותו עם סולם, עם כובע גרב ולום ומספרי ברזל בשתיים בלילה..." "ראיתי אותו נוסע בשבת, בלי שום סיבה נראית לעין".

נכון, אבל מאחר שהקב"ה רוצה שלא נראה רע באדם שאינו רשע, אנחנו צריכים לאמן את המוח שלנו לא לראות רע.

יתרה מזו, נאמן את עצמנו אפילו להתבונן באופן 'עקום', כאשר יש בכך צורך, כדי למצוא צד זכות.

רעיון נפלא ראיתי בספר 'שיחות מוסר' של רבי דוד קראנגלאס זצ"ל, משגיח בישיבת בולטימור:

הוא שואל שאלה עצומה: אדם סבור ש'צד הזכות' שהוא מצא אינו אמת, והוא כביכול מערים ומרמה את עצמו. וכי ניתן לומר, שהתורה תרגיל אותנו חס ושלום לדברי שקר?

ועוד הלא השם יתברך רוצה שיהיה לנו שכל ישר, ונשכיל להתנהג על פי חוקי השכל. ואם כן, האם יתכן שנצטוו להרגיל את עצמנו לדון דברים בהיפוך הישרות ובעיקום השכל?

רבי דוד קראנגלאס מוסיף ואומר: הקב"ה רוצה שלכל אחד ואחד מאיתנו יהיה לב טוב. הוא מצווה אותנו לעשות חסד, לתת צדקה, לעזור לזולת בכל שטח ועניין. ויתרה מזו, הוא חפץ שנסייע גם לאנשים ש'נפלו', לכאורה באשמתם הם. להלן מעשה שהיה:

לפני כמה שנים הלכתי לאסוף כסף עבור חבר שאיבד את כל רכושו, הוא היה עשיר גדול, אבל עסקה אחת לא נכונה שעשה, הפילה אותו עד עפר, הוא ירד מנכסיו והפך להיות עני מרוד.

מהיכן נוכל להשיג כסף כדי לסייע לו?

סידרו לנו תור אצל אחד המיליונרים, והיינו בטוחים שממנו תבוא הישועה.

נכנסנו אליו, הראינו לו את כל ההסכמות מהרבנים. הוא יושב וקורא, בעיון גדול. אחר כך הוא מוציא את פנקס הצ'קים. הייתי בטוח שהוא עומד לכתוב סכום בן שש ספרות, אבל הוא מושיט לי את הצ'ק שכתב - שלוש מאות ושישים שקלים.

"בבקשה", הוא אומר לי, "עשרים פעמים 'חי'" אמרתי לו: "תאמין לי, עדיף שהיית כותב פעם אחת 'מת'".

"למה אתה אומר ככה, אתה מזלזל בתרומה שלי?"

"חס ושלום, אבל ציפיתי להרבה יותר!"

"תשמע", הוא אמר לי, "אם אתה מדבר בכזאת חוצפה, אענה לך גם אני בחוצפה - אם הוא היה מצליח בעסקים, היה נותן לי דיבידנדים? לא. אז למה אם הוא הפסיד, אני צריך לתת לו דיבידנדים?" אמרתי לי: "כבודו לומד לפעמים תלמוד בבלי?"

"ודאי", הוא הכריז בקול תרועה, "פעמיים ביום דף היומי!" הבאתי לו את הגמרא (בסוטה יד ע"ב): "דרש רבי שמלאי: תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים - דכתיב: 'ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', וסופה גמילות חסדים - דכתיב 'ויקבור אותו בגי'" שאלתי אותו: "תגיד לי, למה מביאה הגמרא את תחילת החסד מתפירת עלי התאנה, ולא מבריאת אדם הראשון?" "למה באמת?"

אמרתי: "הקב"ה מלמד אותנו מהו חסד אמיתי. הקב"ה ברא את האדם, והאדם חטא! הקב"ה יכול להגיד לו: 'הסתבכת בגלל החטא שלך? בעיה שלך, תסתדר לבד!'. אבל לא כך היה. מה עשה בורא העולם ל'מסתבך' הראשון בעולם? - 'ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם'. ללמדך, שגם אם אדם מסתבך באשמתו, צריך לדאוג לו!"

"ולמה נסמך לזה ענין הקבורה? ללמדך, שכמו שאתה לא צריך לעשות כלום כדי למוות, פתאום הקב"ה מוציא ממך את הנשמה - כך גם אם נפלת, זה לא מחמת הצעד הכלכלי שעשית, בחכמה או שלא בחכמה, אלא הקב"ה סידר לך שתפול. והקב"ה רוצה לזכות את כולנו לתת לך!"

אומר רבי דוד קראנגלאס: "וכשם שהקב"ה רוצה שיהיה לנו לב טוב, הוא גם

רוצה שיהיה לנו שכל טוב!"

מללכת הפוך יוצא שכל ישר

שאלת השאלה: איך נוצר שכל טוב? פשוט מאוד, מלדון לכף זכות!

איך יכול להיווצר מכך שכל טוב, והרי לכאורה, זהו הפך השכל? אומר הרב קראנגלאס: מללכת הפוך יוצא שכל ישר.

רבי חיים פרידלנדר זצ"ל כותב בספרו 'שפתי חיים' דבר נפלא: אם היית רואה את אבא שלך, בשעה שתיים בלילה, מטפס לאיזושהי דירה ויוצא משם עם תיק - מה היית חושב עליו, הוא גנב או לא? המחשבה שלך היתה כזאת: אני לא יודע מה הסיבה. אבל דבר אחד אני יודע - אבא שלי לא גנב!

יכול להיות שהזקנה שגרה בדירה ההיא, נמצאת כרגע ב'מעייני הישועה', וזקוקה לכדור מתחת ללשון, אבל אין אותו כרגע בבית החולים, ורק בבית שלה יש, התקשרו אליו שילך לדירה שלך, ויביא לה מהר את הכדור שנמצא שם בארונית, כי זה כמעט פיקוח נפש! אין לו מפתח, אז ברוב חסדו הוא הסכים לטפס ולהכנס דרך החלון. כל הכבוד לו!

אם מדובר באבא שלך - אתה תדע תמיד למצוא נקודת זכות, גם מתחת לאדמה.

ומה איתנו עצמנו? לכל דבר שאנחנו עושים יש לנו תרוץ. אנחנו מומחים גדולים במציאת נקודות זכות על עצמנו.

אם כך, אותם תירוצים שאתה אומר לגבי עצמך - תאמר גם לגבי הזולת!

אופן המחשבה 'העקום' הזה של מציאת זכות, הופך אותך להיות אדם עם ראש ישר, עם שכל טוב שרואה רק טוב.

ומה עושה השכל טוב הזה?

מייצר גדולי דור! עם ראש עקום בלימוד זכות, יוצא ראש ישר בלימוד תורה. והיכן זה כתוב?

המשנה באבות (ו,ו) מונה ארבעים ושמונה מידות לקנין תורה, וביניהן: "נושא בעול עם חברו, מכריעו לכף זכות".

כותב הרמח"ל: "ולא זכה משה רבנו להיות נותן התורה, ולכל מעלותיו הרוחניות, אלא כיון שנשא בעול עם חברו". ורבי עקיבא היה "מכריעו לכף זכות".

המהר"ל כותב, שרבי עקיבא הוא אבי התורה שבעל פה, כי היה לו 'שכל טוב', לראות את הזולת בעין טובה.

עלינו לדבוק בכל כוחנו במידה הטובה הזאת, לראות בעין טובה את הכל, וכפי שאומר רבי אלימלך מליז'נסק זצ"ל בתפילתו: "אדרבה, תן בלבנו, שנראה כל אחד מעלת חברינו, ולא חסרונם".

(לקט מתוך 'דורש טוב' ויקרא)

"לפני כשנתיים נסעתי לארה"ב, נכנסתי לבית המדרש של סאטמאר וראיתי יהודי כבן תשעים, שיושב ולומד במסכת מגילה. הדמות שלו תפסה את תשומת הלב שלי, יהודי מבוגר, שהיה צריך להשתמש בזכוכית מגדלת כדי לראות את האותיות, ובכל זאת הוא ישב ולמד בכזאת מתיקות. שנה לאחר מכן נקלעתי שוב לאותו בית כנסת..."

כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות משה, בשיחה נפלאה על כח הדיבור מבית ומחוץ, ובעיקר בנושא של חינוך הילדים

"לאסר אסר על נפשו" (במדבר ל', ג')

האדם מודע לכן שנמצא בכלים השונים העומדים לרשותו. עם סיר אפשר לבשל, עם פטיש אפשר לתקוע מסמרים, עם גפרורים אפשר להדליק שריפה גדולה רח"ל, ועם סכין אפשר לחתוך, לטובה ולרעה.

עם הכנת גיליון 'לקראת שבת' לפרשת מטות, זכינו לשמוע דברים חוצבים מפיו של כ"ק מרן אדמו"ר מ'תולדות משה', בעניין 'כח הדיבור' וההשפעה הגדולה שיכולה להיות למילים היוצאות מן הפה: "ברוב רובם של המקרים,

"בכל הכלים הללו, האדם המפעיל אותם - רואה את תוצאות הפעולה שלהם באופן מידי, או בתוך טווח קצר.

"כשמגיע הנושא לכלי שנקרא 'לשון', הכל משתנה", אומר כ"ק האדמו"ר שליט"א. "יכול אדם לומר כמה מילים, והוא מטיל על עצמו איסור עולם לשתות יין ולגלח שער, ואם ישתה יין או יאכל ענבים מכאן ועד סוף ימי חייו - הרי הוא עובר באיסור חמור ולוקה בבית דין, על כל אכילה ואכילה שאכל במשך שנים רבות, וכל זה בגלל שפעם אחת לפני עשרות שנים הוא אמר 'הריני מקבל על עצמי נזירות עולם'..."

"מאיך, אדם שנדר או נשבע להיטיב, לעשות מעשה כלשהו, כשהוא מקיים את דיבורו הוא מקיים מצוות עשה של 'ככל היוצא מפיו יעשה', וכל זה מכוחו של דיבור אחד.

"וכבר אמר החכם מכל אדם 'מוות וחיים ביד לשון', כי יכול אדם להזיק לעצמו או לאחרים נזקים חמורים בדיבור מיותר, באמירה שנאמרה שלא במקום הנכון ושלא בזמן הנכון, ומאיך יכול אדם לבנות עולמות שלמים של טובה וברכה על ידי דיבור אחד.

"ועל אף הכח העצום הטמון בדיבור, הטבע האנושי גורם לאדם לשכוח זאת. הלשון נעה מאליה בתוך הפה, ומוציאה דיבורים מבוקר ועד ערב, כשהאדם המדבר אינו משקיע שום מחשבה קודם לכן, מה

הוא עומד לומר, והאם דיבור זה יהיה לטובה או חלילה וחס להיפך. "על כן אמרתי, אולי נביא כמה מקרים ודוגמאות ששמעתי וראיתי, לכוחו של הדיבור, ואין בדברי כדי לחדש חידושים גדולים, אלא פשוט לעורר אהבה ישנה לעניין זה של הזהירות הנדרשת בדיבור, הן בין חברים וביתר שאת בתוך הבית, כשהורים מדברים עם ילדיהם, ומבלי שהם שמים לב הם בונים את כל עולמם של הילדים בדיבור זה, לטוב ולמוטב..."

יותר משבעים שנה

"לפני כשנתיים נסעתי לארה"ב, ודרכי להתפלל בעודי שם באחד הריכוזים החרדיים שם, בבית מדרש של סאטמאר. נכנסתי לבית המדרש, וראיתי יהודי כבן תשעים שנה, שיושב ולומד במסכת מגילה. הדמות שלו תפסה את תשומת הלב שלי. יהודי מבוגר, הוא היה צריך להשתמש בזכוכית מגדלת כדי לראות את האותיות, ובכל זאת הוא ישב ולמד בכזאת מתיקות לפני התפילה, אפילו שמתי לב לנושא שהוא למד באותה העת.

"שנה לאחר מכן נקלעתי שוב לאותו בית הכנסת, והנה שוב רואות עיני את אותו יהודי מבוגר, מגיע השכם בבוקר לבית הכנסת, פותח מסכת מגילה ומתיישב ולומד עם הזכוכית מגדלת שלו, בקול ובגישמאק גדול.

"היצאתי לראות, ונדמהתי לגלות שמשנה שעברה ועד עכשיו הוא התקדם רק שניים או שלושה דפים... חשבתי ביני ובין עצמי שזה דבר פלא. הרי לא ייתכן שהוא בא ללמוד רק כשאני נמצא באמריקה, הוא בוודאי הגיע כל יום בשנה החולפת... אולי הוא סיים את כל הש"ס ושוב אוחו במסכת מגילה? או שמא הוא לומד בקצב של כמה שורות ביום?"

"אחרי התפילה ניגשתי אליו ואמרתי לו: 'ר' איד, אני רואה אתכם יושבים ולומדים גמרא בכזאת התלהבות למרות המגבלה של הראייה, וזה מאוד מחזק אותי, כזה גישמאק ושמחה בלימוד, הלוואי שנזכה ללמוד מכם, אבל אם לא אכפת לכם אני רוצה לשאול... לפני שנה ראיתי שאתם לומדים מסכת מגילה, ומאז התקדמתם רק שלושה דפים???"

"היהודי חיך חיוך רחב, ואמר לי שיש לו סיפור מעניין לספר לי... 'כשהייתי ילד כבן 12, נכנסתי להתפלל מנחה וערבית, בבית הכנסת בעיירה בה התגוררנו בהונגריה'. הייתי ילד ולא ישתה בשיעור שמסר הרב בין מנחה לערבית, אבל באותו יום הוא דיבר בהתלהבות על הנושא של 'עולם הבא מסכתא' - מסכת של עולם הבא, וזה חדר לאוזני.

"הרב הביא אז מהספרים הקדושים, שמי שלומד מסכת מסוימת פעמים

רבות, זוכה שהיא באה לקבל את פניו בעולם הבא, והוא הוסיף שכדאי לסייג מסכת אחת לפחות אלף פעמים..."

"זמן קצר לאחר מכן הגיעה המלחמה להונגריה, והכל השתבש. כל מה שהיה נחרב. התגלגלתי במקומות שונים, עד שבסוף הגעתי לארה"ב וכאן השתקמתי ובניתי את חיי, אבל הייתי עסוק בעבודה ובחינוך הילדים, ולאחר מכן בהשאת הילדים וכדו'.

"לפני כמה שנים, נזכרתי בדברים שאמר הרב אז. היה זה יותר מ-70 שנה אחרי, אבל ההתלהבות שבה הוא דיבר על הנושא הזה, והאופן שבו הוא תיאר איך נראה אדם שמגיע לעולם הבא, ואין אף אחד שיוצא לקראתו, ולעומתו מי שזוכה שבאה לקראתו מסכת שלימה מהתלמוד הבבלי, איזו זכות, איזו שמחה... איזו נחת..."

"חשבתי לעצמי שאני גם רוצה שתהיה איזו מסכת שתבוא לקראתי. בחרתי את מסכת מגילה, כי בגילי המתקדם פחדתי לקחת על עצמי מסכת יותר ארוכה, ומאז אני לומד מסכת מגילה עוד פעם ועוד פעם..."

"שאלתי את אותו יהודי", מספר הרבי שליט"א, "כמה פעמים הוא כבר סיים את המסכת, ואם הוא כבר קרוב להגיע לפעם האלף. הוא נהנה מהשאלה ואמר לי שזאת הפעם ה-430 שהוא לומד מסכת מגילה, והוא מקווה שה' ייתן לו מספיק שנות חיים כדי לסיים לפחות אלף פעמים..."

"יצאתי משם נרעש ונפחד. המעשה עם היהודי הזה הוא מעשה נחמד מאוד ומעורר השראה, שאפשר בכל גיל לתפוס יזומה, ולהתחיל עם כזה פרויקט לא פשוט. אבל החלק הכי חשוב בסיפור לדעתי, זה החלק של הדיבור... הרב באותה עיירה קטנה בהונגריה דיבר לכמה אנשים שישבו בשיעור, מסביב שולחן בפאתי בית הכנסת. האם הוא באמת חשב שמישהו מהם ייקח מסכתא ויסיים אותה אלף פעמים? קשה להאמין..."

"אבל עמד שם בצד איזה ילד קטן, בן 12, הוא שמע את הדברים, ראה את ההתלהבות, והדיבור הזה חדר לעמקי לבבו בכזאת עוצמה, שזה נשאר טמון שם יותר משבעים שנה. הילד הזה נלקח למחנות, הוא שרד את השואה, הוא התגלגל בין מדינות ויבשות, הקים משפחה, התמודד עם קשיי פרנסה, חינוך ילדים, הוא עבר כל כך הרבה תהפוכות בחיים, אבל הדיבור האחד הזה, שחדר לו ללב כשהיה בן 12, נשאר שם לאורך עשרות שנים... צא ולמד כמה עצום כוחו של הדיבור!!!"

מסירות נפש

"לפני כמה שבועות הגיע אלי יהודי, ואמר לי שהוא חייב לי הכרת הטוב גדולה מאוד. שאלתי אותו מאי האין? איני זוכר שאי פעם גמלתי לו טובה באופן מיוחד. כיצד אירע שהוא חייב לי הכרת הטוב?"

"הזכיר לי אותו יהודי שלפני כמה שנים, לאחר שנסתלק כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצ"ל לבית עולמו, אמרתי כמה דברי הספד על אותו צדיק, ובתוך הדברים סיפרתי שהיתה פעם אחת בתקופת השואה שהוא נפצע באופן משמעותי בשבת אחה"צ, במקום מסתורו שבו הסתתר מהקלגסים הרשעים ימ"ש, ומאחר והבין שמקום המסתור שלו כבר לא יוכל לשמש אותו, נאלץ לצאת ממנו, ואץ רץ לחפש כזית חלה כדי לאכול סעודה שלישית, תוך שירד ממנו דם והוא נמצא בסכנה גדולה מאוד.

"מה אומר ומה אדבר", השלים האיש את דבריו, "עד אז הייתי מזלזל מאוד לצערי בעניין זה של סעודה שלישית, הייתי סומך על כל מיני 'קולות' שאינן לכתחילה, ולפעמים אף פחות מכך. אבל הסיפור הזה על הרבי מטאהש, והמסירות נפש העצומה שלו לסעודה שלישית, חדרו לי ללב, ומאז לא הפסדתי אפילו פעם אחת סעודה שלישית בכזית פת כדת וכדין".

"נהנה כי כן, אני חשבתי שאני רק מספר עובדא יפה על מעלתו הנשגבה של כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זיע"א, ובלי משים התחזק מכך יהודי אחד, להקפיד על מצווה רבא זו לאורך שנים.

ואם באנשים זרים כך, בילדיו של האדם על אחת כמה וכמה. הרי האבא והאמא הם האנשים הכי חשובים בחייו של הילד. כל מילה שלהם חודרת לעצמותיו ובונה את האישיות שלו. אם האבא מתייחס בכובד ראש לכל דבר שבקדושה, הילדים רואים ושומעים ובעיקר מפנימים. ואם חלילה הוא מוציא מפיו דיבוריו של זלזול וביטול לענייני תורה ומצוות, התוצאה תהיה בהתאם רח"ל.

"וכבר ראיתי יהודי אחד, שהשיח בפני את מר לבבו על כך שהוא מאוד מאוד רצה משפחה שתהיה 'הערליכע משפחה', שהאווירה בביתו תהיה תורנית ורצינית, אבל כל הניסיונות שלו עלו בתוהו, הילדים שלו מתעניינים בהבלי העולם הזה, הרבה יותר ממה שהם מתעניינים בענייני תורה ומצווה, והחתנים שלקח לבנותיו התבררו כולם כהרבה פחות תלמידי חכמים ממה שהוא קיווה וחשב.

"אנחנו לא יודעים לומר חשבונות שמים, אבל כדאי להזכיר לעצמנו ולציבור כולו, שהגמרא במסכת שבת דף כ"ג אומרת 'אמר רבא מאן דרחים רבנן, הוו ליה בנין רבנן, ומאן דמוקיר רבנן, הוו ליה חתנין רבנן'. מי שאוהב תלמידי חכמים יהיו בניו תלמידי חכמים, ומי שמכבד תלמידי חכמים יהיו חתניו תלמידי חכמים.

"כמה צריכים לשמור על הפה כשיושבים בבית עם הילדים, ומדברים על הא ועל דא, כמה צריכים להיזהר לדבר בכבוד על תלמידי חכמים, להביע הערכה אליהם, הילדים צריכים לשמוע את אבא מתלהב מזה שפלוגי סיים את הש"ס, ואיזו זכות גדולה יש לו, פלוגי יודע את כל ארבעת חלקי שו"ע איזו זכות עצומה! הבן של פלוגי סיים נבחן על עשר מסכתות, את, איזו נחת!!!

"אבל אם מדברים על זה שלפלוגי יש אוטו יפה, והשכן שלו שיפץ את הבית

מאוד יפה, וכשמגיעים לתלמידי חכמים מדברים עליהם בהרבה פחות התלהבות והערכה, איך אפשר לצפות בכלל שהילדים של אדם כזה יהיו תלמידי חכמים? הרי אבא שלהם לימד אותם, בלי שהתכוון לכך, שיש סדר עדיפויות בחיים. קודם רכב יפה, אחר כך בית יפה, ואם נשאר זמן ואפשרות לא זיקק גם ללמוד קצת גמרא מדי פעם. כמובן שהאבא עצמו לא חושב כך, ולעולם לא יגיד זאת לילדיו, אבל זה מה שהוא מלמד אותם בדיבור שלו...".

תגובות מחנכות

"מספרים, שפעם הגיע יהודי אחד לבית חברו, וראה שהילד שלו, כבן חמש, מטלטל מוקצה. האבא מעיר לו על כך בשפה רפה, והילד ממשיך לטלטל, פעם ועוד פעם. שאל האורח את המארח שלו, הכיצד? אתה לא מחנך את הילד שלך לשמור שבת? השיב האבא שהוא דווקא כן מחנך, אבל הילד רק בן חמש, כמה אפשר כבר לצפות ממנו? אומרים לו שזה לא בסדר, וכשהוא יגדל הוא ילמד שלא עושים את זה. "שלוש דקות לאחר מכן טיפס הילד על הספה, ודרך עליה עם הנעליים. קם האבא במקומו וגער בבנו בהקפדה גדולה. כמובן שהילד מיהר לרדת מהספה ולא העז לחשוב על האפשרות של טיפוס חוזר עליה נגד רצונו של האבא...

"שאל האורח את המארח: 'תמהני עליך, הילד רק בן חמש. אתה מצפה ממנו שבכזה גיל הוא באמת לא ידרוך על הספה עם הנעליים???' "אלא מאי... כשהילד דורך על הספה, האבא מרגיש שהוא פוגע ברכושו, על כזה דבר הוא לא יעבור בשתיקה. לעומת זאת, כשהילד מטלטל מוקצה, האבא שלו לא מרגיש את עוצמת הבעיה, הוא לא מפנים את חומרת העניין, ולכן את זה הילד מרשה לעצמו ואת זה לא. "ועל כן יאמרו המושלים, חכמים הזהרו בדבריכם, כי מוות וחיים ביד לשון".

"ואז התעלפתי בצד הדרך. הנפילה שלי משכה תשומת לב, ואשה אחת עצרה את הרכב, העירה אותי ונתנה לי לשתות. היא שאלה אייה אני גר ולקחה אותי הביתה. כמה חודשים עברו, ואז החלשתי לממש את ההבטחה"

הסיפור האמיתי על קורות חייו של יואב, והתפילה מעומק הלב
מאת: הרב ישראל היימן

"והיו לכם הערים למקלט" (במדבר ל"ה, י"ב)

לכל מי שמתעסק עם בעלי תשובה, מזדמן להיפגש עם סיפורים מעין אלו. השגחה פרטית מיוחדת או תפילה ממעמקי הלב, באיזו סיטואציה של חיים ומוות, שהביאו להתקרבות ולחזרה בתשובה שלימה. אלו סיפורים שכבר התרגלנו אליהם, ומופיעים בעלונים ובספרים וחלקם ידועים עד מאד.

בסיפור אחד כזה, מוזר ופחות שגרתי, נתקלתי לפני מספר שנים, והוא הביא אותי לתובנה עמוקה שקשורה לפרשתנו.

הסיפור הוא אמיתי לגמרי, רק את השם שיניתי. נקרא לו יואב. הוא בא מבית אמיד ומבוסס שלא חסר בו כלום. הוריו מצליחנים ובעלי מעמד, והוא גדל עם כפית של שמנת בפה. אבל יש דברים שאי אפשר לקנות בכסף... ישנם דברים שהם מתנת חינוך מבורא כל עולמים, ולא משנה מה שתעשה או מה יהיה המעמד שלך - אם לא קיבלת אותם - אין לך דרך לרכוש אותם בשום צורה.

אני מתכוון למנת משכל וכישורי חיים.

יואב לא היה טיפש חלילה. הוא לא היה חכם. וזה הספיק.

השילוב הזה של חוסר חכמה ואינטליגנציה רגשית וחברתית, עם ריבוי הכסף וכל הפינוקים שהורעפו עליו, הספיק כדי שחבריו לכיתה, שלא היה בהם משהו מהיהדות, ימצאו את הדרך להתעמר בו. לרוב בלי ידיעתו בכלל...

מדובר כמובן על בית ספר בו לא מקיימים מסיבת חומש לילדים, ומסילת ישרים הוא גשם בלתי מוכר בעליל לאף אחד מילדי בית הספר... חבריו של יואב ניצלו אותו, ואפילו קצת עשקו אותו. הם הרבו להשתמש בו, בצעצועיו

ובכספו, בעיקר דרך מה שלא היה לו - דהיינו תמימותו המופלגת. כל זה לא היה כל כך נורא בשלב ראשון ובכיתות הנמוכות. עם גדילתם של הנערים השיטות השתכללו. יואב לא הבין איך דווקא הוא, ש'מפנק' כל כך את חבריו, יכול לסבול מהם ולקבל בתמורה מעשים נלוזים כאלו. הוא הצליח להסתכסך ולהשלים עם כל הכיתה, בתורנות אחת לחודש בערך, ושיטות הסחיטה והנכלוליות רק הלכו וגדלו.

לו יצויר שהיה מדובר בנערים בעלי מינימום של יראת שמים - כל זה כמובן לא היה קורה, אבל כאשר נערים אלו לא חונכו על ברכי התורה ומוסריה, אלא על ערכי האגואיזם והאנוכיות - המצב החריף והלך.

לא היה ליואב למי לספר. הוריו שהיו עסוקים עד למעלה מראשם בצבירה של הון ומעמד, לא ידעו לעשות כלום חוץ מלתת לו עוד ועוד כסף ומתנות, בשביל לנחם אותו וגם כדי לשחד את החברים בכיתה. הוא מעולם לא האשים אותם. הם לא הבינו שפה אחרת.

יואב הפך לילד ממורמר, עצוב ושקט, הוא הסתגר בינו לבין עצמו, והשתדל רק לא להפריע לאף אחד ולמשוך מה שפחות תשומת לב.

יום אחד, כשהוא בן 13 בסך הכל, קראו לו החברים לטיול. יואב כבר הבין את מילת הקוד... הוא קנה שקיות עמוסות של ממתקים, פיצוחים ושתייה לכל החבריה, והם יצאו ברכב של אח של אחד הילדים ל'טיול'... נדלג כאן לרגע שמונה חודשים מאוחר יותר. הכרתי את יואב בישיבה לבעלי תשובה, הוא

למה התפילה שלו נענית בצורה מוחשית כל כך, ואני צריך להאמין שהכל לטובה?...

את התשובה להרגשה הזו מצאתי בפרשת השבוע:

נתאר לעצמנו את הבורח לעיר מקלט הקלאסי. הוא בסך הכל הלך לחטוב עצים לתומו ביער, כדי שיהיה איך לבשל לשבת הקרובה. העסק הסתבך בלי רצונו, לבריחה חפוזה לעיר מקלט כשהוא נמלט ממבקשי נפשו...

בבת אחת ללא הכנה מוקדמת הוא עוזב את משפחתו ואת סביבתו המוכרת. את העבודה ואת בית הכנסת. את החברותא הקבוע ואת המכולת בה הוא היה רגיל לקנות. בקיצור, בבת אחת החיים משתנים, והוא צריך להתחיל הכל מהתחלה ולא מבחירה...

ביום שישי הראשון לשהותו בעיר מקלט, דופקת על דלת הבקתה שלו אימו של הכהן הגדול, ומביאה לו את כל צרכי השבת וארוחות צהרים ארוזות לכל השבוע. באמת כל הכבוד...

מישהו חושב שבגלל זה הוא לא יתפלל לצאת מכאן, ואפילו במחיר חייו של הכהן הגדול?

החיים שלו נהרסו! הכל בבת אחת קיבל מפנה נוראי. הוא מוכרח לצאת מכאן מה שיותר מהר!!

מה יעזרו לו ארוחות? מה מועילה אימו של הכהן הגדול?

אלא, יש סוד אותו ידעה האמא של הכהן הגדול: תפילה מעומק לב, כשהמתפלל יודע שכל חייו תלויים בה בלבד, חוק טבע הוא שהיא תתקבל! אם אדם מתפלל בצורה שהוא יודע שאין לו שום דבר להישען עליו, וכל פרט מהחיים שלו תלוי לו מנגד, והתפילה היא האופציה היחידה להינצל ולעלות על דרך המלך - ברור ופשוט שהתפילה תתקבל! כך ברא הקב"ה את העולם.

בששת ימי המעשה כאשר האדם נברא, הוא גילה עולם מופלא, רק שאין דרך להתקיים בו כי אין בו חיות. "ואדם אין לעבוד את האדמה". הוא הבין שאין לו שום קיום חוץ מהתפילה. והוא התפלל, ואז ירד גשם וצמחו האילנות והושפעה חיות לעולם. מאז הוטבע בבריאה הטבע הזה, שתפילה שעולה בצורה כזו פועלת בלי שום עכבות ומחיצות!

לעומת זאת, אדם שמתפלל אבל לא סומך במאת האחוזים על התפילה, אלא מרגיש שבתוך כלל ההשתדלויות שלו הוא גם פונה לקב"ה - שם לפעמים הוא עונה כן ולפעמים לא...

אימו של הכהן הגדול ידעה את הסוד הזה. היא ידעה שאדם חייו אינם חיים, והוא מתפלל כשכל חייו תלויים לו מנגד, התפילה הנוראית הזו למותו של הכהן הגדול תתקבל, אפילו שאין לה שום סיבה אמיתית, כי זה חוק טבע שתפילה בצורה הזו מתקבלת. היא הביאה להם אוכל והסבירה להם, שלפחות בזה הם מסודרים... היא שברה אצל הגולים את התחושה שהם תלויים רק על הבורא, ובכך קיוותה להועיל שהתפילה שלהם לא תהיה בצורתה המקורית...

כשראיתי את ההבנה הנפלאה הזו, הבנתי גם מה קורה עם אותם רחוקים, למה התפילה שלהם שמגיעה במצב כזה שחיהם תלויים להם מנגד, ואין להם על מי להישען בכלל אלא אך ורק על התפילה הזו - מתקבלת.

הבנתי גם למה כשאני מבקש על פרנסה ובריאות וכל שאר הצרכים שלי, לא תמיד אני רואה ישועות גלויות כאלו. כשתוך כדי התפילה נעשים חשבונות של לאיזה גמ"ח ללכת, או לאיזה רופא או עסקן או מקושר לפנות, זו לא אותה תפילה מקורית של הישענות מוחלטת עליו יתברך. אם נצליח להגיע לאותה רמה של תפילה, לאותה הבנה שאין לנו על מי להישען רק על הבורא והתפילה אליו, בוודאי שנראה בעין בשר את הישועה בכל נושא.

נכנס אליה בלי שום מושג קלוש של תורה או לימוד. הוא היה יושב מול הגמרא ובוהה בה שעות בלי להבין מילה. חברותות התחלפו לידו בקצב, ואף אחד לא הצליח לגרום לו להבין ולהתקדם. אבל העקשנות שלו הייתה מפליאה, הוא לא וויתר לעצמו ולסובבים אותו, וניסה בכל דרך להיכנס לעניין ולהשתייך לשיבה ולהווייתה.

ביום מן הימים התיישבתי לידו בבית המדרש ההומה, וניסיתי לתהות על קנקנו. לנסות להבין מה בוער לו כל כך ולמה הוא מתעקש ללמוד בשיבה...

בתגובה לכל אלו הוא תיאר לי את כל האמור לעיל, ואז הסיפור הגיע אל הטיוול ההוא.

"הם לקחו אותי ברכב מרחק נסיעה של כמעט שעה. בשלב מסוים עצרנו באמצע השומקום, החברים סיפרו לי על מסלול מרתק שהם תכננו, ואנחנו אמורים לרדת אליו ממש מכאן. יזה לא מסוכן?", שאלתי. יזה קרוב כאן לכפר ערבי, לאיפה המסלול הזה לוקח? "אל תדאגי, הם הצטחקו. 'כבר תראה, הכל יהיה בסדר!'"

"גם דקה אחרי זה, כשהם הסתודדו והכריזו שהם שכחו משהו ברכב ושאחכה להם רגע, לא חשדתי בכלום. הם הלכו לרכב, ובמקום להוציא ממנו משהו - הם נכנסו אליו בעצמם, ונעלמו תוך שניות לכביש הקרוב. הייתי בהלם. לא ידעתי מה לחשוב. הטלפון, בקבוק המים וכל מה שהיה לי - נשארו ברכב, והייתי בטוח שהם מארגנים לי עוד איזה תעלול, וכבר הם יחזרו לצחוק עלי ועל תמימותי. לקח לי חצי שעה ארוכה להבין, שהפעם התעלול קצת חרג מגבולות ההסתברות, ואני תקוע כאן לא רחוק מכפר שאין לי מושג אם הוא עוין או לא, והפעם אני חייב לעשות משהו אם חיי יקרים לי..."

"עליתי לכיוון הכביש, ולראשונה מאז היותי ילד קטן - התחלתי לבכות בדמעות. הרגשתי נורא.

"האמת שלא ידעתי אפילו לאיזה כיוון ללכת, אבל התחלתי לצעוד לצד הכביש לכיוון ההפוך מהכפר, להתרחק ממנו מה שיותר. אחרי שעה של הליכה ארוכה אל הכלום, התחלתי להבין את המצב בו אני נמצא. קלטתי שאני הולך כאן בחום בלי מים, ולא יודע אפילו לאיפה... הרבה ברירות לא היו לי, טרמפים פחדתי לעצור, כי היו שם הרבה כאלו שאינם בני ברית, אז בהיגיון קר ומתוך תחושת הישרדות פשוט המשכתי ללכת.

"ארבע שעות ברצף צעדתי בשולי הכביש. כביש מהיר שאף אחד לא בדיוק מתעניין מה קורה בשוליו, וממילא אין אפשרות טכנית לעצור שם. הרגשתי סחרחורת, לא יכולתי להרשות לעצמי לעצור. אחרי עוד שתיים של הליכה הרגשתי שכוחתי אוזלים. צעקתי מעומק הלב: 'ה' תציל אותי אני רוצה להגיע הביתה, אם אני ניצל מפה אני נכנס לשיבה!' "ואז התעלפתי בצד הדרך.

"כנראה הנפילה שלי משכה תשומת לב, ואשה אחת עצרה את הרכב, העירה אותי ונתנה לי לשתות. היא שאלה איפה אני גר ולקחה אותי הביתה.

"כמה חודשים עברו ואז החלטתי לממש את ההבטחה ולהיכנס לשיבה. עכשיו אתה מבין למה אפילו שאני לא כל כך מצליח כאן אני מתאמץ? אין לי ברירה אלא להישאר בשיבה!"

האמת, כששמעתי ממנו את הסיפור הזה, או בכל פעם שאני שומע סיפורים כאלה של אנשים שהיו רחוקים מהקב"ה, ופתאום בעת צרה וצוקה נזכרו בו וממעמקים בקישו ממנו להיושע - ונושעו מיד, תמיד התחושה שלי היא - למה לי זה לא קורה... למה אני - שמתפלל כל יום, מקיים מצוות ב"ה, זוכה ללמוד תורה ולהיות מוחבר כל היום לריבונו של עולם - כשאני עומד בבית הכנסת ומבקש עוד איזה אלפיים שקל שיכנסו לחשבון הבנק, כי יש מחר צ'ק שיורד ואין לי מושג איך לכסות אותו, לא קורה איזה נס, ומיד אחרי התפילה מחכה לי איזה גביר לתת לי תרומה... מה כבר ביקשתי?? וכי התפילה שלי פחות חשובה משל אותו יהודי, שלכאורה פחות מהנה את בוראי ויוצרי?

אחד הנדיבים הגדולים של הישיבה, התארח בשבת אצל מורנו ראש הישיבה. ביום שישי הוא תינה בפני ראש הישיבה את צרותיו ותלאותיו, וראש הישיבה אמר לו להתחזק בשלושה דברים: ב"אמן יהא שמיה רבא", במאה ברכות, ולהיזהר מלדבר דברים בסלים בבית הכנסת. הוא תהה: וכי הכל תלוי בזה? הרי צריכים לקרוע שערי שמים!

הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א, על עמל התורה והעשייה לכבוד ד'

"אלה המצות וה משפטים אשר צוה ד'" (במדבר ל"ו, י"ג)

כך גם הענין שלא לדבר בבית הכנסת. תקופת 'גזרות ת"ח-ת"ט, היתה אחת התקופות הנוראות בעם ישראל. רבבות אלפי ישראל נהרגו ונשחטו על קידוש ה', וקהילות רבות נחרבו עד היסוד, בעל ה'תוספות

יום טובי ערך שאלת חלום, כדי שיודיעוהו מן השמים על מה עשה הי ככה לעם ישראל. והתשובה שקיבל מן השמים היתה, שזהו עונש על שהקלו ראשו באיסור החמור של שיחה בשעת התפילה. בעקבות זאת תיקן ה'תוספות יום טוב' 'מי שברך' מיוחד למי שניזהר מלדבר בשעת התפילה.

אם כן, יש לנו את שלושת הדברים האלה מרבותינו הקדושים. צריך להאמין שהתורה קובעת ומכתיבה את הנהגת הבריאה, צריך להאמין בחז"ל ולקיים את דבריהם, ואם הם אומרים שיש כח רב ועצום בשלושה דברים אלו - צריך להתחזק בהם, ומובטח לנו שהם יפעלו את פעולתם העצומה.

הבריאה כפופה לתורה

רבי שמריהו גריינימן סיפר בשם אביו, רבי שמואל גריינימן, שהיה מהמקורבים של ה'חפץ חיים' זצ"ל:

בערוב ימיו של ה'חפץ חיים' נערכה אסיפה ציבורית שעסקה בענין רוחני חשוב. למרות שטלטולי הדרך היו קשים מאד ל'חפץ חיים', הוא החליט לנסוע לאספה משום חשיבותה.

אבל היתה בעיה טכנית. לא היתה רכבת אחת שהובילה אל היעד, אלא היה צורך להחליף רכבת באמצע הדרך. בין לבין היה 'חלון זמן' של חמש דקות, שבו נוסעי הרכבת הראשונה עשו את דרכם מרציף לרציף ועלו על הרכבת השנייה. אולם ה'חפץ חיים' בערוב ימיו נישא על כיסא, והעברתו מרציף לרציף היתה איטית ונמשכה כרבע שעה, איך יספיק להגיע לרציף השני, הרי יאחר את הרכבת? אך למרות זאת ה'חפץ חיים' החליט לנסוע ויהי מה, ומן השמים יעזרו...

רבי שמואל גריינימן ליהו את ה'חפץ חיים' לאספה. מהרגע שעלו על הרכבת - ליבו של ר' שמואל הלם, הרי צריך נס משמים כדי שיספיקו להגיע לרכבת השנייה בזמן.

אדהכי והכי, הם הגיעו לרציף והחלו לרדת מן הרכבת. והנה, לתדהמתו, ראה ר' שמואל לנגד עיניו את הרכבת השנייה חונה בסמוך, באותו רציף של הרכבת הראשונה! נוסעים רבים שהמתינו לרכבת השנייה ברציף הרגיל, שמעו את הכרוז מודיע כי חל שיבוש במקומה של הרכבת, והורה לנוסעים למהר ולהגיע לרציף שבו היא חונה. הם נאלצו לרוץ במהירות רבה אל הרכבת שחנתה הרחק מן הרציף הרגיל והגיעו אליה כשהם מתנשפים מן הריצה. לעומת זאת, ה'חפץ חיים' נישא בנחת ממקום ירידתו מן הרכבת הראשונה אל הרכבת השנייה, והגיע בתוך שתי דקות...

כשנשאל נהג הקטר לסיבה שחרג מן הרציף הרגיל, השיב במבוכה: "עשרות שנים אני נהג קטר ברכבת הפולנית, ומעולם לא קרה לי כדבר הזה, שהתבלבתי במסילות ועליתי על מסילה שהובילה לרציף מרוחק..."

רבי שמואל התפעל: איזה מופת! הוא סיפר על כך בהתרגשות ל'חפץ חיים', אך ה'חפץ חיים' השיב לו בנחת: "מה אתה מתפעל? אני נסעתי לכבודו

בזמנים קשים, כאשר תוקפות את עם ישראל צרות רבות, מבית ומחוץ, לכלל ולפרט, אנו עומדים נבוכים, תוהים על מה ולמה באות עלינו הצרות האלה. באה התורה וכותבת לנו דברים מפורשים.

אומרת התורה: "אם בחוקותי תלכו וכוי", או אז מובטחת לכם ברכה גדולה בפרינסה וכלכלה - "ונתתי גשמיכם ונתנה הארץ יבולה וענץ השדה יתן פריו", וגם בשלום ובביטחון - "ונתתי שלום בארץ... והשבת חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם".

ובמה הכל תלוי? ב"אם בחוקותי תלכו", ואמרו חז"ל: "שתהיו עמלים בתורה". כלומר. הכל כפוף לתורה. התורה קובעת ומכתיבה את הבריאה, ומשפיעה על כל אשר בה. כל הנהגה של כל הבריאה תלויה בעמל התורה!

קשה לאדם להבין שהתורה מנהלת את הבריאה אחד הנדיבים הגדולים של הישיבה התארח בשבת אצל מורנו ראש הישיבה (מרן הגרא"ל שטיינמן). ביום שישי הוא תינה בפני ראש הישיבה את צרותיו ותלאותיו, וראש הישיבה אמר לו להתחזק בשלושה דברים: ב"אמן יהא שמיה רבא", במאה ברכות, ולהיזהר מלדבר דברים בטלים בבית הכנסת.

הוא תהה: "וכי הכל תלוי בזה? הרי צריכים לקרוע שערי שמים!". אמר ראש הישיבה לאותו גביר: "קשה לנו להתכופף ולהבין שהתורה מנהיגה את הבריאה. הרי מה הם שלושת הדברים שאמרת ליך להתחזק בהם? אלו דברים שחז"ל מגלים לנו את סגולתם. זוהי תורה כפשוטה!

"אומרים חז"ל) שבת קיט ע"ב): יכל העונה יאמן יהא שמיה רבא מבורך' בכל כוחו - קורעין לו גזר דינו'. זה יכול להתפרש כענין של קבלה וסודות התורה. אבל לא! זה כפשוטו! זה מה שחז"ל אומרים - שהתורה מנהיגה את הבריאה. הפשט הפשוט הוא, שאם אדם באמת רוצה ומבקש בכל ליבו ששמו הגדול יהא מבורך לעולם ולעולמי עולמיא - זה קורע גזר דין!".

קשה לנו להכיל דבר כזה. איך יתכן שצרות גדולות ונוראות יעלמו בגלל "אמן יהא שמיה רבא" אחד? אבל זו האמונה בדברי חז"ל!

אם התורה מכתיבה לבריאה את הנהגה שלה - צריך לעשות מה שהתורה אומרת, ומובטח לנו שהדבר יפעל את פעולתו, בדיוק כפי הבטחת התורה. כתב הטור (אורח חיים מו): "דוד המלך ע"ה תיקן מאה... כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן להם לישראל מאה ברכות, ועל כן תיקנו חכמים ז"ל אלו הברכות סדר העולם, והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום".

יאמר האדם בליבו: לעומת מאה אנשים שמתים בכל יום - איזה כח יש למאה ברכות למנוע זאת? אפשר אולי להבין שכדי להציל אדם אחד ממוות, כלל ישראל יקבל על עצמו לברך מאה ברכות, אבל מאה ברכות בכל יום תמורת מאה אנשים?! לא נשמע הגיוני. כדי למנוע את מותם של מאה אנשים ביום, צריך לעשות דברים הרבה יותר דרסטיים.

אבל זו טעות! כשהתורה מכתיבה וקובעת את הנהגה של הבריאה, יש כח למאה ברכות להציל מאה מתים בכל יום! לתורה יש דרכים משלה, והיא יכולה בבת אחת להפוך את כל הבריאה.

כל כך פשוט! אם הבריאה כפופה לתורה - היא תתאים את עצמה לפי הצורך. ואם ה'חפץ חיים' צריך להגיע במהירות לרכבת השניה - הרכבת תיעצר בסמוך לראשונה...

קנין התורה העקרי - עמל ויגיעה

כאמור, הכל תלוי ב"אם בחקתי תלכו" - "שתהיו עמלים בתורה". הבריאה כפופה לתורה, ולא לתורה בעלמא, אלא לעמל התורה! מהו עמל התורה? לשם מה הוא נצרך?

אומר המשגיח רבי ירוחם זצ"ל: ההבנה הפשוטה היא, שעמל התורה הוא אמצעי, כך היא הדרך ללמוד. אך לו יצוייר שהיה אפשר ללמוד בלי עמל - העמל לא היה תנאי ללמוד.

אבל חז"ל אומרים לא כך! לכאורה, המצב הטוב ביותר היה, אילו לא היתה שכחה בעולם, והאדם היה זוכר את כל תלמודו. מה רע בכך? מה רע שנזכור הכל ונהיה רבי חיים קנייבסקי?... ולמה נגזרה עלינו שכחה? מובא בירושלמי שהטעם שנגזרה שכחה על האדם, היא כדי שיעמול בתורה.

צא וראה: בדרך כלל, זיכרון מתנגש עם עמל, כשאדם זוכר - הוא מרגיש פחות צורך לעמול. לכן לקחו ממנו את הזיכרון, ובראו לו את השכחה - כדי שיעמל. רק מי שידוע עליו שהזיכרון לא ירפה את עמל התורה שלו, מן השמים משאירים בו את כח הזיכרון. אך כל השאר זקוקים לכח השכחה, כי באופן זה הם יאלצו לעמול בתורה. רואים שעמל הוא אבן היסוד של תורה, זה התנאי של תורה!

מסביר רבי ירוחם דבר נפלא: ההבנה הפשוטה היא, שכשאדם לומד תורה, את התורה הזו הוא בונה. כשאדם בונה בית - הבית שלו.

אבל תורה - לא האדם בונה! התורה היא מציאות. התורה נמצאת וקיימת בעולם, היא המציאות הכי חזקה שישנה בריאה. העולם עומד על תורה, ואם יבטל דבר אחד מן התורה - כל העולם יחזור לתוהו ובוהו.

על ידי עמל התורה - התורה מוכנה להיקנות ללומד, ואז התורה הופכת להיות "תורה דלילה". אבל השאלה היא איך קונים את התורה? אדם שעובר ליד שכונת וילות ומביט על בנין פאר, ואפילו אם יכנס פנימה לתוך הבית וישוטט בו, הבית עדיין אינו שלו, כדי שהבית יעבור לרשותו ויהיה שייך לו, עליו לעשות בו קנין.

וזה הרבה יותר עמוק. אומרת הגמרא (סנהדרין צט ע"ב): "ונפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו" (משלי טז, כו) - "הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר". אומר רש"י: "נפש עמל עמלה לו - מפני שעמל בתורה, תורה עומלת לו - שמחזרת עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה. וכל כך למה? מפני ש'אכף' - שכפף פיהו על דברי תורה".

נתחדש כאן, שכשאדם עמל בתורה, התורה עצמה צריכה רשות להיקנות לו. היא באה לקב"ה ומבקשת ממנו, שהיא רוצה להיקנות לאותו אדם, שהקב"ה יגלה לו את טעמיה וסדריה - "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" (שם ב, ו).

זה בכלל לא במושגים שלנו. אנחנו מבינים מהלך פשוט: כשאני לומד - אני לומד, אם תפסתי - מה טוב, ואם לא תפסתי - לא תפסתי. אבל אין זה כך! כשאדם לומד ועמל, התורה מבקשת רשות להיקנות לו.

גם בדור שלנו יש לנו את המושגים האלה. אחת הדוגמאות הבולטות הוא רבי חיים קנייבסקי. שכנו רבי ראובן פיין אמר עליו לפני עשרות שנים: "אני אומר לכם שאחרי הסטייפלר, הדלת לא תיסגר אצל רבי חיים"... ומנין ידע זאת? לא רוח הקודש דיברה בו, אלא הבנה פשוטה, אמר: "אני שכן שלו, אני רואה שהאור בחדרו אינו כבה, האדם הזה כמעט לא טועם טעם שניה, וכשהוא עמל במקום זה - תורתו עומלת לו במקום אחר". התורה מחזרת אחריו, ומבקשת רשות מאת ה' להיקנות לו.

מהו עמל התורה? דברי תורה אינם באים מאליהם, צריך למסור את הנפש לכבוד שמים! רק כך זוכים לתורה! אתה רוצה לזכות לתורה? תתנתק מכל העולם ותשקיע עצמך בתורה.

איש אחד אשר זיכהו ה' בנחלה רחבה

ה'נודע ביהודה' (שו"ת תנינא יורה דעה סימן י) נשאל אודות: "איש אחד אשר זיכהו ה' בנחלה רחבה, ויש לו כפרים ויערות אשר בהיערות תרמוש כל חיתו יער, אם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שרפה לצוד ציד, או אם אסור לישראל לעשות דבר זה, אי משום צער בעלי חיים אי משום בל תשחית".

ה'נודע ביהודה' פוסק להיתר, ואומר שאין בזה צער בעלי חיים, ומביא שתי סיבות: ראשית - כל דבר שיש בו צורך לאדם, אין בו משום צער בעלי חיים, ושנית - לא שייך צער בעלי חיים אלא כשמצערם ומניחם בחיים, אבל כשממיתם - אין בזה משום צער בעלי חיים.

אך לגופו של ענין מוסיף ה'נודע ביהודה' בזה הלשון: "ואמנם מאוד אני תמה על הדבר... איך ימית איש ישראלי בידיים בעלי חיים בלי שום צורך, רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה?!"

הזמן יקר, ואתה מכלה אותו על הבלים!?

רבי ירוחם תמה, איך יכול להיות שבן תורה יסיים את לימודו לפי השעון?! היתכן כדבר הזה שברגע שמסתיים ה'סדר', הוא סוגר את הגמרא ויוצא מבית המדרש?! הרי הוא צריך לחיות את הלימוד, ואיך הוא מסוגל להתנתק ממנו רק בגלל שהשעון מורה לו שה'סדר' הסתיים!?

על יהושע נאמר (שמות כד, יג): "ויקם משה ויהושע משרתו". אומר רש"י: "לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני, שהיה התלמיד מלווה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר".

כל חייו של יהושע היו סביב רבו, משה רבנו. הוא היה צמוד אליו כל העת, ואין זה משנה היכן משה רבנו נמצא - בבית או בבית המדרש. אין מציאות של היפרדות התלמיד מהרב, לכן, גם כשעלה משה אל ההר - יהושע הלך איתו, ורק כשהגיעו למקום הגבלת תחומי ההר - נעצר.

ביקש מראש הישיבה "חדר טוב"

סיפר רבי שמשון פינקוס זצ"ל, שכשלמד בישיבת 'בית התלמוד' בארצות הברית, הגיע פעם בחור חדש וביקש מראש הישיבה "חדר טוב". ראש הישיבה נעץ בו מבט תמה ואמר: "אצלנו במיר היו מקפידים שבשולחן האוכל יהיה חבר טוב, ומובן מדוע: גם בשולחן האוכל הבחורים המשיכו לדבר בלימוד, ולשם כך זקוקים לחבר טוב, שיהיה עם מי לשוחח בלמוד. אבל לשם מה צריך 'חדר טוב' - כדי לישון? מה נפקא מינה? הרי בין כך ובין כך נמצאים כל היום בבית המדרש, וכשאתה מגיע למיטה אתה נרדם מיד. ומה זה משנה מה מצב החדר ומי הם חבריך לחדר?..."

מורנו ראש הישיבה ורבי ראובן יוסף גרשונוביץ זצ"ל למדו יחד במשך חצי שנה, בישיבתו של רבי פסח פרוסקין בקוברין. ראש הישיבה מספר, שרבי ראובן יוסף לא ידע את שמו... ולמה שידע? הרי כשהם יחד הם היו שקועים בלמוד. וממילא אין זמן לשום דבר אחר מלבד הלימוד. אמנם הם התגוררו באותו חדר, אך בכל אותה תקופה לא היתה להם הזדמנות להחליף כמה מלים, זאת מסיבה פשוטה: לא היה מצב שבו שניהם היו ערים באותה עת. הרי כל אחד מהם היה לומד עד כלות הכוחות, ואז היה עולה על יצועו להחליף כת, ומהיכי תיתי ששניהם ילכו לישון באותה עת?...

זהו עמלה של תורה!

כל בלי יוצר עליך לא יצלה

פרשת הויכוח הגדול בברצלונה
 בקיץ שנת ה' אלפים כ"ג
 בשעמד רבינו הרמב"ן זצלה"ה
 בעוז ובגאון מול ראשי הכמורה
 והשיב לטענות הבליהם
 להחיות רוח ישראל הדבקים באמונת אומן
 ולהוכיח קבל עם ועדה את אמיתות אמונת ישראל

הרה"ג ישי לסר שליט"א

הרמב"ן אשר דיבר בעוז רוחו נגד המלך והכמרים, בתוככי מדינה קתולית חשוכה, ולא חת מפניהם.

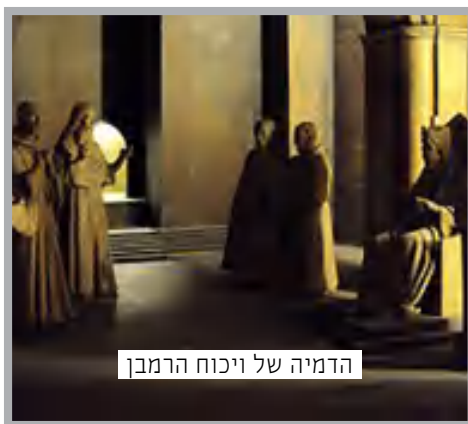
"מה נפלא לקרוא את ויכוח הרמב"ן לפני מלך ספרד וגדולי המלכות, איך הגין על אמונת התורה בלי שום פחד, ומה שכתב בהקדמתו לפירושו על התורה - "והא-ל אשר ממנו לבדו אירא יצילני מיום עברה" - הוא הפגין למעשה בויכוח זה". (עולם הידידות לרב וולבה זצ"ל)

מלבד הדרך שנפתח להציץ בדמותו המאירה של רבינו בהציגו את האמונה האמתית מול מלכים ושרים וגם יכול להם, ניתן גם לראות את הסיעתא דשמיא שהיתה לו כאשר עבר את הויכוח בשלום. ואף שכתוצאה ממנו הוכרח לעזוב את ספרד, טובה גדולה צמחה לכלל ישראל, כאשר עלה לארץ הקודש, וביסס את הישוב היהודי שם.

במאמרנו זה ננסה לתת תמונה של הרקע לויכוח, הויכוח עצמו, וההשלכות שלו. הרוצה לקבל תמונה שלימה, יפנה נא לחיבורו המפורט של רבינו (נדפס ב'כתבי רמב"ן' מוסה"ק חלק א). אף מי שאין לו צורך בתשובת המינים, יש לאורך הדברים פנינים רבים ומאירים אשר

ביותר, הוא זה שניהל רבינו הגדול הרמב"ן נ"ע, עם המומר 'פראי פול' בפני המלך בברצלונה. הייחודיות של ויכוח זה היא שהרמב"ן עצמו העלה את הויכוח על הכתב בפרוטרוט ובצורה חיה, והרי לנו מסמך מאלף ומרתק השופך אור על אותו מאורע, ומגלה לעינינו פן נוסף בדמותו רבת האנפין של רב רבנו, הרמב"ן.

אף שאין בינינו מי שמוטרד מטענות הנוצרים, וההתמודדות של העולם היהודי כיום איננה בזירה זו, יש מן התועלת לגולל פרק זה בתולדות ישראל בגדר "בינו שנות דור ודור", וגם להראות כמה גדלה וגבהה דמותו של

הדמיה של ויכוח הרמב"ן

במאות השנים שחיו אבותינו בארצות אירופה תחת ממשלת האומות הנוצריות, סבלו רבות תחת תחת ידם. לא רק צרות בדמות פוגרומים פרעות ועלילות דם היו מנת חלקם, אלא גם התנכלויות רוחניות, כאשר אנשי הכמורה עשו כל שביכולתם להסית את היהודים לעזוב את דרך אבותיהם ולקבל על עצמם את הדת הנוצרית. בחזית כוחות הרשע הללו עמדו בדרך כלל מומרים ומשומדים שפנו עורף לתורה ומכרו את נשמתם לשטן. אחת מהפעולות שנקטו אנשי הכמורה, בפרט אותם המומרים, בכדי להראות שיד הנצרות על העליונה, היתה לקיים ויכוחים עם חכמי היהודים. היהודים לא היו יכולים להשיב בחופשיות, ואימת השלטון של הכנסייה הקתולית היתה מוטלת עליהם. והיה וניצחו היהודים למרות המגבלות, הכמרים פרסמו להמון שידם היתה על העליונה. על כן בדרך כלל, הויכוח היה מצג שוא של ויכוח הוגן, בשעה שתוצאותיו היו מסומנות מראש, ולרוב בעקבות הויכוחים התחדשו גזירות קשות על היהודים ועל כתבי הקודש.

אחד הויכוחים המפורסמים, אם לא המפורסם

א (כגון (אות מו): אמרתי אני: אדוני המלך, שמעני מעט. אין הדין והאמת והמשפט שלנו עיקרו במשיח, כי אתה שוה לי יותר ממשיח (כפי שמסביר להלן). אתה מלך והוא מלך. אתה מלך גוי והוא מלך ישראל. כי משיח אינו אלא בשר ודם כמוך, וכשאני עובד את בוראי ברשותך בגלות ובעיניו ושעבוד, וחרפת העמים אשר יחרפנו תמיד, שכרי מרובה, כי אני עושה עולה לאלקים מגופי, ובוה אזכה לחיי העוה"ב יותר ויותר. אבל כשיהיה מלך ישראל מתורת מושל בכל העמים, ועל כרחי יש לי לעמוד בתורת היהודים, אין שכרי מרובה כל כך.

יצאו מפי הרמב"ן ונכתבו על ידו.²

ויהי בימי ג'יימה הראשון

בימי הרמב"ן היה מלך ארגון (מחוז בספרד. כיום: קטלוניה) 'ג'יימה יעקב הראשון'. מלך זה היה נוח יחסית ליהודים, אך שליטת הכמרים היתה גדולה וחזקה, בפרט ראש מסדר הדומיניקנים (קבוצה מרכזית בכנסייה הקתולית) ריימונד די פינאפורטי אשר היה הכומר ה"מוודה" של המלך. תלמיד מובהק לכומר זה היה המומר פאבלו כריסטיאני (אשר הרמב"ן מכנה אותו 'פראי פול') שר"י. הוא החל לסובב בערי צרפת הדרומית כדי לתפוס נפשות יהודים ולהסית אותם להתנצר, בהוכיחו להם כביכול מן המקרא ומן התלמוד כי המשיח כבר בא וכי הוא ישו הנוצרי. לאור זאת שלא נחל הצלחה, ביקש מאת המלך שיקרא לגדול שבחכמי ישראל, הרמב"ן, שיבוא לעיר המלוכה ויתווכח שם עם פאבלו נוכח המלך והשרים.

לכו נא ונוכחה

עשרים ושלוש שנים קודם ויכוח הרמב"ן נערך ויכוח בין רבני צרפת בראשות רבי יחיאל מפריז, לבין המומר ניקולס דונן שר"י. אך הבדל גדול היה בין הויכוחים:

המומר והכמרים שעמדו מול רבי יחיאל וסיעתו באו לקטרג על התלמוד הבבלי ולדבר בו סרה, כאשר כמובן ללא קשר לתוצאות הויכוח התוצאה היתה שריפת ספרי תלמוד.

לעומת זאת המומר שנתווכח עם הרמב"ן לא בא כנגד התלמוד, אלא אדרבה ניסה להביא ממנו הוכחה לצדקת הנצרות. ככל שנשמע לנו הדבר בגדר ההזיה, לחשוב שבעלי התלמוד האמינו בנצרות, זאת היתה אחת הטענות המרכזיות שם.

הם סברו, שאם 'ויכוח' ליהודים מתוך

כתביהם עצמם, את צדקת הנצרות, יביא הדבר להתנצרות המונית.

זה לעומת זה

הויכוח נקבע ליום 20 ביולי שנת 1263 למניינם, היא שנת כ"ג לאלף השישי. משני הצדדים עמדו טובי הכוחות. מן הצד היהודי עמד גדול חכמי ישראל בספרד, הרמב"ן. ולהבדיל בין טהור לטמא, מן הצד הנוצרי ניצבו ריימונד פינפורטי ראש מסדר הדומיניקנים, וכן המומר פאולוס כריסטיאני (פראי פול) שהיה מפורסם בדיעותיו במקרא ובמדרש. כמובן שלמען האמת אלו לא היו כוחות יריבים כלל.

ויכוח יהודים עם נוצרים

קשה להבין מה סבר אותו מומר שפל, איך לא חשש ליזום ויכוח עם גדול הדעה ומקור החכמה, הרמב"ן אשר בקיא בכל התורה כולה לרוחב ולעומק, כיצד חשב שיוכל לעמוד מול האמת הברורה של אמונת ישראל בטענות הבל שאין בהם ממש.

אלא, שבטח אותו מומר על כך שהרמב"ן לא יביא לידי ביטוי את עליונות אמונת ישראל, משום שעומדים הם מול המלך, השרים והכמרים, ובוודאי יחשוש הרמב"ן להשיב לו

מנה אחת אפיים ולסתור את הדת הנוצרית השולטת ביד ברזל. לבטח ישיב הרמב"ן בצורה מהוססת, ואז יטען המומר כי גם הגדול שבחכמי ישראל לא היה יכול לעצור כוח נגדו ושניצחוהו. וכך יוכל להסית את היהודים הפשוטים אחריו.¹

ידיו של משה עושות מלחמה

אלא שטעה. הרמב"ן לא חת ולא נרתע מלהשיב דבר דבור על אפניו, כשהוא מבטל כעפרא דארעא את כל ה'ראיות' שהציג המומר.

בפקחות רבה, הקדים הרמב"ן בתחילת הויכוח והיתנה את השתתפותו בויכוח בכך שתינתן לו הרשות להגיד את אשר על לבו - "אעשה כמצוות אדוני המלך אם תתנו לי רשות לדבר כרצוני".

הכומר ריימונד הגיב: "ובלבד שלא תדבר בזיונות".

השיב לו רבינו "ואני יש לי דעת לדבר בדרך מוסר..."

ואכן נענתה בקשתו: "ונתנו לי רשות כולם לדבר כרצוני".

עיקרון נוסף הניח רבינו בתחילת הויכוח, כאשר הגביל מראש את הנושאים בהם ידונו, למספר נושאים מצומצם. כנראה מתוך הבנה שכלל שהדברים יתרחבו, יש סכנה שיעלה עליו חרון אף.

ועדיין היתה זו אומנות עדינה, מצד אחד להשיב דברים כדרבנות ולסתור את טענות המומר, ומצד שני לא למתוח את החבל יותר מדי.

ומלאכת רבינו צלחה בידו. לאורך ימי הויכוח סתר הרמב"ן את כל טענותיו כשהוא מוכיח מיניה וביה שאין בהם ממש, ואדרבה מהם ראה כנגד דבריו של המומר עצמו.¹

ב) אמנם ישנו נידון כללי בייחס לחיבור זה, האם כל מה שפרסם הרמב"ן מה שהשיב לאותו מומר, נכנס תחת כובד המשקל כ'דעת הרמב"ן', או שישנם דברים שנכתבו לתשובת המינין, בבחינת "דחית לזיה בקש" (חולין כד, ב ועוד) ואין להוכיח ממה שקבע רבינו את הדברים עלי ספר, שכך היא סוף דעתו, שכן הסיבה שפרסם את הדברים היתה לתשובת המינים באותו הדור. וצ"ע.

ג) לפני שבע מאות וששים שנה בדיוק.

ד) היו גם יהודים שהשתתפו במעמד הויכוח כמו שכתב רבינו "ועתה אפרש לעיני העמים פירוש זה הפסוק אע"פ שיקשה ליהודים אשר בכאן". עמ' שיג. ולא נתפרש אם הוכרחו לבוא, או שבאו מרצונם.

ה) הטענה המרכזית של המומר הנוצרי היא 'להוכיח' מן התנ"ך מהתלמוד ומהמדרשים כי יש"ו הוא המשיח, ונמצא שהמשיח כבר בא, וכל

ואמנם הרמב"ן מספר (אות פב) כי במהלך ימי הויכוח הזהירו אותו אנשים רבים שלא ימשיך בוויכוח פן יבולע לו מהכמרים "שמטילין אימה על העולם". "וגם פרשים רבים מבני ביתך, אדוני המלך, אמרי לי כי אני עושה רעה לדבר בפניהם כנגד אמונתם".

לבסוף, לאחר שעברו כמה ימי ויכוח, אמר המלך די, והויכוח הסתיים. המלך אמר לרמב"ן "כי לא ראיתי אדם שאין הדין עמו, שטען אותן יפה כאשר עשיתי"...

ואדברה בעדותיך נגד מלכים

אולם בזאת לא הסתיימה הפרשה.

בתום הויכוח רצה הרמב"ן לשוב חזרה לעירו גירונה. אך אז שמע כי המלך מתעתד לבוא לבית הכנסת ביום השבת. ועל כן נתעכב הרמב"ן עוד שמונה ימים. הוא לא רצה להשאיר את היהודים להתמודד לבדם עם מה שהמלך ידבר בבית הכנסת. ואכן ביום השבת הגיע המלך ונשא דרשה גדולה לאמור כי ישו הוא המשיח...

ושוב קם הרמב"ן והשיב דברים כדרבנות, תוך כדי שהוא מכבד מאד את המלך, ומעמיד את האמת ללא מורא בשר ודם: וכך מספר הרמב"ן (אות ק): "ועמדתי על רגלי ואמרתי: דברי אדוננו המלך בעיניי, נגידים ומעולים ונכבדים. שיוצאים מפי נגיד ונעלה ומכובד אין כמוהו בעולם. אבל לא אשבח אותם שהם אמת. כי יש לי ראיות ברורות ודברים מאירים כשמש שאין האמת כדבריו, אבל איני רוצה לחלוק עמו..."

וכאן מביא הרמב"ן טענה ניצחת שאמר למלך. לאחר מכן המשיך הדיון בתוך בית הכנסת כאשר אחד הכמרים דרש בענין אמונת הנוצרים, והרמב"ן סותר טענותיו. עד שהשתיקו אותו חבריו הכמרים בראותם כי הטענות אינם מכבדות אותם כלל וכלל...

אז "עמד אדוננו המלך וירדו מן התיבה והלכו להם".

"ולמחר עמדתי לפני אדוננו המלך ואמר לי: שוב לעירך לחיים ולשלום. ונתן לי שלש מאות דינרים ונפטרתי ממנו באהבה רבה. הא-ל יזכני לחיי העוה"ב אמן".

הרחבה מאחורי קתדרלת אולליה בברצלונה, שם התנהל הויכוח (צילום: יעקב מאור)

החי מכחיש את החי

ועדיין לא שב השקט לשרור בחיי רבינו.

הכמרים הממורמרים לא השלימו עם הפסדם הצורב, והפיצו שמועה כי לא מצא הרמב"ן מענה להוכחותיהם. כדי להכחיש את השקרים הללו וכדי ליתן ביד הקהילות נשק כנגד ההסתה של הכמרים, העלה הרמב"ן את כל ענין הויכוח על ספר¹ ושלח העתקות לכל הקהילות². ועל זה חרה אף הכמרים וגם האפיפיור שמע את הדבר הזה והתקצף. הוא דרש מהמלך לגרש את הרמב"ן מארצו.

במסמך שהשתמר עד היום פונה האפיפיור קלמנס הרביעי ומבקש מהמלך לענוש "את עזות המצח של האיש שלפי הנשמע עשה על הוויכוח שהיה לו בפני המלך עם האח פאולוס ספר מלא שקרים, עשה ממנו העתקות אחדות ושלח אותן למקומות שונים כדי להפיץ את אמונתו המוטעית". הם לא יכלו לסבול שקיים

תיעוד מהימן מכתישת טענותיהם עד דק... המלך היסס ורצה להגלותו לשנתיים בלבד, אבל יד הכמרים היתה תקיפה, ומאחר שהרמב"ן ראה כי לסוף יצליחו ברשעם, עזב את הארץ מעצמו. לפני שיניחו עליו הרשעים את ידם.

'גליתי מעל שולחני'

וכך, לעת זקנתו, בהיותו בן שבעים ושלוש שנה, עזב את משפחתו ותלמידיו, ושם את פניו לארץ הקודש.

על הקושי להשאיר מאחוריו את כל עולמו, מתאר רבינו במכתב: "אני הגבר ראה עני/ גליתי מעל שולחני/ הרחקתי אוהב ורע/ עזבתי את ביתי/ נטשתי את נחלתי/ ושם הנחתי רוחי ונשמתי/ עם הבנים והבנות אשר כנפשי/ ועם הילדים אשר טפחתי ורביתי על ברכי/ הם ראשית דרכי/ הם לי הנאהבים והנעימים/ והיו עיני ולבי שם כל הימים".

אך ממשיך וכותב כי הכל נקל בעיניו אל מול הזכות לבקר בחצרות בית ה', בירושלים עיה"ק: "וכל יקר ראתה עיני להבזות/ טוב לי יום בחצריך לבקר/ בהיכלך החרב ומקדשך השמם לחזות/ לרצות אבניך ואת עפריך לחונן/ ועל חורבותיך לקונן... כי ביום תשיעי לירח אלול שנת חמשת אלפים ועשרים ושבע באתי בעיר החרבה והשוממה מבלי בניה/ ואצל העיר כנגד הפתח קרעתי עליה..."

לאחר שחיזק את בדקי ירושלים העזובה, והקים שם קהילה קטנה, עבר לעכו, יסד שם ישיבה וליקט סביבו תלמידים רבים. כשלוש שנים חי רבנו בא"י ובזמן מועט זה הצליח לחדש את הישוב היהודי.

מי שמקבל על עצמו אמונה זו, הרי הוא חי במציאות משיחית מתוקנת. אז פנה הרמב"ן אל המלך באומרו, שהרי הנביא מתאר את המצב שיהיה בזמן הגאולה "וכתתו חרבותם לאתים וכו' לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה - "ומימי ישו ועד הנה כל העולם כולו מלא חמס ושוד. והנוצרים שופכים דמים יותר משאר האומות וכו' - וכמה יהיה קשה לך אדוני המלך ולפרשיך אלה אם לא ילמדו עוד מלחמה..."

ו (אפשר שכוונת רבינו להתפלל כאן שבזכות מסירות נפשו לאורך הויכוח, יגמול לו השי"ת ויזכהו לחיי עוה"ב.

ז (רבינו מדגיש שהדברים שכתב מדויקים: "זהו ענין הוויכוחים כולם לא שיניתי דבר לדעת".

ח (רבינו פותח את חיבורו בהבאת גמ' בסנהדרין (מג, ב) משם מוכיח שחכמי ישראל היו עוסקים בתשובת המינין, "ועל הדרך הזה אני כותב דברים שהשבתי על תעתוע 'פראי פול' (-הניזיר פול) שהקדיח תבשילו ברבים בפני אדוננו המלך וחכמיו ויועציו".

זבקהם נהגה יזמם זולילה

ספרו "זבקהם נהגה יזמם זולילה" של הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, הוא ספר שכתב במשך 15 שנה. הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו. הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו. הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו.

השיר והשבה ל-164 בני העלייה

**המסיימים סדר מועד, כסדר הלימוד 8 דף גמרא ככל יום
בדרכו של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל
הנלמד במסגרת מפעל 'שיח התורה' לעילוי נשמתו
סיום סדר מועד בלימוד הדף האחרון ממסכת חגיגה
ביום ראשון פרשת דברים כ"ז תמוז התשפ"ג
ביום שני הבעל"ט יפתח הלימוד כסדר נשים בלימוד מסכת יבמות
הזדמנות להצטרף ללגיונו של מלך - במסילה העולה בית קל**

**כמשאו כפני מסיימי הש"ס כמחזור הראשון של 'שיח התורה',
התכתב הגרי"ב שרייבר שליט"א על לומדי מסלול 8 דף ליום,
כשם אכיו הגאון רבי פנחס שרייבר זצוק"ל:
'כשלא יכולים - מוכרחים!'**

הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו. הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו. הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו.

הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו. הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו. הספר מפרט על חיי הרב אריה לייב גרינברג, מנכ"ל מוסדות אגודת ישראל, מראשית ימיו ועד ימינו.

מסיימי המחזור הראשון כסיום הש"ס כסדר 'בדרכו' של מרן זצוק"ל 8 דפים ככל יום בריקוד של מצוה

הגרי"ב שרייבר שליט"א כמשא הערכה למסיימי הש"ס כמסגרת 'שיח התורה'

חינוך למזקד "שיח התורה" 03-308-5000

הזכויות מהחלוקת כבית מדרן זצוק"ל רחוב רשכ"ב 23 בני ברק

'בדרכו'
התורה ככל כשנה אחת כפי שנהגה מרן זצוק"ל

'מסורתו'
להגות כספריו וכתורתו של מרן זצוק"ל

'שיח'
ההלכה' ללימוד הלכות שבת כשנה אחת

'ירושלמי'
סדר לימוד קבועים כשני מסלולים כולל

'משינתית'
ש"ס' כשנה' לסיים את השדרים כשנה אחת

'לעילוי נשמתו'
לימוד ככל יום ויום של פרקי משניות ואמירת ההיילים

'מסיימים לזכרו'
אלפי ש"ס שנקלחו ללימוד ל"ג מרן זצוק"ל כשנה זו

'כנהגתו'
כמינהג לנשיא לקבל ולהפקיד להתפלל שלוש הפילות כיום

שיח התורה

מכון ליאורת ספרי רשכבה"ג מרן זצוק"ל קניבסקי זצוק"ל

למען יברכך

השבוע יתקיים בס"ד
שיעור בהלכה בנושא

מניעת איסורי ריבית

לאור העדכונים והשינויים
במערכות הבנקאיות

השיעור יימסר ע"י

הגאון רבי פנחס וינד שליט"א

ראש בית ההוראה לענייני ריבית

ביום חמישי פרשת מטות מסעי - כ"ד תמוז תשפ"ג

בבית הכנסת פינסק קרלין

רח' חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים 3:00 - 2:00 אחה"צ

נושאי השיעור:

מידע הלכתי קריטי לכל מי שמחזיק בחשבון בנק | פתרונות הלכתיים להלוואות בריבית |
על מיזם הריבית שהבנק מעניק לעו"ש | האתגר בקניות בתשלומים בכל בית עסק (גם בלי קרדיט) |
איך להשקיע נכון בבורסה ללא חשש ריבית

חדש!

ניתן להצטרף
לתוכנית
'חוסכים כשר'
דרך נדרים פלוס

• ניתן יהיה לבצע בדיקת
כשרות לקרנות קיימות
באמצעות ארגון 'חוסכים כשר'.

במיוחד למשתתפי השיעור:

ניתן לרכוש מגוון ספרים בהלכות ריבית בסבסוד מיוחד.

השיעור מתקיים באמצעות זעז יידי הילכתא

עלויות השיעור נתרמו באדיבות בית ההוראה לענייני ריבית

זעז יידי

הילכתא

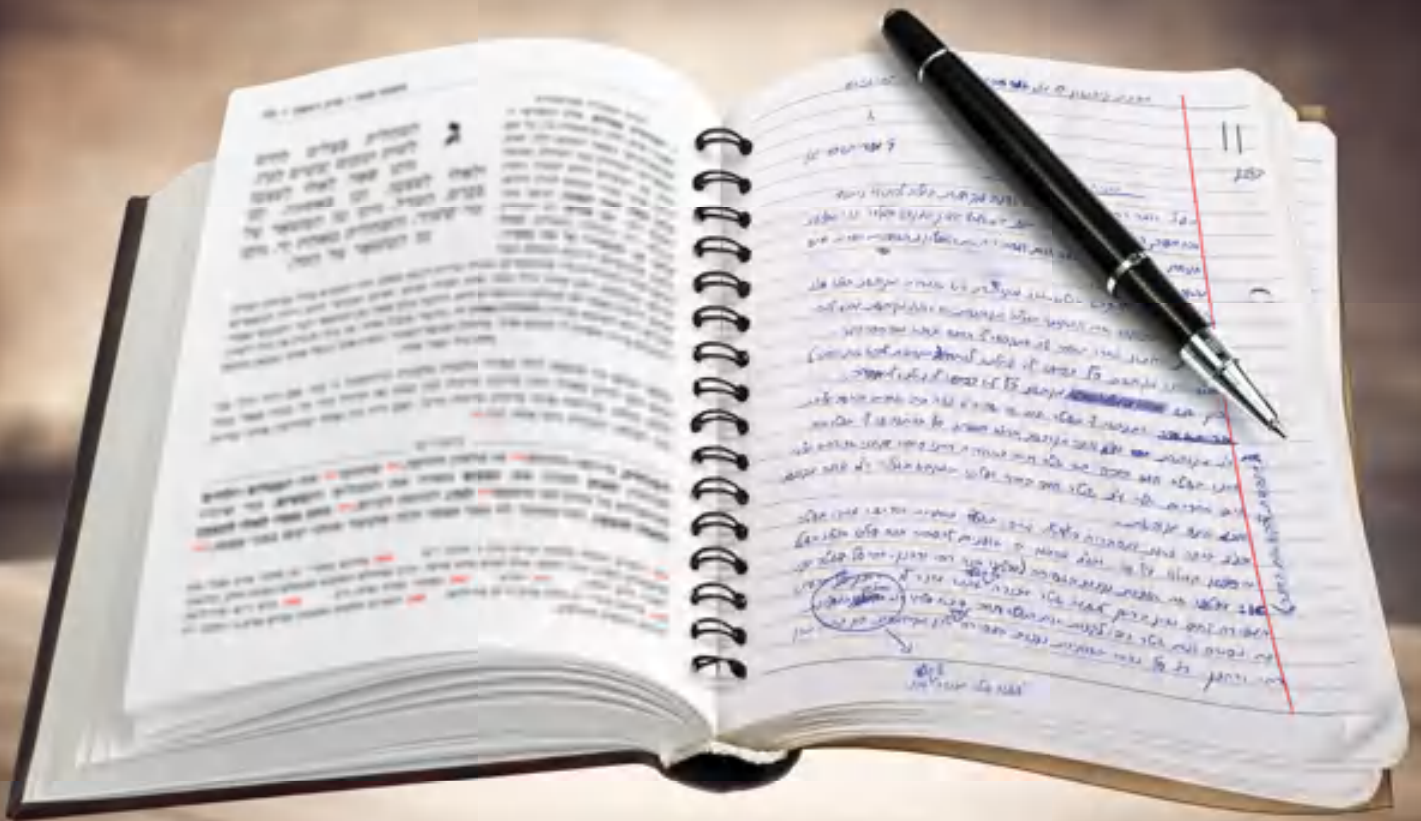
לדעת לחיות כהלכה

נושאי השיעורים הקרובים בס"ד:

- אבלות החורבן
- סימפוזיון המשך בנושאי חנויות ללא כשרות
- קידוש החודש וגרמי השמים
- ביטחון והשתדלות לבני תורה
- חופה וקידושין למעשה
- כיבוד אב ואם לאחר נישואין.

אם אין קמח אין תורה

להקדשות והנצחות לזכות ולישועה: הרב חיים וכסלר 053-312-6004

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?

בצוף הוצאה לאור, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

יח"צ

פרסום

הפצה

הדפסה

עיצוב כריכות

עימוד

עריכה

הקלדה

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • www.tzufbooks.co.il • zuf@zuf.co.il